

een
genealogieonline
publicatie

Genealogisch woordenboek

door André Dumont

04 maart 2008

Inhoudsopgave

A	1
B	38
C	69
D	105
E	129
F	147
G	160
H	177
I	190
J	206
K	210
L	218
M	230
N	252
O	261
P	276
Q	307
R	311
S	329
T	360
U	371
V	375
W	392
X	399
Y	400
Z	401

A

a capita ad calcem	van begin tot het einde
a dato	vanaf heden
a dessein	naar een ontwerp
A di	op de dag
a dieu	vaart wel, god zij met u
á dieu	vaarwel, god zij met u
a dorso	op de rugzijde
a iudice ex officio supplicans	aan de rechter op grond van zijn ambt verzoekende
a lapide	door een steen
a me pastore baptizatus	door mij pastoor, gedoopt
a mensa et toro	van tafel en bed
a meta	voor de helft
a nativitate	sinds de geboorte
a pari	van gelijke waarde
a priori	van te voren
a testato	erven (a) erven omwille van een testament
a.a	afk. ad acto, van elk evenveel
a.b.	afk. aurea bulla, gouden knop a.b.c.
a.b.c.	afk. abécé de la vie, eerste kinderjaren
a.C	afk. ante Christum, vóór Christus geboorte
a.c.	afk. academia, de academie
a.c.	afk. academia, de academie
A.C.	afk. anno Christi, in het jaar na Christus
a.C.n	afk. ante Christum, in het jaar voor Christus
a.d.	afk. a dato, de dato, ook: ante diem, vóór de dag
A.D.	afk. anno Domini, in het jaar Onzes Heren
a.g.	afk. aller genadigste
a.h.	afk. aller hoogste
a.h.d.	afk. deputatus, hiertoe benoemd
a.i.	afk. actum in senatu, handeling zoals besloten
a.m.	afk. ante meridiem, voor het middaguur, 's ochtens
a.m.d.g.	afk. ad maiorum dei gloriam, tot meerdere eer van god
a.p.	afk. à proteste, protesteren, zich verzetten, protest aantekenen
a.st	afk. ancien style, oude datum stijl
a.u.s.	afk. actum ut supra, akte als boven
aach	Aken
aam	oude wijn, bier- en oliemaat van 1.552 hl,=1/6 vat en aan 4 anker
aandoener	laken bereider
aangeboren	met de geboorte verkregen
aangetelt	uitbetaald
aanlegger	geldschieter, ook: aanklager
aas	handelsgewicht 1 aas =1/10240 pond afhankelijk van het gewicht van het pond ca 0,047 gram

aasdomrecht	oud Fries rechtssysteem tot ca 1600 (het naaste bloed erft het goed)
aasen	munt
ab	van, vanaf, door
ab	vanaf het eerste begin, eigenlijk vanaf het eerste ei
ab adverso	vanwege de tegenpartij
ab hac	verward, in het wild praten, van de hak op de tak
ab hoc die	vanaf deze dag
ab hoc mense	van deze maand af
ab hodierno	vanaf heden
ab infantia	vanaf zijn kinderjaren
ab instantia absolvere	van het ten laste gelegde vrijspreken
ab inteltato	door versterf, zonder uiterste wil
ab intestation	bij versterf (erfopvolging zonder testament)
ab intestato	bij versterf (erfopvolging zonder testament), bij gebrek aan testament
ab intestato erven	erven omwille van de wet
ab obstetrice baptisatus est	is gedoopt door de vroedvrouw
ab omni tempore	van alle tijd, van oudsher
ab opus ius habentis	ten behoeve van de rechthebbende
ab ovo	zie ab
abactus	roof
abalieneren	vervreemden, overgeven
abamita	zuster van (bet)(over) groot,-(moeder, vader)
abandoreren	overgeven, verlaten
abassieren	omslaan, naar beneden slaan
abatement	toneelvoorstelling
abatia	zie abbatissa
abattage	het houwen, het ontginnen van erts
abattial	van een abdij
abattoir	slachthuis
abavia	betovergrootmoeder, voormoeder
abavunculus	broer van (bet)(over)grootmoeder
abavus	betovergrootvader, voorvader
abba(s)-tis	abt, van de abt
abbatiael cachet	ambtszegel
abbatissa	abdis, overste nonnenklooster
abbatteur	houthakker
abbaye	abdij, klooster
abbe	domme vrouw
abbé	aanspreektitel geestelijke, abt, eerwaarde priester, geestelijke
abbedesse	zie abbesse
abbegie	de waardigheid van abt
abbesse	abdis
abboucheren	toespreken, iemand spreken
abbreviatie	afkorting
abbreviature	verkorten
abbrevieren	samenvatten, afkorten, verkort schrijven
abcisez	een kind gesneden uit zijn moeders lichaam

abcudia	Abcoude
abdecker	vilder
abderiet	onnozele hals, domoor
abdicationis	afstand doen, neerleggen van een functie
abdiceeren	zie abdicationis
abdis	ontzeggen
abedie	bestuurster van een (nonnen)klooster
abelspel	abdij
abenarius faber	toneelstuk over hoofse liefde, (abel=mooi, fraai)
abend des jahres	ketelsmid, ketelmaker, ook: blikslager
aberreeren	laatste dag van het jaar
abhorrre(e)ren	afdwalen, verdolen
abiectarius	ontzien, vrezen, afschrikken, tegenzin in hebben
abii	meubelmaker
abiit	vertrekken, heengaan, sterven
abime	is vertrokken, gestorven, gesteldheid, toestand
abire	middenvlak op een wapenschild
abirunt	vertrekken, heengaan, sterven
abitum	zij zijn vertrokken
abject	zie abii
abjudicatie	verachtelijk, laag
abjudiceren	gerechtelijke ontzegging
abjuratie	gerechtelijk ontzeggen
abjureeren	afzwering
abjurer	geloof afzweren, afzweren
ablactation	geloof afzweren
ablata	spenen, afwennen van de borst
ablution	gestolen goederen
ablutus	(rituele) wassing
abmatertera	gezuiverd, gewassen (door doopsel)
abnepos	zuster van betovergrootmoeder
abnepotes	kleinzoon van kleinkind
abnepotis	nakomelingen
abneptis	zie abnepos
abnurdus	kleindochter van kleinkind
aboet	vrouw van de achterkleinzoon
aboleren	onderpand
abolitie	afschaffen, te niet doen, kwijtschelden, opheffen, intrekken
abominatie	kwijtschelding, ook: brieven waar bij een zekere misdaad die door
abomination	onwetendheid of onnozelheid zijn begaan worden kwijtgescholden
abomine(e)ren	gruwel, afschrik
aborderen	afgrijpselijke daad
abornementer	verfoeien, afschrik hebben
aborneur	aanranden, aanklampen, aanspreken
aborscap	afpalen, afbakenen, uitbakenen, afbakening, jalonnering
	afpaler, landmeter
	familie

abortif	een dracht die dood ter wereld komt, miskraam veroorzakend
abortivus	te vroeg geboren, miskraam
abortus	zie abortivus
about	paal, grens, ook: onderpand
abpatruus	broer van betovergrootvader
abra	dienstmeid, meid
abreiscap	koppelaarij
abreptum	zie abripere
abreptus	weggenomen
abreptus morte	weggenomen door de dood
abrevieren	samenvatten, afkorten
abreye	koppelaarster
abri	afdak, wachthuisje, schuilhok
abripere	wegnemen, wegrukken
abripui	zie abripere
abrogatie	intrekking, afschaffing, opheffing der wet
abrogatio	zie abrogatie
abrogeeren	afschaffen, te niet doen, breken
abruptio	echtscheiding
abselveren	de absolutie geven
absens	zie absentis
absente	afwezigheid, afwezig
absente corpore	zie absente corpus
absente corpus	kerkdienst zonder aanwezigheid van lijk
absente secretario	bij afwezigheid van de secretaris
absente...	in afwezigheid van ...
absente(e)ren	achterblijven, zich afwezig houden, ook: ontvreemden, verduisteren
absentia	afwezigheid
absentibus ...	in afwezigheid van ...
absentis	afwezig
absilvi	zie absolvere
absolucie winnen	vergifenis verwerven van de geestelijke
absolut	onbepaald, plat uit, ronduit
absoluta et extrema unctione munitus	voorzien van absolutie en laatste oliesel
absolutie	afdoening, ontslagen van iets, geheel en al
absolutinis	zie absolutio
absolutio	absolutie, vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging
absolution	zie absolutio
absolutum	zie absolvere
absolutus	vrijgesproken, onvoorwaardelijk
absolve(e)ren	vrijstellen van straf of vervolging, vrijspreken, van aansprakelijkheid ontheffen, volvoeren, voltrekken, afdoen, ontslaan
absolvere	vrijspreken
absoudre	van rechtsvervolging ontslaan
absque	zonder
absque dubio	zonder twijfel
absteckeisen	richtstaaf om de rooilijn af te zetten

abstecklinie	richtlijn
absteckphahl	piketpaal, jalon
abstentum	zie abstinere
absterix	vroedvrouw
abstertriciis	vroedvrouw
abstine(e)ren	onthouden, spenen (zich onthouden van)
abstinentie	onthouding
abstinere	zich onthouden, niet aanvaarden, weigeren, afhouden
abstinui	zie abstinere
abstract	afgetrokken, afgezonderd
abstrahe(e)ren	aftrekken, ontrekken
absurd	ongerijmd, kwalijk, ten propooste gebracht (ter zaken gebracht)
abt	bestuurder van een (pater)klooster
abteyker	apotheker
abus	misslag, verzinsel
abundament	vrijbrief, vergunning tot...
abundant	overvloedig
abundantie	overvloed
abundeeren	overvloedig zijn
abuseeren	misleiden, verzinnen, vergrijpen, vergissen, bedriegen
abuser	misbruiken, verkrachten
abusief	zie absivelyk
abusive	zie abusivus
abusivelyk	door misbruik, tegen het gebruik
abusivus	ten onrechte
abuteren	misbruiken
abuus	een misbruik
ac	en
ac quaetus conjugalis	gemeenschappelijk verworven door de echtgenoten
ac.	afk. anno curante, in het betreffende jaar
ac(k)et	list
acae	afk. à cause, door, wegens, vanwege, om
acajou	mahonieboom
acatholicus	niet -katholiek
acatoen	lastpaard
acc.	afk. acatholicus, niet katholiek
acc.	afk. accessit, aanhangsel
acc.	afk. accusations, aanklachten, beschuldigingen
accensus	accijns, belasting
acceorium	meehelpende, bijkomende
accept(e)eren	tot zijn voordeel nemen, aanvaarden, aannemen
acceptatie	aanneming, toestemming, aanvaarding
accepteur	aanvaarder, acceptant
acceptilacie	manier van een contract en de voorwaarden.
acceptilatie	een manier van ontslag, mondelinge kwijtschelding, kwijtschenking als gift
acceptis necessitatis...	zie accepto necessitatis...

accepto necessitatis...	na het ontvangen van de nooddoop (door de vroedvrouw)
acceptum	zie accipere
acceptus	ontvangen hebben
acces	toegang
accessoir	een zaak die uit een andere zaak voort komt, ook: toevallig, bijkomende
accident	een geval, toeval, voorval
accidentael	een gebeurtenis, toevallig
accidentalia	niet vaste predikantsinkomen, verbonden aan ambtsverrichtingen zoals doop, huwelijken
accijns	belasting op verbruiksgoederen, tol, impost
accijnshuyss	plaats waar de belasting moet worden betaald
accipere	ontvangen, accepteren
accipi	zie accipere
accisis	zie accisor
accisor(is)	inner van accijns (belasting)
accola	iemand die zich ergens vestigt
accommodabel	behulpzaam, geriefelijk
accommodacie	toevoeging, aanpassing, schikking
accommoderen	beschikken
accommodiren	tussenkost
accomodabel	behulpzaam, gerijflijk ?
accomodatie	behulpzaamheid, genot, genoeg, winst, gerief
accomode(e)ren	profijtelijk, of behulpzaam zijn, voegen, schikken
accompagneren	vergezelschappen (vergezellen ?)
accontr(e)eren	toestellen, verfraaien
accontrement	toerusting, gereedmaken, uitrusten
accoord	overeenkomst, verdrag
accord(e)eren	overeenkomende
accorderen	overeenstemmen
accordeur	orgelstemmer
accotoen	wambuis, overhemd
accouchée	kraamvrouw
accouchemont	moeilijke geboorte
accoucher	een kind baren, bevallen
accoucheur	vroedmeester, vroedvrouw
accoucheuse	verloskundige
accrementum	aanwas
accresceren	aangroeien, toenemen, aanwassen
accumuleren	ophopen, vergaderen
accuraat	bondig, nauwkeurig, welgeschikt
accusare	beschuldigen
accusatie	aanklacht, beschuldiging
accusé	aangeklaagde, verdachte, beschuldigde
accusée	zie accusé
accuseren	aanklagen, beschuldigen, betijen, aantijgen
accys	tol
accysenaar	tollenaar, hoofdgaarder

accyzehuys	zie accijnshuys
ache	selderie
acheel	zie achel
achel	graanmaat, 1 achel=1/8 zak en 1/8 hectoliter
achendeel	het 1/8 e deel, ook: een landmaat
achetendeel	zie achel
acheteur	inkoper, inkoopster, koper
acheteuse	zie acheteur
acht	zie achten
achtbrief	brief waarin iemand in de ban wordt gedaan, opgelegde straf was vaak vogelvrijverklaring en verbeurdverklaring van bezit
achtelinc	achtste deel van een maat
achteloos	eerloos
achten	zich beraden over ...
achtende	achtste
achtendeel	het één achtste deel
achtendhalf	zeven en een half
achter	schade, nadeel, ook: schatter, taxateur
achter (tag)	de zelfde dag over een week
achterbaecs	achter iemands rug, buiten zijn weten
achterbaren	achterneven, achterneven
achterboeren	achterneef, achternicht
achterboren	zie achterbaren
achterclappen	belasteren, kwaadspreken
achtercleppierse	kwaadspreekster
achterclocke	avondklok
achterdeel	nadeel, voordeel en achterdeel, schade, ook: inhoudsmaat voor graan=ca 18,3 ltr.
achterdijc	binnendijk
achterdijcsloot	achterwering, sloot achter de binnendijk
achtererve	het achter een huis gelegen erf
achtergelaten	nagelaten
achtergereide	staartriem van een paardentuig
achterghereyde	staartriem van een paardentuig
achterhalen (enen)	iemand in rechte van schuld overtuigen
achterhofstede	meestal een achteraf gelegen hofstede
achterhouwelijk	tweede huwelijk
achterhuus	zie achterhuys
achterhuys	achterhuis
achterkintmaecht	bloedverwant in de derde graad vanaf de gemeenschappelijke stamvader
achterlatenisse	verzuim, omissie
achterleen	leen ontvangen van iemand die zelf leenman is over dat gebied
achterleenman	bezitter van een achterleen
achterling	inhoudsmaat voor graan=ca 6,5 ltr.
achtermoder	moeder in een gesticht
achterrechtsweer	achterneef

achtterrichtamp	ambt van rechter in een plattelandsgebied met daarin een plaats dat een rechtsgebied vormde
achterschrijven	bijschrijven
achterstade	achterstallige schuld, achterstand
achterstede	zie achterstade
achtersusterskint.	een maag (bloedverwant) van de derden graad, die in de derden graad staat, gerekend vanaf de gemeenschappelijke stamhouder
achtervelilich	een rechtszaak verliezen
achtervolgen	nakomen, naleven, navolgen (van een wet, overeenkomst)
achterwaer(e)ghe	zie achterwaersterige
achterwaersterige	kraamvrouw, baker, verloskundige
achterwater	water van een watermolen stroomopwaarts
achterwesen	achterstallige vordering
achtgeevende op	rekening houden met
achtzehter (tag)	de achttiende dag (13 januari) na de geboorte van Jezus
acicularius	naaldenmaker
aciies	een toegang
ackerlant(s)	akkerland
ackerloon	vergoeding voor zaaisel
ackerman	landbouwer, boer
ackersieck	melaats, leproos
acoleren	omhelzen
acoliet	zie acolyte
acolyte	misdienaar
acqueste	verkrijging, aanwinning
acquiesc(e)eren	zich te vreden houden, berusten, toestaan
acquiësceren	zich te vrede houden, berusten, toestaan
acquireere	zie acquisitum
acquisiteur	bekomer
acquisitie	bekomingen
acquisitio haereditatis	bekoming van de erfenissen
acquisitum	verwerven, verkrijgen, in zijn bezit krijgen, bekomen
acquisivi	zie acquisitum
acquite	kwijtschelding, kwitantie
acquiteeren	kwijtschelden
acquittement	vrijspraak
acquitter	vrijspreken
acrobaat	zie acrobate
acrobate	kunstenmaker
acrostichon	naamdicht waarvan de beginletters van bepaalde regels een naam noemen
act.	afk. acturarius, snelschrijver, rentmeester, secretaris
acta	handelingen, akte
acta classis extraordinariae	de handelingen van een buitengewone classis (classicale vergadering)
acta classis ordinariae	de handelingen van een gewone classis (classicale vergadering)
acta classis revisoriae	de handelingen van een classicale vergadering, belegd voor het onvoorzien of leren van de acta van (een) vorige vergadering(en)
acta deputorum classis	de handelingen van de deputaten of afgevaardigden van de classis

acta in forma (bij)	met een akte in de vereiste vorm
acta synodiprovincialis	de handelingen van de provinciale synode
actania	Terschelling
acte	een gedaan werk, een vonnis; een schriftuur, waar in verhaald wordt wat de partijen, hebben gedaan, of verhandeld, verslag, handeling
acte de contrition	oefening van berouw (R.K.)
acte de décès	overlijdensakte
acte de naissance	geboorteakte
acte libelle	acte die de eis van de aanlegger bevat
acte personeel	opspraak op enige persoon tot enige daad
acte reëel	aanspraak op enig goed
acte van momberstelling	acte waarin vermeld de aanstelling van de voogd(en)
acte van uitwijzinge	acte van overhandiging nopens de goederen
acteur	zie actor
actie	het recht welk men ergens toe heeft, opspraak, aanspraak, aanspraak in rechte.
actie verkrijgen	opvolgen als eigenaar of rechthebbende
actien	inschulden, gerechtigheden
actiën	vorderingen, recht tot het instellen van een vordering
actien ende gerechtigheden	akten en recht op hebbende ...
actif	vernuftig, geestig, werkelijk
actijf	zie actief
actio in personam	aandeel, aanspraak op enig persoon
actionarius	winkelier, handelaar, koopman, venter
actis bannis	na het roepen, na de huwelijksafkondigingen
active	bedrijvig
actoor	zie actor
actor	aanklager, aanlegger (beschuldiger)
actoris	zie actor
actuarius	schrijver, secretaris, overheidsklerk
actueel	dadelijk, bezig, doende, oefenend
actum	geschied, opgemaakt, gepasseerd te..., op datum, handelen, drijven, gedaan
actum	zie ook: agere
actum approbationis	akte van goedkeuring
actum consentionis	akte van toestemming
actum et subsignatum	getekend na behandeling
actum in communi forma	akte in gewone vorm
actum in forma	formeel geschrift
actum in judicio	gedaan in het gerecht
actum in judicio ordinario	gedaan in het gewone gerecht
actum ut supra	akte als boven, zelfde datum
actum ut supra	gedaan als boven omschreven, verzocht
actus requisitis	van deze akte
acuciator	slijper
acufex	naaldenmaker
acuficus	zie acufex
acuminator	slijper

acupictor	zijden naaister, ook: zijde wever
acut	scherp, scherpzinnig, diep doordenkend
acute	zie acut
acyuit	betaling
ad	aan, bij, naar, tot, volgens, ten bedrage van
ad actum divisionis	tot de boedelscheiding, tot en met de boedelscheiding
ad aeternitatem transiit (obiit)	ging naar de eeuwigheid (overleden)
ad domum	aan huis
ad exhibendum	om iets te voorschijn te brengen
ad finem litis	tot aan het einde van het proces
ad hoc	voor deze zaak, bijvoorbeeld direct beslissen
ad hunc actum requisitis	gevraagd voor het opmaken van deze akte
ad libitum	naar eigen goeddunken
ad matrimonium inscripti	ingeschreven voor het huwelijk
ad mon	afk. ad monitum, aanwijzing, vermaningen, berispen
ad pactum	bij het verdrag
ad patres	overlijden, naar de (voor)vaderen gaan
ad perpetuam memoriam	ter eeuwige nagedachtenis, ook: op de eerstvolgende rechte dag
ad primam	eersten rechte dag, ook: tegen den eerste (gemachtigde)
ad solemnizationem hujus	gevraagd voor het opmaken
ad te levavi	1e advent, begin van het kerkelijk jaar
ad tempus	tijdelijk
ad usem	volgens gebruik
ad valo rem	naar de waarde
ad valorem	berekend naar de waarde
ad verbum	woordelijk
ad vitam	gedurende het hele leven
ad vota secunda	tot de tweede belofte
ad-lites	voor een proces
adamant	diamant
adamita	zuster van betovergrootvader
adamstag	Aswoensdag
adat	afk. advocat, advocaat
adavunculus	broer van betovergrootvader
adcat	afk. advocat, advocaat
adcensus	accijns
add-on	afk. addition, toewijzen
addeeren	toedoen, bijvoegen, aanlappen, optellen
addefinitivam usque	tot aan het eindvonnis
adderen	toevoegen, optellen
addiceeren	toezeggen, toestaan
addidi	zie adderen
addietie	toezegging
additie	toedoen
additien	toedoening ?, vergadering, optelling; ook, een schriftuur als genoemd, dienende tot wederlegging van partijen, schriftelijke ingebrachte middelen
additum	zie adderen

adres	aanwijzing
addresseren	beschikken, toezenden, aanwijzende
adel	alle edelen samen, groep personen met eigen voorrechten en veelal grondbezit
adelborst	jongeman van adel, jonker, cadet
adelkent	kind uit een wettig huwelijk
adeloscens	jongeman
adeloscentis	zie adeloscens
adelsuster	zuster uit een wettig huwelijk
ademptie	ontneming
adeo	zo zeer
adequatie	zie adequeren
adequeren	evenmatigen, evenredig in de juiste verhouding staan
aderdach	dag waarop men mag aderlaten
aderen	aderlaten
aderscro	doek om wond te verbinden na aderlaten
aderslach	aderlating
adherent	aanhanger, volgelingen, aanhangende
adherenten	zie adherent
adhereren	aanhangen
adheritance	iemand voor recht in een erve te zetten.
adhiberen	behouden, voortbrengen, aanwenden, bijbrengen
adhibitie	toebrenging, bijbrengen
adhortatie	aanmaning, aanporring, aanneming
adhorteren	aanporren, aanmanen
adi	heden, vandaag, van de dag
adiëren	aanvaarden, aannemen, onderwinden (op zich nemen), een erfenis aanvaarden, beheren, aanslaan
adimeeren	benemen
adimpleren	vervullen
adiodicatio	door rechter toewijzen van eigendom, toewijzen, toewijzing, in bezit stellen
adiodicationis	zie adiodicatio
adiointen	personen die rechtvaardig zijn
adiousteren	toedoen, toevoegen
aditio hereditatis	aanheeringe ?, aanvaarding, of ondernemen van erfenis
adiudicare	zie adjudicatie
adiunctus	bezitter, bekleder van een ambt
adiusticatio	zie adiodicatio
adiusticiare	zie adiudicare
adiusticiatio	recht van bezit
adiutorium	hulp
adiutum	zie adiuware
adiuware	helpen
adiuvi	zie adiuware
adjectie	toewerpen, bijweren
adjectie	toewerping, bijwerping (toevoegen?)
adjiciëren	toewerpen

adjoinct-maire	toegevoegd burgemeester, ook: plaatsvervangend burgemeester
adjoint	wethouder, schepen
adjointe	zie adjoint
adjourne(e)ren	dagvaarden
adjt	afk. adjudant, adjudant(-onderofficier)
adjud-on	afk. adjudication, toewijzen
adjudant	onderofficier
adjudceeren	toewijzen, aanwijzen
adjudicatie	toewijzing, bij openbare verkoop van een roerend of onroerend goed, aanbesteding, besteding, toekenning, aanwijzing
adjuncten	bijgevoegde personen
adjungeren	bijvoegen
adjuste(e)ren	gelijk maken, vereffenen, afpassen, afbetalen, afrekenen
adjuveren	helpen
adjuvereren	helpen
adlb	afk. adelborst
admatertera	zuster van betovergrootmoeder
admerum usem	voor zuiver gebruik
admiculator	armenverzorger, aalmoezenier
admiculen	hulpmiddelen
administrare	zie administratrice
administrateur	bewindhebber
administratis sacramentis	na het toedienen van de sacramenten
administratrice	beheren, uitoefenen, toedienen, besturen, bestuursambtenaar
administratus	bediend
administreren	bedienen, uitvoeren
admirabel	wonderlijk
admiratie	verwondering
admireren	verwonderen
admisi(e)	zie admittere
admissum	zie admittere
admittere(n)	toelaten, toegeven, vergunnen
admodum	zeer
admodum reverendus	zeer eerwaarde
admone(e)ren	vermanen, aanmanen
admonester	streng vermanen, ernstig terechtwijzen
admonitie	aanmaning, vermaning
admove(e)ren	aanvoeren, aanbrenge
adnepos	kleinzoon van (achter)kleinkind
adnepotis	zie adnepos
adneptis,-is	kleindochter van kleinkind
adneptisis	zie adneptis
adolescens	jong man ongehuwde man
adolescentia	jeugdige
adolescentis	ongehuwde jonge dochter
adolescentula	jong meisje
adolescentulo	jonge jongen

adonis	zeer (mooie) schoon, behaagziek jongeling
adopteren	een vreemde voor zijn kind houden
adoptie	aanneming tot kinderen
adoptif	aan te nemen en te verzorgen als zijn eigen kind
adoptivus	door adoptie bekomen
adorate dominium	de 3e zondag na epiphantias (6 januari)
adore(e)ren	aanbidden
adorneren	versieren, opschikken, optooien
adoubement	ridderslag
adpatruus	broer van betovergrootvader
adpendere	toebehoren
adpt	afk. enfant adopté, geadopteerd kind
adres	te richten tot, aanwijzing adresseren aan (hen te)(zich)
adscriberen	toeschrijven, toe-eigenen
adscriptie	toeschrijving, bijschrijving
adscriptus glæbæ	een bij de grond gerekende, grondhorige, lijfeigene
adsercriptie	toeschrijving, beschrijving
adseribeeren	eigenen, toeschrijving
adsistent	justitiehelper, helper schout, ook: diender, soort veldwachter
adsistentie	bescherming, assistentie
adsisteren	identiteit bevestigen, aanwezig zijn bij
adstitit	was aanwezig
adstringeren	verbinden, dwingen, persen
adstructie	vastmaking
adstrueren	vast maken
adulatie	pluimstrijkerijen, verafgoden, vleien
adule(e)ren	pluimstrijken, vleien
adulta virgo	volwassen jong meisje
adulter	overspelig, echtbreker, echtbreekster, overspeler
adulterator	echtbreker, echtbreekster
adulteratrix	zie adulterator
adultère	zie adulter
adultereren	overspel bedrijven
adulterijn	uit overspel ontstaan, bastaard
adultérin ou adultérin	zie adulterijn
adulterinus	kind van ongehuwde vader en moeder
adulterium	echtbreuk, overspel
adultus	(bijna) volwassen
adumbrare	schetsen, tekenen
adumbrator	schetser, tekenaar
aduneren	verenigen, verzamelen
advanceren	vorderen
advans	voordeel
advena	vreemdeling
advenant	overeenkomst, bij gevolg, bij gelijke
advent	de tijd periode van 27 november tot 24 december, de laatste vier zondagen voor kerstmis

adventus spiritus sancti	Pinksteren
advers	tegenpartij
adversaris	wederpartij
adverse	tegenpartij
adverseren	tegenstreven, tegenstaan adverteren berichten, mededelen in 't openbaar, waarschuwen, verwittigen
advertissement	waarschuwing, bekendmaking. ook: een beschrijving van de grond van de zaak inhoudend en die met rechtplaatsen bevestigd
advertissement van regten	een schriftuur waar in enige middelen en opmerkingen van rechten bijeen gebracht werden
advi(e)s	een goeddunken, aanraadt, raadgeving
advise(e)ren	beraden, bezinnen, verwittigen, kennis doen
advitivus	bruidsschat, (gegeven door een ander dan de vader)
advocaat	een rechtsvoorspraak
advocaat-diaken	zaakwaarnemer, beheerder of boekhoudend diaken
advocat	zie advocatus
advocatus	verdediger, advocaat, helper
advoce(e)ren	toeroepen, voorspreken, iemands woord doen, ook: pleiten door advocaat
advoe	pleitbezorger, voogd, gemachtigde
advoy	toestemming
advoyeren	toestemmen, bevestigen, van waarden houden, gestand doen
aeckervercken	met eikels vetgemest varken
aeder	opwellend water
aedes	huis
aedificie	gebouw, timmering
aedilis	kerkmeester, hoofdman
aedituus	kerkwachter, koster, klokkenluider
aedium	zie aedes
aedium	zie aedium
aefdochte	goot, open riool
aeger	ziek
aegidius	gillis, gielis, jellis
aegrescere	ziek worden
aegri	zie aeger
aegritudine quadam	door een of andere ziekte
aegritudinis	zie aegritudo
aegritudo(dinis)	ziekte
aegror(or)s	ziekte
aegroris	zie aegror
aegrotare	ziek zijn
aegrotavit	was ziek
aegroto	ziek zijn
aegroto per ... dies	na een ziekte van ... dagen
aegrotus	ziek
aegyptus	zigeuner
aelgrond	slijk, slijkgrond
aelhuis	vismarkt, huis waar de vis verkocht werd

aeloelt	zeer oud
aelput	gierput
aem	inhoudsmaat, 1 aem=1/6 vat, ca 150 ltr.
aemcupe	kuip met een inhoud van 1 aam
aemketel	ketel met een inhoud van 1 aam
aemteut	maat voor vloeibare stoffen
aen enen rechten	iemand 'executeren' door panding aan zijn goed
aen-ende bijsijn	aanwezig zijn, bij zijn
aenbehorende	er toe behoren, er aan verbonden
aenbestaeijen	aanbesteden
aenbesterven	door erfenis (dood) in eigendom krijgen
aenbijten	aanvallen
aenboort	recht van vergadering
aenboortich	toekomend door bloedverwantschap
aenbrengen van een hoffaert	het uitschrijven en bekend maken van verplichte gang naar het gerechtshof
aendeelen	toebedelen, erkennen
aendensmout	eendenvet
aendonkeren	donker worden, vallen van de avond
aenerven	in het bezitstellen, nalaten, als erfenis ontvangen
aeneus	koperen
aengeboorte	bloedverwantschap, geboorterecht
aengelanden	aanliggende, belendende
aengelant	eigenaar van aanliggende, belendende percelen
aengevoordert	opgeëist
aengewendete	aangewende, geprobeerde
aenlandinge	aanslibben, aanwas van land door aanslibbing
aenleggers	eisende partij in een proces, degene die het geding aanspant
aenliggen	iemand opgedragen zijn.
aenlopen (enen)	toekomen.
aenrechten (enen aen iet)	iemand recht doen aan iets, hem daaraan eigenen.
aenrechtige	het gerechtelijke vonnis uitvoeren, ook: aanhouden of inbeslagname
aenroeren (aen iet)	betreffen.
aenrueren (aen iet)	zie aenroeren.
aensadt	aanzet, begin
aenschatten	bij executie toewijzen
aensech	beschuldiging
aenseggen (enen iet)	aantijgen, ten laste leggen.
aensetten	een document van bijvoorbeeld zegel voorzien
aensetter	eiser, eiseres in een geding
aensetteresse	zie aensetter
aenslach	het vasthechten, ook:: het punt, waar iets vastgehecht is
aenslaen	in beslag nemen
aensoeck	gerechtelijke aanmaning
aensoeken	gerechtelijk iets van iemand te verkrijgen, hem sommeren
aenspraecke	zie aensprake
aensprake	eis in rechte, aanklacht

aenspreken	een eis in rechte doen tegen iemand, iemand iets ten laste leggen. klager
aenstaen	aanhangig blijven, uitgesteld worden
aenstaender	aanstaande
aenstarcken	zie aensterken .
aensterken (enen iet)	iemand iets ten laste leggen.
aensterven (enen.	door erfenis iemands eigendom worden.
aenstoot loyden	aan slijtage onderhevig
aensweeren	bij eed toe-eigenen, bv onder ede verklaren
aentale	aanspraak in rechte, eis, beschuldigen
aentale	beschuldiging
aentasten (enen)	aangrijpen, gevangen nemen
aentastinge.	gevangenneming
aenticht	beschuldiging
aentiën (enen iet	te laste leggen, aantijgen.
aenvaen	in bezit nemen, aanvaarden, aannemen, beslagleggen op, aanhouden, aanvangen
aenval	het goed, dat aan iemand staande huwelijk krachtens erfrecht ten deel valt
aenvallen	bij erfenis ten deel vallen, bepaaldelijk aan een van de echtgenoten tijdens het huwelijk
aenvanc	het in bezit nemen
aenveert	aanvaard
aenvrouwe	grootmoeder
aenwalt	behartigen van een zaak voor een ander bij het gerecht
aenwedde	jaargeld
aenworpe	een persoon, in een gilde opgenomen zonder in de volle rechten en verplichtingen daarvan te delen
aenworpelinck	door het gilde opgenomen zonder de normale rechten en verplichtingen
aeolus	Griekse god van de wind
aequali gradu	in gelijke graad (van bloed- of aanverwantschap)
aequalis,-is	gelijk, van de zelfde leeftijd
aequipagie	uitrusting
aequiperen	uitrusten, uitreien
aequipollent	gelijkmachtig, even veel uitwerkende
aequiteyt	billijkheid
aequivalent	gelijkwaardig
aequivaleren	gelijk gelden, evenwaardig zijn
aequivocatie	woordspeling, gelijknamigheid, dubbelzinnigheid
aequum	recht, billijk
aequus	gelijk, rechtvaardig
aerarius	rentmeester
aerarius faber	kopersmid
aerarius veteramentarius	ketelmaker
aerchlisticheit	bedrog
aernum	Arnhem
aert	aarde
aertgat	landweg, weg uitsluitend bestemd voor toegang tot het bouwland

aertlant	bouwland
aertmate	graanmaat, 1 aertmate=3,677 decaliter
aesluyden	makers en verzorgers van het aas
aessen	dienst, diensttijd
aestas	zomer
aestatis	zie aestas
aestimare	schatten
aestimeren	waarderen, schatten, waardig achten
aestivus	van de zomer
aestuarie	heet zijn
aet.	afk. aetatis, in de leeftijd van...
aetas	leeftijd, in ouderdom van
aetatis (suæ)	in (op) de leeftijd van...
aetatis annorum	in de leeftijd van...jaren
aetatis dierum	in de leeftijd van...dagen
aetatis hebdomadarum	in de leeftijd van...weken
aetatis horarum	in de leeftijd van...uren
aetatis mensium	in de leeftijd van...maanden
aetatis provectae	op gevorderde leeftijd
aetatis septimanarum	in de leeftijd van...weken
aeternitas	eeuwigheid
aeternitatatis	zie aeternitas
aeternus	eeuwig
aeu de la reine	reukwater
aevum	leeftijd, tijd
aextermijn	sterrenwichelaar
afbegeren	vergen, vorderen
afbernen	afbranden
afbesegelen (iet)	door een bezegelde akte afstand doen aan een recht
afbieden	afroepen, afkondigen
afboedelen	iemand zijn rechthebbende deel uit de boedel uitkeren
afbrant	verwoesting na brand
afbreker	iemand met geweld of list iets afnemen
afbroecken	een stukland afpalen, opmeten
afcnopen	afhandig maken, afnemen afsnijden
afcoemste	zie afcomste
afcoepen (iet)	aflossen
afcomelinc	nakomeling
afcomer	afstammeling
afcomste	afstamming
afcopen	vrijkopen, door afkopen vrijstellen
afdagen	dagvaarden ter zuivering of ontlasten van een met rente bezwaard goed
afdak	soort schuur
afdanken	eervol ontslaan
afdeelen	ontkennen
afdelen	kwijtschelden
afdoen (iet)	betalen, voldoen.

afdoeningen	soort rekenkamer
afdrijf (doen)	werkzaamheden verrichten buiten de stadsmuren of plaats bijvoorbeeld zijn weilanden of akkers buiten de gemeente hebben
afdrupen	stilletjes zich verwijderen
afeigenen	iets aan iemand ontnemen bij gerechtelijk vonnis
afeischen	rechten van iemand vorderen of hem opleggen
afetten	afgrazen
aff te nemen	over te nemen
affabele	goed om aan te spreken
affaires	handel, koopmanschap, bekommering
affameren	verhongereren
afcleppen	bij klokgelui iets afkondigen
affectatie	najagen, nastaning ?, gretigheid
affecteren	behartigen, najagen, zeer begeren
affectie	genegenheid, hartstocht, toe neiging begeerte
affectioneren	toe neigen, beminnen
afferbott	schuld(in)vordering
affere	brengen, aanvoeren, ik heb gebracht
affes	afk. affaires, zaak, aangelegenheid, kwestie
afgaende	aftredende
affirmacie	iemand toezeggen achter de zaak te blijven staan
affirmatie	rechtsgeldige verklaring, bekrachtigen, bevestiging, betuiging, bevestigen verzekeringen
affirmeren	verzekeren, bevestigen, betuigen, verzekeren van
affkennen	in rechte ontzeggen
affleggen	betalen
afflictie	kwelling, droefenis, hartzeer, lijden, verdriet
affligeren	neerslaan, kwellen
affluëren	toevloeien, overvloeien
affluivigen	overleden
affluxie	toevloeiing
affront	verkortingen, beledigen, hoon, eerroven
affronteren	verkorten, beledigen, verongelijken, honen
affschouwe	het schouwen, goedkeuren van iets dat gemaakt is
afftans	slecht uitzijnde
afganck	toegang naar een waterloop
afgrift.	het afgraven.
afhanck	zijbeuk van een kerkgebouw
afhendinge	afpaling van een erf.
afhillen	afhouden, bv door de beul afhakken van een hand
afkerven	afschrijven
afkleppen	bij klokgelui afkondigen
aflijvig	dood
aflijvig worden (dezer wereld)	overlijden
afliiviheyt	sterven, overlijden
afluick	afsluiting tussen koor en kruisbeuk in een kerk
afpelsen	afranselen, afrossen
afrude	citroenkruid

afsceiden	laten varen, opgeven
afsceldinge	afpaling van een erf.
afscheet	grensscheiding
afscriven (iet)	door het opmaken van een akte afstand doen van een recht
afsetene	noemde men de bedrijver die zijn land in een andere gemeente bewerkte
afsighen	schuin naar beneden lopen
afslaen	weigeren
afslaen (iet)	aftrekken, korten
afslag	minderung (bijvoorbeeld op de hoogte van een bijdrage)
afsliten (enen iet)	iemand bij vonnis het eigendom van iets ontzeggen ook: iemand tot een geldboete veroordelen
afsmijten	om het leven brengen, vermoorden
afstamming	filiatie
afsteekijzer	richtstaaf om de rooilijn af te zetten
afsteeklijn	richtlijn
afsteekpaal	piketpaal, jalon
afstervinge	overlijden
afstrijken	afsnijden, afscheuren van een strook stof
after	achter
afterbaces	zie achterbaecs
afterbliven	wegblijven, niet verschijnen, niet plaats hebben
afterdijc	zie achterdijck
aftererve	achter het huis gelegen erf
aftergelaten	nagelaten, achtergelaten
afterkamer	achterkamer
afterlaeten	nagelaten, achtergelaten
aftermontag	dinsdag
aftersonntag	maandag
afterstede	achterstallige schuld
aftersusterskint	zie achtersusterkint
afterwesen	zie achterwesen
aftich	wettig, rechtmatig
aftinitas	aanverwantschap door huwelijk
afverbot	afkondiging
afverdienen	van iemand te vorderen hebben voor bewezen diensten.
afvluchtich	voortvluchtig
afwinnelijck	onteigenen, afnemen
afwinninge	gerechtelijk in bezit nemen, door gerechtelijke uitspraak weer in zijn bezit krijgen van een goed
agaso	ezeldrijver, stalknecht
agasonis	zie agaso
âgé	ouderdom, leeftijd, de jaren
âgé de ... ans	oud ... jaar
agenda	lijst van inkomen, uitgaande stukken meestal voorzien van een doorlopende nummering
agent	die voor iemand, iets uit te voeren aangesteld is, hof afgezand, zaakvoerder

agent municipal	beambte, ambtenaar
ager	akker
ager gandavensis	Sas van Gent
agere	doen , handelen, handel drijven
ageren	doen, verhandelen, in rechten handelen, dingtaal voeren
agger	dijk, wal
aggeris	zie ager
aggravatie	verzwaringen
aggraveren	beswaren, overladen, verzwaren
aggreatie	behagen, toestemming
aggrediëren	aanvallen, aangaan, toetreden
aggreëren	behagen, toestemmen
aggresseren	aanvatten, aanvallen, invaren
aghste	achtste
aghter	achter
aghtinge	aandacht besteden aan
agieren	betogen, met woorden iets duidelijk maken
agil	snel, behendig
agitator	ezeldrijver, volksmenner, onruststoker
agittarius	hand- of voetboogmaker
agnaat	zie agnatus
agnaetinis	zie agnaetio
agnaetio	bloedverwantschap van vaderskant
agnat	bloedverwant van vaderszijde
agnaten	afstammelingen in mannelijke lijn
agnatus	naaste bloedverwant van vaderszijde
agnetentag	heilige agnes (21 januari)
agnitio	erkenning
agnitis	zie agnitio
agnomen	bijnaam
agnomiis	zie agnomen
agnosce(e)ren	erkennen
agnoscere	(kind) erkennen
agnovi	zie agnoscere
agnus deo	Lam Gods, beeltenis van een lam dat kruis vast houdt, paaslam
agoen	de doodstrijd, sterfuur
agreeren	consenteren
agressor	aanvaller
agrestis	boer
agri	zie ager
agricola	landbouwer, ook: heiligendag voor de landbouw, meestal 27 februari
agriculteur	landbouwer, boer
agrippina romanorum	Keulen
agrorum custos	veldwachter
agtbaar	achtbare
agtervolgt en nagekomen	nakomen en uitgevoerd worden
agtschleifer	barnsteenslijper

aïeul	grootvader
aïeule	grootmoeder
aïeux	voorouders
aiguillier	naaldenmaker
aiguiseur	slijper
aijsementsghelt	presentiegeld
aîné(e)	eerstgeboren (e), oudste
aishtag	as-woensdag
aitentag	feestdag van agathe (5 februari)
aker	koperen, ijzeren of blikken emmertje bij de waterput of regenton, zinken wateremmer
akker	bouwland
akker	lengtemaat, 1 akker=7m
akker	oppervlaktemaat 1 akker=0,05 ha
aks	strijdbijl
akte	een opgemaakt geschrift dat rechtsgeldig is
akte van weeserije	aanstelling van voogden voor minderjarigen
al of som	geheel of ten dele
alb.	afk. albus, ook: albs.wit, bleek
alba hebdomada	witte week, de week na Pasen
albator	bleker (van beroep)
albatricis	zie albatricis
albatricis	bleekster (van beroep)
albertijn	betaalmiddel, gouden munt genoemd naar Albert, aartshertog van oostenrijk, in Nederland betaalmiddel van 1598 tot 1611
albertus	gouden munt, ook: albertijn genoemd
albertus rixdaelder	zie albertijn
albicerdo	zeembereider, zeemtouwer
albis (sepultus)	in het wit (begraven)
album amicorum	vriendenboek
album studiosorum	naamlijst van medestudenten aan een bepaalde universiteit, jaargenoten
alcmaria(e)	Alkmaar
alde vader	grootvader
aldenardum	Oudenaerde
aldenmoder	grootmoeder
aldentalven	van ouderdomswegen
aldenvalckenberch	Oud-Valkenburg
alderman	oudste
alias ...	alias..., ook: bekend als ... , bijgenaamd, oftewel
alibi	elders
alicarius	brouwer
aliënabel	wandelbaar, dat vervreemd kan worden
aliënatie	vervreemding
aliëne(e)ren	vervreemden
alienigenus	buitenlander, in den vreemde geboren
alienus	vreemd
alii	sommigen, anderen

aliisque per multis	en anderen krachtens velen
alimentatie	opvoeding, levensonderhoud
alimente(e)ren	voeden, de kost geven
alinck	geheel, gans
aling	geheel, volkomen
alio morbo	aan een andere ziekte
aliquid	een of ander, iemand, iets
aliquot	enige, een aantal
aliunde	van elders
alius	ander
allato nullo impedimento	zonder dat er een beletsel was aangevoerd
allatum	brengen, aanvoeren
allatus	aangebracht
alleensluydende	eensluidend, gelijksluidende
allegare	aanwijzen, afvaardigen
allegatie	aangebrachte, aanwijzing
allege(e)ren	voortbrengen, of in rechten bijbrengen, aanwijzen, in rechte beweren, als bewijs in een proces aanvoeren
allegieren	aanbrengen
alleluia clausum	9e zondag voor Pasen
aller heiligen	katholieke gedenkdag (1 november), in de Griekse kerk de 1e zondag na Pinksteren
aller mannen fastnag	alle mannen vastenavond ?, 6e zondag voor Pasen
aller zielen	katholieke gedenkdag (2 november), of op zondag 3 november
aller zwölfboten tag	dag van de twaalf apostelen, katholieke gedenkdag, 15 juli
alleutier	eigenerfde
alliance	trouwing, huwelijk
alliance en or	gouden metekrynck (gouden huwelijk)
alliantie	bondgenootschap
allié	(bloed)verwant, familielid
alliëren	verbond maken
alligement	lastenverlichting
alligieren	zich beroepen op, verwijzen naar
allegatus est pro patre	aangewezen is als vader
allopediaal	niet leenroerig
allopediale goederen	vrije en on-leengoederen, vrijhaven
allopediaum	vrij eigendom
alloy	munststof ?
alluderen	op spelen, het oog op hebben
allusie	inzicht op iets
almanac	jaarboekje. getijdenboekje
almanach	zie almanac
almanag	zie calendier
almatike	bovenkleed met wijde mouwen
almende	een aandeel in de weiden, bossen en, viswateren
almisse	aalmoes
alostum	Aalst
alse men recht	als men criminele executie doet

alsoo	zoo is het, zo besluiten wij...
alster	ekster
altare	altaar
altarista	kapelaan
altbüßer	schoenmaker
altbutzer	zie altbüßer
altehant	terstond, aanstonds
altenteil	lijftocht, beding van levenslange verzorging van degene die een boerengoed enz. overgeeft
alter	andere, tweede
alterà die	de dag daarna
alteratie	verandering, het veranderde
alterceren	betwisten, bedingen
altereren	veranderen, verwisselen
altermutter	overgrootmoeder
alternatijf	verwisseling, van het een om het ander, het een of het ander
altervater	overgrootvader
altflicker	zie altbüßer
altment	afk. aultrement
altmoerken	betaalmiddel van geringe waarde
altmutter	grootmoeder
altoos	als wel
altvater	grootvader, patriarch, stamvader
altvordern	voorvaderen, voorouders
alumna	pleegdochter
aluminum	leerling
alumnus	pleegzoon, student, scholier, zuigeling, pleegzoon, beschermeling
alutarius cerdo	zeemleer bereider, zeemtouwer
alute	van het begin tot het einde
ama	zie aam
amanuensis	schrijver, helper, klerk
amateur	liefhebber
amator	liefhebber, minnares, geliefde
amatrix	zie amator
ambacht	rechtsgebied met lagere rechtspraak onder het gezag van een schout, baljuw of ambachts (heerlijkheid)
ambachtsbewaard-ers	het bestuur van de ambachtsheerlijkheid onder de ambachtsheer met daarnaast nog de schout en het college van schepenen
ambachtsbrief	verklaring dat men zijn vak verstaat en bij een meester in een andere stad langer dan een jaar heeft gewerkt
ambachtsheer	het hoogste feitelijke gezag in een ambachtsheerlijkheid
ambachtslieden	kleine zelfstandigen die hun producten met hun handen en eenvoudige gereedschappen maakten. verkochten uit hun werkplaats / winkel
ambactiator	gezant, ambassadeur
ambages	omwegen, omreden
ambassade	bezending
ambassiator	ambassadeur
ambiëren	ergens na streven, verzoeken, vrijen, begeren

ambiguiteit	dubbelzinnigheid, dubbelduiding
ambiguus	zie: ambiguiteit
ambitie	manie, streven, begeerte, drift, neiging, woede, staatzucht ??
ambla	Ameland
ambo	beide (n)
ambo hic nati	beiden hier geboren
ambo parochiani (mei)	beiden van deze parochie
ambochtsknaep	handwerksgezel
ambochtsknecht	zie ambochtsknaep
ambochtsyser	gilde stempel
ambochtszegel	ambtszegel, gildenzegel
ambolt	aambeeld
ambtsketen	teken van waardigheid van ambt
ambubaya	badknecht, masseur
amde	afk. amende, (geld)boete, bekeuring
ame	inhoudsmaat voor vloeistoffen, ca 138 ltr.
amel	soort tarwe
amenda	vergoeding
amende	boete, straf
amens	krankzinnig
amentis	zie amens
amer	ijker voor inhoudsmaten voor vloeistoffen
amersade	oppervlaktemaat, 1 amersade=1/6 gras=0,066 ha.
ames	niemand
amica	zie amicus
amicabel	vriendelijk
amicables	goede mannen, scheidslieden
amice	vriend, goede vriend, vriendelijk
amicitia	vriendschap, gilde
amicus	verre verwantschap
amiger	wapenhulp, page, edelknecht
amijs	vriend, minnaar
amiragius	admiraal
amireus	zie amiragius
amita	tante, tante aan vaderskant
amita magna	zuster van grootouders aan vaderskant
amita major	zuster van overgrootouders aan vaderskant
amita maxima	zuster van betovergrootouders aan vaderskant
amitini	kind van een zuster
amitini magni	kleinzoon van zuster
amitinus	neef, zoon van amita (=tante)
amitinus magnus	achternicht, kleindochter van amita magna
amitinusa	nicht, dochter van amita (=tante)
amitinusa magnus	neef, zoon van amita (=tante)
amivadi	zie amivadum
amivadum	Amersfoort
ammann	burgemeester

ammasseren	vergaderen
ammeister	gildenmeester
ammelaken	tafellaken
amoliëeren	uitroeien, verdelgen
amortiseeren	het goed in een dode hand stellen, betekend niet overdraagbaar meer
amphibolie	dubbelzinnigheid
amphibologie	een twijfelachtige/ duistere reden
ampl.	afk. amplissimus, hooggeëerde
ample	breed, wijd, ruim
amplecte(e)ren	omhelzen, aannemen
ampli(ë)eren	verbreden, uitbreiden
ampliatie	aanvulling
amplieren	verbreden
amplificatie	de verbredingen
amplissimus	hooggeëerde
amplissimus dominus	hooggeëerde heer
ampul	meestal klein flesje voor fijne olie
ampularius	flessenmaker
amrl	afk. admiraal
amstela	Amstel
amstelodamensis	Amsterdams
amstelodami	te Amsterdam
amstelodamum	Amsterdam
Amsterdamse-voet	lengtemaat, 1 Amsterdamsevoet=28,3 cm
an	of (in vraagzin), voor
an niversarium	jaargetijde, jaardag, vaak de herdenkingsdag van een overledene
anachoreta	kluizenaar
anagram	omgekeerde letter volgorde, in Ned. Indië was het gebruikelijk om bij een onecht kind de naam van de vader in anagram te geven
anche	grootvader
ancheria	zie anker
ancilla	dienstmaagd, meisje
anclaghen	aanklagen
ancre	zie anker
ancxtene(e)ren	beangstigen
anderen daghes (des)	de volgende dag
anderlacum	Anderlecht
anderlinck	achterneef
anders worden dan te passe	zieker worden, sterven
andersweer	bloedverwant in de 2e graad, achterneef, kind van een volle neef of nicht
anderwollelaecken	ook anderwol genoemd, lakenstof gemaakt van wol van slechte kwaliteit
andriesgulden	gouden munt of penning met de afbeelding van de apostel Andreas, omstreeks 1420
angelorum festum	feestdag van de engelen, 29 september
angelot	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 108 stuivers, met beeltenis van aartsengel
angelstok.	vishengel

angelus	gebed dat na het luiden van het angelusklokje wordt gelezen, meestal wordt 's middags bedoeld.
angewünschte kinder	geadopteerde kinderen
anglia	Engeland
anglice	in het engels
anglicus	Engels
angulus	hoek
anguste	eng, nauw
anheischig machen	zich verplichten, aanbieden
anhilgen	huwen, trouwen
anilis	bejaard
anima	ziel, persoon, een parochie van ...zielen
animadversie	aanmerking
animadverteeren	waarnemen, bevroeden
animam suo creator reddidit	gaf zijn ziel terug aan zijn schepper
animarum commemoratio	herdenken van de overledenen, 2 november
animeren	moed geven, aansporen
animeus	moedig
anker	inhoudsmaat, 1 anker=1/4 aam, ca 37,5 ltr, ook: vismaat ca. 50 kg. soms 30 kg
ankerkruis	beeltenis op een wapenschild in de vorm van een kruis met gespleten uiteinden
annalen	geschiedkundig verslag, in de betreffende periode geschreven, jaarboeken, tijdrekeningen
annalis	een jaar oud
annectereen	aanknopen, aanhechten
année bissextile	schrikkeljaar
annex	toegevoegd, aangehecht, bijgevoegd
annexeren	toevoegen, aanbinden
annexis	met bijbehoren
annexus	verbonden
annicheleren	te niet doen
anniculus	slechts een jaar oud
annihileeren	te niet doen
anno	in het jaar
anno aetatis (suae) ... mo	in het, de jaar van hun leven
anno domini	in het jaar van de heer
anno eodem ut supra	in hetzelfde jaar als boven
anno passato	(in) het afgelopen jaar
annonarius	korenhandelaar
annorum	jaren, van ... jaren
annoteeren	aantekenen
annu-(s) (m)	jaar
annuarium	jaarboek
annuatim	jaarlijks
annueeren	toestaan, toewenken
annularius (faber)	maliënkoldermaker
annullatie	vernietiging

annulle(e)ren	vernietigen, te niet doen
annuntiatis	zie annuntiatio
annuntiatio	maria boodschap, 25 maart
anonima	zie anonimus
anonimus	naamloos
anonymus	zie anonimus
ans	oppervlaktemaat, 1 ans = 1/12 pondemaat=0.03 ha, ook: ...jaar (oud)
anschaffer	inkoper
ansmeren	moet geven
ante	voor (tijd), tevoren
ante diem pridie	eergisteren
ante merianus	zie ante meridiem
ante meridiem	voormiddag (s)
antea	vroeger, tevoren
antecessis	zie antecessor
antecessor	voorganger, voorouder
antedictus	voornoemd
antenatus	stiefzoon uit eerste huwelijk (meestal is de vader overleden)
antesignarius	sergeant-majoor
anticipatie	voorkoming voor de vervalddag
anticiperen	voorkomen
antidotaal	een verzoek gedaan om te voorkomen dat iemand niet onverhoord bezwaard wordt en alleen op het te kennen geven van partijen tegengift
antidotum	tegengift
antiecksnijder	beeldensnijder, ornamentensnijder
antijcraeyer	kunstdraaier, houtdraaier
antijks	zie antijg
antijq	oud, ouderwets, snaaks
antinuptiale	voorhuwelijkse (voorwaarden)
antipatye	afkeer, weezin
antiquereren	afschaffen, te niet doen
antiqui	voorouders
antiquus	(zeer) oud
antistes	pastoor
antlaßtag	witte donderdag, donderdag voor Pasen
antlaßwoche	stille week voor Pasen
antwerp	dam, opgeworpen grond tegen het water
antwoord met middelen	een schriftuur van een verweerder waarin hij verscheidene redenen gebruikt om zijn beweringen waar te maken en de eisen van de partijen van stuk tot stuk te weerleggen
anus	oude vrouw
anusus	zie anus
ao, (met boven treepje)	anno, in het jaar
ao1568	afk. anno, in het jaar 1568
ap	afk. apres, na
apart	afgezonderd
apeert	onbeschaamd
apehesje	kinderkleding, ook: apenrokje

apelle(e)ren	noemen, in beroep gaan
apelleren	zie appellare
apengeeter	kopergieter
apengießer	zie apengeeter
apiarius	imker
apliq	afk. apostolique, apostolisch
apocha	kwitantie, kwijtscheldingbrief, handschrift
apocryph	verborgen, twijfelachtig, ongeregeld
apointieren	beredeneren
apoplexia	beroerte
apostaat	zie apostae
apostaet	rebel, tegen spreker, afvallige, verloochenaar (niet willen kennen)
apostel	bode
apostille	beroepsbrief, kanttekening, naschrift, aanbeveling toegevoegd aan een petitie of memorie, vaak in de marge geschreven
	op de kantstrook getekende bescheid, en uiting op het verzoek
apostille	op de kantstrook aantekenen
apostilleren	pauselijk
apostolicus	zie apothicaire
apotecarijs	zie apothicaire
apothecarius	apotheker
apothicaire	bevredigen
appaïseren	waarschijnlijk, schijnbaarlijk, mogelijk, naar het schijnt
apparent	aangetrouwd
apparenté	schijnbaarheid
apparentie	verheerlijking van de heer, 6 januari
apparitio domini	opzichter
apparitor	schatting, geldheffing
appatissement	voorman bij de kerkenbouw
appeleerder	aan roepen, te weten, een of meerdere getuigen
appeleren	heraldisch figuur, bolkruis
appelkruis	noemen, in beroep gaan
appellare	wordt genoemd, heet
appellatur	weerroepen, herkennen, hervervragen
appelleren	geijkte ton, vat voor meten van hoeveelheid appels
appelton	ophangen aan
appendere	aanhangsel, toevoegsel
appendix	dag van (het) beraad
appensement	toebehoren, wat er bij hoort
appertinentiae	prijzen, toejuichen
applauderen	toepassing
applicatie	in aansluiting, vervolgens
applicatie (bij)	opleggen, aanleggen, zich sterk voor maken
appliceert	toepassen, ten propoosten (onderwerp van gesprek) brengen
appliceren	toevoegen
applikieren	beslechting, uiting
appointement	bestemmen, iemand ergens bescheiden (ontbieden)
appointeren	

appointment	schikking in rechte, beschikking, vaak in de kantlijn vermelde beschikking op het verzoek
appointeren	beslissen, beschikken
apprehensio	gevangenneming
apprehenderen	gevangen nemen, vrezen, duchten, in hechtenis, vast houden, vangen, aantasten
apprehensie	bevatting, begrijpen, hafte, hechtenis
apprehensio(nis)	gevangenneming
approbare	goedkeuren
approbatie	goedkeuring (door de overheid), bestemming, gestading
approbatio(nis)	goedkeuring
probeerde	goedkeuren
approberen	goedkeuren, van waarden houden, toestaan, gestaden, betogen
approberen	zie approbare
approcheren	naderen, benaderen
appropriëren	zich toe-eigenen, zich toeschrijven, toekennen
appt	afk. appointment, salaris, bezoldiging, traktement
aprenderen	arresteren
après qu'il a été donne lecture du présent acte de décès aux coparans à signé	na het voorlezen van de acte van overlijden aan de aanwezigen hebben zij met ons ondertekend.
apricator	bleker
aprilis	april, van april
aprovechiëren, sich	zich bevoordelen
apt	nut, bekwaam
apud	bij, in ... meestal gevolgd door plaatsnaam , voor
apud acta	voor 't gerechte, wettelijk, bij volmacht
aqæductus	sloot, waterloop
aqua	water
aquensis	van Aken
aquilex	bronmeester
aquis granum	Aken
aquiten	bekende
ar(o)l(a)unum	Arlon
ara	afk. algemeen rijksarchief
arabilis	ploegbaar
arabilis terra	beploegbaar, bebouwbaar land
arator	landbouwer, landman
aratorum faber	ploegenmaker
aratrum	ploeg
arausio	Orange (fr.)
arbalista	schutter met slinger
arbeid	barensweeën, baring, moeite, ook: barensnood
arbiter	gekozen rechter, bemiddelaar
arbiters	scheidslieden, middelaars, goedemannen, kerslieden
archebisschop	zie archevêqué
archevêqué	aartsbisschop
archichancelier	aartskanselier

archichater	geneesheer, lijfarts
archidiaconus	aartsdiaken
archiduc	zie archidux
archiducem	zie archidux
archiduchesse	aartshertogin
archidux	aartshertog
archieffonds	een in dezelfde archiefbewaarpplaats berustende groep gelijksoortige en/of verwante archieven
archiepiscopus	aartsbisschop
archigenes	geneesheer, lijfarts
archipincernarius	opperschenker
architrclinus	rentmeester
archivalium	archiefstukken
archvermoen	achterdocht
arckebouseeren	schieten met vuurroeren
arcketike	jicht
arcolarius	schrijnwerker
arcuarius	bogenmaker, arm- en voetboogmaker
arcularius	schrijnwerker
ardivicum	harderwijk
area	erf, hofstede
arebeyer	arbeider, los werkman, pakkendrager
aremborst	zie armborst
aren	hun
arenaci	zie arenacum
arenacum	Arnhem, te Arnhem
arestant	beslaglegger
arfpacht	erfpacht
arg ende list	zie argelist (sonder)
argelist (sonder)	zonder arg ende list, te goeder trouw, zonder kwade opzet
argentarius	bankier, wisselaar
argentarius faber	zilversmid
argentorati	zie argentoratum
argentoratum	Straatsburg, te Straatsburg
argentum	zilver
argheid	ondeugd, slimme streek
arguatie	beknibbeling, twist-propoost (twist gesprek)
argueren	twistredenen
aricheyd	zie argheid
ariet fieff	land toebehorend aan een leen, achterleen
arithmetijcke	de kosten van tellen
arkeltoren	hangtorentje op een hoek van twee gevels
arm	wandkandelaar
arma(orum)	wapenen
armarium	arsenaal
armborst	handboog, niet draagbare grote boog
armborstier	boogschutter

armbosse	armenfonds
armbruster	handboogmaker
armelijnen	hermelijnen
armenproviso(o)r	lid en/of bestuurder van het armenbestuur of armenfonds
armgout	gouden armband
armiductor	schermmeester, vechtmeester
armiger	schildknaap
armijn	bontwerk, hermelijnen
armille	armband
armkind	kind op de arm ten graven gedragen, tot ca. 1 jaar oud
armmeester	persoon belast met de armenzorg
armonie	zoet geluid
armonizeren	zoet geluid maken
armozijde	zie armozijn
armozijn	dunne zijde- of katoenachtige stof, veelal als voering gebruikt, soort tafzijde, taf
aromatopola	kruiden-, specerijhandelaar
arpen	lengtemaat
arr	afk. arrerage, lijfrente uitkering
arra	wellekom geld, godspenning
arable	uit zijn verhouding getrokken, wat er niet toe doet
arrement	gedinggrond, het fundament waar het proces op gegrond is, plei-derving, pleiderf ?
arrepitius	bezeten
arrest	beslag, besluit, bezetting, bekommering, op iemands persoon, of tegoed, ook: het gewijsde en de besluiten van den rechter
arrest wijzen, (by)	uiterlijke recht doen, zonder dat men daar van vorder, of in hoger beroepen mag
arrestadia	achterstallige betalingen, beslagen
arrestant	vordering, arrestant, hij die beslag laat leggen
arrestbrake	ontvluchten, ontvreemden van in beslag genomen goederen, uitbreken uit de cel
arreste	aanhouding, beslaglegging op goederen
arreste(e)ren	vast houden, in verzekering en bedwang houden, bezetten, bekommeren, beslaan, benauwen, bedwingen, ingevolge een bevelschrift beslag laten leggen
arrestpenninck	handgeld
arrier	achteruit
arrière-grand-mère	overgrootmoeder
arrière-grand-oncle	broer van de overgrootvader of overgrootmoeder, vader van de oudoom of oudtante
arrière-grand-père	overgrootvader
arrière-grand-tante	zuster van de overgrootvader of overgrootmoeder, moeder van de oudoom of oudtante
arrière-neveu	achterneef
arrière-nièce	achternicht
arrière-petit-fils	achterkleinzoon
arrière-petit-neveu	achter-achter neef
arrière-petite-fille	achterkleindochter

arrière-petite-nièce	achter -achter nicht
arrière-vassal	achter leenman
arrière-vieillesse	zeer hoge ouderdom
arriveren	aan land komen
arrondissement communal	arrondissement van de gemeente
arsate	heelmeester
arsater	heelkunde
arsaterie	zie arsate
art	afk. article, artikel, opstel, verhandeling
art noch ergien	zonder bedrog of arglist
articulo mortus (is)	op het moment van sterven
articulus	moment, artikel, punt
artifex	ambachtsman, handwerksman
artifex loriciarius	riemenmaker
artifex organorum	orgelmaker, orgelbouwer
artifice	kunsthandel
artificie	konst-handel?(kunst-handel ?) gekunsteld, onnatuurlijk, kunst
artificieel	kunstig, gekunsteld, kunstmatig
artil	afk. artillerie, geschut
artsene	artsenij
ascat	scheldwoord voor een (jonge) vrouw, slordige meid, luie vrouw
ascendent	dat wat opklimt of oprijst
ascendens	voorgaand, opgaand, opklimmend
ascendenten	voorouders, de ouders, hun ouders
ascenderen	opklimmen
ascensio domini	hemelvaart des heren, 2e donderdag voor Pinksteren
ascentie	een opstijging
aschermittwoch	woensdag in de 7e week voor Pasen
asem	adem
asichdoem(sch)	rechtspraak volgens het Aasdomrecht, vooral in Friese omgeving
asimuleren	veinzen
asnapium	Gennep
aspera	Asperen
aspiciens a longe	1e advent
assator	kok, kok van de gaarkeuken
asschevyster	luiwammes
assecteren	navolgen, bejagen (streven naar)
asselijk	askleur
assequeren	bekomen, verkrijgen, vervolgen
asserens se nominari	die beweert te heten
asserere	beweren, bekennen
assereren	verzekeren
assertio	verklaring
assertione matris	volgens de verklaring van de moeder
assertionis	zie assertio
assertum	zie asserere
asserui	zie asserere

asseruit	heeft bekend
asserveren	behoeden, bewaren
assesseur	bijgevoegde, bijzitter
assessor	staat iemand terzijde, toegevoegd lid van het bestuur of moderamen
assidué	vlijtig
assiette	grondslag, grondslag voor de belasting
assigieren	belegeren
assignare	toewijzen, aanwijzen, machtigen
assignat	hij (zij) wijst aan
assignatie	schriftelijke opdracht tot betaling van een geldsom aan een derde, wissel
assigneert	bewijst
assigneren	toeschrijven aan
assinatus	gemachtigde
assindria	Essen (d)
assise	belasting, accijns, ook: het rechtsgebied/ ban waarin de assisen geldig waren
assisia	consumptiebelasting, onkosten bij openbare verkoping
associëren	vergezelschappen, met elkander verenigen
assopiëren	stillen, in slaap wiegen, sussen
assumeeren	aanvaarden, aanstellen
assumpti mariæ	Maria te hemelopneming, 15 augustus
assumptie	benoeming, aanneming, opnemen
assumptinis	zie assumpti mariæ
assumtie	bijneming, aanneming, toeneming
assureren	verzekeren
ast is	zo is het is
astans	zie astantes
astantes	de aanwezigen
astantibus	aan de aanwezige
astare	erbij staan, erbij zijn, aanwezig zijn
asteriet	opaal
asthma	astma
asthmate	door asthma
asthmaticus	astmalijder
astringe(e)ren	prangen, toeprangen, te samen dwingen
astronomische tekens	aanduiding om kleuren in heraldiek aan te geven Zon=goud, Mars=rood, Jupiter=blauw, Venus=groen, Saturnus=zwart, Mercurius=purper
astructie	bewering
astrueren	opbouwen, aanbouwen, aantimmeren, tot een fundament stellen
asverwig	askleurig
aswoensdag	zie aschermittwoch
asyl	vrijplaats, schuilplaats
atache	aanhangsel, is een schriftelijk consent op 't gene gedaan is, dat men aan enige stukken hangt, of daar bij voegt
atamita	zuster van oud-betovergrootvader
atavia	oud-betovergrootmoeder

atavunculus	broer van oud-betovergrootmoeder
atavus	oud-betovergrootvader
atelier	werkplaats
aterling	bastaard, uit ontucht ontstaan kind
athée	godloochenaar, ongelovige
atheïst	god-vergeter, god-verlogener, godverzaker
atheïst(isch)	zie athée
atmatertera	zuster van oud-betovergrootmoeder
atnepos	zie atnepos
atnepotis	kleinzoon van achterkleinkind
atneptis	kleindochter van achterkleinkind
atpatruus	broer van oud-betovergrootvader
atque	en
âtre	haard, stookplaats
atrebatum	Arras (fr)
atribueren	zich doen mengen in een zaak
atroce	gruwelijk
att	afk. attestatie, attest, getuigschrift, verklaring, bewijs
attaché	geboeid, (vast)gebonden (aan)
attactum	bereiken
attaque	aanranding, ook: aanval, bestorming, uitval, overval
attaque à main armée	gewapende overval, roofoverval
attaque(e)ren	aanranden, aangrijpen, aanvallen
attediose	met vijandige bedoelingen
atteindre	bereiken, halen, komen
atteindre (70 ans)	(70 jaar) worden
attenant	aangrenzend, belenden
attenderen	aanvallen
attent	toehorend
attentaat	onderwind, bestaan tegen verbod
attentaten	feitelijkheden tegen het verbod van een rechter
attente	met aandacht
attente(e)ren	beproeven, onderstaan, ondervinden, ondergaan
attentie	toeluistering, aandachtig aanhoren
atterminatie	verlenging, uitstel
atterminatiebrieven	brieven van uitstel, om voor een zekeren tijd van zijn schuldenaars niet overvallen te worden
attermineeren	uitstellen
attestand	getuige
attestari	bevestigen, getuigen
attestatie	getuigschrift van lidmaatschap, verklaring, getuigenis
attestatio de morte	bewijsschrift van overlijden
attestatio de vita	bewijsschrift van leven
attesteren	getuigen, verklaren
attestor	betuigen
attinentia	aanhorigheid
attinentiae	toebehoren, aanhorigheden

attinentiarum	zie attinentiae
attingi	bereiken
attrape nigaud	boerenbedrog
attraperen	betrappen, achterhalen
attribuëren	toeschikken, toevoegen, toe-eigenen
attuli	brengen, aanvoeren, ik heb gebracht
au delà	het hiernamaals
aubépine	meidoorn, haagdoorn
auberge	herberg
aubergiste	herbergier
aucellator	valkennier
aucellatoris	zie valkennier
aucte	afk. autorite, gezag autoriteit, macht
auctionator	handelaar, die goederen veilt
auctor delicti	bedrijver van een misdaad
auctor gentis	stamvader van een familie
auctor(-is)	diegene die iets heeft veroorzaakt, rechtsvoorganger
auctoris	zie auctor
auctoriseren	machtigen, erkennen
aud	afk. audit, accountantsonderzoek, revisor
audience	(rechts)zitting
auditie	aanhoren, controleren
auditor	toehoorder, scholier, student
auditoris	zie auditor
audivit dominus	vrijdag en zaterdag na Aswoensdag
aermacher	uurwerkmaker
aves	afk. autres, ander
auffahrt	hemelvaart
aufgebote	huwelijksaankondiging, ondertrouw
aufugeren	ontvlieden, doorgaan, weglopen
aufwatter	kelner, opdiener
auge	trog, voe(de)rbak, drinkbak
augmenteren	vermeerderen
augst	augustus
augusta trevirorum	Trier
augusti	van augustus
augustijn	lengtemaat, 1 augustijn=ca 4,5 mm
augustin	kloosterling van de orde der Augustijnen, Augustijn, Augustines
augustus	8e maand
aujourd' hui	vandaag, heden, nu, heden ten dage
aula	hof
aulacum	tapijt
aulaeorum opifex	tapijtwerker
aulicus	van het hof, hoveling
aulmousnir	iemand die aalmoezen geeft of verdeeld.
aumône	aalmoes, milde gave
aumônière	gordelbeursje

auré	gouddruppels
aurelia	Orléans (fr)
aureliae	te Orléans (fr)
aurifaber	goud- en zilversmid
aurifex	zie aurifaber
aurifodinarius	goudgraver
auriga	voerman
aurore	dageraad, morgenstond, morgenrood, oranjegeel, goudgeel
ausgehender monat	de tweede de helft van de maand
ausgeher	bode, voorbode
auspice	op gezag van
australis	zuidelijk
auszahler	betaalmeester
autaer	altaar
autem	echter
autentijkelijk	naar waarheid
authentijcq	bekrachtigt, geloofwaardig, het eerste ontwerp
authentique	rechtsgeldig
authentiquement	zie authentique
authentiseren	bekrachten, krachtig maken
authorisatie	machtiging, toestemming, bekrachtiging, last, volmacht
authoriseren	machtig maken, gezag geven
authuer	maker van een geschrift
autment	afk. autrement, anders, niet erg
autographum	eigenhandig vervaardigd stuk, dus geen kopie of afschrift, grondschrift, eigenschrift, grondtekst (die later vertaald is)
automne	herfst
autre part	aan de andere zijde
auts	afk. autres, anderen
autumnalis	van de herfst
autumnus	herfst
auxilie	hulp
av.	afk. avant, voor
av. J. C.	afk. avant Jésus Christ , datum, ... voor Jezus Christus.
ava	grootmoeder
avagaar	handboor met knop aan bovenzijde
avancement	vordering, bevordering
avanceren	vorderen, bevorderen
avant l' aurore	voor dag en dauw
avantage	voordeel
avec la promesse de mariage	met de belofte dan te trouwen
avenant	evenredigheid
avent	oven
aver	om, over
avergegeven	gerechtelijk overgegeven
averghegheven	overeengekomen
averoud	overoud

avers	afkering, tegenpartij
averse	regenbui, stortbui, plensbui
averse orageuse	onweersbui
averseeren	tegenstreven, tegenstaan
avetronc	onecht kind
aveu	bekentenis, erkenning, het bekennen, ook: toestemming, medeweten
aveugler	blind maken
aveux	zie aveu
avi	grootouders
avia	zie ava
avia	zie avi
avitus	van grootvader, voorvaderlijk
avoceren	afstemmen, ontraden
avoine	haver
avond	de dag vóór het feest. bv de korstavond is 24 december
avondbedinge	avondgebed
avondmaaltje	kerkboek speciaal voor het avondgebed
avont	vanavond
avontclocke	tijdsip waarop allerlei verbodsbepalingen in werking treden, ook: wanneer de stadspoort gesloten werd
avontlicht	poortklok
avontuir	geval
avousen	op iemand gezondheid drinken
avril	april
avuncula	tante van moederszijde
avunculus	oom van moederszijde of zwager der zuster
avunculus magnus	broer van grootouder aan moederszijde
avunculus maior	broer van overgrootouder aan moederszijde
avunculus maximus	broer van betovergrootouder aan moederszijde
avus	grootvader
avus plur avi	grootvader, grootouders, voorouders
avys	waarschuwing, advies
aweit	wachtpost, wacht, schildwacht, nachtwake
ax(el)el	Axel
axioma	een gemene regel
ayer	eierenhandelaar
ayeul	grootvader
az.	afk. azuur, in heraldiek de kleur blauw ook lazuur genoemd, vaak ook als bl. afgekort
azen	voeden, voldoen
azur	azuur

B

B	afk. begraafregister
B.	afk. bandboekdeel
b.	afk. baptisatus, gedoopt, gedoopte
b.	afk. boisseau, geheimhouden
B.L.	afk. benevole lector, welwillende lezer
B.M.	afk. Beatae Memoriae, zaliger gedachtenis
B.M.V.	afk. Beatae Mariae Virginis
b.p.	afk. baptizatus parochi, gedoopt door de pastoor
b.s.	afk. baptizatus sacellano, gedoopt door de kapelaan
ba.roen	baron, is een "ghenooten of banreheren".
baa neus	snotneus, druipneus
baad	bode
baaierd	herberg, ook: passantenhuis voor vreemdelingen die behoeftig waren
baaierdboef	landloper, zwerver
baak	vuurtoren
baander	baanspinner lijnslager in een touwslagerij
baanderheer	ridder met het recht om onder eigen banier (vaandel) vazallen aan te voeren
baanrots	zie baanderheer
baar	teken in heraldiek, linker -schuinbalk
baarkind	kind ten graven gedragen op een baar, ca. 1-12 jaar oud
baarlyk	in eigen persoon
baarsgewijs	teken in de heraldiek, in de richting van een linkerschuinbalk geplaatst
baas	meester
baay	grof wollen stof
babijn	garenklos
baccalaureus	geleerde, academici, (de laagste graad)
baccorf	broodmand
bacexcijns	cijns geheven over het bakmeel voor brood
bachten	achter
bachtenbliven	achterblijven
bachwaerdich	zie bacwaerdich
baciser	wafelijzer, braadpan
back	kuil onder watermolenrad, voorste afdeling van een diligences
backe	baksel
backenslaen	oorvijs geven
backerheghe	zie backerige
backerige	bakkersvrouw
backerscool	houtschool, hout in een bakoven
backershuus	bakkerij
backijser	ijzeren bak- en/of braadpan
backiser	zie backijser
backousen	soort broek
bacovens	bakoven

bactoreeye	bakhuis
bacvonniss	vonniss gewezen zonder aanwezigheid van de partijen
bacwaerdich	die aan zijn verplichtingen niet voldoet, juridisch gezien
bacwaerdich	hij die in gebreke blijft, hij die niet aan zijn verplichtingen in rechte voldoet, die niet op de dage verschijnt.
bacwaerich	zie bacwaerdich
bacwarich	zie bacwaerdich
bacwoordich	onwaar, niet ter zake doende.
badden	baden
badenkemken	weiland voor de paarden van de bodedienst
baderie	zie badestove
badestove	badhuis
badigeonneur	witkalker
baduhennae lucus	Veluwe
baduit	inhoudsmaat, 1 baduit=1/4 kan en ca 0,4 ltr voornamelijk in Noord. Brabant
baecvleesch	varkensvlees
baeicamer	badkamer
baeicupe	badkuip
baelge	slagboom, hek, paalwerk. ook: een als plein afgezette plaats
baelgie	voogdij, rechtsgebied van een landsheer
baemesse	feestdag van St. Baafs, 1 oktober
baenroodse	zie banreheer:
baer	bloot, naakt, ook: baring, verlossing, heraldiekteken, linker schuinbalk in een wapen, geeft meestal bastaard aan, ook: (lijk)baar
baerachtich	zwanger
baerclleet	lijkkleed
baerdbecken	scheerbekken
baerde	bijl
baerhuus	huisje waar de lijkbaar in werd opgeborgen
baerschuldich	kennelijk schuldig, volkomen als schuldig erkend
baersen	ter wereld brengen
baert	het baren, ook: gezichtsbeharig
baertmaker	zie baertmakere
baertmakere	barbier, aderlater, heelmeeester
baertscherer	zie baertmakere
baertse	bijl
baerweder	storm, zeer slecht weer
baes	patroon van een werkman
baevenverhaelde	bovenvermelde
baeykijn	baaien kledingstuk
baffen	blaffen
bagage	reistuig
Bagalosum	Bakel
bage	kostbare ring, ook: kostbaarheden
baggaerden	baggeren, uitbaggeren
baggaertsvat	emmer om bagger te scheppen
bagge	gouden sieraad
baggele	biggetje

bagijn	zie beghina, ook: kindermuts
bagine	bagijn, lekenzuster van een vrije 'geestelijke' orde
bagne	strafkolonie, inrichting voor dwangarbeid, deportatieoord
bague	(vinger)ring
baguette de sourcier divinatoire	wichelroede
bagynmeester	zie bagynmeister
bagynmeister	begijnmeester, opzichter/ ambtenaar belast met toezicht over een begijnhof
baharren	kind baren
bahut	boerenkast
bahuut	grote koffer, meestal met leer overtrokken
bail	wijze van beheer van de heerlijkheid (gebied)
baill	afk. bailliage, baljuw-, drossaardzaken
baille	zie balie
bailli	baljuw, drost, drossaard
bailliu ende schout	baljuw en schout
baiulus	besteller, drager, bode
bajulus	zie balie
bak	graanmaat, 1 bak=1/4 mud,=4 spint, ook: soms 1/4 hl, ook: 1/8 deimt. ook: turfmaat, 1 bak=3000 ltr.
bakaker.	koperen, ijzeren of blikken emmer bij de regenton
bake	(levend) varken, ook: gezien geslacht varken, zijde varkensvlees
bakelaar	laurier
bakelaarkruut	laurierbladeren
bakelaerbloem	Zie bakelaar
baken	bakken, ook: sein
bakenspec	varkensspek
baker	bakker
bakermand	langwerpige mand of houten bak
bakermat	zie bakermand
bakersfooi	3 stuivers
bakevlees	varkensvlees
bakkersstoof	steenbakkers oven
baksjen	oorveeg
balade	gedicht waarvan de laatste strofe begint met een opdracht aan de prins
baladeuse	kar
balance	wegen, vergelijken
balancemeester	waagmeester
balanceren	balans, weegschaal, evenaar
balc	houten balk, zoldering, dakbalk
balch	balg
balchhont	wachthond, waakhond
balcknoot	draagsteen onder een balk
balcsteen	oplegsteen voor een draagbalk
bald	spoedig
bale	dansen
balgen	ruzie hebben, vechten
balger	vechtersbaas

balie	inhoudsmaat, 1 balie=2 ton ook: tobbe, kuip, mand
baliemand	grote platte vierkante mand, voor linnengoed en kleren.
balistarius	handboogmaker, boogschutter
baliu	zie baljuw, komt ook voor als baeliu, baelju, balgu
baliuwinne	baljuwsvrouw
baljuw	landvoogd, landdrost, ambtenaar, door de landsheer met de rechtspraak in een zekere streek belast rechter in het algemeen. In heerlijkheden met hoger, middelbaar en lager gerecht was een baljuw de rechtstreekse vertegenwoordiger van de heer
baljuw	Ook: die over het halsrecht en de straffen van de misdaden aangesteld is
baljuwschap	ambt van een baljuw, rechtsgebied van een baljuw verdeeld in schoutambten, bevolking in het rechtsgebied van de baljuw
balk	heraldiek teken, dwarsbalk
balle	kaf
ballenbinder	inpakker, emballeur
ballerigghe	danseres
ballijnbouc	boek waarin aantekeningen van veroordeelde misdadigers en hun straf
ballinc	gerechtelijke brief met volmacht voor executie van de straf of vonnis
ballinhuus	huis voor het opsluiten van de "bannelingen"
ballist	wapen in de middeleeuwen
ballius	opperrechter, landvoogd, grafelijk ambtenaar, hofmeester, baljuw, regent
ballivus	zie ballius
balmont	slechte voog
balnetator	badmeester, houder van een badinrichting, scheerder, barbier, kapper
balsane	windvaan, windwijzer
Bamestra	Beemster
ban	rechtsgebied, rechtsdistrict, ambacht, ook: veroordeling, verbanning als straf, afkondiging van gerechtelijke handeling
banboec	register of boek met de optekening van de namen en begane misdaden
banck	zie bank
banckrechten	rechten zoals zij in het bankgebied gelden
bancklock(e)	de klok, waarmede het stedelijk bestuur de burgerij samenriep, om haar hun bevelen of verordeningen kenbaar te maken.
banckstede	een plaats op de ...banken, door een burger gepacht om zijn waren te koop te stellen, ook: een plaats in een kerkbank, waarop het recht eveneens gekocht werd
band	boekdeel, ook: omvangmaat van riet, dikke bos=33 cm, dunne bos=24 cm
bandach	rechtsdag
bandage	ijzeren wielband
bandelier	draagriem voor geweer
banderol	vlag of wimpel aan een lans, vaak met opschrift
banderolle	vlag, wimpel
bandijc	een belangrijke dijk, welke gerechtelijk geschouwd werd, waarop een dwang voor onderhoud rust
bandinc	de formele rechtzitting, terechtzitting waarvoor alle dingsplichtige worden opgeroepen
banditen	ballingen
bandsgewijs	heraldiekteken, geplaatst in de richting van de rechterschuinbalk
bandyt	uitgebannen, balling
banent	beemd, weiland
bangenoot	medelid van een schepenbank

banier	soort vlag aan een stok
baniken	copuleren, neuken
baninge	beschuldigd van moord
banistiek	vlaggenkunde
bank	pijnbank
bankerot	failliet
bankert	onecht kind
banmeester	libelmeesters, een raadslid, bevoegd tot het uitbrengen van een / besluit over een rechtszaak, door het geestelijk gerecht bij de raad aanhangig gemaakt.
banmolen	dwangmolen, verplicht te gebruiken molen
bannaliteit	verplicht gebruik van de banmolen
banne	het gedwongen gebruiken van de molen, ook: begrensd rechtsgebied
bannen	vonnissen, verbannen als straf, ook: plechtig bijeenroepen
bannen (enen)	in den (kerk)ban doen.
bannerheer	ridder met het recht om onder eigen banier (vaandel) vazallen aan te voeren
banni	verbannen
bannich	zie bannen
bannir	zie banni
bannissement	verbanning, ballingschap
bannum	behorend tot de banne, gedwongen gebruik van bijvoorbeeld de molen, bakoven
bannus	(huwelijks -) afkondiging
bannus actis	na de (drie) afkondigingen
banoven	bakoven, waar verplicht gebakken moest worden, dwangoven
banpanhuus	brouwhuis, verplicht te gebruiken brouwerij
banqueroetier	bankbreker, achteruit vaarder?
banquier	bankier
banregister	register van gecensureerde lidmaten
banreheren	bezitter ener geheel van de landsheer onafhankelijke heerlijkheid
banst	ronde korf van biezen of stro
banthont	kettinghond voor bewaking van het erf
banues	snotneus
banwerc	verplicht werk voor de gemeenschap waar men voor werd opgeroepen
bap	afk. baptisatus, de gedoopte
bapirifex	papiermaker
bapt	afk. baptizatus gedoopt
baptême	doop, het dopen, doopsel
baptisabatur	hij is gedoopt
baptisare	zie baptisata est
baptisata est	zij is gedoopt
baptisati sunt	zij zijn gedoopt
baptisatus	de gedoopte, gedoopt
baptisatus a ministro haeretico	gedoopt door een ketterse bedienaar
baptisatus est	hij is gedoopt
baptisavi	ik heb gedoopt
baptiseeren	naam geven, dopen, schyngeven?
baptiseren	zie baptiseeren
baptisma	doopsel

baptismate necessitatis	door de nooddoop
baptismatis	zie baptisma ook: van de doop
baptismum	doopsel
baptismum necessitatis	nooddoop
baptismus	zie baptisma
baptista	zie baptizator
baptista (Johandes de dooper)	Johannes de dooper, 24 mei
baptiste	doopsgezind
baptizare	zie baptisata est ook: dopen
baptizatio	dopen, wassen
baptizator	de dooper
baptizatorum	van de gedoopten
baptizatus.	gedoopt, afk. bapt.
baptizavi	ik heb gedoopt
bar	arm, naakt
barb	afk. barbie, kapper, soms heelmeester
barbacane	schietgat
barbaren	die kwaad spreken
barbaricarius	zijdewerker, zijdevever
barbaricius	zie barbaricarius
barbaricus	zijde -naaister
barbarius	dorpsbarbier, heelmeester
barbitonsor	kapper
barde	brede bijl, aan twee zijde snijdende strijdbijl
bardezaan	kleine hellebaard, wapen op lange stok
bare (in)	opgebaard
barech	hooiberg
baren	kind krijgen, ook: lijk op lijkbaar leggen
baril	vat, ton
baril de poudre	kruitvat
barillier	keldermeester
barlebaen	benaming voor de duivel
barm	berm, rand langs een weiland, trekpad
barmhertich	lief, best
barnen	branden
baro	vrijheer, ook: vaak baron
baron	vazal van de koning, die in zijn baronie het gezag namens de koning uitoefende
baronet	engelse adellijke titel
baronia	het gezagsgebied van de baron
baronie	zie baronia
Baronis	zie baro
barre	staaf, stang, balk
barre du tribunal	balie
barreau	tralie, spijl, vensterstang
barreau de fer	ijzeren staaf

barrière	hek, spoor, slagboom, versperring, poort
barrique	okshoofd (200 à 250 liter) vat, fust
bartenhauer	hellebaardmaker
bas côté	zijbeuk bij kerk
base	nicht, dochter van oom of tante
baselaer	lang scherp mes, dolk
Basilea	Basel
basse cour	hoenderhof
bassen	blaffen
bastaardbalk	heraldiekteken, schuinstaak, gebruikt als teken van een bastaardkind
bastaerdinne	vrouwelijke bastaard.
bastaert	zie bastard
bastaertbroeder	buiten de echt geboren broeder
bastaertkint	buitenechtelijk kind
bastard	onechteling, speelkind, aterling, illegitiem, onwettig, niet uit een wettig huwelijk geboren kind onechtkind, kind van niet gehuwd paar, in onecht geboren
bastardengoet	bezittingen door bastaarden nagelaten
bastoen	heraldiekteken, schuinstaak, ook: wandelstok
Bastonia / Bastonacum	Bastenaken, Bastogne
bat	verklaarde, er op wijzen, ook: beter
bâtard	bastaard, onecht
batave	in het Nederlands
Batavoburgium / Batavorum	Batenburg
Batavorum insula	Betuwe
batavus	Nederlands
batement	vermaak, toneelvoorstelling
baterleinmacher	rozenkransmaker
batist	zie batiste
batiste	kamerdoek
batl	afk, batallon, groot aantal, troep soldaten
baudekijn	lijkwade, lijkkleed
bavomisse	1e oktober
bay	roodbruin
bayen	baden, zwemmen
bazuin	heraldiekteken, hoorn
bbdr	afk. bombardier, stenenkogel gooier
Bd	afk. op huw. akte, bruid
be.	afk. bekaagde
bearvet	zie beerft
beatae memoriae	afk. b.m. zaliger gedachtenis, overledenen
beatus	heilig
beau fils	stiefzoon, schoonzoon
beau frère	zwager
beau père	schoonvader, stiefvader
beaux parents	schoonouders
beaux-enfants	aangetrouwde kinderen

beboeseminge	leveren van bewijs van verwantschap
becalengeren	een eis in rechte tegen iemand instellen
beced(e)elen	een akte van iets opmaken
becharius	emmermaker
beckeneel	helm
beckenele	helm bestaande uit ijzeren of stalen kapje en een beweegbaar vizier
beckenschlager	ketelsmid
beclach.	eis in rechte, aanklacht, iemand wegens een misdrijf aanklagen
beclaechde	aangeklaagde
beclaecht	reden van beklag, ook: punt van beschuldiging
beclagen	iets in rechte aanspreken, een recht op een zaak beweren
becommeren	lastig vallen, aanhouden
becoren (enen van iet).	het constateren van de overtreding van een keur door de daartoe aangestelde personen
bedaagd	bejaard
bedagen	dagvaarden
beddebuur	matras
beddecleet	sprei
beddegenoot	echtgenoot
beddegescheit	scheiden, ontbinden van het huwelijk
beddekwest	tot in het bed afhangend koord om zich op te richten.
beddepotte	pispot, waterpot
bedder	bedelaar
beddescheyde	beddenplank
beddescult	vervullen van de huwelijksplicht
beddetol	belasting op beddengoed
bedding	bed met wat er bij hoort
beddinge	beddengoed
bede	zie bidden
bedebrief	poorterbrief
bedellus	gerechtsdienaar, beulsknecht
bedelofte	gelofte
bedied	verklaring, uitleggen
bedieden	zie bedied
bediepen	in een getuigenis aanduiden
bediet	verklaring, uitleggen
bedorven	gestorven, verloren, gedood, ook: diep ongelukkig
bedrach	bewijs van iemands schuld
bedrachte.	zie bedrach.
bedragen (enen of iet)	het bewijs van iemands schuld leveren.
bedragenisse	uitkomst van gerechtelijk onderzoek
bedrif	bedrijf, zaak
bedriven	verrichten
bedtgescheyd	ontbinding van een huwelijk
bedtsplancken	zijanten van een bed of bedstee
beduir	zie baduit
beduit	inhoudsmaat, 1 beduit=1/4 kan en ca 0,4 ltr. Voornamelijk in Noord-Brabant

bedwingen	dwingen, noodzaken
beenstukken	ijzeren beenbekleding
beer	heraldiektken, in de vorm van een beer, zowel zittend, gaand of staand afgebeeld
beerft	een kind hebben van de persoon met wie men getrouwd is
beersteker	sekreetruimer, beerput opruimer, strontton ophaler
beestelijc	beestachtig, dierlijk
beesten op iet slaen	beesten op een perceel grond doen grazen
beestschutter	die het vee van anderen opsluit, om schade aan zijn land te voorkomen
beestsijs	de accijns, betaald door de koper van een stuk vee binnen de stad, ook: een buitengewone belasting op het vee
beestsys	zie beestsijs
begängnis	rouwplechtigheid met lijkrede en het voorlezen van de personalia in de kerk, ook: stoffelijke giften schenken
begavet	aangetast door de pest
begeeren	verlangen, verzoeken, vragen
begeerende	wil hebben
begeert	willen
begerende	verlangende
begever	persoon die het recht had een pastoor of predikant te benoemen
begeving	het schenken van een ambt
begevingsrecht	zie begeving
beghina	begijntje, weduwe, ongehuwde vrouw
begien	bekennen, verklaren
begijne	zie beghina
beginna	zie beghina
begine	zie beghina
beginlijck	aanvankelijk
begorden	zwanger gemaakt, bevruchten
begrafenislepels	geschenk aan dragers en nabestaanden, meestal voorzien van naam en datum van geboren en overlijden, bij Friese begrafenis
begraven	ter aarde bestellen, ook: een gracht graven
begroten	zie begrotinge
begrotinge	vergoeding, schadeloosstellen
béguine	begijn(tje)
behalden	behouden
beheimen	ommuren, van een omheining voorzien
behenden (iet)	omheinen
behoevichen	behoefte
behoudelijck	met uitzondering van
beidje	hemdsrok, gedragen tussen hemd en bovenkleding
beierman	klokkenluider
beilager	huwelijk
beisasse	inwoner van een stad zonder de volle burgerrechte
beiwoner	inwoner van een stad zonder burgerrechten
bekaid	stervende
bekalengiren	eis in rechte tegen iemand instellen
beke	beek
bekemacher	kuiper

bekennen (iet)	erkennen, een schuld of een verplichting in rechte erkennen
bekennen en de betughen	verklaren en bevestigen
bekeninge	onderzoek, gewoonlijk het gerechtelijk onderzoek in een zaak bekeuren een wettelijke verordening opleggen
beklemakte	akte van de beklemde pacht d.w.z. het land waarop het beklemrecht rust. Het altijd durend erfelijk recht op het gebruik van iemands anders toebehorende grond of landerijen met daarop het huis c.a. van de gebruiker
bekoeren	zie becoren
bekomen	verkregen
bekommen kennisse	te berichten, bericht ontvangen
bekwelen	zie bekwinen
bekwinen	betreuren
beladen	heraldiekuitdrukking, een schild is beladen met bijvoorbeeld lelies, rozen, dieren, etc.
belangende	vanwege
belasten	(iets met iets) bezwaren
beleggen hebben	als belendingen hebben
beleggherthede	ligging
beleidinge	bezichtiging, schouwing (van beken, waterwegen), ook: bewijs.
belendinge	aangrenzend pand of land
belenen (enen iet)	iets in belening geven
belengen (iet)	achterhalen, bereiken
beleth off inspraecke	verzet tegen het huwelijk hebben
beleven	nakomen, naleven
belfort	toren, belangrijk gebouw met toren
belfroot	zie belfort
belgen	zie balgen, ook: boos worden
belgice	in het Nederlands
Belgicus	Nederlands, Belgisch
Belgium	Nederland, België
Belgium Novum	Nieuw Holland, New York
belidinge	zie: beliiinge.
belief	wil, bevel, goedkeuring.
beliefnisse	verlof
beliefte	verlangen
beliën	erkennen, (bepaaldelijk in rechte.) van daar, ook: beloven
beliën (iet).	een geldschuld in rechte erkennen, een vroeger onderhands gesloten contract voor de rechter erkennen, ten einde het bewijs daarvan later te vergemakkelijken
believinge	goedkeuring
belijden	dulden
beliterije	bedelarij, schooieren
belle fille	schoondochter, stiefdochter
belle mère	schoonmoeder, stiefmoeder
belle soeur	schoonzuster
bellisier	drinkgeld
beloofnisse	betalingsbelofte.
belven	zie beliën
bem.	afk. belle-mère, schoonmoeder

bemanen	vonnis eisen
bemd	beemd, veld
bemerkt	van een handmerkteken voorzien
ben	viskorf
bend	gilde
bendeeren	samen spannen, een bende vormen
benedicere	zegenen
benedicta	zondag na Pinksteren
benedictio	(huwelijks) inzegening
bénédiction nuptiale	kerkelijke inzegening van een huwelijk, huwelijkszegen, het zegenen
benedictionis	zie benedictio
benedictum	zegenen
benedixi	zie benedictum
benefacere	schenken
benefen	evenals, eveneens
benefens	alsmede
beneficatus, beneficiarius	priester die de inkomsten van een beneficie genietbeneficiant
beneficentie	mildheid, weldaad
beneficie	een weldaad, voordeel, een proeve voorrecht, ook: inkomsten uit kerkelijke goederen
beneficie van inventaris	voorrecht van boedelbeschrijving, de erfgenaam is niet verder aan de schulden van de boedel gehouden, dan dat de goederen van de overleden mogen toereiken
beneficie(e)ren	weldoen, verbeteren, goed doen
beneficien (van recht)	gunsten, voorrechten
beneficium	inkomen van een geestelijke, weldaad, voorrecht
beneficium abstinendi	het recht van de kinderen om de erfenis van hun vader te weigeren
beneficium cerendarum actionum	het recht om voor betaling van de schuldeiser verly (opmaken ?) van het recht te vorderen, dat de schuldeiser op de medeborgen heeft
beneficium discussionis	voorrecht de vordering te mogen betwisten
beneficium divisionis	het recht om de schuldsplitsing onder de borgen te verzoeken
beneficium excussionis	goed-verkoping, uit schuldiging
beneficium inventarii	voorrecht van boedelbeschrijving
beneficium inventarii *.*	een erfenis onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarden, als de schulden uit de baten betaald kunnen worden
beneficium ordinis	voordeel van aanspreekorde
beneficium ordinis excussionis	het recht van een borg om een schuldeiser af te keren (houden), zolang tot dat hij de saeckweldige (zaak beslaglegging) heeft uitgewonnen
benevole lector	welwillende lezer
benevolentie	zie benevolus, ook: goedwilligheid
benevolus	welwillend
benigniteit	goedertierenheid, gulhartig
bénitier	wijwatervat, spaesvat
benne	ruif, mand
bennenmacher	kinderwagenmaker, mandenmaker
benoemt	opgesomd, gespecificeerd.
benooteeden	iemand een eed opleggen

beperelt	versierd met parel
bepijnen	zorgvuldig
bepokpet	pokdalig
beputten	de grenzen aangeven met putten, kuilen of palen
ber	afk. december=10e maand van het Romeinse jaar, (dat begon op 1 maart), vaak aangeduid met een "X", ook: afk. baron
beraaien	beraden
beraden (iet)	iets overwegen.
beraet	overlegging, het beraad, van het overwegen van de rechtsvraag door schepenen in de schepenkamer na afloop van een zaak in de vierschaar vóór het vellen van het vonnis.
bercarius	schaapherder
berch	spits toelopende zijde van een dakvenster
berchaen	patrijs, veldhoen, korhoen
berchhynne	patrijs, korhoen
berckier	schaapherder
Bercomum	zie Berzizoma
berd	plank
berdiel	bordeel, huis van lichte zeden
bere	stormram, ook mannelijk varken, beer
berecht	geborgen
berechtcamer	rechtszaal
bereen	besprongen en daardoor zwanger geraakt
bereklauw	heraldiekteken, poot van een beer
beren	baren
berenstecher	varkens castreerder
Bergae	Bergen (B), Mons (B)
Bergae ad Zomam	Bergen op Zoom
Bergae Divae	Geertruidenberg
bergarius	schaapherder
berghuus	schuur, bergplaats
berglant	hoog gelegen land
berichtschrift	lastbrief, bevelschrift
berie	draagbaar, mestkar
berijden	beroeren, kwellen
berijswel	varkensvlees, varkenszwaard
berle	wijnvat, ton
berneccamer	smeltkamer
bernegelt	belasting voor het brandmerken van koeien voor op de gemeenschappelijke veeweide
bernmaai	glimworm
bernschneider	barnsteenbewerker
beroepen	van een vonnis in appel gaan bij een hogere rechtbank
beroepinge	appèl.
beroit	beroofd
Berolium	Berlijn
berrieleggersmate	inhoudsmaat voor granen 1 berrieleggers -mate voor graan=2,572 ltr, Voor haver=3,648 ltr
berschiere	soort van wol
bersten in	naar binnen stormen

beruchten	het aanwijzen van een verdachte, slechte naam bezorgen, verdacht maken
beruchten (enen of iet).	iemand verdacht maken, in verdenking brengen, ook: het aanwijzen van een verdachte
beruften	zie beruchten
beruit	schurftig
Berzizoma	Bergen op Zoom
besabberen	bevuilen
besace	bedeltas van de geuzen
besaedde	oogst op het veld
besaen	gelooid schapehuid
besatinge	arrest, beslaglegging
bescatten (enen)	iemand geld afnemen, te veel geld afnemen, overvragen.
besceemt	beschaamd gemaakt, beledigd.
besceiden	scheiden; wellicht, ook: beslissen.
besceidenheit	beslissing, oordeel.
bescerm	bescherming
bescermenesse	bescherming
beschirmer	bestuurder, regent, verpleger
beschoten	in slaap
beschreven	schriftelijk bevel
beschrijf	schildering
beschrijvinge	convocatie, beschrijvingsbrief
beschud	recht van naasting. De (naaste) familie had bij nieuwe of doorverkoop het recht om het terug te kopen tegen de oorspronkelijke koopsom
beschudder	recht van naasting, verdediging
beschulden	beschuldigen
beschuldigen	met schulden bezwaren
bescouweren	opzichters
bescudden.	beschermen, beveiligen, de schade voorkomen
besegelede koffer	afgesloten koffer
besepeu	bedruppeld
besette	beslaglegging, verpanding
besetten	bepalesten
besetten (iet)	iemands goed arresteren, gerechtelijk beslag daarop leggen
besieckheit	melaatsheid
besiegelen	van een zegel voorzien
besien	oude vrouw
besienre	een stadsambtenaar, belast met het keuren
besje	zie besien
beslaeghen	in gebruik, bezet
beslaen	beslagleggen, ook: door handslag bekrachtigen
beslaen (iet)	iets inpakken
beslapen	bij elkaar slapen als man en vrouw, ook: er nog een nacht over slapen
beslapen en trouw	voltrokken en van het "bijslapen" gevolgd huwelijk
beslet	belemmering
beslooten bank	zie herenbank, ook: kerkbank voorzien van een deurtje
besluit	bijzonder, afgesloten kamer of zaal
besluter	slotenmaker, smid

besmetten	onteren, schofferen, verkrachten
besneden tijd	een nauwkeurig bepaalde tijd.
besnijden	een vordering in rechten, inkorten
besnoeren	beteugelen
besnollen	bedriegen
besnuwd	besneeuwd
besoign(e)eren	arbeiden, werken, bezig zijn
besoigne	een werk, bezigheid
besoigne	zie besoigneren
besoigneren	beraadslagen, vergaderen over iets
besperren (iet)	aanspraak in rechte op iets maken, met het gevolg, dat dan de zaak tot de uitspraak in haar geheel blijven moet
bespierende (sonder)	onbelemmerd, zonder belemmering
bespringen	aanvallen, ataqueren
besproken	beloofd
bestaden	uithuwelijken, in het huwelijk treden
bestadet	zelfstandig
bestallen	bezetten
bestayet	in handen gesteld
besteden	in het huwelijk treden
bestedyng	aanbesteding
besteent	ring waarin een steen is gezet
bestellen	verzorgen, uitbesteden, maken
bestelling	lastbrief
bestemoeder	grootmoeder
bestemoer	zie bestemoeder
bestendicht	voortdurend, blijvend
bestenen	jammeren
besternisse.	erfrecht.
besterven	verstijven, verbleken, ook: door vererving ten deel vallen
bestetter	vervoerder, expediteur
bestevaar	stamvader, grijsaard, grootvader
bestevader	grootvader
bestey	pastei
bestiaal	het vee, beestenlijk (dierlijk)
bestiael	beestachtig
bestiael geldt	belasting op vee
bestiaelen	vee
bestiaelgelt	zie beestys
bestoor	predikant, pastoor
bestorven	lijkbleek, wees geworden
bestorven siin van enen	door de dood van iemand beroofd (benadeeld) zijn
besuchung Maria	Maria ontvangenis, 2 juli
beswarenissen	belasten met iets
besweeren	onder een eed bevestigen
bet an der tijt	tot aan de tijd dat

betaelt den lesten penninck metten eersten	volledig betaald, kwijtingformule bij o.a. akte van eigendomsoverdracht
bete	biet, ook: het water waarin de looiers hun vellen bereiden
beteekeningen	kentekens, kenmerken, bewijzen.
beterscap	de meerdere waarde, die een zaak heeft dan de daarop rustende verbanden
beteult	bewerkt
betide	's morgens vroeg
betiën (enen van iet)	(iemand van iets) beschuldigen
betochtinge	zie betuchtinge
betogen na	bewijzen
betoghe vinden	iemand bij vonnis in het gelijk stellen
betonen (iet)	(iets) bewijzen, schriftelijk bewijs brengen
betooch	bewijs.
betoon	bewijsstuk, schriftelijk bewijs
betoonen ter waerheit	met getuigen bewijzen
betpan	beddenpan
betreckbaer	die voor de rechter geroepen kan worden
betrecken (enen)	iemand terecht doen staan
bettage	biddagen, maandag tot woensdag na de 5e zondag na Pasen
betten	met (warm) water besprenkelen
betiecte	beddetijk, bedovertrek
betuchtinge	huwelijksgoed, douanier
betugen.	door getuigen het bewijs van iemands schuld leveren, een getuigenis tegen iemand afleggen
Betuwa	Betuwe
beu	verzadigd
beudel	beul
beuk	boek
beuker	hamer om vlas te beuken. ook: vlasvlegel
beukhamer	wapen in middeleeuwen, strijdhamer
beuling	worst
beuren	in ontvangst nemen, heffen van rente, ook: zie boeren
beurs	geldbuidel, als heraldiekteken vaak voorgesteld met twee koorden
beurse	beurs, geldbuidel
beutelaar	iemand die kunsten vertoond op kermissen
beutelmacher	leren buidelmaker
beuter	imker
bevallen	zijn zaak verliezen
bevallen (in iet)	vervallen
bevanck	deelgebied van een polder, rechtsgebied
bevanck (sonder)	onbedwongen, vrij, zonder arglist
bevechten	aanranden, aantasten, attaqueren, bespringen
beveler	bevelgever
bevelijc	verschrikkelijk
bevelinge hebben (iet in)	iets in bewaring hebben
bevellen	ten val brengen

Beverovicum	Beverwijk
bevert	bedevaart
bevogeden	een voogd aanstellen over iemand
bevolkingsregister	register waarin de bewoners van een gemeente, met naam en adres, etc. opgetekend zijn
bevordring	bevordering
bevreyssemt	puisterig, opgezwollen
bevrijden	behoeden
bevrijen	vrijwaren
bevrucht	heraldiekteken, op schild weergegeven vruchten
bevrund	verwant
bewaarde	veilig
bewaarder	bewaker
bewaarster	verpleegster, baker
bewapenen (enen iet)	verduisteren, aan iemands aanspraken zich door bedrog onttrekken
beweerd	verdedigd
bewerp	schets, ontwerp, patroon
bewerpe	ontwerp van een akte welke goed gekeurd moet worden
bewijzen	rente of hypotheek vestigen op een bepaalt stuk land
bewijskonst	beargumenteren
bewimpelen	verbergen
bewint	omvang van een landbezitting, rechtsgebied, bevoegdheid
bewisen (enen iet)	iemand iets aanwijzen.
bewisselijc	bewijsbaar, ook: in rechte bewijsbaar
bewossen	begroeid
bewroegen	beschuldigen, aanklagen
bey	beide
beyaerden	de klokken luiden.
beyaert	ziekenzaal, eetzaal in gasthuis
beyerman	klokkenluider, kokkenspeler
bez.	afk. bezirk, rayon, gebied, district
bezaaid	heraldiekteken, een schild waarop meerdere gelijke tekens
beze	bes
bezent	hooggeschat
bezind	bemind
bezirk	rayon, gebied, district
bezucht	vervloekt, ook: door erge ziekte gekweld
Bg	afk. op huw. akte, bruidegom
biais	biaisband, schuine strook:
biblia	bijbel
biblia sacra	heilige schrift
bibliopega	zie bibliopegus
bibliopegus	boekbinder
bibliopola	boekverkoper, boekhandelaar
bibliotheeq	boekenkamer, boekkas
bibliven. "mit den live daerby blyven"	beloven het bewijs van een gedane aanklacht te leveren op straffe van verbeuren van het leven
bibringen (enen iet)	iets aanbrengen, aangifte doen van iets

bibrenginge	mededeling, betoog
bickelaer	steenhouwer
bicolore	tweekleurig
bidasse	soldaat
bidden	verzoeken, verzoek
bidellus	gerechtsdienaar, beulsknecht, pedel
biden	slaan
bidsnoer	rozenkrans
bidster	uitnodigster voor de begrafenis
biduo	op de tweede dag
biduum	twee dagen
bie provincie	bij voorlopige voorziening
biebuich	bijenkorf
biedegelt	het loon van de bode voor het doen van een dagvaarding
bieden (enen)	gebieden, voorschrijven
bieden mitten boeke	iemand dagvaarden met het register, waarin de eisen worden opgetekend (als bewijs, dat de dagvaarding terecht geschiedt).
biekaar	imker, bijenhouder
bieman	zie biekaar
bien fonds	vastgoed, onroerend goed
bienn(al)is	tweejarig
biennalis	twee jaar oud
biennis	zie biennalis
biennium	periode van 2 jaar
bierbeschoyer	bierbezorger
bierclocke	tijdstip waarop de kroegen dicht moesten
bière	doodkist
bierhaan	drinkebroer
bierkerke	de kroeg, herberg
bierpul	kroes voor bier, voorzien van een deksel
biersnelleken	potje bier
biertje	biermaat in de 17e eeuw, 1 biertje=1 ltr.
biest	beest
bigami	van de bigamist
bigamus	die twee mannen, of twee vrouwen tegelijk heeft, die in bigamie leeft, gelijktijdig met twee vrouwen gehuwd
biggelsteen	kieselsteen
bij cessie overgedragen	overdragen van een recht of zaak
bij falte (faute)	bij in gebreke blijven
bij faute	zie bij falte
bij gebreck	bij verstek
bijker	imker, bijenhouder
bijlbrief	bewijs van betaling van het schip, ook: het origineel eigendomsbewijs waarin alle gegevens van koop en verkoop zijn opgenomen
bijhouwer	timmerman
bijlust	overspel
bijnden	binden

bijnnenbrouwer	bierbrouwer die binnen de stadswallen bier brouwt
bijslag	toegift
bijstander	helper
bijsterveld	schraal en vaak onvruchtbaar terrein
bijteecken	tegen merk, tweede merkteken
bijten	fluisteren
bijtevel	kramp in de ingewanden
bijvanck	de gehele, meestal afgesloten omvang van zijn huis of erf
bijwijf	bijzit
bikken	eten
bilivige	vruchtgebruikster
biljou	baljuw
bille	bilhamer, hamer om te billen, rillen scherp maken in de molensteen
billen	groeven in molensteen scherp maken
billet	billet, brief, cedulle
billietten	bevelschriften tot betaling
billion	afgekeurd, quaatgeld
billix	billijkerwijze.
bilu	vloek
bilwortel	bilzekruid
bimaritus	voor de tweede maal gehuwd, bigamist
binati filii	zie binatus
binatus	tweelingen
Bindrium	's Hertogenbosch
bini	twee
binnebinder	rietdekkersknecht
binnen veertien nachten	binnen twee weken
binnenbedrijver	die zijn land binnen de eigen gemeente bewerkt
binnenburger	burgerschap van persoon die binnen de stadsmuur woont
binnenjarich (pacht)	de vervallen pacht van het lopende jaar
binnenkosten	belastingen, nodig om de onkosten van de gemeentebesturen te dekken, eens per jaar mocht de 'omstelling' (aanpassen) van de binnenkosten gedaan worden
binubus	voor de tweede keer getrouwd
bique	wijf, vrouw, meisje
birmenter	perkamentmaker
bis	twee, ook: zeer fijne stof van boomwol
bis milies	tweeduizend maal
bisaïeul	overgrootvader
bisaïeule	overgroot moeder
bisetten (enen aen enen)	iemand aan een ander toevoegen
bisex	schrikkeljaar
bislaep	zie bislaght
bislaght	valse munt
bislapen	bij iemand slapen, ook: gemeenschap hebben
bispel	vertelling met een zedelijke strekking
bisse	zeer fijne stof

bisser	hoofdstelsmid, (paarden)gebittenmaker
bissextile	schrikkel
bistandeman	adviseur, raadgever, geefster
bitebau	boeman
bitterlike	op een treurige wijze
bivoet	sint janskruid
biwoort	praatje.
blad	heraldiektaken, zonder verdere aanduiding altijd een lindeblad
bladarius	graanhandelaar
bladen	oogsten, de vruchten van het land verzamelen, vruchten plukken
bladergoud	bladgoud
bladinghe	vruchtgebruik
blaesbalch	blaasbalg, orgelpijp
blaffaard	legger
blaffard	register
blague	tabakszakje
blaker	toorts, olielampje, hanglamp, ook: een pan waarin 's nachts men een vuur lied brandden
blamatie	schande
blame	naamschending, eervlek
blamen	lasteren, iemand te schande maken
blameren	schandelijk behandelden
blanchir	onschuldig verklaren, vrijpleiten
blanchisseur	wasbaas, vrouw
blanchisseuse	zie blanchisseur
blancke	Frans (zilveren) betaalmiddel, reeds bekend in 1268
blanden	mengen, mengelen, een mengsel maken
blander (mede)	bereider van een mede of honingwijn
blandiëeren	Zie blandieren
blandieren	vleien, liefkozen
blank	betaalmiddel, zilveren munt
blank	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 12 penningen
Blanke	zie blank
blaser	balgentreder, orgeltrapper, windmaker voor het orgel
blashemie	godlasterend
blasoen	veldteken
blason	blazoen, wapen(schild), heraldiek
blasph(e)emeeren	godlasterend, iemands eer te na spreken ook: lasteren, achterklappen
blasphemie	lastering
blat	aan twee zijde te beschrijven vel papier
blate	steenvalk
blatiers	kooplieden in granen
blatner	harnasmaker
blattervater	pokkenhuis beheerder
blauvoet	steenvalk
blauw	heraldiektaken, de kleur blauw, ook: azuur genoemd, aangegeven door horizontale arcering, ook: schraal, van slechte kwaliteit
blauw zijn	zie blauwen

blauwen	een blauwe plek hebben door een toegebrachte slag ook: blauw maken, verven van stof
blauwer	stofverver
blauwer Ostertag	zondag voor Pasen, palmpasen
blazen	drinken
blazoen	wapen
blé noir	boekweit
bleeckeling	soort slechte kwaliteit turf
blein	blaar
bleken	schelden
bley	scheldwoord tegen een vrouw
bli	lood
bliaut	een zijden stof
blide	blijde, oorlogswerktuig om zware stenen mee te gooien
bliekblank	inwit
bliekvyst	iemand die zeer bleek ziet
bliekwyt	zie bliekblank
blieter	landloper, vagebond, bedelaar, schooier
blieterij	landloperij, bedelarij, schooierij
blij	zie bly
blijberch	loodmijn
blijde	oorlogswerktuig om zware stenen mee weg te slingeren
blijfsels	gerechtelijke toewijzing van bijvoorbeeld achterstallige renten en boeten
blijven in het sterfhuis	een nalatenschap aanvaarden met schulden, lasten en baten
blijven uit het sterfhuis	niet aanvaarden van een nalatenschap
blijver	langstlevenden
blinde	vensterluik
blinden	vensterluiken
blindencost	bijkomende onvoorziene kosten
blink	onbegroeide duintop
bliven (aen enen van iet)	aan iemand de scheidsrechterlijke uitspraak over iets opdragen
bliven (in den rechten)	het proces winnen.
blocdeel	houtenprop in muur om haak in te slaan
blochuu	gevangenis
blockmeester	wijkmeester in een stad
blocslot	groot hangslot
blocsteen	gebakken metselsteen
bloed loop	zie bloetlaten
bloedbewant	bloedverwant
bloedkleur	heraldiektaken, Duitse (rode)kleur, aangegeven door verticale en schuinlinkse lijnen over elkaar
bloedschand	incest
bloeling	bloedworst, ook: een slecht mens
bloeme	menstruatie, ook: gezwel
bloetbewant	bloedverwant
bloetevel	bloedvloeïing, vrouwenziekte, ook: genoemd "bloetsucht", dysenterie

bloetganc	buikloop, dysenterie
bloetgewant	zie bloetbewant
bloetijl	bloedzuiger
bloetlaten	behandeling door de chirurgyn, als genezing voor meerdere kwalen, ook: verwonding door steekpartij waarbij bloed vloeit
bloetlater	chirurgijn
bloetsteen	rode edelsteen
bloetswege (van)	als bloedverwant
bloetvoget	voogd, welke een bloedverwantschap had met de minderjarige
bloeiende	menstruatie
blok	deel van een weiland, ook: houten strafwerktuig
blond	zie blonden
blonden	geel worden, een gele plek krijgen door een toegebrachte slag
blosen	rood worden, een rode plek krijgen door een toegebrachte slag
blote	geschoren schapenvacht
bloten	beroven
blouwel	houtenhamer, stamper
blouwsteen	hardsteen, arduin
blum-Ostertag	zondag voor Pasen, palmpasen
blussen	bevredigen
blussing	vernietigen
bly	lood
blycken tracherke	blikken trechter
bm.	afk. bourgemaitre, burgemeester van de gemeente
bn.	afk. bien, goed
bo.	afk. bon, goed
bobijn	zie babijn
bocraen	stof van geitenhaar
bocxhoren	ramwerktuig om poort open te rammen bij belegering
boddeck	kuiper
bode	de persoon, die een bevel ("bot") van een overheidspersoon overbrengt (dagvaard), ook: dienstbode, pedel
bodebrief	door gemachtigde getoonde stukken
bodeger	schietboogmaker
bodel	gerechtsbode, beul
bodelharde	zie boedelherde
bodelinc	ingewanden
bodescep	boodschap
boebret	boekenplank
boede	zie bode
boedel laten verjaeren (eene)	een boedel een jaar lang onaangetast laten
boedelcedel	inventaris van den boedel, overgelegd door den boedelharder
boedeleet	de eed waarmede de boedelharder de waarheid van de boedelcedel bezweert
boedelherde	boedelhouder, de persoon, die recht heeft op het bezit van de boedel totdat deze onder de erfgenamen verdeeld is
boedelhuus	verkoop van (roerende) goederen in een sterfhuis

boedels plechtich siin	gehouden tot betaling van de schulden van de boedel (des)
boedelvervolger	hij die beweert een recht te hebben op de boedel
boefclocke	tijdstip van sluiten stadspoort , avondklok
boefveclocke	avondklok, tijdstip waarop de stadspoort wordt gesloten
boeisel	loodgieterwerk
boek	beuk
boeke	beukenboom
boekkamer	bibliotheek
boel	minnaar
boelen	minnekozen, vrijen zonder bijbedoeling
boeleren	overspel spelen
boelgoederen	tot de inboedel behorende goederen
boelin	vrijster, geliefde
boemwol	katoen, boomwol
boen	goed
boerckoishof	moestuin
boerdemaker	grappenmaker
boeren	bewoners op het platteland, ook: in ontvangst nemen, heffen van rente
boerenkikken	rommelen
boerewapens	burgerwapens
boerman	boer, landbouwer
boesem	hart
boet	baak
boetellie matjes	vermoedelijk, knielmatjes op de knielbanken in de kerk
boeten	herstellen, terugbetalen, goedmaken
boethuus	huis waar de netten hersteld werden
boetschoudich	veroordeeld tot het betalen van een boete
bof	afk. beau-frère, zwager
boffertpanne	met klemmen af te sluiten ijzeren pan
bog	afk. bourgeois, burger, iemand uit de middenklasse
bogeschote	maximale afstand voor een afgeschoten boogpijl
bogger	schavuit
bohémien	zigeuner(in)
bohémienne	zie bohémien
boi	boei
bokel	borstwapen, knop op schild, ook: versiersel bijvoorbeeld gesp, haarspeld, ook: stamper, beuker, dorsvlegel voor vlas, koren etc.
boksen	broek
bol	inhoudsmaat, 1 bol=1,7 ltr
bolcraen	Zie bocraen
boleren	vrijen, minnen
bolkruis	heraldiekteken, verkortkruis met bollen aan het eind, wordt ook appelkruis genoemd
bolletkijn	mutsje, kalotje
Bolsverda	Bolsward
bom	blikkenbierkan
bombaerde	oorlogswerktuig om stenen mee te slingeren, ook: een muziekinstrument
Bombarda	geweerschot, schot

bombardarius	bliksmid
bombardicus	buksschieter, schutter, kolvennier
bombardus	buksmeester, kanonnier
bombare	zie bombaerde
bombazijn	geweven stof, waarvan de inslag van wol is en de schering van zijde, vooral voor werkmansondergoed
bombicinator	zijdeweaver, brokaatmaker, zijdewerker
Bommel	zie Bommelia
Bommelia	Zaltbommel
bon	buurt, wijk
bon henri	brave hendrik
bon papa	grootvader
bona	goederen, have, een boedel
bona fide	ter goeder trouw
bona hereditaria	erfgoederen, stamgoederen
bona materna	goederen van moederszijde
bona minorum	goederen die aan een minderjarige toebehoren
bonarium	bunder
bondich	zie bundichts
bondieuserie	femelarij ?, bigotterie, kwezelarij
bonet	Zie bonetten
bonetten	muts
bongaert	boomgaard
bonge	trommel
bongeler	trommellaar
bongelersche	trommel bespeelster
bonger	trommelslager
bonget	valies, koffer
boniche	(jong) dienstmeisje
bonne maman	grootmoeder
bonnetmaker	hoeden en petten maker
Bononia	Bologna
bonus	goed
boo	deurwaarder
boodschap	lastgeving
boom	grens, bodem, grondslag
boom (te)	aan de galg
boomhouder	tolboomhouder, inner van de tol
boomhouwer	zadelboomhouder, maker van zadels
boonganger	(rijk of in aanzien) burger die aan de magistraatsverkiezing mocht deelnemen
boonheer	magistraat (gekozen tijdens de magistraatsverkiezingen)
boonlote	loting met bonen, o.a bij de magistraat verkiezing met witte en bruine bonen
boonmael	maaltijd die na de magistraatsverkiezing werd gehouden.
boonman	zie boonheern
boorch	zie borch
Bop.	afk. beau-père, schoonvader
borch	kasteel, burgt

borchmeester	burgemeester
borchrinck	ijzeren ring aan de poort van een kasteel.
borchwerck	leenherenwerk, werk dat men moest verrichten voor de leenheer
bordeel	hoerhuis
bordeelbok	hoerenloper
bordeelbrok	zie bordeelbok
bordehouwer	houtsnijder
bordemande	draagmand, vismand
bordoen	orgelpijp
borech	zie borch
borg	toeverlaat
borgbrief	akte van borgtocht of indemniteit
borge	hij die zich garant stelt
borgemeesterscap	zie borghermeisterscap
borger	zie borgeren
borgeren	burgers
borgerscap bescutten	het burgerschap behouden zonder schade te lijden
borgerschap	waarborg
borggrave	kasteelgracht, slotgracht, burchtgracht
borghermeisters-cap	het ambt van burgemeester
borne	grenssteen, grenspaal, paal
borrelwacht	nachtwacht
bors	schatkist
borse	zie beurse
borsse (leere)	leren beurs, geldbuidel van leer gemaakt
borsten	breken, barsten
borstkerse	kaars voor dode
borstlap	lap op de boezem gedragen door vrouwen
borstpels	kledingstuk op bovenlichaam gedragen
borstrok	onder het hemd gedragen kledingstuk
borthouwer	zie bordehouwer
bortspiker	spijker voor vloerplanken
Borussia	Pruisen
bos	hoeveelheid, 1 bos=104 stuks, ook: os, ook: wapen, musket, geweer, roer
bosboom	taxis, palmhout
boschcolen	houtskool
Boscoducem	's Hertogenbosch
boskool	zie boschcolen
bospoederhuus	kruitmagazijn
bospoermaker	buskruitmaker
bosquet	bosje, bosschage
bossaen	schapenleer
bossekruit	buskruit
bossen	stoeien, stompen, wegduwen
bostel	resten van bierbrouwerijen, veevoer, afgewerkte mout
botbrief	oproepingsbrief
botdrager	betaalmiddel, 1 botdrager=36 schilling

boten	boeten
botergulde	pacht betaald met boter
boterlepel	houtenlepel om boter uit de boterton te scheppen
boterpacht	zie botergulde
botersmout	botervet
botje	betaalmiddel, zilveren munt in Brabant
botjesmaat	graanmaat, 1 botjesmaat=0,32 ltr.
botte	domkop
bottelerie	spijskamer
bottelier	schafmeester, keldermeester
botten	vals spelen bij dobbelen
botter	boter, maar ook: valsspeler
bottertanden	voorste tanden
bottier	laarzenmaker
botting	een soort belasting die betaald moest worden bij het (werk)bezoek van de graaf aan het dorp. Meestal hield hij er dan gelijk een rechtszitting
botularius	worstmaker, worststopper, worsthandelaar
Bouces de la Meuse	de monding van de maas
boucher	slager, beul, wreed mens
bouffon	nar, hofnar
bouge	krot, kot, hok
bouget	een maal, een lederen zak, reiszak
bougette	leren reiszak
bouille	melkbus
bouilleur	(brandewijn)stoker
bouleau	berk
boulet	(kanon) kogel
boumaent	hooimaand
bouman	landbouwer, boer
bouquetin	steenbok
bourbier	modderpoel
bourdeel	bordeel
bourg	groot dorp, stadje
bourgade	dorpje, gehucht
bourgemaitre de la commune	burgemeester van de gemeente
bourgemestre	burgemeester van de gemeente
bourgeois	inwoner, inwonster v. dorp of stad, poorter
bourgeoise	zie bourgeois
bourgeoisie	poorterschap, poorterrecht
bournen	erfpalen.
bourreau	beul, scherprechter
bourrelier	zadelmaker, leerbewerker gareelmaker
bourse	beurs
bouseux	boer
bouw	oogst
bouwambacht	landbouw
bouwen	kledingstuk voor vrouwen, meestal van kostbare stof, ook: boven rok

bouwknecht	boerenknecht
bouwlien	boeren
bouwman	boer
bouwwrouw	boerin
bovelinck	hoogstammige fruitboom
boven	in weerwil van
boven recht	meer dan het recht vereist
bovenkiel	over de kleding gedragen kiel
boves	ossen
boviné	rund
bowman	boer, landbouwer
BR	afk. Bataafse Republiek
Br.	afk. brumaire, maand van de nevels
braadlepels	diepe lepels om vet te scheppen
braaister	boetster van visnetten, hersteld visnetten
braak	omgeploegd land dat men onbebouwd laat liggen
braakliggend	braakliggend gedurende een jaargetijde
braakvruchten	waarschijnlijk kleine tiendvruchten
braauwspiker	gesmede spijker
brabançon	Brabander
brabançonne	Brabantse
brachet	Juni
brachmond	zie brachet
bractearius	goud en zilversmid
bragade	bluf
brak	heraldiekteken, hondenkop(pen) met hang of flaporen en uithangende tong
braken	radbraken
branche ainée	oudere linie, oudere tak
brander	brandstichter, maar ook: brandijzer, haardijzer
brandereel	loden, ijzeren of stenen bol die rond geslingerd werd om iemand te verwonden
brandewynsvatie	brandewijn vaatje
brandhaak	ijzeren haak aan lange houten steel
branding	brandhout
brantmuur	gemeenschappelijke muur tussen 2 woningen of buitengevelmuur, deze mocht geen houten- en leem- (klei)delen bevatten
brantpalen	palen welke de uiterste grenzen aangaven van iemands eigendom of gebied
brantroede	haardijzer, waarop het brandhout lag
brantsack	natte met graan gevulde zak voor op de rug bij het blussen
brantschat	geld waarmee de brandstichting en plundering werd afgekocht
brantteecken	brandmerk, meestal op de schouder van een veroordeelde tot brandmerken
bras.	afk. brassier, brouwer
bras(s)elet	armband, ook: braceletgespen
brasiator	moutmaker
braspenning	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 20 penningen, betaalmiddel, 1 braspenning=1stuiver en 8 deniers, ook: 1/40 van een Philippus daalder
Bratucpantus	Brabant
brautkind	een voorkind, een kind geboren voor het huwelijk
brauwer	zie caulcer

braveren	trotsen ??
braxator	brouwer
braxiator	zie braxator
brazeel	zie braselet
brcgd.	afk. brigadier
bre	afk. december=10e maand van het Romeinse jaar, (dat begon op 1 maart), vaak aangeduid met een >X >
breck (bij)	(bij) verstek
bredanus	van Breda
breem	brandbaar droog struikgewas
breidel	toom, teugel
breidelmaker	teugelmaker
breidentag	pap dag, 1 februari
breidschead	hulpstuk voor het breien
breidschede	zie breidschead
breineloos	krankzinnig
breiser	pasementmaker
breke	braakliggend land
Brema	Bremen
breme	traliedeur
breuck	zie broke
breucken	boetes, misdoen
breucker	overtreder, misdadiger
breuckmeester	persoon belast met het innen van de boetes
breucksalich	die de boete moet betalen
breuke	zie broken
breuken	vergrijpen
breve	brief
brevi	in het kort
brevier	een kort begrip, een kort inhoud, gebedenboek
brevis	kort
breviteit	kortheid
breyer	mandenmaker
breyf	brief
breyneloos	krankzinnig
bricksteen	baksteen
Brida	Den Briel
brieder	brouwer
brief	akte of oorkonde, vaak vooraf gegaan door de naam van de maker bijvoorbeeld schepenbrief
briefgelt	kosten van een wettelijke akte, legeskosten
brieflesing	vonnis tot inbeslagneming verleend na inzage van de schepenbrief
Briela	Den Briel
brieve	akte of oorkonde, vaak vooraf gegaan door de naam van de maker bijvoorbeeld schepenbrief
brieve van ondertinge in forma	officiële benoemingsbrieven
brieven van çedio	brieven van boedelafstand te mogen doen

brigand	schurk, boef, ook: licht bewapende soldaat
brigandage	dieverij, roverij
brigandine	borstharnas
brigant	zie brigand
brijeeren	bewerking van lakenstof
brijman	betaalmiddel, zilveren munt geslagen te Tricht, waarde onbekend
brijmannen	zie brijman
brijn	pekel
brijselet	zie braselet
briman	zie brijman
brincsprake	behandeling van een zaak op de brink, meestal een plechtige behandeling
briqueterie	steenbakkerij
brochage	met goud , zilver of zijdedraad bestikken
broche	(braad)spit
broché	geweven stof, brokaat
brocheur	brokaat- wever, weefster
brocheuse	zie brocheur
brodecnecht	inwonende knecht of bediende
brodeuse	borduurster
brodich	die bij iemand inwoont en in de kost is
broeck	moeras, drassig land, ook: land dat jaarlijks onderloopt en begraast kan worden
broeckage	weiden, beemden
broeckighen (in iet)	zie brokigen
broeckilie	korte broek
broederdeel	het uit een erfenis aan een broer toekomend deel
broedersone	neef
broek	zie broeck
broeke	zie broke
broeken inne gelegen zijn (daar...)	waarmee het betalen van broken (geldboeten) gemoeid is
broeken sliten	bij vonnis geldboeten uitspreken
broekich vinden (enen)	iemand bij vonnis aan een misdaad schuldig verklaren
broekland	weiland
broeteter	kostganger
broetjong	broodmes zonder scherpe punt
broetzaet	gemalen koren waar brood van werd gebakken
broikaftich	zie broocftich
broike	zie broke
broitgesinde	huispersoneel, bedienden
broke.	een handeling, waardoor de rechtsorde, de "vrede" gebroken wordt
brokelic	strafbaar, schuldig aan strafbaar feit
broken	inbreuk maken op de rechtsorde, strafrechtelijke overtreding
brokenn	geldstraffen
brokigen (in iet)	een wet door een misdaad overtreden
brongräber	putten-bronnengraver
broocftich	schuldig aan een broke (vergreijp)
broocedich	meinedig

broocmeester	boetmeester belast met straffen van vergrijpen en het innen van de boete, ook: ceremoniemeester
broodtbidder	bedelaar
broodzetting	de prijs en het gewicht van brood zoals dat door het Rijnlandse bestuur werd vastgesteld omstreeks 1800
broot bidden	bedelen
brootbagaert	lekenbroeder die met bedelen zijn brood verdient
brootbedelaer	zie brootbidder
brootbidder	bedelaar
brootcoren	tarwe
brootse	breekijzer
brootstal	broodkraam op de markt
brootsusterhuus	oude vrouwenhuis
broussaille	struikgewas, struiken, kreupelhout
broussailleux	met struikgewas bedekt
Brouwari portus	Brouwershaven
bru	schoondochter
bruchstein-schneider	steenhouwer
bruek	vergrijp, misdrijf
brueke.	zie broke
brueken	zie broken.
bruel	beemd, weide
bruetkijste	bruidskist, kist met de uitzet van de bruid
Brug	zie Brugae
Brugae	Brugge
Brugis	zie Brugae
bruiden	beslapen, maar ook: verkrachten
bruidje	bedoeld wordt een communicantje wiens toisel gelek op dat van een bruid
bruier	plaaggeest, duivel
bruijckt door	gebruikt door
bruikweer	hofstede, pachthoeve
bruin	heraldiektken, kleur bruin, aangeven door verticaal gekruiste arcering
bruitwech	mestweg
brum.	afk. brumaire, nevelmaand
brumaire	oktober, nevelmaand
brunet	fijne donkerkleurige stof
brusque	stuurs, bars, haastig
brußtag	woensdag voor de laatste drie-eenheidzondag
brustschneider	korsettenmaker
brutaal	onbeschoft, beestachtig
bruucware	het in gebruik hebben van gebouwen, stallen etc. maar niet in eigendom, ook: de levende have waarmee het landbouwbedrijf werkt
bruucwere	het bezit van een vastgoed als gebruiker
Bruvenhavia	Zie Brouwari portus
bruwet	tweewielig landbouw kar met klein extra wiel
bruwette	vervoeren
Bruxellae	Brussel
bruxellensis	van Brussel

Bruxellis	zie Bruxellae
bruycker	gebruiker
bruyken	zie: broken
bruynswert	pikzwart
brycksteen	baksteen
BS	afk. burgerlijke stand
bubulcularius	zie bubulcus
bubulcus	koeherder, ossendrijver, ossenhoeder
buccinator	hoornblazer, trompetblazer
bûcher	brandstapel
bûcheron	houthakker
bucinator	zie buccinator
budel	beul
budelkist	zie buidelkist
buele	verwante
buer	een bewoner van het platte land
buerman.	rechtsprekende in het burengerecht.
buerrecht	de rechtspraak van de burenen
buersprake	vergadering van de gehele burgerij
buffel	beul, scherprechter, wambuis
buffet	rechtbank, rechttafel
buffon	poetsenmaken (grappemaker)
buggerie	ketterij, sodomie
buick ghebroken	huwelijk is ontbonden bijvoorbeeld door overlijden
buidelkist	meelkist
buiingen	beschoeiing
buijeren	burgers
buiklust	vleselijke begeerte
buiskool	witte kool
buitelaartje	inhoudsmaat van botervat, 1 buitelaartje=1/4 kinnetje =9,36 kg
buitendach	buitengewone rechtszitting
buitenijen	het terrein buiten de stadsmuur, dat tot het stedelijk rechtsgebied behoorde
buitenluiden	vreemdelingen
buitennij	voorstad, gehucht
buitensbaans	afgelegen
buk	bok
bulle	brief, ook: pauselijke brief
bullen	met een zegel voorzien, van een zegel voorzien
Bullio(nium)	Bouillon
bulsarius	tassenmaker, geldbuidelmaker
bulster	stromatras, kafmatras
bundel, bendel	gewicht, 1 bundel=3,2 kg
bunder	oppervlaktemaat, 1 bunder is ca 400-450 vierkante roeden, ook: gezien 2 bunder=3 morgen
bunderboeck	kadaster, erfregister
bundergelt	grondbelasting
bundichst	bindend, in rechte

bundighsten (te)	zoveel mogelijk in rechten bindend
bunxem	bunzing
Burdigala	Bordeaux
burdonarius	lastdierendrijver
burg	zie burge
burge	borgen, borg
bûrgemeister	burgemeester van de gemeente
burgensis(-is)	burger
burgeren	dringen, dwingen, voorwenden, aandringen, op aanstaan
burgerlijk huwelijk	zonder godsdienstplechtigheden huwen
burgerlijke begrafenis	begrafenis zonder kerkelijke plechtigheden
burgerpachters	zie: grasburgers
burgerrecht recht	uit het burgerschap voortvloeiend
burgerscap	het burgerschap
burggravius	burggravin
burggrave	burggraaf
bursarius	beurzenmaker, leerbewerker, tassenmaker, zadelmaker, kassier, ontvanger, beursstudent
busboom	taxus
bûschenmacher	geweermaker, geweeersmid
busclood	kanonskogel, loden of stenen kogel
Buscum Ducis	's Hertogenbosch
busecole	buiskool, kabuiskool ?
busgat	schietgat
busken	bosje
busmeyster van een gilde	de kashouder van een gilde
bust rapes	grafschender
butenborger	burger, die buiten den stadsmuur woont
butenpoorterscep	burgerschap van persoon die buiten de stadsmuur woont
buticularis	schenker
butseel	wijnzak
butterpanties	boterpan
buucevel	dysenterie, diarree
buurbrief	brief waarin iemand erkent wordt als buur, meestal inhoudend de rechten opgesteld voor of door de "buur" voor de burenen
buurclocke	dorpsklok of gemeente klok, meestal niet in de kerktoren
buurgerucht	oproeping van de burenen in geval van nood of gevaar
buurschap	gemeente, dorp, kerspel, buurtschap
buurwilcore	vonnis of besluit van het burengerecht
buisjager	assistent boevenvanger (fries)
bygerde	begeerde
byhach	behagen
byleven	believen
bysitter	eigenaar, bezitter, ook: assistent rechter

C

C	afk. 100
c	afk. canonicus, kanunnik
c	afk. Cité le, de stad
c	afk. compte, rekening
C of c	afk. centime, 1/100
c.a.	afk. Cum annexis, met dat gene wat er aan vastgeknoopt is, wat er bij behoort
c.c.	afk. compte courante, rekening courant
c.o.	afk. compte ouvert, geopende rekening
c.s.	afk. Cum sociis, met zijn medestander
c.s.	afk. cum suis, met de zijne
ca.	afk. ongeveer, circa
caban	korte wollen jas
cabaret	meubeltje met likeurstel spijshuis, eethuis
cabarettier	herbergier, restaurateur, café baas
cabinet	geheimschat, juweelkamer
caboché	kopspijker
cabuiskool	kropkool
cacelanus	kapelaan
cachereau	waarschijnlijk een huishoudboek dat men achter slot en grendel bewaarde
cachet	stempel, zegelstempel, lakstempel, ook gage, honorarium, zegel(afdruk), zegelmerk, lakzegel
cachet de cire	lakzegel
cachetteren	zegelen
cachexia	groene ziekte, tering, tuberculose
cachot	(donkere) gevangenis
cachtel	jong veulen
cacubarius	kachelmaker, oventegelzetter
cadastral	kadastraal
cadastraux	kadastraal
cadaver	lijk
cadavéreux	lijkachtig
cadavre	kadaver, (dood) lichaam, lijk, dode
caddewadden	slecht soort leer, niet te gebruiken voor schoenen
cadentie	neergang, ondergang, toeval
cadere ab	kwijtraken
cadet	jongste kind, benjamin
cadette	zie cadet
caduc	neervallig, vergankelijk, bouwvallig, vervallen
caduceator	onderhandelaar, bruggen en wegenbouwer, wegenmaker, stratenmaker
caecelator ferarius	stempelmaker, ijzersnijder
caecelator monetarium	munstempelmaker
caecelator typorum	lettersnijder
caecus	blind

caef	schoorsteen
caefbalck	draagbalk voor de schoorsteenmantel
caefcleet	rokje aan onderzijde schoorsteendraagbalk
caek	schand, schandpaal
caelator	graveur
caelebs	vrijgezel, ongehuwd, van de ongehuwde man
caelibatus	ongehuwde staat
caelibis	zie caelebs
caelum abiit	zie ecaelum abut
caelum abut	is naar de hemel gegaan
caementarius	metselaar
caer	fuik, maar ook een kam om wol te hekelen
cafcoen	schoorsteen
cafcoene	stookplaats, schouw
cafcoengelt	schoorsteenbelasting
caffa	zeer dunne zijdestof, fluweel
caffamacher	fluweelwever
caffoor	fornuis
cake à poules	kippenmand
caillé	bij kaasbereiding de wrongel
caillebotte	zie caillé
calabas	gevangenis
calaber	kleed met korte mouwen
calaenge	aanroepen
calaingnie	aanspraak op iets, eis, vordering op iets
calamus	fout
calange	aanspraak, eis
calant	koopvrund ?(vriendelijke prijs ?)
calcariator	sporenmaker
calcarius	spijkersmid, nagelsmid ook: kalkmaker
calcearius	zie calciarius
calciarius	schoenmaker
calciferrator	hoefsmid
calculatie	Berekening
calculus	legpenning, rekenpenning
caldatorium	stookplaats (in klooster)
calendae	de eerste dag van de maand (op de oud Romeinse) kalender)
calendier	een korte aanwijzing tot wat artikelen van de gemaakte schriftuur van de overlegde stukken
calendis	op de eerste dag van de maand (op de oud Romeinse kalender)
calendrier	almanak, dagrol, maandwijzer, ook: welke artikelen van de opgemaakte stukken overlegd dienen te worden
calenge(e)ren	beklagen, optuigen, betichten
calengier	opeisen, vernadelaar ?, verklaging (aanklacht)
calengieren	verbaliseren, in beslag nemen, arresteren, ook: verkondigen
caletum	Calais
calfateren	lappen, knutselen
calice	miskelk

calicot	ongebleekt katoen
calida feбри	door een warme koorts
calidus	warm
califex	kelkenmaker, kannengieter, ook gezien voor schoenmaker
caligarius	soldatenknecht, kousenmaker
Caligator(-is)	laarzen-, schoen- broekenmaker
calliditeit	doortraptheid, loosheid (slimheid)
callifex	laarzenfabrikant
calomniateur	zie calomniatrice
calomniatrice	lasteraar, ster, kwaadspreken
calomniëren	belasteren
calopedarius	houten schoenmaker
calsieder	stratenmaker
calum(p)niare	gerechtelijk protest aantekenen tegen...
calumnia	laster, kwellerij, laster, lastring, schandvlek
calumnie	zie calumnia
calumniëren	lasteren, faamroven
calumpnia	als boven
calumpnieux	wettelijke valse zaak te intenderen (beogen) of voorstellen
calvarius	nagelsmid
camard (la)	magere Hein
cambiator	wisselaar
cambium	wissel, wisseling, ruiling
cambrousse	platteland
cambuse	voorraadkamer, ook: hok, kot, hol, krot
cambusier	bottelier, hofmeester, proviandmeester
cambuys coolen	kropkool
camer (der scepenen)	een vertrek bij de schepenbank, waarheen schepenen zich terugtrokken om zich over het te vellen vonnis te beraden en er over te besluiten ("sliten"), de plaats derhalve waar (in tegenoverstelling van de schepenbank) de buitengerechtigde handelingen van de schepenen werden verricht
camera imperialis	rijks kamergericht
camériste	kamermeisje
camerlincgelt	hetgeen de nieuwe leenhouder of leenvolger de heer verschuldigd was, wanneer een leen door overeenkomst of door overlijden in andere handen overging
camervoocht	voogd van wezen, door de schepenen aangesteld
camion	kar, (slepers)wagen
camisole	borstrok, nachtjakje, vestje
cammeraat	spitsbroer, makker
camp	stuk grond
campanarius	klokkenluider, koster
campanile	vrijstaande klokkentoren
campareren	verschijnen
camparitie	het verschijnen in rechte, ook: vergelijk
campen	akkers
campi custos	veldwachter
Campi pars	cijns betaald met veldvruchten

Campi(s)	(te) Kampen
camporum	veldwachter
Campoveria	Veere
campsor	wisselaar
campus	kamp, omheind veld of land
canaal	waterloop, een goot
canaalje	gespuis, het grauw (gepeupel)
canant	edelsteen ook granaatsteen
cancelier	opperschrijver, verzoekmeester
cancellare	doorhalen
cancellarius	kanselier
cancelleren	uitschrappen, doordoen, te niet doen, doorhalen, doorschrappen
cancellery	stadsboukkamer?, briefkamer
candeeldach	de dag die volgt op die, waarop men een trouwfeest of huwelijksmaal heeft gegeven
candelarum artifex	kaarsenmaker, kaarsengieter
candidarius	bleker
canefas	grof linnen uit hennep vezels
caniparius	kelner
canite tuba	4e advent
canner	de pijp uitgaan, doodgaan
canon	verzameling geschriften die tot de bijbel worden gerekend, een regel, richtsnoer, regelmaat
canonicus	kanunnik, wereldlijk, legaal
canoniseren	inwijden, heiligen
cantafusor	kannengieter
cantate	4e zondag na Pasen
cantatum	gezongen
cantert	komijnenkaas, ook: kanterkaas
canton	kanton, deel van een provincie
cantonnement	inkwartiering
cantonnier	wegwerker
cantonnière	zie cantonnier
cantoor	gesloten kast voor het opbergen van papieren en waardebriefven etc.
cantor(-is)	zanger, voorzanger
cantrifex	tinnegieter
cantrifusor	zie cantrifex
cantsler	kanselier
canzonen	gedichten in liedvorm
capabel	vatbaar, ontvangbaar, bevattelijk, bekwaam om iets uit te voeren
capeline	breedgerande dameshoed
capellani	kapelaan(s), hulpgeestelijke (n)
capellanus	zie capellani
capellonen	zie capellani
capentier	zie carpentarius
capillamentarius	pruikenmaker
capita	hoofdstuk, hoofd
capitaal	hoofdsom, hoofdschuld, ook: daar lijf en goed aan hangt

capitael	waar rente aan vast zit
capitagium	hoofdelijke belasting, hoofdcijns
capitaneus	kapitein
capitaneus equestris	ritmeester
capittel	hoofdstuk, een godshuis
capittel	zie capitulum
capitulatie	verdragstuk, hoofdstuk deling?
capituleren	in hoofdstukken verdelen, ook: overgeven na strijd
capitulum	college van geestelijken (kanunniken) dat gezamenlijk de zielzorg in een parochie uitoefent, hoofdstuk van een reglement
capne	afk. capiteine, kapitein
capoen	zie capoes
capoes	muts, hoofddekseel, ook: gezien voorbehoedmiddel van darm
caponator	herbergier
caporal	korporaal
caporaux	zie caporal
capote	mantel met capuchon
cappecay	officier
capproen	hoofddekseel voor een man
caprice	grillen
capricieux	hoofdig, grillig
capsarius	puttenmaker
capt	afk. capitaine, kapitein
capteren	iemand ergens in behalen, begrijpen, verkeerdelijk opnemen
captie	bedrog, vangen met woorden, begrip
captieux	bedrieglijk, begrijpelijk
captiff	gevangen
caput	hoofdstuk
caput adventus	begin van de advent
caput jejunii	begin van de vasten, Aswoensdag
car.gld	afk. caroli gulden
carbonarius	mijnwerker, steenkoolhouwer, kolenbrander
Carcan(-um)	halsijzer voor misdadiger
carcant	collier van goud
carcer	kerker, kerkerkot, gevangenenhuis
carceren	gevangen zetten, kerkeren (in een kerker opsluiten)
cardé	kaardgaren, kaardwollen
cardewaegen	kruiwagen
cardewanier	leerbewerker
carêmede	vasten (tijd)
carere	missen
caretarius	voerman
cargier	inner van belasting op meel
carillonneur	beiaardier
carinne	vriendin?
caritas dei	zaterdag na Pinksteren
carne	karmeliet, karmelieter monnik

carmel	karmelietenklooster
carmin	karmijn (rood)
carminarius	kamerheer, thesaurier, financiënbeheerder
carmosijnen bratten	karmozijnkleurige kousen
carnarius	slager
carne	rotwijf
carnifex	beul, scherprechter, vilder, ook: slager, vleeshouwer
carnificis	van de beul, van de scherprechter, vilder, slager, vleeshouwer
carnisprivium	vasten avond, ook de vastentijd
carnisprivium clerico	7e zondag voor Pasen
carnisprivium vetus	6e zondag voor Pasen
caroliguldens	goudstuk met de beeltenis van Karel de V. vanaf 1521 betaalmiddel, later ook in zilver uitgevoerd, 20 stuiver=1 carolis gulden
Caroloregium	Charleroi
carolusguldens	zie caroliguldens
carpentarius	timmerman, wagenmaker
carreën	vierkante vestingtoren
carriole	(lichte) boerenwagen
carruca	kar, wagen
carrucarius	karrentrekker, voerman
carta	oorkonde
carta de hidalgia	adelbrief
cartularium	register van akten
carui II	zie carere
Carvo	Grave
cas	geval
cas subject	't geval waar geschil om is
cas van (in)	in geval van
casa	huis
Casandria	Cadzand
casels	kazuifels, priestergewaad
caseneer	kaasboer
caser	uithuwelijken, trouwen
casier	kaasmaker
casjanten	glasgordijnen?
casken	kastje
casque	helm
cassatie	afschaffing
casselrie	ambt, waardigheid of leen van de kastelein, kasteleinsvrouw
casseren	afschaffen, te niet doen, uitdoen, uitmaken
castelain	uitbater van andermans hofstede
kastelein	kastelein, slotvoogd, burchtvoogd, burggraaf
casteleine	kasteleines, vrouw van een kastelein
casteleinige	zie casteleine
castellanus	kastelein, die een kasteel beheert voor een eigenaar
castigare	tuchtigen, corrigeren
castigatie	zie castigeren

castigeren	tuchtigen , kastijden
castratie	lubbing (ontmannen), castreren
castrator	vee besnijder, castreerder
castrensis	kasteelheer
castreren	lubben, afsnijden, uittrekken
casu necessitas	in het noodzakelijke geval, een noodzakelijk geval
casu quo	in welk geval
casualia	kerkelijk gebeuren
casueel	by geval, toevallig, gevallig ?
cataracta Gandavensis	Sas van Gent
catarrhus	zinking , ook gezien neusverkoudheid, darmontsteking
catechismus	overzicht van de christelijke leer in vragen en antwoorden
cathaloge	naamtafel, naamceel
cathedra	stoel, gestoelte
catheijl	roerend-goed
catholicus	katholiek
catholijk	rechtsinnig
catoenen dassies	katoenen das
catologus confirmatorum	naamlijst van de gevormden
catopticus	spiegelmaker
cattijf	rampzalig
Cattorum Vicus	Katwijk
cauchier	stratenmaker
caucidicus	advocaat
caue.	afk. cause, (rechts)zaak
caulcer	breuwer, werkman die de naden in een sloop dichtmaakt met pek en touw.
cauon.	afk, caution, borg(tocht), waarborg(som), garantie
caupo	waard, herbergier, brouwmeester
caupona	herberg, kroeg, drinkhuis
causa	oorzaak, reden, bewijs
causa civilis	burgerlijke rechtszaak
causa mortis	doodsoorzaak
causa uxoris	uithoofde van het huwelijk
causelaken	zie couchelaken
causeren	veroorzaken, beschuldigen, voortbrengen
causidicus	advocaat
cautele	voorzichtigheid, voorbedachtheid
cauteleus	voorzien
cauter	zie couter
cautère	brandijzer
cautie	borgstelling, borgtocht
Cautie	borgtocht onderpand, zekerheid
cautie de iudicio sisti	borg om ten allen tijden in recht te verschijnen
cautie iudicatum solvi	borg om het gewijsde te voldoen
cautie juratoir	borgtocht, de belofte bij eed van het gewijsde te voldoen, en zijn persoon, of goederen niet te versteken, of te vervreemden
cautie pro litium expensis	waarborg voor de kosten van het proces

cautio	borgtocht, waarborgsom
cautio damni insectie	verzekering van geen schade aan te doen
cautio de demoliendo	verzekering van een timmerwerk te leveren
cautio de dolo	verzekering van niet ter kwader trouw te handelen
cautio de non offendendo	verzekering van de gedreigde niet te beschadigen
cautio desensum iri	verzekering van verantwoording te doen
cautio legatorum	verzekering van betaling van het gemaakte
cautio rem ratam haberi	verzekering van gestand doen
cautio rem salvam fore pupillo	verzekering dat een voogd zijn wezen onbeschadigd (beschermen) houdt
cautio restituendo	verzekering van weer te leveren
cautio sufficiens	genoegzame verzekering
caution	zie cautie
cautionaris	borg, borgsteller
cavalje	bouwwallig huis
caveau	grafkelder
caveldijck	deling- of afscheidingdijk
cavelinge	begroting, taxatie
caven.	begroten
cavere	behoedzaam, voorzichtig zijn
cavere de rato	borgstellen voor een medestanders aandeel bij een veroordeling
caveren	een borgsom storten, borgstellen, wachten, verhoeden, borg blijven, zeker doen, verborgen
caveren de rato	borg blijven voor een ander die principaal schuldenaar is, zo lang tot dat hij de borg zelf aanneemt en van waarden houdt 't gene de borg heeft gedaan, of anders blijft de borg als principaal verbonden
caverende	zorgen voor
cavillatie	kaklerije (opschepperij)?, knibbeling, haarkloverij
cavilleren	strijden
cavinge	zie: cavelinge
cede(e)ren	cederen, overgeven, afstand doen, wijken
cedere	overdragen
çedille	overgeven van goederen, afstand
çedio bonorum	boedelafstand
çedionant	die al zijn goed aan zijn crediteuren overgeeft
çedionaris	zie çedionant
cedul	rekening, recept
cedulen deen uten anderen ghesneden	een akte, in duplo op één vel papier geschreven, waartussen met grote letters een woord (gewoonlijk het woord "cyrographum") geplaatst wordt: het papier wordt daarna bij het woord doorgesneden en iedere partij krijgt een exemplaar der akte, bij verschil over de echtheid van het afschrift moeten dan de beide stukken aan elkander gepast worden en de doorgesneden letters van het woord 'cyrographum' een geheel vormen
cedulle	schuldbrief, handschrift
ceedule	akte, schuldbekentenis
ceel	rekening
ceindre	omgorden, omwikkelen
cekreet	w.c. hokje
celebrare	vieren
célébration d'un mariage	huwelijksinzegening

celebratus	gevierd
celebravi	ik heb gevierd
celebre(e)ren	vieren, gedachtenis ergens van houden
celebreeren	akte verlijden bij de notaris, bekend maken, dienen, eren
celebs, coelebs	ongehuwd
celeriteit	haastigheid, snelheid
cellarium	kelder
cellarius	kelder -of keukenmeester
celle	kloosterkamertje
cementarius	metselaar
cemeteric	op het kerkhof
cena domini	donderdag voor Pasen, laatste avondmaal
cénacle	avondmaalszaal
cenakel	zie cenacle
cenbum	Gennep
cendre	stoffelijk overschot
cène	laatste Avondmaal
cenotaaf	monument, graftombe zonder lijk omdat het nooit terug gevonden is, gedenkteken voor onbekende soldaat.
cens	schatting
censeur	censuurambtenaar
censo	zie censeur
censuarius	erfpachter
censurabel	belastingplichtig
censure	bestrafing, toets
censure(e)ren	bestrafen, toetsen
census	belasting, rente, cijns, cijnsrecht
census hereditatus	erfpacht
census inclusus est	de cijns is inbegrepen
census vicinorum	gebuurcijns (gezamenlijke belasting)
centarius	honderdjarige
centaurée bleuet	korenbloem
centenaar	gewicht, 1 centenaar=100 pond, ca 49,5 kg, na 1820 de niet officiële naam voor 100 kg
centenaire	honderdjarig
centenarius	honderdjarige
centener	honderd pond
centesimus	honderdste
centesimo	op zijn honderdste, in het honderdste jaar
centum	honderd
centuria	compagnie
centurio	ritmeester, kapitein, bevelhebber over honderd man
centurio equestris	ritmeester, cavaleriekapitein
cep	ploegboom
céramiste	pottenbakker
cerarius	fabrikant van was
cerchers	tolbeambten, douaniers
cercueil	doodkist, ook: fig. lijkst

cerdo(-nis)	schoenmaker, leerlooier, handwerksman
cerficarius	waskaarsenmaker
cerevisarius	brouwer, bierschenker
cerne(e)ren	zien, onderscheiden, ziften, insluiten , omsingelen
certe partye	een contract van bevrachting
certe(e)ren	wedstrijden, wedden
certera desunt	de rest ontbreekt
certificat de bonne vie et certificatie	verzekerd
certificatie	verklaarbrief, verzekering, getuigenis
certifice(e)ren	getuige in rechte, voor de waarheid verklaren
certifieren	verzekeren
certijn	betrouwbaar
certus	zeker
cervillarius	helmmaker, helmsmid
ces	failliet verklaren
cesse(e)ren	staken, ophouden, eindigen
cessi(e)	wijken, overdragen
cession bonorum	afstand doen van goederen, brieven om boedelafstand te mogen doen
cessionaris	verkrijger van de rechten
cessum	wijken, overdragen
cetera	de rest, de overige dingen
ceterus	andere, overig
ceulse croegen	Keulse kruiken
ceurnoten	schepenen of dorpsfunctionarissen in Oost-Nederland
cg.	afk. cousin germain, volle neef
chaerotjen	zalfdoosje
chaînette	kettinkje
chais	rijtuig
chaise	koets, sjees
chal.	afk. cheval, paard
chalcographus	graveur, plaatsnijder
chambre ardante	rouwkamer, kamer waarin een door brandende waskaarsen omringde lijkst staat
chameau	rotwif, klerewif, kring
chammerande	lijstwerk, schilderijlijst
champ	veld, weide, akker, terrein, gebied
champ de foire	kermis, marktplein
change	verwisseling, ruiling
changeeren	wisselen, verruilen
chanoine	kanunnik
chap.	afk. chapitre, hoofdstuk, (dom)kapittel
chapelain	(huis)kapelaan
chapelier	hoedenmaker, maakster
chapelière	zie chapelier
chapelle	kapel, ook geestelijken van een kapel, kerkkoor
chapelle ardante	de door talrijke brandende kaarsen met vurige gloed verlichte kapel, waar het lichaam van de overledene opgebaard staat, rouwkapel

chapitre	kapittel, college van geestelijken dat gezamenlijk de zielzorg in een parochie uitoefent, hoofdstuk van een reglement
char funèbre	lijkkoets
char.	afk. charretier, voerman
character	merkteken, kenteken van een gezant
charbonneux	miltvuur
chargeeren	aanvallen, belasten
chargement	verandering
Chargeren	belasten, opdragen
chargie	aanval, last ambt
charletan	kwakzalver
charmeeren	betoveren, verlokken
charpentier	timmerman
charretier	voerman
charron	wagenmaker
charta	papier, blad perkament dat ter bekrachtiging is voorzien van een zegel
chartabel	meedogend, goed gevend
chartarius	papiermaker
charter	oorkonde
chartre	elk officieelstuk, verklaring, ambtelijk stuk, overeenkomst bevattend
châsse	(reliëk)schrijn, relikwieënkast
chatelaine	ketting, lint of band door vrouwen om het lichaam gedragen en waaraan sleutels e.d. gehangen werden, zo genoemd omdat burchtvrouwen veelal een dergelijk apparaat plachten te dragen
chatellenie	castelrie
Chattorum Vicus	Katwijk
chaufour	kalkoven
chacun.	afk. chacun, ieder, elk
chelista	vioolspeler
chemineye	schoorsteen
chercer	inner van belasting op meel
chercher	zie cerchers
chiering	verkoop bij opbod aan de meest biedende
chiffres Romains	Romeinse cijfers
chijn	belasting, schatting, pacht, rente
chijns	zie chijn
chijnsboec	boek waarin alle pachten, renten en belastingen zijn opgetekend
chijnsgoet	belastingplichtige goederen
Chilonium	Kiel (D)
chimaera	heraldiektteken, heeft gezicht, en borsten van een vrouw, voor- en achterpoten ban een leeuw, lichaam van een geit en staart van een slang
chimere	verdichtsel, leugen, verzinsel, mythe
chirhographum	een handschrift
chirographe	een met zijn handschrift ondertekende oorkonde, meestal 2x geschreven voorzien van een tussenruimte, waar het woord 'chirographe' is vermeld, beide partijen kregen een deel van de doorgesneden oorkonde.
chiromatie	hand -leeskunde
chirothecarius	handschoenmaker

chirurgien	dokter, wonden hersteller, ook: de barbier in de dorpen en kleine plaatsen
chirurgijn	zie chirurgien
chirurgus	zie chirurgien
chn.	afk. charron, wagenmaker
choefoer	komfoor
choor	koorgedeelte in kerk
choralis	koorknaap
christ	Christusbeeld
christiane	op christelijke wijze
christianus	christelijk
chronike	een boer van tijde ?
chronologie	tijdrekening
churz	keurvorst
chymiather	alchemist
chyrotecarius	zie chirothecarius
ciborie	heraldiekteken, miskelk
cicaneur	warevogel, krakeler, schrobber, haarklover, muggenzifter
cig.	afk. cousin issu de germain
cijns	belasting, schatting, rente
cijnsdach	betaaldag
cijnser	belastingplichtige
cijnsgoed	goederen of diensten waarvoor belasting betaald moest worden
cijnsmeester	ontvanger van de belastingen
cijnsrente	erfpacht
cimetière	begraafplaats, kerkhof
cimiterium	zie cimetière
cinerum	Aswoensdag
cingler	striemen, geselen, slaan
cingularius	riemenmaker
cinopel	heraldiekkleur, vermiljoen
cinoper	zie cinopel
cinq	vijf(de)
cinqte	afk. cinquante, vijftig(ste)
cinquante	vijftig(ste)
cintré	gebogen, gewelfd
cinxavont	dag voor Pinksteren
cipier	gevangenenhoeder (gevangenisbewaarder), stokbewaarder (gevangenisbewaarder), stokwachter
circa	ongeveer, omstreeks
circa ... vespertinan	omstreeks ...uur in de avond
circa cingquam matutinam	omstreeks vijf uur in de nacht
circa decimam antemeridianam	tien uur 's ochtends
circa decimam matutinam	omstreeks 10 uur in de morgen
circa duodecimam diurnam	omstreeks 12 uur in de middag
circa duodecimam nocturnam	omstreeks middernacht
circa meridiem	omstreeks 12 uur 's middags
circa vesperam	omstreeks de avond

circoncire	besnijden
circonscrire	afbakenen
circonscrire une propriété	afgebakend eigendom
circulator	landloper, ook: venter, marskramer
circumcerentie	circuit, ommegang, omtrek, omloop
circumcisie	besnijding
Circumcisio	Besnijdenis (1 januari)
Circumcisio Domini	Besnijdenis des Heren (6 januari)
Circumdederunt	9e zondag voor Pasen
circumduce(e)ren	misleiden, bedriegen
circumlocutie	een breedspakige, een bewimpelde spraak, omspraak?, omschrijving in woorden
circumspect	voorzichtig, omziende
circumspiciëre	heromzien
circumstantie	omstandigheid, gelegenheid van de zaak, omstandigheden
circumveniëren	bedriegen, misleiden, verstrikken
circumventie	bedrog, verstrikking
cire	(zegel)lak
cire à cacheter	zie cire
ciseleur	ciseleur, ciseleerder, graveur
cistarius	kistenmaker
cisterne	waterput, regen opvang put
Citadin(e)	stedeling(e)
citatie	oproeping, daging, dagvaarding
citatie edictaal	oproeping, daging bij edict
citatie personel	oproeping (daging) in persoon
citatie reëel	daging bij aantsting ?
citatie verbaal	oproeping bij monde, mondelinge oproeping
citation	Zie citatie
cité	afgesloten stadsdeel
citeren	voor de wet dagen, dagvaarden, in rechten betrekken, dagen, aanhalen
citerne	regenput, ton
cito	snel, spoedig
citoyen	burger
citoyenne	zie citoyen
citrulle	watermeloen
civiele gijzeling (in)	in voorarrest, wel met bepaalde vrijheden
civijl	burgerlijk
civil	beleeft, heus, burgerlijk, burgerlijk
civile sa(a)ke	waar lijf nog bloed aan hangt, wereldlijke zaken, ook: een zaak die bloed nog lijf raakt
civilement	zie civil
civilen regter	wereldlijk rechter
civilis	zie civil
civiliteit	burgerschap, beleefdheid
civis.	afk. Civ. burger
civissa	burgeres
civitas	stad

civitatis	zie Civitas
clabauteur	roddelaar(ster), kwaadspreker
clabaudeuse	zie clabauteur
clacmerse	klatergoud
claescoeke	sinterklaaskoek, (peperkoek, taaitaai?)
claeuwaert	heraldiektteken, klimmende leeuw
clagebaer	een zeer zware verwonding waarover alleen in de hoge vierschaar mocht worden geklaagd
clagere	aanklager, verzoeker
clairon	klaroenblazer, trompetter
clame(e)ren	roepen, krijten, schreeuwen, huilen
clampser	de pijp uitgaan
clamser	zie clampser
clan	stam, geslacht, sibbe
clanculo	in het geheim
clandestin	heimelijk
claquette	scharminkel van een rijpaard
clarissimus	zeer vermaard
classis	vergadering van kerkelijke personen, bende, scheepsvloot
clauculo	in het geheim
claudere	(af)sluiten
claudus	kreupel, mank, lam
clausi	(af)sluiten
clausle van arrest	besluit van bezetting
claustrarius	poortwachter, huisbewaker, slotenmaker
clausul approbatoir	besluit, waar bij voor goed gekend word
clausulae	Sluis
clausule	slot, besluit, grondreden, bijvoegsel
clausule condicillaris	bijvoegsel van een volkomen uiterste wil, iets dat men in de uiterste wil doet stellen om zo ze kracht van een volkomen kan hebben, dat ze ten minste als een onvolkomen uiterste wil mag bestaan.
clausule derogatoir	een betuiging in de uiterste wil, waarmee de opsteller betuigd geen andere uiterste wil bij hem naderhand te zullen verlijden, dan met de herhaling van bepaalde woorden uit het eerste gesteld
clausule edictaal	besluit voor buitenlandse dagvaarding, hierdoor kan de deurwaarder in het buitenland dagvaarden
clausule paenaal	besluit van straf
clausule reservatoir	besluit, waarbij de macht wordt gehouden, waarbij de testateur de macht aan zich zelf houdt om enige veranderingen in zijn testament alleen onder zijn handtekening te mogen maken
clausule salutare	een voordelig bijvoegsel
clausule suspensiva	zie clausule van inhibitie
clausule van autorisatie	slotreden van machtiging, waardoor een deurwaarder wordt gemachtigd de bevelen van het hof direct uit te werken
clausule van inhibitie	verbod jegens de executie het welk een ordinari clausul is in een mandament in cas d'appel, opschoning van de uitwerking van een gewijsde vonnis
clausum	zie clausi
clausum paschae	1e zondag na Pasen
clausurmacher	hersteller van boeksloten, kleinenslotenmaker

clausus	gesloten
clauwaert	heraldiektteken, klimmende leeuw
claviger	sleutelbewaarder, rentmeester
cleederen	kleren
cleenoede	snuisterijen
cleerbesem	klerenborstel
cleermaecker	kleermaker
cleijn inportantie	van geringe waarde
cleinbroot	fijn brood, mogelijk een soort gebak
cleine	leem. klei
cleinmolen	molen om klei of leem te malen voor bouwstof
cleinoden	versieringen, voor kleding
cleipoel	winplaats van klei en leem
clementie	zachtmoedigheid
clercsijn	misdienaar
clericus	geestelijke, geleerde, student, klerk
clericus scabinorum	schepenklerk
clerkehuis	fraterhuis
Cleva	Kleef, te Kleef
Clevæ	zie Cleva
cleyachtyghe aerde	kleiachtige aarde, leem
clibanarius	ovengieter, bakker, ovenmetselaar
cliëns	schutgenood (beschermheer), leenman
clienteele	bescherming
clientele	bescherming
clijt	zie cleine
clite	klei
clivensis	van kleef
cloacarius	beerput afvoerder, privaatreiniger
cloaque	drekput
clocher	parochie, gemeente, dorp
clockensolder	vloer in de toren waar de klokken staan opgesteld
clockere	klokkenluider
clocqslach (wonende onder de)	wonende in de nabijheid van de torenklok
cloete	bol op een stok, de appel op een zwaard
cloître	klooster
cloppen	de klok luiden
cloppere	koperslager
clopslach	bij openbare verkoping de hamerslag van toewijzing.
cluasule justificator clueghene	meerdere, andere
Clusa	Sluis
clusa	zie clausulae
clusor	smid, ook gezien juweelzetter, graveur
cm.	afk. contract de mariage, huwelijkse voorwaarden
cmmr.	afk. Commandeur, Commandeur, bevelvoerder
cnaepvaruwer	leerling in het lakenverversgilde
cnape	gewapend dienaar

cnectschole	jongensschool
cneder	bakker
cnokenhouwer	slager, vleeshouwer
cnollerie	brouwerij van dunnebier (een soort slechtbier)
cnopen	knopen clause reservatoir
co.	afk. compagnon, echtgenoot, partner
coaccusé	medebeklaagde
coaccusée	zie coaccusé
coactie	dwang
coadjutor	medehelper
coche	reis- , postkoets
cocher	koetsier, voerman
cocotte	gietijzeren stoofpan
coctor	bierbrouwer
cocus	kok
codde	knots, knuppel
code civil	burgerlijk
codex	handschrift
codicil	een soort van uiterste wil, zonder erven, of te onterven, testament, wilsbeschikking buiten testament
codicilaire dispositie	laatste wilsbeschikking, buiten testament
coeganc	weiland, groot ca ½ morgen
coegelt	belastinggeld om een koe op de gemeenschappelijke veeweide te mogen laten grazen
coelebs	ongetrouwd, vrijgezel
coelibates	ongetrouwde staat
coemeterium	kerkhof
Coena Domini	Witte Donderdag
coërceren	dwingen
coere	keur, handvest
coerhuus	wachtoren
coermoten	bijzitters
coers	loop, gebruik
coeschattinge	belasting naar het aantal koeien
coesmule	koeienkop
coetus	vergadering van predikanten
coeyemeester	dierenarts speciaal voor runderen
coffer	koffer met gewelfd deksel, ook: doodskist
coffijmolen	koffiemolen
coge	besmettelijke ziekte, vermoedelijk de pest
cogele	mantel met kap, ook: stok voorzien van een ronde kop uiteinde
cognaten	alle afstammelingen in mannelijke en vrouwelijke lijn van bepaalde stamouders
cognati remotiores	verre bloedverwanten
cognatio	bloedverwantschap (van moederszijde)
cognitionis	zie cognatio
cognatus	verwant, bloedverwant uit de vrouwelijke lijn
cognitus(-a)	verwant, verwante
cognmen	familienaam

cognoscement	kennis, getuigschrift
cognosceren	bekennen, erkennen
cohabitatio	bijslaap, gemeenschap hebben
cohereditas	mee erven
cohéritier	mede-erfgenaam, gename
cohibe(e)ren	bedwingen
cohier	schatceel, blaffard, register
coiuges	de echtgenotes, gehuwden
cokenboec	afrekenboek voor de keukenmeester of cokenscriver
cokenmaerte	keukenmeid
cokenmaget	zie cokenmaerte
colationeren	gelijkmaken
colde	oude
colebs	bastaard kind
Colen	Keulen
colier	ijzeren halskraag
coll.	afk. colonel, kolonel
collata concordat	komt overeen met het origineel
collateraal	zijdeling, rijdeling maagschap
collaterale erfgenamen	erfgenamen in de zijlinie
collaterale successie	erfenis die op een zijtak overgaat
collateralen	zijdelingse bloedverwanten
collateralis	in de zijlinie (bij verwantschap), in de zijlijn, echtgenote
collateur	die iets geeft
collatie	het recht van benoeming geestelijke, ook vergelijking van geschriften met de oorspronkelijke tekst, ook samenvatting, vergelijking, bijpassing
collatieon(e)eren	gelijkmaken van geschriften met de oorspronkelijke tekst
collatierecht	het recht van benoeming van een predikant
collatio	benoeming toewijzing
collationeren	het samen brengen, vergelijken
collationis	zie collatio
collatum	toewijzen
collecte	kort gebed bij de aanvang en het einde van de mis
collecteur	inner, verzamelaar, gaarder
collectie	verzameling, verpachting, vergadering
collector	belastinginner, ontvanger van de belastingen
collega	ambtgesel, ambtgenoot
collegiale kerk	een kerk die door een kapittel van Kanunniken wordt bediend
collegie	bijeenkomst, gilde, geselschap
collegii	seminarie
colligeeren	samenvoegen, verzamelen, concluderen
colligeren	Verzamelen, vergaderen
colloratierecht	het recht om een kandidaat voor te stellen bij de benoeming van bijvoorbeeld een pastoor
colluderen	het samen bedenkelijk handelen, in geheime verstandhouding staan
colluerde hosen	korte kousen
collusie	heimelijk verstand, bedrog, geheime bedrieglijke verstandhouding

collusie	heimelijke verstandhouding met iemand om een ander te benadelen, samenspannen
colombier	duivenhuis, duivenhok ook: ouderhuis, ouderlijk huis
colonia	pachthoeve
Colonia Agrippina	Keulen
Colonia Agrippinensium	zie Colonia Agrippina
coloniensis	van Keulen, Keuls
colonus	(kleine)boer, keuterboer, pachter
colorateur	schilder
combat	gevecht
combustie	verbranden, brandwond, verbrand zijn
come.	afk. comme, net als, evenals, (zo)als, als het ware
comes palatinus	paltsgraaf
comes(-mitis)	graaf
comitatu	in het gezelschap van
comitatus hornani	van het graafschap Horn
comitatus vittemiensi	van het graafschap Wittem
comitatus(-us)	graafschap, gezelschap
comitis	graaf
comitissa	gravin
commater	peettante, meter
commemoratie	een gedachtenis
commémoratif	ter nagedachtenis
commemoratio animarum	herdenking van alle overleden zielen, 2 november
commemore(e)ren	herdenken, herhalen, vertellen
commendatie	gebed voor de stervende of overledene ter opname bij de Goddelijke voorzienigheid
commendator	commandeur
commende(e)ren	prijzen
commensaal	disgenoot, tafelgast
commentarie	verklaring, uitlegging
commente(e)ren	verklaren
commerans	verblijvend, wonend
commerantis	zie commerans
commercie	koophandel, verhandeling
commergelt	kosten voor een gerechtelijk beslag
commerloos	gratis, zonder kosten, onbelast
commidieux	geriefelijk, gemakkelijk
commigre(e)ren	verhuizen, zich nederzetten
commijs	bevelhebber
commine(e)ren	dreigen
commis	zie commijs
commisceren	vermengen
commiseratie	erbarming, deernis, medelijden
commisere(e)ren	erbarmen, deernis hebben
commissarius	belastingoplegger
commisseren	zie commisceren
commissie	bevel, macht, last

commissio	opdracht, toestemming
commissione pastoris	in opdracht, met toestemming van de pastoor
commissioneer	boodschapper
commissie	landdag, rijkdag
committe(e)ren	iemand te werk stellen, bevel geven, misdoen, zondigen, bevelen, macht geven, toestaan, last geven, afvaardigen, delegeren
committeerde	bevelhebbers, gemachtigde
committent	lastgever, bevelgever
committimus	volle macht, is de last van de opperrechter, aan een lagere om kennis van een zaak te nemen
commodatie	lening
commoditeit	gemak, gelegenheid, gerijf?
commonitie	vermaning, waarschuwing
commorans apud	verblijven bij
commorare	verblijven
commorari	verblijven, wonen
commotie	beroerte, beroering
commove(e)ren	bewegen, roeren, verroeren, beroeren
commsre	afk. Commissaire, commissaris
commune	gemeente
communicanten	deelnemers aan het avondmaal
Communicanten register	register van communicanten (deelnemers aan het avondmaal)
communicatie	verwisseling, mededeling, berading, gemeenschap
communice(e)ren	ter kennis brengen, mededelen
communie	gemeenschap
communio	communie
communio bonorum	gemeenschap van goederen
communis	gemeenschappelijk, gewoon
communis aqua	gemeenschappelijk water
communis plaetsa	openbare plaats, -gebied
communis platea	openbare weg
communis septimana	de week na St. Michaelisdag (29 september)
communitas	gemeentegronden, gemeente
communitatis	zie communitas
commutatie	verwisseling
commutativa	vergeldende
commutator	wisselaar
commute(e)ren	mangelen, ontbreken, wisselen, veranderen
comp.	afk. compagnie, gezelschap, groep -personen, -militairen
compact	verdrag, verding, verbond
compagnie	gemeenschap, maatschap, vergadering
comparacie	gelijkenis
comparare	verschijnen, kopen
comparatie	vergelijking
compare(e)ren	verschijnen, zich vertonen
compareerden	zie compareren
compareren	verschijnen voor het gerecht komen, ook gelijkenis vertonen
comparerende	verschijnen voor een schepen (en), notaris of rechter

comparicij	vergadering, bijeenkomst
comparitie	bijeenkomst, vergadering
comparuit	als iemand een ander in een rechtzaak betreft, en zelf niet verschijnt, dan verkrijgt de gedaagde verlof van het hof, en condemnatie (veroordeling) van de kosten door hem gemaakt, ten laste van de aanlegger te brengen
comparus	verschijnen (voor de ambtenaar bij aangeven overlijden)
compas	passer
compassi	medelijden, mededogen, deernis
compassio Mariae	vanaf 1727 de vrijdag voor goede vrijdag
compater	peetvader, peter, peetoom
compatibel	medelijden, gedoogd, ergens wel mede overeenkomend
compelle(e)ren	toedrijven (doordrijven ?), aanklagen, aanspreken, dwingen
compendieux(s)	beknopt, kort
compensatie	vergelijking, vergelding, als men het een tegen het ander afweegt
compense(e)ren	het een tegen het ander afwegen of weergeven, de ene schuld met de andere vergelijken
compete(e)ren	behoren, aangaan, schuldig zijn, toebehoren
competens in domo area, horto ac hereditatibus	toekomend in een huis, erf, tuin en de erfgoederen
competent	redelijk. ook tot handelen bevoegd, behoorlijk
competente	voldoende
competenten regter	dagelijkse en onderhorigen rechter
competentie	behoorlijkheid, onderhorigheid
competeteur	dat men samen met een ander begeerd
competieren	rechtens toekomen
competitum	zie competivi
competivi	toekomen, toebehoren
compitatio gradum	bereken van de graad van verwantschap
complace(e)ren	believen
complainte	klacht
completorium	het laatste gebed uur in een klooster aan het einde van de dag
complexie	aard, gesteldheid
complice	makker, medepleger van enig kwaad, mededader, medeplichtige
complimenten	eerdienstigheid, dienst-reden, gediensigheid
complotte(e)ren	het samenstaan, het samenspannen
compone(e)ren	maken
compornus	wat men "te samen" beloofd
comporte(e)ren	gedragen
comportement	handel en wandel, gedrag
compose(e)ren	schikking tot afkoop van straf
compositeur	ontwerper en vastleggers van de minnelijke schikking
compositie	wat men gemaakt heeft, een maaksel
compositor calopodium	leestmaker
comprehenderen	in een trekken, begrijpen, bevatten
comprehensie	bevatting, begrijpen
compres	in een gedrongen, geperst
compromis	toezegging, verblijf, belofte
compromitte(e)ren	toezeggen, verblijven, overgeven

comptoir	rekenkamer, schrijfkamer, bank, wissel, kantoor
comptoire	secretariaat, schrijfruimte, archief
compulsie	het samendrift?, aandrijving, dwang, drang
compulsoir mandement	een bevel tegen geweigerd recht, en geleden overlast, dwangbrief
computare	rekenen
computatie	rekening, toerekening, aanrekening
computeren	toerekenen, aanreken, rekenen
compy	kopie
comtabel	aansprekelijk, schuldig, telbaar
comte	graaf
comté	graafschap
comtesse	gravin
comtoir van den ontvanger	kantoor (te Delft) dat belast was met het centrale beheer van de pastoriegoederen op het platteland van Holland
concederen	verlenen, gunnen, toegeven, toestaan, bewilligen
concedo	toestaan
conceptie	ontvangen
conceptio Mariæ	Maria Ontvangenis (8 december)
concere	zie concedo
concerneren	betreffen, aanbehoren
concertatien	strijding, het samenstrijding?
concessie	zie concedo
Concessio(nis)	afstand (doen)
concession funéraire	familiëgraf
conciëntie	geweten
conciërge	hofwachter, stadhuisbewaarder
concilie	vergadering
conciliëren	bevredigen, verzoenen
concilium	concilie
concilium tridentinum	het Concilie van Trente
conciperen	begrijpen, voornemen
concipiëren	concipiëren, begrijpen, ontwerpen, opnemen
concitoyen	medeburger,-es
concitoyenne	medeburges
concludendo	zie concluderen
concluderen	de zaak in rechte aanleggen, besluiten
concluderen in regten	de zaak op alles besluiten, zonder nadien iets meer over te leggen, en op het overlegde recht verzoeken
concluderen, concludendo	een gevolgtrekking maken, besluiten, eendrachtig maken, vaststellen
conclusie	slot, besluit
conclusie in regten	een korte stelling en de grond waarop het proces werd gevoerd
concordantie	overeenstemming, eendrachtigheid
concordare	overeenkomen (met het origineel)
concordat	komt overeen (met het origineel)
concordat collata	is gecollationeerd stemt woordelijk overeen met, stemt overeen met
concordat cum suo originali	afschrift stemt, nadat het is gecollationeerd woordelijk overeen met het origineel
concorderen	overeenkomen
concordie	eenstemmigheid, eendracht

concubinage	buitenechtelijke samenleving
concubinatus	samenwonen buiten het huwelijk
concubine	een slaaplief
concubitus anticipatus	gemeenschap voor het huwelijk
concupiscentie	een kwade begeerte
concurrentie	samendeling, mededinging, samenloop, gelijkgerechtigheid van schuldeisers
condamné	veroordeeld
condamner à mort	ter dood veroordelen
condemnare	zie condemnare
condemnatie	verwittigen, ook: veroordeling, vonnissen tot iemands nadeel
condemneren	veroordelen, verwijzen, doemen
condemnieren	veroordelen
condempneren	veroordelen
condescederen	gezamenlijk overkomen
condependentie	de samenhang, aanbehooring
condepndere	het samenhangen
condescenderen	aftreden, inwilligen, toestaan
conducta	bruid, verloofde
condictie	terugeisen van het geen ten onrechte of te veel betaalt, of gegeven is
conductus	bruidegom
condimentarius	specerijenhandelaar
condiscipel	schoolgezel, medeleerling
conditio(nis)	voorwaarde, toestand, beroep
conditiën	voorwaarden
conditio	zie conditio
conditioneel	op voorwaarde
conditioneren	bespreken, voorbedingen
conditus	eerbaar, fatsoenlijk
condoneren	vergeven, toegeven
conducticius	dagloner, huurling
conductie	verhuring
conductus paschae	1e zondag na Pasen
Conductus(us)	geleide
coneil	afk. conseil, raad(geving), advies
conestabularis	politieagent
confector	hersteller
confectum	(op)maken
confedereren	te samen verbinden
conferre	toewijzen
confesseren	bekennen
confesseur	biechtvader
confessie	bekentenis, belijdenis
Confessio(nis)	biecht
confessionael	biechtbrief
confessione et	extrema unctione
confesso	waarover beide partijen het eens zijn
confessus	(na te hebben) gebiecht, gebiecht

conficiëren	voleinden, ten einde brengen
confidentie	vertrouwen, vrijmoedigheid
confideren	toevertrouwen
confinatie	hechtenis
confinis	aangrenzend
confinium	aangrenzend gebied
confinnande	nieuw aangenomen kerklidmaat
confinnatie	bevestiging van kerk lidmaatschap
confirmandus	zie confinnande
confirmare	zie confirmo
confirmata	zie confirmatus
confirmatae	gevormden
confirmatie	bekrachtiging, ratificatie, versterking, bevestiging
confirmatio	vormsel, verklaring
confirmatorium	van de gevormden
confirmatorium registrum	register van de gevormden
confirmatus	gevormd, persoon die het vormsel heeft ontvangen
confirmeren	bekrachten, bevestigen, versterken
confirmo	bevestigen
confiscacie	verbeuren
confisco	in de kas bewaren, iemands vermogen verbeurd verklaren
confisqueren	verbeurd verklaren, aanslaan
confiteren	zie confiteri
confiteri	bekennen, biechten
conflator	ijzergieterijarbeider
Confluentia	Koblenz
confluëren	het samenvloeien, het samenlopen, samenvloeien
confunderen	verwarren, beschaamt maken
conform	gelijk
conformati	zie confirmatae
conformereren	gelijkmaken
conformiteit	overeenkomst
confortatie	versterking
confrater	spitsbroeder, medebroeder
confrère	collega, ambtgenoot, vakgenoot
confringeren	verbreken
confronteren	de een bij den ander vergelijken, en is eigenlijk als partijen, of getuigen tegen elkander werden gehoord
confugeren	toevlucht nemen
confunderen	kleineren
confutatie	wederlegging
confuteren	weerleggen
confuys	verwart, ontstelt, over hoop, hol over bol
congeneralis	verwant, familielid
congregatie	vergadering
congregatione (in)	in de vergadering
congregeren	verzamelen

congruentie	gevoeglijkheid, overeenstemmin
congruëren	gevoegen ?, overeenkomen, gelijkvormig zijn
coniecturael	gegeven advies
coniecture	advies
coniectureren	adviseren
coninck	koning
conincklijke majesteit	koninklijke Hoogheid
conincsevel	huiduitslag, melaatsheid
conincsilver	benaming voor gewoon zilver, (minder zuiver)
conincxdalers	betaalmiddel, muntsoort
coniu(n)x	echtgenoot, echtgenote
coniucti sunt	zij zijn getrouwd
coniuctus	getrouwd
coniuga	de echtgenote
coniugae	van de echtgenote
coniugalis	getrouwd
coniugare	in het huwelijk verbinden
coniugatio	huwelijk
coniugatis	zie coniugatio
coniugatores	echtelingen
coniugatus (vr. conjugata)	gehuwd
coniugere	uithuwelijken, ten huwelijk geven
coniuges	echtbaar, van de echtgeno(o)t(e)
coniugialis	huwelijks
coniugis	van de echtgenoot, echtgenote
coniugium	huwelijk
coniugum	van de echtgenoten
coniuncti	gehuwden, echtgenoten
coniunctio	verbintenis, huwelijk, verwantschap
coniungere	verbinden
coniunxi matrimonio	heb ik in het huwelijk verbonden
coniurgatus	getrouwd
coniux	echtgenoot, echtgenote
conj.	afk. conjugalis, wettig, echtelijk
conjoint	echtgenoot, echtgenote
conjointe	zie conjoint
conjunctie	het samenvoegen
conjug.	afk. conjugalis, wettig, echtelijk
conjugalis	wettig, echtelijk
conjugatis	getrouwd
conjuges	echtbaar
conjugium	huwelijk
conjuncte	bevoegde, nagelnaast?
conjuncti fuerunt (sunt)	zijn getrouwd
conjunctus	gehuwd
conjungeren	het samenvoegen
conjuratie	de samenzwering

conjureren	het samenzweren, bezweren
conjux	echtgeno(o)t(e), man, vrouw
conleute	echtlieden, echtgenoten
connaître charnellement	vleselijke gemeenschap hebben met ...
conniueren	door de vingers zien, vergeven
conniventie	oogluiking, oogluikend
conniveren	oogluiken, door de vingers zien, gedogen
connubium	huwelijk
conqueest	dat verkregen is
conquest	overwinst, verovering
conquesteren	veroveren, verkrijgen, winnen
consanguin	van vaderszijde verwant
consanguineus	bloedverwant, meer dan vijf graden afstand
consanguinitas	bloedverwantschap
consanguinitatis	van de bloedverwantschap
consanguinité	verwantschap via de vader, bloedverwantschap
consanguiniteit	bloedvrantschap, (bloedverwantschap), maagschap
conscabinus	medeschepen
conscenderen	klimmen
conscientie	gemoed, geweten, gewisse
conscientieus	vroom, oprecht, rechtvaardig
conscinderen	doorsnijden, doorhouwen, doorhakken
conscriberen	schrijven, beschrijven
consecutie	vervolg
conseil de fabrique	kerkfabriek
conseilleur	adviseur, raadgever, geefster
consensu meo	met mijn toestemming
consensu parentum	met toestemming van de ouders
consensu pastoris	met toestemming van de pastoor
consensu quorum interest	met toestemming der belanghebbenden
Consensus(us)	toestemmen
consent	bewilliging, verlof, toestand toestemming
consenteert	toestemmen, vergunnen, veroorloven, toestaan
consenteren	bewilligen, toestemmen, verwillekeuren?
Consentio(nis)	toestemming
consequent	een kwade gewoonte te laten gebruiken
consequentiamtrecken (in)	daaraan gevolgen verbinden
consequentie	gevolg van
consequeren	vervolgen
conserneeren	omvatten. samenvattend inhoudend?
conservaon.	afk. conservation, behoud, bewaring, conservering
conservatie	bewaring, onderhouding
cessions d 'armes	wapenbrieven
considerabel	aanmerkelijk, nadenkelijk
consideratie	inzicht, nadenking, overweging
consideratie van (in)	in aanmerking genomen van
considereren	inzien, bedenken, aanmerken, beschouwen, overwegen

consignatie	onder rechtlegging; zie oblatie
consigneren	onder rechtleggen, verzegelen, in bewaring geven van geld bij het gerecht
consiliarius	raadsheer, burgemeester
consilie	raadslag, berading
consiliëren	raadslaan ?, raadplegen
consilium	raad
consisteren	bestaan
consistoriale vergadering	vergadering van de kerkenraad
consistorie	vergadering, raadkamer, kerkenraad
consistoriekamer	vergaderkamer van de kerkenraad, ruimte waar de priester of predikant zich kleed voor de dienst
consistorio (in)	in de kerkenraad
consistorium	kerkenraad (s)(vergadering)
consistoryregel	huishoudelijk reglement voor de kerkenraad
consobrina	nicht, kind van zuster
consobrinus	neef, kind van zuster
consocer	schoonvader
consoceri	schoonouders
consoleren	vertroosten, bemoedigen
consolide(e)ren	helen, het samen hechten, verharden
consomme(e)rn	voleinden, voltrekken
consonant	overeenstemmende, gelijkkluidende
consors	echtgenoot, man
consortis	van de echtgenoot, van de man
conspect	aanschouw, aanzien
conspiciëren	aanschouwen, aanzien
conspicue	klaar blijkende, duidelijk blijkend
conspiratie	het samenspannen, samenzwering, mouterij
conspireren	samenzweren, samenspannen, aanspannen om enig kwaad te doen, of uit te voeren, mouterij
constabularis	politieagent, bewaker
constat	het staat vast
consteren	blijken, in waarheid bestaan, bekend zijn
constituant	een rent-verschrijver?
constituëren	machtig maken, in plaatse stellen
constitutie	neerleggen op machtigen
constitutiebrieven	brief (van de overheid) waarin een verordening/toezegging is beschreven
constreincte	zie constrictie
constrictie	bedwang
constringeren	dwingen, prangen, pramen
constumeerlijck	van oudst gebruikelijk
consuetis ecclesiae	met de gebruikelijke sacramenten van de Kerk
consuetus	gebruikelijk
consul	raadsheer, burgemeester, schout
consule(e)ren	beraden
consulent	predikant van een andere gemeente die bij een vacature het ambtswerk waarneemt
consummatie	voleinding, volvoering

consummeren	volvoeren, voleinden
cont	afk. contre, tegen, contra , anti
contagie	besmetting
contagieus	besmettelijk
contagieux	besmettelijk
contamineren	besmetten, bevleken
contamnatie	besmetting
contant	gereed
conté	het vrouwelijke geslachtsdeel
contectalis	echtgenoot
contemple(e)ren	overdenken, beschouwen, aanzien
contende(e)ren	invaren, twisten, krakelen, pleit aanleggen, eis maken, pleiten, eisen
contendieren	betwisten
content (in)	aanstonds, dadelijk, straks, staande voet
contente(e)ren	vernougen? genoeg, te vrede stellen
contentement	tevredenheid
contentie	twist, krakeel
contentieus	vijandelijk, kijfachtig
conterbrief	een akte die onmiddellijk in verband met een andere behoort, meestal was deze zigzaggend doorsneden. Beide partijen hadden een deel van de akte
conterfeitsel	portret
conterfetter	portretschilder
conterfeyten	namalen, namaken, afbeelden
contersegel	kleine zegel gedrukt op de achterzijde van het grote zegel
contest(e)eren	beroepen, betuigen
contestatie	betuiging
conthora(a)len	bruid en bruidegom, echtgenoten, bedgenoten, huwelijks partners
conthoralis	echtgenote
continentie	inhouding, ingetogenheid, onthouding
continere	omvatten
contineren	contineren, bevatten, begrijpen
continerende	verdagende ??
contingentie	geval, gebeurlijkheid
continuatie	aanhouding, volharding, vervolg, Voortzetting, voortduring
continueerde	voortduurde
continuele	achtereenvolgende
continui	zie continere
contoor	kist voor het opbergen van de kasboeken akten etc.
contra	tegen
contra-rol	tegen-boek (grootboek)
contrabanderen	tegen aanspannen
contract-antenuptiaal	huwelijks voorwaarden
contractum	(iets) sluiten, bijvoorbeeld huwelijk
contradicat	hij spreekt tegen
contradice(e)ren	tegenzeggen, tegenspreken
contradictie	tegenstrijdigheid, tegenspraak, tegenwerping, tegenspraak
contrafaitinge	geschilderd portret

contrahenden	zie contrahenten
contrahenten	contractanten
contrahere	(iets) sluiten, bijvoorbeeld huwelijk
contraheren	overeenkomen, samen handelen, verkorten, intrekken
contrahunt	trouwen, huwen, zij sluiten een huwelijk
contramanderen	afzeggen, tegen bieden
contramine(e)ren	tegenmijnen (ondermijnen), tegenwerken, tegen list gebruiken
contrapignus(noris)	onderpand
contrarie	tegenstrijdig, in tegenstelling tot..., in tegenspraak, weersstrijdig (integendeel)
contrariëren	tegenstrijden, tegenstreven
contrariteit	strijdigheid
contrarolleren	tegen-boekhouden
contrarolleur	hij die de boekhouding controleert
contraveniëren	tegengaan, overtreden
contravente	overtreding
contraventeur	overtreder
contraventie	overtreding
contraxerunt matrimonium	zij sloten een huwelijk
contraxi	(iets) sluiten, bijvoorbeeld huwelijk
contraxit sponsalia	hij heeft een trouwbelofte gegeven, hij is verloofd
contre-borg	tegenborg
contremanderen	afzeggen, afbestellen, ook: het tegenovergestelde laten weten. intrekken van een gebod.
contrescherpen	buitenmuur
contribulis	verwant
contristeren	bedroeven
controvers	strijdig tussen partijen, oneens
controverteren	twisten, tegenkanten in geschil trekken
contschap becomen	bericht ontvangen
contubeeren	beroeren, verwarren
contuli	toewijzen
contumac(h)eren	bij verstek veroordelen
contumace	is gewonnen hebben als gedaagde en niet is verschenen.
contumaceren	iemand straffen omdat hij als wederspanning in rechten niet verschijnt
contumacia	verstek, aantekening door de rechter bij weerspanning om b.v geen eed af te leggen bij de rechtbank
contumaciam	verstek
contumacie	wederspanning, hardnekkigheid, verstek laten gaan bij een rechtszaak
contumax	wederspanning, die gedaagd is en voor de rechter niet verschijnt
conubium	huwelijk
convalesceren	gezond worden
convenabile	behoorlijk
conveniënt	gevoeglijk
conveniëntie	overkomst, aanspraak, overeenkomst, verding, voorwaarde
conveniëren	overkomen, voor recht dagen, passen, voegen
convent	klooster
conventualen	kloosterling
Conventualis(is)	kloosterling

Conventus(us)	klooster, convent
converci	bekeren
converci Pauli	bekering van Paulus
conversatie	omwegang, hantering, gemeenzaamheid, omgang, gedrag
conversatie (vleeschelijke)	geslachtsgemeenschap
conversum	zie converci
conversus	bekeerd, bekeerling
convertere	bekeren
converteren	omkeren, verkeren
convicie	schelding, toenaam, schamperheid, verwijt
convicinus	buur
convince(e)ren	overwinnen
convoi	lijkstoet, rouwstoet, begrafenisstoet
convooien en licenten	betaling voor vrijgeleide van koopvaardijsschepen, belasting op in- en uitgaande goederen
convoy	geleiding, vrijgeleiding
convoyeren	geleiden
coolpanne	vuurpan
Coolwijk	het kantoor (te Delft) dat belast was met het centrale beheer van de pastorie goederen op het platteland van Holland
coop	de koop, de te leveren ...
coopbrieven	koopakte
coopgoet	door aankoop verworven goederen
cooppenningen	kooppenningen, koopsom
coopsconditie	koopvoorwaarden
coopslach	met de vlakke hand, de handslag waarmede een koop wordt bekrachtigd is
coopssceddulen	koopaktes
coor	besluit van het stedelijk bestuur, waarbij in het belang van de publieke orde iets geboden of verboden wordt onder bedreiging van een aangegeven sanctie.
coorboec	het register van de wegens koeren veroordeelden, dienende om de recidivisten te kennen
coorde	koord, meestal de strop van de galg
coorhere	kanunnik
coorlaken	fijn geweven laken
coormicke	brood van fijn roggemeel, gebakken volgens de verordening
coormiede	zie cuermede
coormiedgeliede	zie coormietsliede
coormietsliede	Personen die verplicht zijn tot de coormiede, daaraan onderworpen
coost	kost (van eten)
cop	vaatwerk, vaak van metaal of steen o.a. nap, beker, schaal, ook: taartvorm en voor pasteien
cop.	afk. copulatus, (wettig) getrouwd
cope	koopovereenkomst, voor het mogen ontginnen van een stuk land
copergout	messing
copetere	toekomen, toebehoren
copia	afschrift
copia copiae	afschrift van een afschrift
copiae	legers

copie	afschrift, uitschrift, naschrift, dubbel
copiëren	uitschrijven, verdubbelen
copieux	ruim, rijkelijk, overvloedig
copiist	uitschrijver, overschrijver
copjen	kopje
coppe	zie cop
copperen	snijden
copula	band
copula conjugalis	echtvereniging, echtverbintenis
copulandus	hij die wil trouwen
copulare	trouwen, in de echt verbinden
copulata	zie copulatus
copulati fuere	zij zijn getrouwd
copulati fuerunt	zij zijn getrouwd
copulati sunt	zij zijn getrouwd
Copulatio(nis)	huwelijk, huwelijksvoltrekking
copulatus	getrouwd
copuleren	vergaderen, het samenvoegen, koppelen
coqua	kokkin, keukenmeid
coquus	kok
coram	ten overstaan van, in het bijzijn van
coram consule (et scabinis)	ten overstaan van de schout (en schepenen)
coram dominis scabinis	in aanwezigheid van de heren schepenen
coram et aliquibus	in tegenwoordigheid van ... en enige anderen
coram iudice	ten overstaan van de rechter
coram me	ten overstaan van mij, in mijn tegenwoordigheid
coram me et testibus	ten overstaan van mij met als getuigen
coram me infrascripto pastore	ten overstaan van mij, ondergetekende pastoor
coram omni plebe	ten overstaan van het gehele volk
coram populo	in het openbaar
coram praedicante acatholica	voor de niet-katholieke predikant
coram testibus	ten overstaan van de getuigen
coram testibus tide dignis	ten overstaan van geloofwaardige getuigen
coram tota ecclesia	ten overstaan van de gehele kerk
coram tota presbyterio	ten overstaan van de gehele kerkenraad
coram quibusdam aliis	in tegenwoordigheid van enige anderen
corbifex	mandenmaker
corbo	korven-vlechter, korvenmaker
cordarius	touwslager, koordmaker
corde	strop, galg
cordelier	Franciscaan, Franciscanes, Minderbroeder
cordelière	zie cordelier
cordiaal	openhartig, gulhartig
cordificis	zie cordiflex
cordiflex	touwslager
cordonnerie	schoenmakerij
cordonnier	schoenmaker, schoenlapper, hersteller

coreator	leerbewerker, leerlooier, schoenmaker
coreel	tichel, vloer- of wandtegel
corellen	korallen
corem	bij
coriarius	leerbewerker, leerlooier, schoenmaker
Coriovallum	Heerlen
cornel	kolonel
cornet	vaandrig van de ruitery
corp	afk. corporaal, korperaal
corporaal	rotmeester, (aanvoerder van een legeronderdeel)
corpore	gezamenlijk
corporeel	lichamelijk, daadwerkelijk
corporele	lichamelijke, persoonlijke
corporis	lichaam, lijk
corpulent	lijvig, dik, grof, onvermogen
corpus	lichaam, rechtspersoon, lijk
corpus Christi	sacramentsdag, 2e donderdag na Pinksteren
Corpus Christi	Sacramentsdag, Lichaam van Christus
corpusculum	lichaampje
correptus	overvallen, weggerukt
correspondentie	contacten, relaties, heimelijke overeenkomst
corresponderen	overeenkomen, op elkander passen
corrigator	gordelmaker
corrigeren	bestrafen
corrigarius	riemenmaker, zadelmaker
corriperen	verkorten, korter maken
corrival	medevrijer
corrobore(e)ren	Bevestigen, versterken
corroderen	eten, knagen
corroprobatie	versterking
corrosijf	wat eet, wat bijt
corruëren	instorten, vervallen, neerstorten
corrumperen	bederven, iemand met giften omkopen, verblinden
corseyen	grove keperstof, vaak voor ondergoed
Cortracum	Kortrijk
corvee	vroondienst, arbeid ten dienste van de heer
cossate	armelijke woning
costa	vrouw, rib
costen contumaciël	kosten wegens niet verschijnen, wegens tegenspraak
costen ende misen van de justitie	De kosten van het geding, het strafproces en de tenuitvoerlegging van het vonnis
costerie	kostershuis
costume	gewoonterecht, gewoonte
costumen	gewoonten, oude herkomen
costuymen	zie costume
cot	bewoner van een cossate (armelijke woning, stal, schuur)
cot.	afk. court, krap, onvoldoende, weinig

cotarius	boerenarbeider, slijper, huisbediende
coté paternel	vaderskant
coten	met kooten (schapenbotjes) spelen, bikkelen, kinderspel
coter	zie cot
cotiarius	slijper
couche	bed, sponde, bedstede
couchelaken	stofsoort, speciaal voor broeken
coudée	lengtemaat, el, ca.50 cm
coufin	neef
coufinage	neefschap
coulang	onderdeel van een halssnoer
coulant	zie coulang
couleeren	wateren, plassen, stromen
coulpabel	schuldig bevinden
coulte	zie culcte
coupe feu	brandgang, brandmuur
couperet	valbijl, guillotine
coupure	open doorgang in vestingwal
courier	lopende bode, loper
courage	makelaardij
courtisaan	hoveling
courtois	hoofs, heus, beleeft
courtosie	beleefdheid
courtsen	koortsen
cousien	lederen of ijzeren beenbekleding
cousin	neef, zoon van oom of tante
cousine	nicht, dochter van oom of tante
cousins par alliance	aangetrouwde neven en nichten
coutelas	korte sabel
couter	akker, veld, maar ook ploegschaar
coutergat	landweg, weg uitsluitend bestemd voor toegang tot het bouwland
couturière	naaister, modinette
couvent	klooster
couvert	deksel, overdek, omslag, bedekt
couverture	deksel
couvre feu	avondklok
couvreur	leidekker, dakdekker
Covordia	Coevorden
crabeil	korbeel, kromstuk hout, vaak in spanten gebruikt
crabelaer	betaalmiddel, ook de vierstuivers penning genoemd
crachoir	kwispedoor, spuwbakje
crachte (uyt)	als blijkt uit
craem	kraam. bevalling
craemschenner	hij die de huisvrede verstoort bij een kraamvrouw
cragge	wurgen, vermoorden
craghte... (in)	in gevolge ...
cramickbroot	tarwebrood

crampon	ijzeren punt
crancbedde	ziekbed
cranck	ziek
crastinus	de volgende dag
crauwel	vleeshaak, drietandige haak
creantie	geloofbaarheid, geloofbrief
Creator(is)	schepper, de Schepper
crécelle	ratel, klepper
credensen	kleine tafels of planken bij het altaar in een kerk, waarop het brood en de wijn voor de eucharistie worden geplaatst, ook: dressoirs of wandtafels
credentie	geloofwaardig
credenzer	kelner
credit	neemt men voor waar aan (in een proces), geloof, inschuld (te innen vordering)
crediteren	geloven, borgen, vertrouwen
crediteur	schuldeiser, die aan een ander uitleent
creditum	het verschuldigde, vordering
credo	geloofsbelijdenis
crémaillère	haal, hangijzer, heugel
cremiterium	kerkhof, begraafplaats
creseme	diocees
crevé	dood, gecrepeerd
crève	zie crevé
cribrarius	zevenmaker
crichoudere	schout
criem	zwaar misdrijf
crieren	een publicatie doen afkondigen door de omroeper
crigieren	zie: crieren
crijeren	zie: crieren
crime capital	halsmisdaad
crimen	schuld, misdaad
crimen læsæ majestatis	hoogste machtschending, gekwetste hoogheid
criminalis (causa)	straf -(zaak)
crimineel	dat de hals aangaat, waar de doodstraf opstaat
crimineel-proces	zie hals-regt
crimineil	die een zwaar misdrijf heeft begaan
criminele justicie	zie bloedrecht, halsgerecht, recht van den hoogste straf
criminele sake	een zaak die lijf en leden betreft
criminele-saak	zie halszaak
crinoline	hoepelrok
cripte	verborgen ruimte, kelder gewelven
critice	nauwkeurig
croche	lange ijzeren tang, smidstang
crocque-mort	lijkbezorger, aanspreker, lijkbidder, lijkdrager
croen	zie crone
croix fléchée	pijlkruis
crone	klacht, aanklacht
croner	hij die een klacht in rechte indient, klager

cronijk	tijdboek, historie
croque mort	zie crocque-mort
crucermarct	jaarmarkt
crucis exaltatio	kruis verheffing, 14 september
crudebroec	met veel groene kruiden begroeid (ruw) terrein
crudeliteit	wreedheid
crudenare	handelaar in kruiden
crudenede	kruidenvrouw
cruël	wreed, hard
cruin	kruin
crumenarius	buidel-tassenmaker, zakkenmaker
crusoren	wenteltrappen
crux	kruis
cry	geschreeuw
crypte	grafkelder
ctione praemunitus	voorzien van de biecht en het Heilig Oliesel
cubbinge	rietendak van boerderij en schuren
cubiculum	slaapkamer, soms ook slaapkamer
cuerbroeder	gildenbroeder
cuermede	opbrengst van het bestehoofd of cateil, het beste stuk uit de nalatenschap van een horige, keurmedige, door de heer krachtens zijn recht te kiezen
cuermietsliede	personen die verplicht zijn tot coormiede, daaraan onderworpen
cui	aan wie, waaraan
cuipery	omkoperij
cuius	van wie
cuius anima requiescat in pace	zijn ziel ruste in vrede
cuius filia	van wie een dochter is, wiens dochter
cuius loco	in wiens plaats
cuius loco tenuit	wiens plaats werd ingenomen door
cuius locum tenuit	wiens plaats werd ingenomen door
cuius vicem	supplevit, cuius
cujus	van wie
cul de basse fosse	onderaardse kerker
culcitarius	mantelmaker
culcitrarius	stoffeerder, mantelmaker
culcte	opgevulde matras, matras, kussen etc.
cule	achterwerk, kont, aars
culpabel	schuldig, strafbaar
culpe(e)ren	beschuldigen, betichten
cult	afk. cultivateur, landbouwer
cultellarius	messenmaker
cultellifex	messenmaker
cultivateur	landbouwer
cultivatrice	landbouwster
cultiveeren	bebouwen
cultor	student, intellectueel
cum	met, als, ofschoon, omdat

cum ab ill ustrissimo ac reverendissimo domino episcopo obtenta dispensatione in banis	met dispensatie in de roepen verkregen van de illustere en zeer eerwaarde heer bisschop
cum amicis	met vrienden
cum annexis	met bijbehoren, met wat er bij hoort
cum appartinentiis	met toebehoren
cum approbatione	met goedkeuring
cum consensu pastoris	met toestemming van de pastoor
cum dispensatione	met dispensatie, met vrijstelling
cum dispensatione impedimenti consanguinitatis	met vrijstelling van de huwelijksbeletsel door verwantschap
cum dispensatione in bannis	met vrijstelling van de (drie) afroepen, ook: met dispensatie in de roepen
cum dispensatione in banno	met vrijstelling van één huwelijksafkondiging
cum dispensatione in uno banno	met dispensatie in één roep
cum exore	met zijn echtgenote
cum expensis	met kosten
cum fundo et omnibus pertinentibus	Met de grond en alles wat er toe behoort
cum liberis	met zijn / haar kinderen
cum litteris et juribus	met de brieven en rechten
cum matre	met zijn / haar moeder, (bij vaderloze minderjarige)
cum mea licentia	met mijn vergunning
cum missa	met een mis
cum omnibus annexis	met alle toebehoren
cum patre	met zijn / haar vader (bij minderjarige)
cum pertinentiis	met toebehoren
cum sociis	met de zijnen
cum socio	met zijn medestanders
cum suis	met de zijnen
cum total(i) relaxatione	met volledige vrijstelling
cum uxore	met echtgeno(o)t(e), met zijn vrouw
cum vigiliis et exequiis	met nachtwaken en uitvaart
cumulare	ophopen
cumulatie van ambten	het gelijktijdig waarnemen van verscheidene betrekkingen en opstapeling van wedden voor één persoon
cumuleren	samenvoegen van verschillende percelen of kavels bij een verkoop
cuochette	klein rustbed, soms ook een kamerjas
cuparius	kuiper, tonnenmaker
cupedinarius	koek -, banketbakker, kramer, winkelier
cupendinarius	zie cupedinarius
cupiditeit	begeerlijkheid
cupifex	koperslager, koperbewerker
cuprifex	zie cupifex
curaillon	zwartrok, paap
curanda	pleegdochter, pupil
curandus	pleegzoon, pupil

curare	zorgen voor
curatele (in)	onder de toezicht van een ander gesteld worden, als men in verloop van schulden geraakt
curateur	toezichthouder, regeerder
curateur au mort	aangesteld curator om de belangen van een zelfmoordenaar te verdedigen destijds was zelfmoord strafbaar
curateur au ventre	curator door een familieraad benoemd om te waken over de belangen van het kind waarvan een vrouw groot gaat, bij het afsterven van haar echtgenoot
curateur van geabandonneerden sterfhuizen	Beheerder van de verlaten goederen
curator	procesvoogd, zaakgelastigde, degene die voor iemand met een wettige voogd of curator diens belang behartigt in een proces tegen die voogd of curator bijvoorbeeld voor een getrouwde vrouw tegen haar man, verzorger, voogd
curator ad actum divisionis	beheerder van een te verdelen boedel, waarin minderjarige of handelings onbekwame gerechtigd zijn
curator ventris	curator over een ongeboren vrucht
curatus	pastoor, hij die met de zielzorg is belast
cure	pastoorsambt, ook pastorie, parochie
curé	pastoor, paap
cureit	zie curatus
curia	zielzorg, hof
curicus	zorgvuldig
curieus	net, nauwkeurig
curriculum vitae	levensloop
currus	wagen, kar, bespannen wagen
cursor	bode
curtius	de korte
curuisilyk	zorgvuldig, nauwkeurig
cussenblat	kussenovertrek, meestal rijk versierd met borduursel
custingbrief	schuldbekentenis bij onroerend goed aankoop
custinge	rente op een onroerend goed, betaling van een termijn van de koopsom, ook: volgeed, boedeleed
custodie	een kas, een koker, een gevangenis
custos	een koster, toezichthouder, waker
custos camporum	veldwachter
custos mercenarius	gehuurde koster
custos ovium	schapenhoeder, herder
custos porcorum	varkenshoeder
custus	zie custos
cut.	zie cult.
Cutracum Cortracum	Kortrijk
cyfer	getalteken, getal merk
cyrograaph	zie:cedulen
cyrothecarius	handschoenmaker

D

d	afk, de
d	afk, denier, 1/12 sou, penning, duit
d	afk. demoiselle
d	afk. dit, zogenaamd, bijgenaamd, afgesproken
d	afk. dito, evenzo, eveneens
d	afk. dominus, doctor
d	afk. doopregister
D	Latijns cijfer voor 500
d.	afk. denarius, betaalmiddel, Romeinse zilvermunt
d.a	afk. dicti anni, de genoemde jaren
d.d	afk. de dato, op de dag (van maken)
d.g	afk. Dei gratia, door de gratie Gods
d.o.m	afk. Deo optimo maximoque, aan de heerlijke opperste god
d.v	afk. deo volente, Gods wil
da pacem domine	de 17e zondag na drie-eenheid
daalder	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 31½ stuivers, ook gelijk aan; 46 stuivers en 4 penningen, ook gelijk aan; 30 stuivers, ook: belasting
daaraan	daarna, daaropvolgende
daaruyt	waaruit
dac	de dakstoel van een huis
dachclocke	morgenklok, aanvang van de werkdag
dachgelt	strafgeld, betaald "ter penen" voor elke dag uitstel van betaling, ook: betaling voor een dag werken
dachhouder	verdediger, advocaat
dachhure	dagloon
dachmael	oppervlakte maat, 1 dachmael=1/4 bunder, ook: de oppervlakte die in een dag geploegd kon worden
dachmaet	grootte van een stuk grond, dat in een dag gemaaid kon worden, in Drenthe ca 66 are
dachrake	morgenschemering, ochtend
dachuerder	dagloner
dachvaerden	oproepen voor de rechtszitting
dachwerker	zie dachwrocht
dachwrocht	dagloner, daggelder
dackvast	goed en waterdicht dak
dadinge	een aankondiging van op een bepaalde dag te houden gerechtelijke handeling
dadingen	in rechte optreden, onderhandelingen voeren over een bijvoorbeeld overeenkomst
dadingenman	scheidsrechter
dadinxluden	zie: arbitres, schrijvers, vastleggers van de minnelijke schikking
dadungsluden	scheidrechters, goede mannen
daeck	zie dac
daer	daar
daer aen	waaraan
daermede	daardoor, daarmee
daernaestcomende	eerstkomende

daet	rechtshandeling, vastlegging in een akte
dagbrief	dagvaarding, schriftelijk stuk van dagvaarding
dagebrief	zie dagbrief
dagegelt	zie dachgelt
dagelijcheit	dagvaarding
dagelyx gerechte	lage rechtbank, die de bloedban niet bezit
dagement	dagvaarding
dagge (ijzer)	gebogen voegspijker
daghes	dag, in de vorm van de volgende dag
dagmaal	zie dagwand
dagmaat	zie dagwand
dagmaet	zie dachmat
dagmeet	zie dachmat
daguerreotype	lichtbeeld, dmv chemische inwerking op metaalplaat. veel oude beelden zijn volgens dit principe gemaakt
daguir	dagloon
dagvaert	dagreis, reis welke een dag lang duurt
dagwand	oppervlakte maat, 1 dagwand is de oppervlakte welke men kon ploegen in een dag, = 1/4bunder = 100 vierkante roeden
dair omme	daarom
dairup	waarna, daarna
dake	met stro of riet afgedekt dak
daken	zie dake, ook: licht beneveld zijn, vast zijn aan, neerdalen
dalen	afstammen
daler	daalder, betaalmiddel
dalinge	laagte, vallei
dalle funèbre	grafsteen, zerk
daller	zie daler
damas	damast
dammasten	gekleurd weefsel met figuren
dammona / dumun	Appingedam
dammsetzer	stratenmaker
damnabel	verdoemelijk
damnatie	verdoeming, verdoemenis, veroordeling
damneeren	doemen, verwijzen
damneren	doemen, verwijzen, veroordelen, verdoemen
dampneeren	veroordelen
danatie	zie donatio
dando in huismodi redempione	gevend in geval van een dergelijke lossing
dangereux	gevaarlijk
dangier	gevaar
dant	jong meisje, maar in de slechte betekenis als slordig etc.
dantler	uitdrager, opkoper
dapifer	drossaard
dardemande	wol van slechte (derde) kwaliteit
dare	geven
dare ad censum	in cijns geven

dare ad pactum	in pacht geven
darie	veen
darmgerde	buikriem van paard
darsch	zie dersch
dartigh	dertig, 30
das	heraldiekteken, roofdier in zwart met bles, ook: damhert, geven
dat recht leyt	er wordt geen recht gesproken.
data generali absolutione (in articulo mortis impertiri solita	na het geven van de algemene absolutie (die men gewoonlijk ontvangt in het stervensuur)
date	op een zeker tijdstip
date(e)ren	dateren, de dag er bijschrijven, op een zeker tijdstip vaststellen
datechismo onderwijzen	catechismus onderwijzen.
dato	op de dag van uitgeven
datum	gegeven, dag van uitgeven
daubenmacher	kuiper
daventria(e)	(te) Deventer
davidjoristisch	opvattingen volgens de Delftenaar en wederdoper David Joris, (1501-1556)
davitzgulden	betaalmiddel, 1 davitzgulden=34 stuvers
dcc	afk. de cette commune, in deze gemeente, dorp
dcd	afk. de ce diocède, in dit bisdom
dcella	afk. domicella, juffrouw, dochter van de heer, jonkvrouw
dch	afk. de ce hameau, uit dit gehucht, buurtschap
dcp	afk. de cette paroisse, tot deze parochie
dd.	afk. op huw. akte, doopdatum
de	van (bij namen), over
de (mea) licentia	met (mijn) toestemming
de balt legghen te terne	een gerechtelijke handeling
de consensu meo	met mijn toestemming
de consensu parentum	met toestemming van de ouders
de consensu pastoris	met toestemming van de pastoor
de consensu quorum interest	met toestemming van de belanghebbenden
de dato	van/op de dag
de expressa licenta	met de uitdrukkelijke vergunning
de gratia speciali	door een bijzondere gunst
de hodie	vanaf de huidige dag
de jeune âge pour une humain	minderjarige leeftijd, onbeiaert (vlaams)
de labore suo vivens	die zijn brood verdient door zijn werk
de mandato	bij opdracht
de more	volgens de gewoonte
de nocte	's nachts
de panibus	3e zondag voor Pasen
de quota litis	deel in geding te nemen

de ratio caveeren	zeker stellen
de rato cavere	zeker stellen
de sacro fonte susceperunt	ze namen (het kind) op van de h. doopvont
de suis vivens	die in zijn eigen onderhoud voorziet
de wijle	omdat
deaurator	vergulder
debarqueeren	ontladen
debat	strafschrift, beschrijving, schriftuur waarin iemand een rekening tegenspreekt, ook: bestrijding, wederlegging
debateren	tegenspreken, weerspreken
debattant	wederspreker, spreker
debatteren	tegenspreken
debere	moeten, verschuldigd zijn
debil	zwak
debilitas	gebrekkigheid
debilitate	door gebrekkigheid
debilitate senectutis	wegens seniliteit, door zwakheid, veroorzaakt door ouderdom
debiliteit	zwakheid
debiteur	schuldenaar
debitis	met, door verplichtingen
debitor	crediteur
debitrice	schuldenaressen
debitum	moeten, verschuldigd zijn, schuld, verplichting
debitus	verplicht, verschuldigd
debourseren	voorschieten van geld
debui	zie debere of debitum
devoir	moeite, toewijding (in oud frans), ambtsplicht, dat men schuldig is
dec.	afk. decanus, deken
decadentie	neergang, ondergang, verloop van zaken
decanatus(us)	dekenaat
decanus	deken
décapitation	onthoofding
décapiter	onthoofden
décédé(e)	overleden
décéder	overlijden, sterven
decedere	vertrekken, sterven
decem	tien
december	zie decembris
decembre	zie decembris
decembris	december=10e maand van het romeinse jaar, (dat begon op 1 maart), vaak aangeduid met een "X"
decempedator (juratus)	(gezworen) landmeter
decennis	tienjarig
decerneren	onderscheiden, bestemmen, verlenen
décès	het overlijden, sterfgeval
decessi	zie decedere

decessum	zie decedere
dechardeeren	ontlasten
decibat(ut)	zoals hij zei
decideren	vellen, beslechten, vonnissen, een geschil uitpraten
decifrerem	afschilderen, betekenen
decima	tiende (was een kerkelijke belasting)
decima bladi	belasting op het veldgewas (tiende)
decima feni	belasting op het hooi (tiende)
decima gelimae	belasting op het stro (tiende)
decima novales	belasting op land waarop nog geen belasting is geheven (tiende)
decima torbonum	belasting op het turf (tiende)
decima veteres	oude tienden belasting op land dat al ontgonnen was
decimam antenmeridianam (circa)	rond (omstreeks) tien uur 's morgens
decimator	tiendenheffer
decimo	op de 10e, tiende
decimonono	negentiende
decimoquarto	veertiende
decimotertio	dertiende
decimus	tiende
decipiëren	bedriegen, uitstrijken
decisereeren	afschilderen, betekenen
decisie	einde van een geschil, vonnis, gewezen vonnis
decivator	bedienaar, kapelaan, rector
decken, deken	hoofd van een kapittel
deckstocken	takken aan de buitenzijde van een gebundelde bos hout
decla	afk. déclaration, verklaring, betuiging, aangifte, opgave
declarans (declaravit) se scribere non posse	verklaarde(n) niet te kunnen schrijven
declarare	verklaren
declaratie	debatteeren, een rekening tegenspreken
declaratie	verklaring, aanwijzing
declaratio nullitatis matrimonii	nietigverklaring van het huwelijk
déclaration	aangifte, verklaring
declareeren	zie declarare
declareren	zie declarare
declinatie	buiging, afwijking
declinatoire exceptie	hulpmiddel om van de rechter af te gaan, afwijking, afwijzende verwerping
declineeren	afwijken, afgaan van de rechter, daar men voorbetrokken is
declineren	afwijken, afgaan, van de rechter daar men voor betrokken is, afwijken, iemands aanzien verkleinen, van de hand wijzen, ook: weigeren
decnagel	daknagel
decollare	onthoofden
decollatio (johannes)	onthoofding van johannis, 29 augustus
decollatus	onthoofd

decreet	besluit, overheidsbevel
decreet van apprehensie	besluit van de rechter om iemand in hechtenis te nemen
decreetbrief	schrijven waarin de besluiten zijn opgenomen
decrete	zie decreet
decreteren	besluiten, bevestigen
decretieren	voorschrijven, bevelen
decretum	beslissing
decuisius	de overledene, de erflater
dede	afk. dedite, afkoopsom, herroeping, intrekking
dedi	ik heb gegeven, geven
dedicatie	toe-eigening, opdracht, opoffering
dedicatio	kerkwijding, kermis
dedice(e)ren	toe-eigenen, toewijzen, opdragen
dedit	ik heb gegeven
deduceren	verhalen, verklaren, beleden?
deducieren	afleiden
deductie	verhaal, beleiding?, bericht, afgeleide waarheid, uiteenzetting
deeg	voordeel van hebben, ook: mengsel van meel en water/melk
deel	dorsvloer, plank, gedeelte van boerderij, een aantal in boekvorm gebonden bladeren of katernen
deelaghtigh	(aan) deel genomen
deelboek	register waarin de verdeling van de erfenis werd opgetekend
deelbrieve	boedellijst, van de goederen in een sterfhuis
deeldach	dag waarop de verdeling van de erfenis plaats vind
deelder	zie deeler
deeler	erfgenaam
deelgelt	beloning voor het regelen van de erfenis
deelloos	uitgesloten als erfgenaam
deelman	rechter of scheidsman in zaken over boedelscheidingen
deelrolle	staat (lijst) van de goederen in een sterfhuis
deelsamheit	onderworpen aan de verdeling tussen de erfgenamen
deelvoochdij	tijdelijk voogdijschap bij een sterfgeval tot de voogden zijn aangewezen
deen	lompe kerel
deer	leed, ongemak, hinder
deern	jong meisje
deesse	afwezig zijn, missen
defaljant	die in gebreke blijft te komen
defaljerer	missen, in gebreke blijven, bankroet spelen
defalkieren	afkorten
defalqueeren	zie defalqueren
defalqueren	afslag strekken, wegnemen, afsnijden
defalt	gebrek, verstek
default	gebrek, als men in rechten ten bescheiden (ontbieden) dage niet komt
defect	gebrekkelig, niet functionerend
defect, bij...	bij ontbreken
defectu(-o) virium	in gebreke van krachten
defendeeren	zie defenderen

defenderen	beschermen, beschudden, verwerpen (verwarren), bepleiten
défenseur	advocaat, beschermer
defensie	verdediging
defensief	weerbaar
defere	brengen
defereren	aanbrengen, overgeven, opdragen, verklikken
deff	afk. deffunt, overleden, gestorven, wijlen, zaliger ook: afk. déffendeur
deficiëren	ontbreken, missen
definitief-vonnisse	eindvonnissen
definitiva (sententia)	eindvonnis
definitivus	definitief, eind -...
deflorata	ontmaagd, schoffering
defloratie	schoffiering, ontering, violatie, verkrachting
defloreren	schofferen, schenden, onteren
deformeren	lelijk maken
defraudatie	verkorting
defrauderen	bedriegen, verkorten
defroyeren	kostvrij houden
defunct(i)(us)	overleden
defuncta	overledene
defunctus	overledenen
defunctus sum	zie defungi
defungi	overlijden
défunct	overleden, gestorven, wijlen, zaliger
degenere(e)ren	ontaarden, uit de aart slaan, de goede eigenschappen verliezen, zijn geslacht niet volgen
deglubitor	vilder
degoute	walging
degouteren	walgen, onsmakelijk maken
degraderen	afzetten, vernederen
deguiseren	vermommen
dei	van god
dei gratia	door de gratie Gods
deimat	zie deimt
deimpt	zie deimt
deimt	oppervlaktemaat, 1 deimt is de oppervlakte welke men kon maaien in een dag, gevonden diverse maten tot 400 vierkante roeden ook: gevonden 0,4-0,8 ha
dein	damhert
deinde	vervolgens, opvolgend, daarna
deken	hoofd van het kapittel, geestelijk ambt, ook: oudste lid van een gilde, hoogste in rang in een gilde
dekenier	overste over tien man
dekker	lei-, riet-, pannendekker
del	laagte
delabeeren	zakken, dalen, afzwaaien
delaj	uitstel
delatie	overdracht
delatio juramenti	deling van eed
delatum	brengen

delatus van deferre	gebracht
delectatie	verlustiging, vermaak, behagen, genoegdoening
delecteren	verlustigen, vermaken, behagen
delegatie	afvaardiging, bevelen, overzetting, overdracht
delegeren	besenden, bevelen, uitkiezen
deliberare	overleggen, (van iets)
deliberatie	beraadslaging, bezinning, opzet
deliberato	met opzet
delibere(e)ren	beraden, beraadslaging, bezinnen, overwegen, bedenken, overleg
deliberen	krenken
delicaat	lekker, teer, zacht
delicaet	zie delicaat
delict	misdaad
delictum	zie delict
deliniëren	afpalen, afmeten, aftekenen
delinquant	dader, misdoener, misdadig
delinque(e)ren	misdoen, verbeuren
deliratie	raaskallen, onzin uitkramen
delire(e)ren	revelen (onbeduidende praat uitslaan), raaskallen, zinneloos zijn, leuteren
delirium	waanzinnigheid
delivre(e)ren	bevrijden
delle	dal, laagte
delling	vallei, dal, kuil
deloge(e)ren	verhuizen, verplaatsen
delphi	Delft
delphium	zie delphi
deluw	doods, loodkleurig
deman	afk. demandee, vraag verzoek, eis wens
demanderen	bevelen, belasten
demen	duister worden, avondschemering
demeurant à ...	geboren te ..., wonende te ...
demi frère	halfbroer, stiefbroer
demi soeur	halfzus (ter), stiefzus (ter)
demigr(e)eren	verhuizen
demigratie	verhuizen
demigravit	overleden, verhuisd
demissie	vernedering, afzetting
demission de biens	afstand van goederen aan de vermoedelijke erfgenamen mits zekere verplichtingen en voorwaarden
demiteeren	afzenden, afzetten, afdanken
demitterent	af zenden
demoliëren	verdelgen, afbreken, afwerpen
demonstratie	vertoog (verhandeling), aanwijzing, na noeming?, betoog
demonstreren	betonen, aanwijzen
demoveeren	verplaatsen
demping	ombrengen
den	afk. denier, zilverling, 1/12 sou, penning, duit

den hoop	bij elkaar
den penning XVI	op elke 16 penningen één penning=6,25%
den sonnenopganck	het oosten, waar de zon opgaat. als plaatsbepaling gebruikt
denaris	betaalmiddel, 12 denaris=1 schelling
denarius	penning
denatus	gestorven
denegatie	ontzegging
denege(e)ren	ontzeggen, afzeggen
denegeeren	ontzeggen, afzeggen
dengler	magere hein, man met de zeis
denier	betaalmiddel 1 denier=3 miten, de dinier was de voorloper van de penning
denominatie	voorstelling, roeping
denomineren	voorstellen, stellen, beroepen
denot(e)eren	beduiden, betekenen
denumeratie	aftelling
denumere(e)ren	afrekenen, aftellen
denunciatie	aanzegging
denunciatio(-ionis)	(huwelijks)afkondiging
denuncieeren	aanzeggen
denunciëren	zie denuncieeren
deo juvente	met Gods hulp
deo optimo maximo	aan de heerlijkste opperste god (vaak op grafzerken vermeld)
deo optimo spiritum	gaf aan god de allerhoogste zijn geest
dedit	
depecheren	afvaardigen
depeches	afvaardigingen
dependeert	afhangt
dependentie	het gene ergens aan, of toe behoort, afhankelijkheid
dependeren	aanhangen, ergens toebehoren, afhangen
depingeeren	afschilderen
deplor(e)eren	beschreien, bewenen
deploratie	zie deploreren
depofanten	getuigen
depofeeren	zie depofanten
depofietie	zie depofanten
depofito	uitgezet op geld winst
deprofitum	bewaargeving, waarneming
depone(e)ren	ter hand stellen, neerleggen, in bewaring geven;; ook: getuigen in rechten, verklaren, deponent, hij die verklaart, getuigt, getuige
deporte(e)ren	afzetten
deportement	afzetting
deposant	hij die verklaart
deposanten	getuigen
deposeren	getuigen, in depot zetten, betuigen
deposifideeren	iemand uit zijn goed zetten
depositie	verklaring, getuigenverklaring, betuiging
depost	naschrift, latere opmerking
depraveren	kwaad maken, verergeren

deprehede(e)ren	vatten, grijpen, gewaar worden
depresfie	verdrukking
deprimeren	neerslachtig maken
deputeren	iemand officieel aanstellen, afzenden, afvaardigen
derdalf	zie derdalve
derdalve	twee en een half
derde gebod	3e afroep in de kerk voorafgaand aan huwelijk, in kerkboek soms aangegeven met 3 streepjes (iii)
derdehalfe	anderhalf, een heel en een half, ook: gezien met verklaring twee en een half
derelicta	weduwe
derisie	spot, gek
derivatie	afkomstig, afleiding
derive(e)ren	omlaag vloeien
dermgarde	zie darmgarde
derogeren	afbreuk doen, inbreuk maken, afwijken van de wet, ook: afbreken, te niet doen, onttrekken
dersch	dorsvloer, dorsdeel
derschen	dorsen, ook: slaan, kloppen
derscherie	dorsvloer
dersten	zie dersch
dertienavont	de avond voor driekoningen
dertiendach	Drie-Koningen, de dertiende dag na Kerstmis
des fiez a l'usage de france	leenrecht van de streek rondom Parijs
desadvoyeren	afstemmen, van geen waarde houden
desbandeeren	ontslaan, loslaten
desc	afk. descendance, nakomelingschap, nakomelingen, nageslacht
descendens	nakomeling
descendenten	afstammelingen, kinderen, kleinkinderen etc., nakomelingen
descendere	overlijden
descenderen	nederdalen
descendi	ik stam af van
descensum	overleden
describeren	beschrijven, herbeschrijven
descriptio	beschrijving
desere(e)ren	verlaten
deservitor,-is	bedienaar van de parochie, waarnemend pastoor, koster
deshERENCE	bij ontstentenis van wettige erfgenamen vervalt de erfenis aan de staat
desidere(e)ren	vereiste, begeren
designatie	beduiding, toewijzing
designeren	betekenen, beduiden, aanwijzen
desisteren	afstand doen, ophouden, aflaten, afhouden
desolaet	mistroostig, verlaten, troosteloos, verwoest
desoleren	bederven
desordre	wanschik, wanstal
despensier	schafmeester (bestuurder)
desperaet	zonder hoop, twijfelmoedig
desperatie	wanhoop, twijfelmoedigheid
despereren	wanhopen, twijfelen

despiciëren	afzien, versmaden, verachten, afkeuren
despondieren	zich verlopen
dess	afk. dessus, bovenkant, bovenste deel
dessein	oogmerk, doel, plan, opzet, voornemen
desselven	van deze (persoon)
dessin	ontwerp, tekening
desspect	wanstal, wanschik
destinatie	schikking, bestelling, bestemming
destineren	toeschieten, bestellen
destitueren	verlaten
destituëren	ontzetten, verlaten, verstellen, versteken
destitutus (sensibus)	van zijn zinnen beroofd
destourneeren	afwenden
destruëren	verdelgen, vernielen, verwoesten
desunt	zijn afwezig
deszendent	nazaat, opvolger
deszent(-orium)	nazaatvolgorde
deterioreren	erger maken, verslimmen, verergeren
deterioratie	verergering, bederf, verval
determineren	afpalen, besluiten
deterren	vervaart maken, afschrikken, opsporen
detestabile	walgelijk, lelijk
detestatie	afschrik, verfoeiing, afwering
detesteren	afweren, afgruwen, verafschuwen
detineren	ophouden, vasthouden, gevangen houden
detorqueren	verdraaien, anderszins voorstellen
detractie	aftrekking, erkorting, ook: achterklap
detractie trebellianicae	erkorting van het vierde gedeelte van een overhandigde erfenis
detrahe(e)ren	zie detraheren
detriment	schade
dette ou créance	Inschuld (te innen schuld), ereschuld
detuli	brengen, ik heb gebracht
deu, dei	Gods
deurcleet	gordijn als afscheiding
deurgepasseer	voorbijgekomen (zonder te stoppen)
deus in adjutorium	11e zondag na drievuldigheid
deus in loco sancto	10e zondag na drievuldigheid
deuske	gewicht, 1deuske=2aas=0,096gr.
deuvik	sluitpin van een vat
devaliseeren	afstropen, te niet maken
devastatie	verwoesting
devent	afk. Deventer
devies	wapenspreuk
devise	heraldiektaken, hoofdbalk
devoir	plicht, uiterste best, vlijt, naarstigheid
devoir gedaan	de taak op zich genomen

devoleren	toevallen
devolutie	afgang, vermindering, verloop
devolve(e)ren	afkomen, afwentelen, afrollen
devoot	aandachtig
devotie	aandachtigheid
devotus	toegewijd, vroom
devoueren	prijsgen
dewiele	terwijl
dexel	deksel
dexteriteit	behendigheid
deyer	deserteur
dezelve	dit, deze, die, zulks
dhtaon	afk. habitatio, (be)wonen
diablerie	tovenarij
diabliesse	feeks
diabolique	satanisch
diaconus noster	onze diaken
diak	afk. diaken
dianam (circa)	rond tien uur 's morgens
diarrhea	diarree
dib idie	tweedracht
dib imulatie	ontveinsing (als niet bestaande doen voorkomen)
dib imuleren	ontveinzen, verbloemen
dib ipatie	verstrooiing
dib iperen	verstrooien
dicere, dictum	zeggen
dichter	kleinzoon, kleinkind, afstammeling
dicit	hij zegt
dicit dominus ego cogto	23e zondag na drievuldigheid
dicitur	wordt gezegd, wordt genoemd
dicke	dikwijls, vaak
dicketons	betaalmiddel
dict.	afk. dicto, dictus, in het gezegde
dictae hereditates	genoemde erfgoederen
dicti anni	de genoemde jaren
dicto	in het gezegde
dicto logo	op de gezegde plaats
dictum	spreuk, zeggewoord (mondelijke verklaring), ook: het kort inhoud van een vonnis, gewijsde uitspraak van rechtbank
dictum (est)	(er is) gezegd
dictus	gezegd, voornoemd die op de dag, genoemd, geheten
dicunt	zij zeggen
didymi	tweelingen
die	op de dag
die bibel int corte	een bundeling van oud testamentische boeken
die precedente	op de voorafgaande dag
die subsequente	de volgende dag

die(s), diei, diebus	dag
diebus	op de dagen
diedenis	verklaring
diefclocke	avondklok
diefleyer	helper van de schout
diefput	onderaardse gevangenis
diefrecht	recht op dieven van toepassing
dieftalich	gestolen
diefzak	broekzak, zak in een broek op de dij
diem suum clausit	sloot zijn levensdag af
dienstdiene	dienstmaagd
dienstgoed	leengoed
dienstrocke	ambtsgewaad
dierenepos	lang gedicht, zich afspelend in het dierenrijk
dierlike	plechtig
diertein	grove stof van half garen half wol
dierum	dagen, van de dagen
dies	dag
dies feriatius	feestmarktdag
dies illa	deze dag
dies jovis	donderdag
dies lunae	maandag
dies martis	dinsdag
dies mensis paschae	4e zondag na Pasen
dies mercurii	woensdag
dies natalis	geboortedag, Kerstdag
dies post albas	1e zondag na Pasen
dies saturni	zaterdag
dies solis	zondag
dies veneris	vrijdag
dies veneris	goede vrijdag
parasceves	
dieswegen	daarom
dieszak	binnenzak, zak in rok aan de binnenzijde
diete	honorarium voor schepen, baljuw etc.
diëte	leefmaat
diets	verzamelnaam voor alle dialecten (het diet=het volk), ook: gezien als Nederlands
diffamatie	zie diffameren
diffameren	schande nazeggen, faam, faamroof, eerroof, laster, achterklappen, belasteren, roddelen, kwaadspreken
different	geschil, onenigheid
differeren	verschillen, uitstel, uitstellen
difficijl	zwaar, moeilijk
difficulteit	zwarigheid, verschil
difficulteren	zwarigheid maken, moeilijkheid, zwaar
diffidentie	wantrouwe, ongeloof, ongelovigheid
diffideren	wantrouwen, samenstellen
diffrey	vergoeding van kosten

digamus	voor de tweede maal gehuwd
digereren	verdouwen (wegkwijnen), verteren
digesta	vergaarde en het samen gestelde, uit getrokken of uitgelezen zaken
digestie	vertering
dignitarius	hoogwaardigheidsbekleder
digniteit	aanzienlijkheid, staat, waardigheid
dignus	waardig
digressie	uitlopen
diis manibus sacrum	gewijd aan de zielen van de afgestorvenen
dijamanten	puisten
dijcken	dijken
dijkgraaf	hoofd van een waterschap
dijkschrijver	secretaris van het waterschap
dijnentsland	leenland
dijstel	peen
dil	meisje
dilapideert	verwaarloost
dilapideren	(teloor doen gaan), door de billen lappen?
dilatatie	uitstel, sleping
dilatoire exceptie	hulpmiddel om de zaak uit te stellen
dilator (exemptie)	vertragende verwerking
dilatatus	uitgesteld
dilay	uitstel
dilayeren	uitstellen, vertrekken, slepende houden
diligence	postkoets
diligent	naarstig
diligentie	ijver, inspanning aandacht
diligeren	lieven, liefhebben
dilirium	zie delirium
dille	zie dil
dimerie	gebied waar de tienden belasting geheven werd
dimidio	zie dimidium
dimidium	helft
dimidius	half
diminuëren	verminderen, verkleinen
diminutie	vermindering
dimissio	uitzending van de apostelen, (15 juli)
dimissoriales dedi ad contrahendum matrimonium	ik gaf verlofbrieven voor het voltrekken van het huwelijk
dimissoriales litterae	geloofsbrieven
dimissus	gezonden (wanneer de bruidegom door zijn pastoor naar de parochie van de bruid gezonden wordt om daar te trouwen)
dimitteren	vrijlaten, vrijstellen, ontslaan
dimittieren	ontslaan van een verplichting, een bruidspaar overschrijven, dat niet in de eigen parochie wil trouwen, het krijgt dan geloofsbrieven mee waarin de pastoor zijn instemming geeft voor het sluiten, door een andere pastoor voor het voorgenomen huwelijk
dimoveren	verdrijven, afwenden

dimsterheyd	schemering
dinc	rechtszaak, rechtspraak
dincbanc	rechtbank
dincplichtich	verplicht om te verschijnen bij een rechtszaak
dincstoringe	verstoring van de orde op een zittingdag
dincvluchtich	zich onttrekken aan de gerechtelijke behandeling van zijn zaak
dingboeken	boeken waarin opgetekend de processtukken, vaak niet meer dan alleen de namen van de partijen
dingelsdag	dag voor de rechtspraak bestemd
dingen	rechtspreken
dingepant	onderpand voor de gerechtskosten
dinger	rechter, ook: pleiter
dinghuis	raadhuys waar in de dingbank of vierschaar was opgesteld
dinging	terechtzingting
dinginge	zie dinging
dingmannen	getuigen
dingplicht der eigenerfden	de plicht om het rechterambt te vervullen
dingtael	terzake en duidelijke taal
dinxdach	zie dinxeldage
dinxeldage	dinsdag
diocèse	bisdom
diocesis	zie diocèse
diocesis leodiensis	van het bisdom Luik
diocesis ruremondensis	van het bisdom Roermond
diploma's	wapenbrieven
directe	regelrecht, gelijk
dirimant	ongeldig makende huwelijksbeletselen zijn deze die de nietigheid van een huwelijk meebrengen, de kerk heeft alle graden van verwantschap als ongeldig makend huwelijksbeletsel verklaard
dirimentibus	vernietigende beletsels
dirimentibus (impedimentibus)	(door, met) vernietigende beletsels
dirimeren	scheiden, afscheiden, ontdoen
disavantage	nadeel
discedere	weggaan, zich verwijderen
disceptatie	krakeel, redekaveling?, redetwist over een in onderzoek zijnde vraag
disceptator	scheidsrechter
discepteren	krakelen, kijven
discernereren	onderscheiden, onderkennen
discessit	hij ging weg (overleed)
discessus	dood (gegaan)
disch	armenbestuur
dischmeester	armmeester, armbestuurder
discipline	(kerkelijke) tucht
discipulus	scholier, leerling
discoort	gebrek aan overeenstemming

discord	onenigheid, tweedracht
discordantie	twiststemming, verschil
discorderen	verschillen, twisten, tweedrachtig zijn
discourageren	moed benemen
discours	redevoering, praatje
discrepantie	verschil, onderling afwijkend, uiteenlopend
discreperen	verschillen
discretie	ter bepaling van, bijvoorbeeld het gerecht
discretus	verstandig
discureren	redeneren, redevoeren
discusse	zie discussi
discussi	betwisten
discutire	zie discussi
diserte	bespraakt
disgratie	ongunst (barsheid), ongenade
designare	aanwijzen
disimilis	ongelijk
disjunctie	scheiding, verdeling
disjungeren	van een scheiden
disolveren	scheiden, ontbinden
disordre	verwarring, wanorde
dispariteit	ongelijkheid, onparigheid?, tegenstrijdigheid
dispensare	dispensatie verlenen
dispensatie	uitdeling, vrijstelling
dispensatio	dispensatie, ontheffing
dispensatio affnitatis	vrijstelleng voor aanverwantschap
dispensatio consanguinitatis	vrijstelling voor bloedverwantschap
dispensatio in bannis	dispensatie in de (3) huwelijksafroepen
dispensatio in uno banno	dispensatie in één roep
dispensator	rentmeester
dispensavi	ik heb vrijstelling verleend
dispensavit, dispensavita	heeft dispensatie verleend, dispenseren, kwijtschelden, vrijstellen, uitdelen, vergeven, toestemmen
dispensier	uitdeler, schafmeester, hij die afweegt
displiceren	mishagen
disponeeren	zie disponeerende
disponeerende	beschikkende over
disponeren	schikken, beschikken
dispoost van lichaam	niet gezond van lichaam
dispositie	een ordentelijk bestelling, of beschikking
dispositie, dispositum	beschikking, wilsbeschikking in testament
dispositijf	kort inhoud en besluit, ook: de conclusie van een proces dat beschreven moet worden
disputatie	redekaveling
disputeren	redekavelen, twistredenen
dissenteria	dysenterie
dissentie	tweedracht, onenigheid, verschil van mening

dissentieren	oneens zijn
dissertatie	redenering
dissimuleren	veinzen
dissoluit	zie dissolutie
dissolutie	ongebondenheid, losheid
dissoluu	ontbonden
dissolveren	ontbinden, los maken, ontknopen
dissoneren	kwaad spreken
dissuaderen	ontraden, afraden
distentie	uitspansel, uitbreiding
distinctelijk	letterlijk
distinctio	onderscheid
distingueren	onderscheiden
distractie	aftrekking, uitdeling
distraheren	aftrekken, uitdelen, verkopen
distributiva	begevende
ditionis caesariae	onder keizerlijk gezag, dito in een rijkslaan
dito	op de zelfde dag
diurnus	een dag durend
diurna infirmitate	na een langdurige ziekte
diurna languore	na een langdurige ziekte
divers	ongelijk, verscheiden
diversimode	het zelfde
diverteren	afwenden, ontwenden, aftrekken, afleiden, onthouden
divideren	verdelen, scheiden
divinatoire	wichelroede
divineren	raden
divisie	deling, scheiding
divortatus	gescheiden
divortie	chtscheiding
divortie, divortium	chtscheiding
divulgeren	gemeen maken, ruchtbaar maken, verspreiden
dix	afk. dixème, tiende, tien
dix huit	achttien, achttiende
dix huitième	zie dix huit
dix neuf	negentien, negentiende
dix neuvième	zie dix neuf
dix sept	zeventien, zeventiende
dix septième	zie dix sept
dixi	hij/zij heeft gezegd, zeggen, ik zei
dixième	zie dix
dixirunt	zie dixi
dixit	zie dixi
dlla	afk. domicella, juffrouw, jonkvrouw
dmt	afk. demeurant, overigens, afgezien daarvan, trouwens
dmt	afk. dernièrement, onlangs, laatst, kortelings
dna.	afk. domina, vrouwe des huize

dnus.	afk. dominus, heer des huize
dobbe	kuil of een in het veen gegraven water
dobbelet	kledingstuk met omslagen, een gevoerd kledingstuk
dobbelsaelde schoun	dubbel gezooldde schoen
doblier	schaal, schotel
doceren	betogen, uitdragen, les geven
dochterkint	kind van een dochter
docieren	onderwijzen
doctissimus	zie doctus
doctus	geleerde, zeer geleerd
documents d'archives	archiefstukken
dode hand	geestelijke liefdadige instelling
dodehuus	sterfhuis
dodennisse	zelfmoord
dodenroeper (ambt)	aanspreker van een overlijden
dodensanc	lijkszang
dodenvat	lijkkist, doodskist
dodenvuur	brandstapel
doderbussteen	loden of stenen kogel voor de donderbus
dodewonde	dodelijke wond
doe	toen
doeckgewant	driehoekige doek, halsdoek, welke over de borst gekruist werd
doelhuus	gildenhuis van de schutterij
doemen	veroordelen, kwaadspreken
doen cond	geven bericht van
doen kundich	maken bekend
doende craghte	bij deze, door middel van dit
dezes	
doernebosken	doornstruik
doerschoeringe	doorbraak, bijvoorbeeld van een dijk
doets	ingemetselde grootte koperen ketel, ook: vaak van ijzer
doeze	lompe meid, ook: domme meid
dofsteen	tufsteen
dog	maar
dogter	dochter
dolator	timmerman, meubelmaker
dolch	wond
dolchmaet	afmeting van een wond door een dolkmes- etc steek, was bepalend voor de strafmaat
doleantie	beklag
doleren	treuren, klagen
dolerende	klagende, treurende
doleur	pijn
dolhuus	gekkenhuis, krankzinnigeninrichting
doliarius	tonnenmaker, kuiper
dollenhuis	gekkenhuis
doloribus partus	baringsweeën
dom	afk. domestique, dienstbode, bediende, huishoudelijk

dôme	kathedraal
domesticquen	plaatsgebonden personen
domestijq	huisgenoot
domheer	lid van een kerkkapittel
domicella	jonkvrouw (dochter van de heer)
domicellus	jonkheer
domicile	woonplaats, verblijfplaats, vestigingsplaats
domicili citandi	woonplaats gekozen
domicilie kiezen	plaatse nemen en kiezen, in plaats van woonstede
domicilium	woning, woonplaats
domina	vrouwe
dominant	een erfelijke aanleg, die in het verschijningsbeeld sterk naar voorkomt en andere erfelijke aanleg overheerst
dominateur	een heer.
domine ne longe	1e zondagvoor Pasen
domineespel	spel noemen we nu "domino"
dominica	zondag
dominine in tua misericordia	1e zondag na Pinksteren
dominium	heerlijkheid, domein
domino obiit	is gestorven in de heer
dominus	heer, titel voor ridders en geestelijken
dominus fortitudo	5e zondag na drievuldigheid
dominus illuminatio mea	3e zondag na drievuldigheid
domistadium	hofstede, huis erf
domle	afk. domicile, woon-, verblijfplaats, vestigingsplaats, woning
dommen	zie doemen
domo propria	eigen huis
domus, domum	huis, naar huis
donatie causa mortis	schenking terzake van de dood
donatie inter vivos	gift onder levenden, een geschenk bij leven
donatio	schenking, gift
donatio causa mortis	gift ter zake van de dood
donation	schenkingsakte
donc	hoger gedeelte in een lager gelegen land ook: kelder voor opslag graan
donderbus	zwaar grof geschut, kanon
donderbusclood	loden of stenen kogel voor de donderbus
donderbussteen	zie donderbusclood
donderglas	soort barometer
donjon	ronde (woon)toren van een kasteel
donkeringe	schemering
donkernisse	duisternis
dood	heraldiekteken, weergegeven als geraamte met zandloper en zeis
doodbus	urn
dooddeur	deur in het huis welke alleen werd gebruikt door bruidspaar of voor begraven
doodehuys	zie dodehuus
doodelick kranck	doodziek

doodsbeenderen	heraldiekteken, weergegeven met gekruiste dijbeenderen
doodsberichten	overlijdensaankondigingen
doodslager	moordenaar
doodtslach	moord, ook: dodelijke slag toebrengen
doopgetuygen	doopgetuigen
doopjen	saus
dooppanne met een dexel.	doopwaterpan
door order	op last van, op bevel van
doorgriefd	(dodelijk) verwond
doorhoeder	deurwaarder, portier
doornebomen	meidorens
doorstoten	doodsteken
doorstrijken	geselen, afranselen
doorwachter	zie doorhoeder
doot	dood
dootbedde	sterfbed
dootcoop	het bedrag dat betaald moet worden als het leen bij de dood van de leenman overgaat in andere handen
dootlevel	dodelijke ziekte
dootghicht	dodelijke kramp
doots	dood
dootslagersgoet	in beslagenomen goederen van iemand die een doodslag heeft gepleegd
dootvat	doodskist
dopen	sukkel
dopmaker	verkwister
doppeler	dobbelsteenmaker, dobbelsteenspeler
doppen	door een houten pen verbinden
dorch	door
dordraci	te Dordrecht
dordracum	Dordrecht
doregeselen	tot bloedens toe geselen
dorenkyst	huisje waarin gevaarlijke krankzinnigen werden opgesloten
doreschieten	het in gelijke delen verdelen van een erfenis
doreslach	vergiet
dormientes septem	langslaper, zevenslaper 27 juni
dormter	slaapzaal, meestal in een klooster
dornstag	donderdag
dorpberader	dorpsburgemeester
dorpman	dorpeling
dorpmeester	burgemeester
dorprecht	recht dat gold in bepaald dorp
dorpsboeck	register waarin aangetekend de belastingen
dorpscommie	kist waarin de bijzondere oorkonden van het dorp werden bewaard
dorremaent	maart
dorsum	rugzijde
dos adventitia	het door de vrouw in het huwelijk ingebrachte goed
dos inter nuptias	bruidsschat, huwelijksgift

dos profectitia	het door de man in het huwelijk ingebrachte goed
dos receptitia	terug te geven bruidsschat
doswech	weg van 10 voet breedte, smalle landweg
dot	bruidsschat, peet, peetoom
dotalitium	lijftocht
dotatus	geen steun meer genieten
dote	huwelijksgoed
dotecum	Doetinchem
doteren	begiftigen, ten huwelijk geven
dötin	meter, peettante, huwelijksgift
dottor	doctor
doüagiëre	weduwe en boedelhoudster
douarie	deel van de gemeenschappelijke goederen die toebehoorden aan overlevende echtgenoot, weduwnaar, of weduwe
doüarie	bruidsschat, morgengave
douariëre	adelijke weduwe
doublet	dubbel exemplaar
douze	twaalf, twaalfde
douzième	twaalfde
doy	malloot
doyts	duiten, betaalmiddel, 1 doyts=1/8 stuiver
dp.	afk. op huw. akte, doopplaats
dpt	afk. d' une part... d' autre part, aan de ene kant ... aan de andere kant
dql	afk. duquel =lequel, die, dat, welke, hetwelk
drabclocke	avondklok, sein om te stoppen met werken
drachma	gewicht, 1 drachma=3,906 gr
dragërgilde	zakkendragers gilde
dragma	zie, drachma
dragts	gedragen, (tijdens zwangerschap)
drap	laken, wollen stof, lijkkleed
drapier	lakenfabrikant
dreet	scheet
drei	draai
dreifaltigheidsfest	drieuldigheidfeest, 1e zondag na Pinksteren
dreiköningstag	driekoningen 6 januari
dreizehnter tag	dertiende dag 6 januari
drentse roede	lengtemaat=4,12 m, onderverdeeld in 14 voeten
dreunen	schudden
drevelen	draven
dreyer	draaier
drgn	afk. dragonder drie stuivers penningmunt 17e-18e eeuw, gelijk aan 3 stuivers
drie-guldenstuk	muntsort, waarde gelijk aan 60 stuivers
drieblad	heraldiekteken, klaverblad zonder steel met in punt uitlopende bladeren
driedeel	driekwart
driegroot	betaalmiddel, waarde anderhalve stuiver=zeven en een halve cent
driegrootspenninck	betaalmiddel, zilveren munt uit de tijd van ?
drielandër	betaalmiddel, zilveren munt

dries	open pleintje, meestal driehoekig, met in het midden een drenk- of drinkplaats voor het vee, ook: braakland, driemaal
driesch	zie dries
driest	zie dries
drijdarm	vreetzak
drije sondaeche proclamatien	afkondiging op 3 opeenvolgende zondagen
drinkelbier	bier voor eigen gebruik, zelf gebrouwen bier
drits héréditaires	aangeboren rechten
droefaard	ellendeling
droes	duivel
droggen	kruiden
droit d'ainesse	eerstgeboorterecht
droit de desherence	de leenheer bezat het recht de goederen van de leenman in bezit te nemen indien zich, bij diens overlijden, geen erfgenaam aanbod
droit de formariage	huwelijk buiten het rechtsgebied van de landheer, recht betaald om dat huwelijk aan te gaan
droochscheerder	lakenscheerder, lakenbereider
droogscheerder	zie droochscheerder
dropsteen	soort kalksteen
drossaard	drost, baljuw
drossaardschap	gebied van de drossaard
drossardus	drossaard, drost, benaming voor drossaard, baljuw en schout in Noord-Nederland
drost	ambtenaar die belast was met het toezicht op de justitie en het terugdringen van misdrijven die niet onder de gewone rechtspraak valt
drostin	vrouw van de drost
druil	minnespel
druit	kerel
drumpelmeid	dienstmeisje dat niet inwonend was
drusoburgum	Doesburg
druut	vriend, makker
druypens	glooiing, helling van dijklichaam
ds	dominee
ds.	afk. op huw. akte, dispensatie
dtb	afk. doop- trouw- en begraafregisters
dubbel	uitschrift, afschrift, gros
dubbeld'uw	baljuw
dubbele grafstede	graf in de kerk voor twee personen
dubbele stuiver	muntsort, waarde gelijk aan 2 stuivers
dubiteren	dubben, twijfelen
dubitum	twijfelen
dubium	twijfel
dubler	timmerman
duc	hertog
ducatu geldriae	in het hertogdom Gelder
ducatu limburgensi	in het hertogdom Limburg
ducatu(us)	hertogdom
ducentesimus	200e

ducenti(esimus)	tweehonderd(ste)
duché	hertogdom
duchesse	hertogin
ducissa	hertogin
ducussio(nis)	het betwisten (van bijvoorbeeld een vordering)
dudmala / dumella	Dommel
duijstermaent	december
duim	lengtemaat=2,54 cm, oorspronkelijke de breedtemaat van een menselijke duim
duimekruit	geld
duimelen	drukken
duimijseren	handboeien
duimschuive	duimschroeven
duis	duiten
duist	duizend
duit	betaalmiddel, waarde=1/8 deel van stuiver
duits(zn)	Germaans, Nederlandse taal
duitse	Nederlander (lees als diets)
duizendhout	hoeveelheid, 1 duizendhout=1011 stuks
dukke	zwangere vrouw
dukketon	betaalmiddel, zilveren rijder
dul	woest, razend
dulciarius	suikerbakker
dulde	bouwwallig
dum	tijdens, toen hij leefde
dum clamarem ad dominum	9e zondag na drievuldigheid
dum medium silentium	zondag na Kerstmis
dum viveret	tijdens zijn leven
dundoeke (kap)	van fijn linnen (gemaakte kap)
duo	twee
duo et viginti	twee en twintig
duodecennis	twalfjarig
duodecim	twalf
duodecimus	de twaalfde
duodetriginta	acht en twintig
duodevicesimus	achttiende
duplex	dubbel, twee keer
duplex vidua	tweemaal weduwe
dupliceren in regten	als den verweerder antwoord op het weerwoord, of de repliek van de aanlegger, en is als een verdubbelt, of weerwoord, het welk dupliek genoemd werd
duplicieren	tweede antwoord geven
duplijcque	wederwoord op de repliek van de eiser
duplikieren	verdubbelen, overschrijven in gelijke vorm
duplique	zie duplijcque
durabel	duurzaam, langdurig
durg ordinantie van	op last van
durninum	Deurne

duške	boerenmeisje
duufhuus	grote duiventil
dux	aanvoerder, hertog
duxit in matrimonium	huwde
duysenten	duizendste
dvt	afk. devant, voorkant, voorzijde
dwael	zie dwale
dwale	doek, handdoek
dwarsbalk	heraldiekteken, gevormd door twee horizontale lijnen in het midden van het veld, ook: faas of balk genoemd
dwarsbalkgewijs	faasgewijs, heraldiekteken, figuren zijn zodanig geplaatst alsof zij een dwarsbalk vormen
dwarshout	galg
dwinghuis	tuchthuis
dysenteria	buikloop
dysenterie	zie dysenteria
dysuria	moeilijkheid om te urineren

E

e	afk. (met bovenliggende streep)est, hij/ zij is
e	afk. est, hij/zij is
e	afk. uit, afkomstig van de plaats ...
e vivis abiit	overleed, uit de levenden gegaan door overlijden
e vivis discessit	overleed, uit de levenden (uit elkaar gegaan) door overlijden
e vivis excessit	overleed, weggegaan uit de levenden door overlijden
e vivis migravit	overleed, uit de levenden weggegaan naar het hiernamaals door overlijden
e vivis obiit	overleed, uit de levenden weggegaan door overlijden
e.o.	afk. ex officio, van ambtswege, uit hoofde van zijn functie
eadem	afk. op dezelfde (bijvoorbeeld dag)
eatenus	afk. tot nu toe
eau de la reine	reukwater
ebdem anno	in hetzelfde jaar
ebdem die	op dezelfde dag
ebdem instanti	op hetzelfde ogenblik
ebenburt	zie ebenbürtigheid
ebenbürtigheid	van gelijke afkomst, gelijkwaardig
ébéniste	meubelmaker, schrijnwerker
Eboracum	York
ebreken	echtbreken
ebursator	betaalmeester
Ec	afk. Ecuyer, jonkheer
ecce deus adjuva me	8e zondag na drie-eenheid
eccel dier	bloedzuiger
ecclesiae sacramentis munita	voorzien van de kerkelijke sacramenten
ecclesiastes	zie ecclesiastis
ecclesiasticus	predikant
ecclesiastis	geestelijke, prediker
ecclesiatiyq	kerkelijk, geestelijk
ecclesiæ	kerk
ecclesiæ denuntiatio	kerkelijke huwelijksaankondiging
ecclesiæ minister	dienaar van de kerk, predikant
ecclesie	kerk, gemeente
ecclia	afk. ecclesia, kerk
échafaud	schavot, maar ook onthoofding
écharper	doodslaan
echdis	hagedis
échevin	schepen, wethouder
echte begeven	is nu getrouwd met
hebbende (ten)	
echte verwect (in)	tijdens het huwelijk verwekt
echte-brief	verklaring van geen huwelijksbeletsels, voor een in het buitenland in het huwelijk tredende persoon

echtehuysvrouwe	echtgenote
echtelieden	echtpaar
echtelijc	huwelijk, wettig
echtelijke	in huwelijk
echteloos	niet door een wettig huwelijk verbonden, in zonde levend
echteman	echtgenoot
echter	vogelvrijverklaarde, uitgebannen, verbannen
echtewijf	huisvrouw, echtgenote
echtkint	wettig kind
echtschap	huwelijk, echtgenoot van, echtgenote van, ook: huwelijk, verbonden in de echt
eclips	een gebrek
eclipseren	verduistert worden
écu	wapenschild, Franse daalder, ook: borstschild
écusson	uithangbord
écuyer	jonkheer maar ook schildknaap
ede(e)ren	uitgeven, openbaren
edelkint	wettig kind
edelling	edelman
edende	eed afleggen
edentarius	tandenbreker, tandarts
edercauwen	overpeinzen
edere	uiten, uitgeven (bijvoorbeeld van een boek)
edert	ieder
edict	gebod
edicto	openlijk bekend maken
edidi	zie edere
edieren	uitgeven, uitvaardigen
edifficie	een gesticht
edingen	eed afnemen
édit	bevelschrift
editie	uitgeven
editum	zie edere
ee	huwelijk
Ee.	afk. op huw. akte, echtgenote van
eechout	eikenhout
eeden	beëdigen
eegde	landbouwwerktuig, eg
eek	azijn, narigheden
eelleman	goede man, beste vriend
eelling	edelman
eelmaker	zeemleerbereider
eeltjes	netjes, edel
eenemae (t')	te(n) enen male
eenen	ene, iemand
eengeboren	enig kind
eenigsints	enigszins
eenlope	ongehuwd

eenluftich	zie eenlope
eenmaal	ten slotte
eenre	ten eenen (... , ten andere zijde)
eensater	kluizenaar
eensedele	zie eensater
eensjes	een keer
eenveerdich	gelijk, bijvoorbeeld met de zelfde straf te bestraffen
eenwinter	eenjarig
eerbarich	fatsoenlijk
eerdtwenne	zie eertwinner
eerland	ploegland, bouwland
eerschap	huwelijk
eerstboortich	eerstgeborene
eerstcoops	uit de eerste hand
eerstgeborenschap	de rechten verbonden aan het eerstgeborene zijn
eertwinner	landbouwer, boer
eervarejaar	voor verledenjaar, twee jaar geleden
eerverjaer	het jaar voor verleden jaar
eerwerc	koperwerk
eesetter	wetgever
eestaet	gehuwd, getrouwd
eestand	huwelijk
eestre	fruitbomen en heestertuin
eetbrokich	meinedig
eetspel.	eed formulier, ambt waarbij men de eed moet afleggen
eetwerer	gezworenen
eeussel	omheinde droge zomerwei
eewas	bij hoge waterstand onderlopend weiland / gebied
eewichlijck ende erfflijck	eeuwigdurend en vererfbaar
effect	het gene volbracht, ofte uitgevoerd is ook: volmaaktheid
effect sorteren	stand grijpen, tot stand komen de beoogde uitwerking hebben
effecten	geldswaardige papieren
effective	metterdaad
effectuëren	te weeg brengen, uiverken, uitvoeren
effenaer	weegschaal, bascule
effenare	scheidsrechter die een zaak, in den minne schikt, ook: een bepaalt type weefgetouw, ook: weegschaal
effenbaars	avegaar, lange boor
effestucando resignare	door middel van de 'halm' afstand doen
efficacie	kracht, werking
effigie	afbeelding, nabootsing, gelijkenis, beeld
effracte	inbreken?
effugie	uitvlucht
eft	afk. enfant, kind
egaelijk	gelijk
egaleren	gelijk maken, evenaren, gelijk zijn

egayeeren	opvrolijken
egde	partij in een rechtzaak
egeen	niets
egel	bloedzuiger
egge	zie eegde, ook: grens, ook: heraldiekteken, rechtopstaande eg
eggich	wrang
eghte staat bevestigt	gehuwd
egli	afk. église, kerk
eglise	kerk
ego	ik
égorgeur	moordenaar, moordnares
égorgeuse	zie égorgeur
egredieren	uitgaan
egsteen	hoeksteen
egtel	echtelieden
egteluiden	echtlieden, gehuwden, echtpaar
egyptien	zigeuner, heiden
ehel	afk. eheluyden, echtpaar
eheluyde	echtpaar, echtgenoten
eherenfeste	eerwaardige
ehevrouw	echtgenote
ei	aan haar, eraan, zij (meervoud)
eichs	elk
eidam	schoonzoon
eideshelfer	gezworene
eigendommen	in rechte het eigendom krijgen, in eigendom overdragen
eigendommer	eigenaar
eigenerfde	zie eigenervet
eigenerfden	edeling? die een minimum stukgrond bezit
eigenervet	een eigen erf hebben
eigenman	lijfeigenen
eighen	eigendom
eijgehen hantmerck	handtekening, merkteken onder akten
eijgen ende bruijckt	eigenaar en gebruiker
eijnsel	zie ensel
eik	heraldiekteken, rechtopstaande boom met meestal vergroot blad en eikels
eikel	heraldiekteken, vrucht van eik , weergegeven met dop en steel
Eindovia	Eindhoven
einhelich	eensgezind
einlasser	deurwachter, portier
einlegger	inlegger, kuiper
eins	oppervlaktemaat, 1 eins=0,03 ha. ook: gezien als ans
einsäckler	ontvanger
einspänner	stalknecht
einze	zie eins
eischere	eiser in een rechtzaak
eischtag	Aswoensdag

eisengräber	stempelsnijder
eisenhuter	helmmaker
eisenmeister	gevangenbewaarder
eius	zijn, van hem, van haar, ervan
eius loco	in diens plaats
eiusdem	van dezelfde (maand)
eiusdem	zie eiusdem
ekelen	eikenbomen
eken boekcas	eiken boekenkast
EL	afk. Evangelisch Luthers
el	lengtemaat, 1 el=ca 70 cm, oorspronkelijk de lengte van de onderarm
elacideren	verlichten, verklaren
elapsus	afgelopen
elboreren	uitwerken, bewerken
elcman	iedereen
elcx in haer regardt	ieder voor zich
elderboom	els
eldir fatir(-mudir)	grootvader, (-moeder)
electeurspenning	munten
electie	verkiezing, verkiezingen
electrum	geelkoper
electuer	keurvorst
elegant	uitgesproken mooie...
elegantie	aardigheid, fraaiigheid schoonheid
elegie	treurklacht
elemal	zie eleman
eleman	beste kerel
elemosyna	aalmoes
elenbaas	zie eleman
elevare	grootbrengen
elevatie	verheffing
elevatio crucis	kruis verheffing, 14 september
éleveur	veehouder
éleveuse	veehoudster
elewekse	vervloekte
elft	elf, ook boze geest
elftausend jungfrauen	elfduizend maagden, 21 oktober
elftwinninghe	leen waarvan de helft van de vruchten aan de leenheer, de andere helft aan de leenman toekwam
elhorn	vlierboom
elide(e)ren	uitvegen, uitdrijven
elige(e)ren	verkiezen, uitkiezen
elle	zie el
ellemate	vastgestelde maat van één el
ellendelike	op een gruwelijke wijze
ellendicheit	ballingschap, verbannen
elne	de onderarm als maat voor een el

eloce(e)ren	verhuren, te huur laten gaan
elocutie	uitspraak
elogie	eerspraak
eloquent	welsprekende, redenaar
eloquentie	welsprekendheid
elpenbeen	ivoor
elsate	elzenhout
else	elzenboom
elsenaar	schoenmakersgezel
elsene	els, priem
elst	zie elsene
eltkens	inhoudsmaat voor graan=ca 1,35 ltr.
elucidatie	verlichting, verklaring, opheldering
elucideren	verlichten, verklaren
elude(e)ren	bespotten, uitstrijken, ontsnappen
elx	elk
em.	afk. van emeritus. na volbrachte dienst ontslagen
emancipatie	handlichting
emanciperen	vrijmaken, zijn eigen meester maken, gelijk een vader zijn zoon doet
emane(e)ren	uitgaan, uitkomen, uivloeien
embaumeur	lijken balsemer
Embdae	Emden
embuscade	lage, laaglegging
emende(e)ren	verbeteren
emeritus	na volbrachte dienst ontslagen
emibie	afvaardiging, uitzending
emineeren	uitsteken
eminent	openbaar, helder
emisit spiritum	gaf de geest
emissie	afvaardiging, uitzending
emissio	pestepidemie
emissio (secunda)	(tweede) druk
emissus	uitgezonden
emit	koop, koopt
emittere	uitgeven
emmer	inhoudsmaat, 1 emmer=1/4 vat,=1/5 aam=ca 30 ltr., ook: Amsterdamse emmer=2 gang=ca 14,7 ltr. ook: In Groningen en Drente oppervlaktemaat, 1 emmer=1/6 gras =0,066 ha
emoliëren	verzachten
emologe(e)ren	voor goed achten, voor goed kennen
emolument	genot, gewin, profijt, bate
empeschement	verhindering, beletsel
empescheren	verhindern, beletten
empfangnis Maria	Maria 's onbevleete ontvangenis, 8 december
emphasis	bijzijn?, nadruk
emphitheusis	erfpachtrecht
employ	besteding, aanlegging, bezigheid, aanwending
employeren	besteden, aanleggen, bezigen, aanwenden

employeur	verwerker
empoisonneuse	gifmengster
emprisonner	gevangen zetten
emptie	koping
emptor bladorum	korenkoper
emptor(is)	(in)koper
emser gulden	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 24 stuivers
Emster	Amstel
emulatie	navolging, onderdanig, volgzucht
emule(e)ren	navolgen, ondergaan, nadoen
encadreur	lijstenmaker
Enchusa	Enkhuizen
enckede (encel)	goed, juist
encourageren	moed geven, moedigen
ende	en, en de...
endedach	stervensdag
endelckocke	doodsklok
endelvers	gebed(en) voor de stervende
endorsse(e)ren	zie endosseeren
endosse(e)ren	op de rug, of achterkant aantekenen
enemaal (t)	helemaal
enen aen iet rechten	iemand recht doen door executie aan het goed van de partij
enen ene sake op zynen eedt stellen	van iemand de bewijseed eisen
enen genoeg doen	iemand geven wat hij verlangt, ook: iemand vergoeding geven.
enen in koeren of broeken sliten	iemand tot het betalen van geldboeten veroordelen
enen in loften hebben.	van iemand de plechtige belofte hebben, dat hij op een zekere straf of boete iets niet meer doen zal
enen op de poorte sliten	iemand tot gevangenisstraf veroordelen
enen uut der stat setten	besluiten, dat iemand niet in de stad mag komen
enen vrijheynt maken	iemand recht van immuniteit verschaffen
enerve(e)ren	ontzenuwen, krachteloos maken
enfant	kind
enfant en tutelle	voogdijkind
enfin	eindelijk
engage(e)ren	inwikkelen, in dienst nemen, aanwerven, zich mengen in de vragen
engageanten	mouwstukken meestal tot de elleboog reikend, gemaakt van fijne stof
engelen	heraldiekteken, rechtopstaande meisjes figuur, met vleugels in tunica gekleed
engelfest	engelenfeest, 19 september
engelse sitteren	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 5 gulden en 8 stuivers ook 108 stuivers
engelsschild	accoladeschild, kenmerkend zijn de sterk uitstekende bovenhoeken
engesprenc	land buitendijks gelegen
engleburgt	hemel
englestad	zie engleburgt
enim	immers, namelijk, inderdaad

ennoyeus	geitenhoeder
enorin	lelijk, wanstaltig, ongeschikt
enorm	lelijk, wanstaltig, ongeschikt, misvormd
enorme	ongeregeld
enqueste	onderzoek van waarheid verklaringen van getuigen, horen van getuigen, onderzoek
enqueste	onderzoek, het horen van getuigen die oud, ziek, of waarvan gevreesd werd dat ze
valetudinaar	binnenkort zullen sterven
enqueste(e)ren	onderzoeken
enrolleeren	optekenen, op de rol zetten
enseigne	vaandrig, ook: uithangbord, vaan, vaandel, banier
ensel	weegschaal
ensevelir	begraven, in een lijkkleed wikkelen
ensorceleuse	heks
ensorcellement	hekserij
ensoutané	zwartrok, paap, R.K. priester
entbieden	aanbieden
enterineeren	zie enterrinement
enterinement	gestadig, voor goed houden
enterrement	begravenis, ook: begravenisstoet
enterrement civil	niet kerkelijke begravenis
enterrer	begraven
entrepeneur	aannemer
entrepreneuren	bij de hand innemen
entreprise	aanslag, voornemen
enumeratie	nummering, optelling
enumereren	optellen, aantellen (groter worden van een bedrag of hoeveelheid)
envie	haat, wangenst, ook: moedervlek, wijnvlek
envoyé	afgezant, gezondene
envoyée	zie envoyé
enwechwerpine	verwerping
eo	afk. eodem, zelfde
eo quod	te meer, omdat
eodem	door, in hetzelfde, op de zelfde dag
eodem anno	in het zelfde jaar
eodem die	op de zelfde dag
eodem instanti	op hetzelfde ogenblik
eodem morbo	door dezelfde ziekte
éolienne	windmolen
EPA	afk. Evangelisch Pharr-archiv
ephipparius	zadelmaker
ephorus	deken, opzieners, (huis) onderwijzer
epicedion	begravenislied
epicedium	gedenkdicht
epidimie	besmettelijke ziekte
epilogatie	een besluit om een vroegere reden
epiphania	een openbaring
episcopal	is bisschoppelijk

episcopalis	bisschoppelijk
episcopus	bisschop
epitaaf	grafschrift, ook de gehele grafsteen met ornamenten versiersels en opschrift
épitaphe	grafschrift
epitaphie	een in een muur gemetselde grafsteen
epitaphium	grafschrift
epitaphius	grafrede
épithalame	bruiloftsdicht
epithalamium	huwelijkszang, bruidslied
epitoma	uittreksel
epos	heldendicht
epouse	echtgenote, gemalin
épousée	bruid, pas gehuwde vrouw
épouser	trouwen, door huwelijk verkrijgen
épouser une dot	om de centen trouwen
epoux	echtgenoot, gemaal
epulor	weelderig leven
equael	gelijk
equalis	zie equael
équarisseur	vilder
eques	ruiter, bereden militair, later ook ridder
equester	ruiter
equicida	paardenslager
equicius	paardenhandelaar
equipagie	uitrusting
equiperen	uitrusten
erant fuerunt	zij waren
erat	was
erchmeker	zemenmaker
erden	begraven
erdepotnbacker	pottenbakker
erdhoevel	aardhoop, heuvel
erdhuus	bewoond hol, woning in de grond
erdtrichsmesser	landmeter
erdwerc	aardewal, verhoogd voetpad
ere	(bij graan) dorsvloer
erectie	oprichting
eren	ploegen
erentfest	achtbaar, vaak gevolgd door wijze, edele bijzondere
erentfeste	zie erentfest
erfachtig	volgens het erfelijk recht, erfelijk
erfachtigheid	erfdeel aan vaste goederen
erfbrief	bij erfenis bewijs van erven, akte van recht op het onroerende goed
erfceys	erfrecht
erfclage	aanklacht met betrekking tot een onroerend goed
erfcollator	door vererving verkregen bevoegdheid als hoofdbestuurder benoemde (collaties) te doen
erfcommer	erfelijke rente

erfcoren	erfrente te voldoen in graan
ercusten	verbintenis op een erf gevestigd, ook: custinge van erven
erfdeel	wat iemand als zijn deel uit een nalatenschap toekomt of wat hij als zodanig ontvangt, bezit dat iemand door erfenis verkregen heeft of verwerft
erfdeling	deling van een erfenis
erfdienstbaarheid	dienstbaarheid die op een erf rust, is een last waarmede een erf bezwaard is, tot gebruik en ten nutte van een erf, het welk aan een andere eigenaar toebehoort
erfdrager	iemand die het erf bezit, de naakte eigendom bezit tegenover de tochtenaar die de opbrengst geniet
erftijns	zie erftins
erfgeboren	door geboorterecht verkregen
erfgedinged	erfrecht, contractueel vastgelegd recht op een goed na een der zijn dood
erfhavelijc goet	aangeërfd roerend goed
erfhavelijck	aangeërfd roerend goed
erfhure	erfpacht
erfhuus	boedel die nog verdeeld moet worden
erfmagescheit	toewijzing van erf aan de verschillende magen van dezelfde erflater boedelscheiding met betrekking tot grondbezit
erfmombaer.	voogd, die door erfrecht (bloedverwantschap) tot de voogdij geroepen is
erfnemer	die een goed in erfpacht krijgt
erfpenninc	erfrente
erfrente	vaste rente, welke ook na de dood van de rentegever niet wijzigt
erfrenten	renten, die langer duurden, "vererfden" en niet met de dood van de gene op wiens naam ze stonden vervielen
erfrogge etc.	hoeveelheid rogge, tarwe gerst, boekweit etc als belasting te betalend
erfsake	rechtzaak over een onroerend goed
erfschatter	schatter van vaste goederen
erfscheder	landmeter, rooimeter, grensbepaler, persoon die de grenzen van een grondbezit vaststelt
erfscheider	zie erfscheder
erfscheiding	afpaling van vaste goederen verdeling van een nalatenschap
erfside	de zijde waarvan een goed aangeërfd is
erfstocgoed	erfelijk familiegoed
erft	herfst
erftal	erfdeel, meestal een onroerend goed of land
erftijns	zie erftins
erftins	vaste uitkering uit een onroerend goed te betalen aan de eigenaar het goed dat tegen zulk een uitkering wordt uitgegeven heet dan erftingsgoet
erfuiting	regeling voor de verdeling van de nalatenschap
erfve	onroerend goed, alle niet leengronden
erfvelijke rente	erfrente, vaste rente
erfvenesse	gerechtelijke inbezitstelling van onroerend goed
erfvoget	erfelijke voogd
erfvoogdijen	het opvolgen door de zoon als voogd, hoewel het niet erfelijk was.
ergastularius	gevangenenbewaarder
ergenlist	arglist
ergot	moederkoorn
ergotisme	vergiftiging met moederkoorn een (giftige schimmel op graan), kriebelziekte
ergwanen	argwaan

erhalen	verhalen, terugvorderen
erigeren	oprichten
erimita	kluizenaar
eripiëren	ontrekken, ontrukken
erisipel ate	door het St.-Antoniusvuur
ermitage	afgelegen woning
ernstige begeerte	op uitdrukkelijk verzoek
ernstlijck	ernstig
errant	zwervend
erre(e)ren	missen, dwalen
erresen	ontstaan
erreur	doling, misslag
error juris	rechtsdwaling
erruer	hij die dwaalt
erschenen	verschijnen
erselmaant	oktober
ersgat	achterste
ertsitter	heelmeester
erudieren	onderwijzen
eruginator	zwaardslipjer, wapensmid
erve	vast goed in tegenstelling tot leengoed
erveloot	erfdeel
erven ende onterven	iemand de eigendom van iets toewijzen en een andere ervan vervallen verklaren
erver	eigenaar
erweißer	erwtenhandelaar
es en sij	tenzij
Es.	afk. op huw. akte, echtscheiding
esclaicissement	verklaring
escopette	donderbus
eselbordene	molensteen
esellade	houtmaat van 16 stukken hout
esgal	gelijk
esgaleeren	gelijkmaken
esmeroud	smaragd
espargne	besparing, zuinigheid
espe	esp
espergne	zie espargne
esquadron	afdeling soldaten
essay	proeve
essayeur	prover, bezoeker
essch	bouwland
esschappeeren	ontsnappen, ontkomen
esse	zijn
essentie	wezen, wezenlijke
essum	ik ben
est	(hij/zij) is
est	oost (richting)

estafette	ordonnans, koerier
esterichter	leem vloerenmaker
estimatie	waardering
estimeren	achten, waarden
estomihi	zondag voor de vasten
estrik	vloertegel van gebakken klei
estropier	radbraken
et	en, ook: etctera
et aliis	en andere
Et.	afk. op huw. Akte, echtgenoot van
etc.	afkorting voor het slecht Nederlandse enzovoorts
été	zomer
etelkoren	koren voor eigen gebruik
etgras	gras dat niet gehooïd wordt, het gras na het gehooïde gras
ethyke	longtering
etiam	ook
étole	bontstola
ette	rechter
etteswanne	overledene, wijlen
euler	kuiper
eulner	zie euler
eunjjer	tovenares, maar ook teer lief, schalks
eurtjen	uurtje
eussel	zie eeussel
ev	afk. en vie, in leven
ev.	afk. evangelisch
ev. luth.	afk. evangelisch Luthers
ev. ref.	afk. evangelisch Reformiert
evaluatie	waardering
evaluateertgel ('g)	gangbaar geld
evalueren	waarden
evanesceren	verdwijnen
evaquëren	ledigen, ontledigen
evel	gebrek
evenaar	zie zweng
evenboerticheit	van gelijke stand
evene	zwarte haver, ruwe haver, rouwe haver
evenen	haver
evenenmeel	hamermeel
evenenschoof	haverschoof
eveniëren	geschieden, gebeuren, overkomen, toevallen
eveninge	zie eveninghem
eveninghem	waag, bascule, stadswaag
evenmate	maat voor haver en andere granen
evenrente	schuld of rente in haver uit te betalen
evenschoof	haverschoof
evenschult	evenrente

evensester	een bepaalde maat voor haver
eventaag	onafgebroken, langdurig
eventus	uitkomst, geval
everhuus	varkenskot, zwijnenstal
everswijn	wild varken
evertuëren	pogen, bezig houden, oefenen
evictie	uitwinning, afwinning (door overwinning)?
evident	openlijk, blijkbaar, zeer duidelijk
evidentie	schijnbaarheid, klaarblijkelijkheid
evinceren	uitwinnen, overtuigen
eviteren	mijden, schuwen
evitieren	vermijden, ontgaan, ontwijken
evocatie	uitdaging. ook, klacht van geweigerd recht
évoccaon	afk. évocation, het oproepen, het bezweren
evoce(e)ren	uitdagen
ewech	weg
ex	afk. uit, afkomstig van de plaats ..., ook: kind van, ook: uit, afkomstig van, tengevolge van, op grond van
ex altera	anderzijds, grenzend aan, langs de andere zijde
ex debilitate senectus	wegens seniliteit
ex dictis dicendis	uit hetgeen gezegd is en gezegd moest worden
ex eodem morbo	tengevolge van dezelfde ziekte
ex feбри(s)	door koorts
ex fluxa sanguinis	door een bloeding
ex fornicatione conceptus	uit onwettige verhouding geboren
ex gratia	bij wijze van gunst
ex hac	van hier, van deze, uit onze (parochie)
ex hac misera vita decessit Domino	ging van dit droevige leven naar de Heer
ex hac vita ad aeternam transivit	ging over van dit leven naar het eeuwige
ex hoc	van hier, van deze, uit onze (parochie)
ex ictu equi	getroffen door een paardenhoef
ex longa infirmitate	tengevolge van een lange ziekte
ex maligna feбри	ten gevolge van een kwaadaardige koorts
ex nomine officio	ambtshalve afwijzende
ex officio	ambtshalve
ex primo thoro	uit het eerste (huwelijk) bed
ex professo	openlijk, met voordracht
ex quo	uit hetwelk, bijvoorbeeld uit dit huwelijk
ex secundo thoro	uit het tweede (huwelijk) bed
ex tabbe	zie ex tabe
ex tabe	door tering
ex tempore	uit de vuist, met haast
ex testamento	op grond van een testament
ex thoro illegitimo	uit een onwettige verbintenis
ex una	grenzend aan, langs de zijde, enerzijds

ex variolis	wegens pokken
ex voto	ten gevolge van een belofte
ex vulnere	door een wond
exacte	gauw, nauwkeurig, doorwrocht
exactie	afeisen, afpersing, schatting
exactioneren	schatten, overschatten, afdwingen
extractor	belastinginner
exaggeratie	een vergadering
exaggereren	vergroten, ophopen
exaltatio	kruis verheffing, 14 september
exalteren	verhogen, verheffen
exame	een ondervraging
examen	onderzoek, proef
examinatie	zie examen
examinatie (scherpe)	ondervraging op de pijnbank
examinatio	ondervraging
examinatoir	dienende tot ondervraging
examineren	beproeven, ondertasten, toetsen, ondervragen
exaudi	6e zondag na Pasen, ook 4e na Drievuldigheid
excavatie	het uithouden
excaveren	uithouden
excederen	te boven gaan
excelleren	boven uitstekend, overtreffen, uitmunten, te boven gaan
excenderen	buiten zinnen raken
exceptie	verweerschrift, tegenwerping in rechte, uitneming, uitzondering, verzet
exceptie declinatoir	uitzondering, tegenwerping
exceptie dilator	vertragend uitstel
exceptie peremptoir	onherroepelijk laatste (beslissende) tegenwerping
exceptien	verweren, uitzonderingsgronden
excertitie	bezigheid
exces	overdaad, overmaat
excijnsloodje	stukje gemerkt lood, teken dat de accijns betaald waren
excijns	accijns
excipieren	uitzonderen
excipiëren	uitzonderen, uitnemen
excissus	weggehaald. (bijvoorbeeld kind uit de baarmoeder gehaald tijdens de geboorte)
exciteren	opwekken, gaande maken, verwekken
excl	afk. excellentie
exclamator	omroeper, venter
exclameren	uitroepen, uitschreeuwen
excluderen	uitsluiten, afzonderen, buitensluiten
exclus	uitgezonderd
exclusijf	onbegrepen, buitengesloten
excluus	zie exclusijf
excogiteren	bezinnen?, verzinnen
excommissione	in opdracht van de pastoor
pastoris	

excommunicatie	gemeenteverbanning, uit de kerk verbannen, kerkban
excommuniceren	bannen, uitsluiten, uit de gemeente bannen
excommunicereren	uitsluiten, verbannen
excoriator	leerlooiër, vilder
excubie	afpersing
excudere	drukken (van een boek bijvoorbeeld)
excudi	zie excudere
excusare	verontschuldigen
excusatie	niet schuldig verklaren
excusum	zie excudere
executeren	het uitoefenen van zijn ambt, zijn werk doen, een vonnis uitvoeren, uitrechten, tot voldoening dwingen, te werk leggen
executeur	uivoerder, een pander, deurwaarder
executie	executie, uitvoering, uitwinning
exécution capitale	terechtstelling, executie
executorien	brieven inhoudend het bevel van het hof om een vonnis te executeren
exempel	voorbeeld
exempt	vrij, uitgenomen, bevrijd
exemptie	bevrijding, vrijdom, het niet vallen onder zeker gezag of voorschrift
exemt	er uit genomen
exequeren	vervolgen, volbrengen
exequiae	uitvaart
exequiae	zie exsequiae
exercabel	afgrijselijk, verfoeilijk
exerceren	oefenen, bedienen, bezig houden
exercitiegenootschap	een militaire organisatie of vrijkorps, opgericht op initiatief van de patriotten.
exeuntium	uitgaan, verlaten
exeuntium sacramentis munitus	voorzien van de sacramenten van de sterven
exhaustus	uitgeput
exherederen	onterven
exheridatie	onterving
exhibe(e)re	uitgeven
exhibeerde	het voorgelegde, ook aangereikte
exhiberen	vertonen, inschrijven, voor de dag brengen, aanbieden, vertonen, bijbrengen, voordragen, voor den dag brengen
exhibitie	aanwijzing, opwijzing?, voordragen
exhibitum	getoond, uitgeven
exhortatie	vermaning
exhorteren	aanmanen, aanporren, vermanen
exigentie	vordering, eis, vereist
exigeren	afeisen, afvorderen
exii	zie exire
exilie	ban, uitbanning
eximeren	vrijkopen, uitkopen
eximius	voortreffelijk
eximius ac doctissimus	de hoogachtbare en geleerde heer

exire	uitgaan, verlaten
existentie	wezenlijk, werkelijkheid
existeren	in wezen zijn
exitum	zie exire
exitus	dood
exkrement	uitwerpsel
exnunc	vanaf nu
exonereren	ontladen, ontlasten
exorneren	oppronken?, uitrusten
expectatio	verwachting van Maria, 18 december
expedient	afgerecht, gevoeglijk, bekwaam
expediëren	redden, afvaardigen, voldoen
expeditie	afvaardiging
expensum	uitgave
experientie	ondervinding
experimenteren	ondervinden, onderzoeken
expert	ervaren, onderzocht, kloek
expirare	de laatste adem uitblazen
expiratie	afloop
expiravit	hij blies de laatste adem uit
explicatie	uitlegging
expliceerende	uitleggende, verklarende
expliceren	ontvouwen, uitleggen, verklaren
exploict	daad
exploictier	deurwaarder
exploitation	bedrijf
exploot	uiwerking, te werk legging
exploteren	te werk leggen, uitvoeren
exponeren	uitleggen, verklaren
expositie	uitlegging, verbreding
expositus/a	vondeling (e)
expres	uitdrukkelijk
expresselijck	zie expressus
expresselijk te renuntiëren	uitdrukkelijk er van afzien
expresseren	uidrukken
expressus	uitdrukkelijk
exprimeren	uirukken, uitdouwen
exproberen	verwijten
exprobratie	verwijt, versmading
expssemet	afk. expressement, uitdrukkelijk, nadrukkelijk
expugneeren	vechtend innemen, bevechten
expurgeren	zuiveren, reinigen
exquis	uitgelezen, nauwkeurig
exquisit	zie exquis
exsequiae	uitvaart
exspecteren	verwachten

expiratie	uitgang, eindig
expireren	verscheiden, eindigen
exsteren	zie existen
extenderen	uittrekken, uitbreiden, uitspannen
extimeren	taxeren, schatten een vonnis lichten
extinctus	overleden
extinguëren	uitblussen, doven
extirperen	met wortel en al uittrekken, uitroeien
extolleren	verheffen
extorqueren	afpersen
extorsie	afpersing
extra	buiten
extra légal	onwettig
extra légaux	zie extra légal
extra muros	buiten de stadsmuren liggend
extra ordinaire	buitengewoon, bijzonder
extra portam	buiten de (stads)poort
extract	kort begrip, uittreksel
extracten uit de personele responsiven	uittreksels uit de persoonlijke verhoren
extraheren	uittrekken, in het kort stellen
extrahieren	uittrekken
extrajudiceel	buiten rechtsdwang, buiten dingtalig
extraneus	vreemdeling, van buiten
extraordinair	buitengewoon
extraordinaris	ongewoon, ongemeen
extravagand	hooglopende, hooggaande
extravageren	hooglopen, uit het spoor slaan
extreem	uitnemende, bijzonder heftig
extrema unctio	laatste oliesel
extrême onction	laatste oliesel, heilig oliesel
extremis (prae)munitus	voorzien van de laatste sacramenten
extremis momentis	in zijn laatste momenten
extremis rebus	in uiterste nood
extremis Sacramentis refectus	afk. S.R.E, gesterkt door de laatste sacramenten van de H. Roomse Kerk
extremiteit	uiterste
extremus	laatst, uiterst
extunc	sindsdien
exüe	schatting, die betaald werd door de burgers van een stad, voor zij naar een andere stad mogen vertrekken, anders als met consent, of haar poorter, of borgerrecht mogen ontzeggen, volgens privilege elke stad daar van in het bijzonder verleent
exue.	recht dat geheven wordt door een stedelijk bestuur van erfenissen in de stad, die aan personen buiten de stad toevallen.
exulant	vluchteling door zijn geloof
exulteren	opspringen, huppelen

exunderen	overvloeien, uitvloeien
exurge	8e zondag voor Pasen
eygens	van hun, hun toebehoren
eyscht	eist, eisen
ezelskop	heraldiektteken, kop van ezel met lange oren

F

f	afk. folio, op het blad van het register
f.	afk. filia, fils, dochter, zoon
f.f	afk. firmlinge, vormelingen
f.l	afk. filia / filius legitima, wettelijk (erkende) zoon /dochter
f.r	afk. folio recto, op de voorzijde van het blad
f.v	afk. folio verso, op de achterkant van het blad
fijselftie en stamper	vijzelfpot met stamper
fa	afk. filia, dochter, meisje
fa	afk. huw. akte, familie naam
fa	afk. met boven de a een C, filia, meisje
faal	fout, gebrek
faalgrepen	misstappen
faam	gerucht
faas	dwarsbalk
faasgewijs	figuren staan naast elkaar
fabel	verhaal over dieren waarin een levensles is opgenomen
fabele	een klucht
faber	smid
faber armorum	wapensmid
faber cupri	kopersmid
faber ferramentarius	hoefsmid
faber ferrarius	smid
faber grossarius	grof ijzersmid
faber laminarius	blikslager
faber lignarius	timmerman, meubelmaker
fabrica ecclesiae	kerkfabriek, de kas voor de bouw, versiering of herstellen van een kerkgebouw
fabricateur	vervalser
fabricator ligneorum cal icorum	fabrikant van houten bekens
fabriceren	versieren, verdichten, timmeren
fabriek	bouw- en onderhoudsdienst
fabriekmeester	stadsbouwmeester
fabrijc	kerkfabriek, de kas voor de bouw, versiering of herstellen van een kerkgebouw
fabrijckmeester	zie fabriekmeester
fabriek	bouwmeester, rooimeester, opzichter
fabrike	werkplaats
fabritius	smid
fabuleus	beuzelachtig
fabuliste	fabeldichter
faceneren	betoveren
facete	boertig
facetieux	boertig, boerachtig, geneugelijk?
facie ecclesiae	ten overstaan van de kerk

facifer	fakkeldrager
facil	ligt
faciliteit	lichtigheid?, tegemoetkoming
faciliteren	het werk verlichten, gemakkelijker maken
facillemt	afk. Facileme,?
facit	het slot van de rekening, maakt, doet, bedraagt samen
facit	maakt, is. (bij rekenen, is totaal)
facit (1590)	hij heeft dit gemaakt in (1590)
facit in capitaell	in totaal
factas	afkomstig van
facteur	de maker van iets
facteur	die de zaken van een ander drijft, bewindhebber
factie	het samenrotting, kliek, agerende groep, meute
factieus	oproerig
factionnaire	schildwacht
factis tribus (consuetis) proclamationibus	na de drie (gebruikelijke) huwelijksafkondigingen
factis tribus bannis proclamationibus	na de drie huwelijksafkondigingen
facto	dood, de daad
factor	agent van buitenlands handelshuis ook: tussenpersoon, zaakgelaste
factor cordarum	koordenmaker
factum	pamflet, voorval gebeurtenis, geschrift waarop het verschil van mening is beschreven en waarop de aanspraak steunt
factus est dominus	1e zondag na Drievuldigheid
faculteit	faculteit, vermogen, vermogendheid, macht
facunde	welsprekendheid
faendrich	vaandrig, militaire rang
faict	een werk of daad
faïencerie	aardewerkfabriek
faïencier	plateelbakker
failgieren	missen
failleren	in gebreke blijven
faire les foins	hooien
faiseur	oplichter
faist	afk. Faisant,?
fakkel	heraldiektaken, brandende toorts
fakken	verwerven, pakken, grijpen
falcarius	sikkelsmid, handelaar in sikkels ook: magere Hein, man met de zeis
Falchenberg	Oud-Valkenburg
falcidia portio	het vierendeel van de erfenis dat de erfgenaam mag af trekken die met al te veel legaten bezwaard is
falcidie	afkorting, afsnijding
falcoburgensis	van Valkenburg
falconarius	valkenier
faliant	ingebreken blijvend persoon
falie	zie faly

falivouwen	mooipraten
falieren	missen, gebreken
fallacie	bedrog
fallatie	valsheid, bedrieglijkheid
falsaris	een bedrieger, die valse instrumenten maakt
faluyrt	waard zijn
faly	hoofddoek, ook: een damesmantel
fame	gerucht, openbaar gerucht
fameeren	beschuldigd door een gerucht
famella	dienstmeisje
famellus	knecht, bediende
fameus	berucht, bekend, ruchtbaar
fameus libel	een faamrovend geschrift
familia	alle personen die in een huis woonden, ook: het dienstpersoneel, later voor alleen de gezinsleden
familia defuncta	uitgestorven familie
familiaria	bezittingen van (de)een familie
familie	de engste levensgemeenschap. dus vader, moeder en de kinderen
familietrek	gelijkenis van familieleden onder elkander, ook: figuurlijk
famula	dienstmaagd, dienstmeisje
famulus	knecht, bediende, schildknaap ook: leerling, hulp, bediende
fänger	gerechtsdienaar
fantasie	inbeelding, eigenzinnigheid
fantassin	infanterist, voetknecht
fantastijk	eigenzinnig, bijzinnig, vies, zwaarmoedig
farcher	varkenshandelaar
fardeel	baal, pak, doos
fartor	worstmaker
fasceel	takkenbos
fasceelhout	per bundel verkocht brandhout
fasces	heraldiekteken, bundelbijl
fastelabend	vasten avond
fastidie	walging, zadheid? (dronkenschap ?)
fastidiëren	walgen, zad maken?
fastnacht	6e zondag voor Pasen
fastnachtsonntag	zie fastnacht
fatalia	de tijd binnen de welke men moet appelleren
fatalien	dingdagen, pleitdagen
fatigatie	vermoeiing
fatige	vermoeidheid
fatigeren	vermoeien
fatsoen	alle voorwerpen die een vorm hebben en door mensen zijn gemaakt, ook: gestalte, vorm, gedaante
fatum	noodlot, nooddwang
fatuus	onnozel
fauchouse (la)	magere hein, de Dood
fauconnier	valkenier
faudet	toonbank

faulte	in gebreken blijven, niet nakomen ook: gebrek, feil, fout
fauteur	gunstdrager, een medepleger
fautsoen	degen
faux serment	meineed
faveren	begunstigen, gunstig zijn
faveur	gunste
favorabel	gunstig
favorable	brieven van
recommandatie	
favorijt	gunsteling
fb	afk. fébrier, februari
fe	afk. fe, feu, wijlen, ook: afk. faire, het doen, handeling, daad, uitvoering
feber (witte)	witte koorts
febres (witte)	zie feber (witte)
febri	door koorts
febri aestuanti	door een gloeiende koorts
febri calida	door een hete koorts
febri frigida	door koude koorts
febri maligna	door een kwaadaardige koorts
febri putridus	door koorts uitgeput
febri vehementi	door hoge koorts
februarii	van februari
februarius	februari
fechner	bonthandelaar
feci	ik heb gemaakt
fecit	heeft gemaakt
feil	grove katoenen doek, dweil
feiteur	misdadiger
fel	wreed, onmeedogend
feld maréchal	veldmaarschalk
feld maréchaux	zie feld maréchal
felgenhauer	wagenmaker
feliciteit	welvaart, voorspoed, geluk
fellwerkbereiter	bontbewerker
felonie	ontrouwe, of smaadheid? ook: trouwbreuk van de vazal
felp	flueelstof
femella	vrouwelijk
femenijn	wijflijk, vrouwelijk
femina	vrouw
femini generis	van het vrouwelijk geslacht
femini sexus	zie femini generis
feminus	vrouwelijk, van een vrouw
femme	echtgenote, vrouw
femme de chambre	kamermeisje
fenaison	het hooien, hooioogst
Fenesy	Venetië
fenijn	vergift, doodspijs

fenil	hooizolder
feniseca	maaier
fenynig	vergiftigd
feodaal	zie feodaal
feodaal goed	een stuk land of onroerend goed tegen bepaalde voorwaarden aan zijn leenman opgedragen
feodum	zie feudum
fer forgé	smeedijzer
ferblantier	blikslager
fere	bijna
feretrum	lijkbaar
fergon	zie fourgon
feria	dag
feria penultima	voorlaatste dag
feria prima	zondag
feria quarta	woensdag
feria quinta	donderdagdag
feria secunda	maandag
feria sexta	vrijdag
feria tertia	dinsdag
feria ultima	de laatste dag
ferie	lijst of boek van bij de rechtbank aanhangige zaken
ferien	vierdagen, verlofdagen
ferijnen	met een beitel frijnen van natuursteen
ferm	afk. fermier, boer(in), landbouwer, veehouder
fermette	boerderijtje, keuterboerderij
fermier	landbouwer, veehouder
fermier en location	pachter
fermière	boerin
ferpel.	bedrog, arglist, kwader trouw
ferrarius	ijzer
ferrarius faber	smid
ferreur	paardensmid
ferronnier	siersmid
fertegaal	hoepelrok
fertijl	vruchtbaar
fervrier	februari
ferwielen	fluwelen, fluweel
festeren	beleefdelijk onthalen
festinatie	verhaasting
festo sancti N. (in)	op het feest van de heilige N.
fetus	kind, nakomelingen
feu	wijlen, de overledene..., zaliger, ook: brandstapel
feodaal	leengoed, leenroerig
feudale goeden	leenroerige goederen
feudataire	leenman
feodum	feodaliteit, leenstelsel

feuermäuerkehrer	schoorsteenveger
feutrine	wolvilt
feux	zie feu
février	februari
fexeren	kwellen, plagen
feyten	inhoudende het gene men betonen, of bewijzen wil
fiancé, fiancée	verloofde, aanstaande
fiasque	strofles voor wijn, mandfles, buikfles
fiat	goedkeuring, ook: het geschiede alzo, het is goed
fibula	zie fibule
fibulator	loodgieter
fibule	kledinggesp, kledingspeld, sluitspeld, doekspeld
ficelle	klein stokbrood
fiche	beschrijving, gegevens, register ook: spie, pen, ook: van been gemaakte (waarde)plaatjes voor bij het kaartspel
fichu	sjaal, hoofddoek, halsdoek
fictie	verçiering? verdichtsel, verzinsel
fidei-commis(sum)	erfstelling over de hand, dit is erfmaking waarbij de erfgenaam de erfenis moet bewaren en niet aan een derde moet overdragen. ook: goed dat niet verkocht mag worden maar in een familie moet blijven
fideicommiss	erfbeveling, erfbetrouwing, erflating over de hand
fideicommissaire registratie boeck	boek met vermelding van op een fidei-commis betrekkinghebbend goed of zaak.
fideicommissarius	erfgenaam met last van overgifte?
fideicommissum	testamentaire beschikking, waarbij een vertrouwd persoon, die voor de wet optreedt als erfgenaam, opdracht geeft een zeker legaat uit te betalen aan iemand die wettelijk niet als erfgenaam kan worden aangewezen, de erfgenaam heeft het vruchtgebruik maar moet zonedig het terug geven aan de eigenaar
fidejussio	borgstelling, schriftelijke borgstelling
fidejussor	borg, ook: de peet die zich borg stelde voor een goede (christelijke opvoeding) van de jonggeborene
fidejussor	borg
fidel	getrouw
fidelio	trouw
fidicen	speelman
fiducie	betrouwing?, vertrouwen in een goede afloop of in de degelijkheid van iets of iemand
fief	leen, leengoed, domein, terrein
fiel	gal van dieren
fielterij	schelmerij
fier	nobel, waardig, hoogstaand, ook: bloeiend, fris
fière	zie fier
fiertel	zie fiertre
fiertere	zie fiertre
fiertre	lijkkist, doodkist
fifille	dochttertje
fifre	bespeler van een dwarsfluit
figaro	barbier, kapper
figlerius	pottenbakker, tegelbakker
figulus	pottenbakker, ook: kachelmaker

fijfel	kleine dwarsfluit
fijl	zie feil
fijlebaart	snotneus
fikkere	middelvinger
fil	zo afk. Filius, zoon
filatio	bloedverwantschap in neerdalende rechte lijn, afstamming in de eerste graat, kindschap
fileur	spinner, spinster
fileuse	zie fileur
filia	dochter
filia devota	religieuze, non
filia fratris	nicht, dochter van broer
filia innupta	ongetrouwde dochter
filia legitima	wettige dochter uit een voor de kerk gesloten huwelijk geboren
filia redicta	nagelaten dochter
filiabus	dochters
filiialis	hulpkapel, hulpkerk
filiarum	van de dochters
filiaster	stiefkind, stiefzoon, (na de 14 eeuw) ook: schoonzoon
filiastistri	stiefkinderen, schoonkinderen
filiatie	familie verwantschap, afstamming
filiation	afstamming in de eerste graad, in rechte lijn, verwantschap
filiationprobe	afstammingsbewijs
filiaë	dochters, van de dochters
filicarius	steenzetter, stratenmaker
fili	van de zoon, de zonen
filiola	dochtertje
filiolus	zoontje, doopkind, peetzoon
filitrix	spinster
filius	zoon
filius legitimus	wettig, zoon uit een voor de kerk gesloten huwelijk geboren
filius natu maximus	de oudste zoon
filius natu minimus	de jongste zoon
filius naturalis	buitenechtelijke zoon, van mindere afkomst, van lagere stand
filius unicus	enige zoon
fillasse	grof meisje
fille	dochter
fille mère	ongetrouwde moeder
filleul	petekind
filleule	zie filleul
filis	zoon, nakomelingen
filis de France (les)	de prinsen uit het Franse koningshuis
fin	dood
finalijk	eindelijk, glad af
fine en effecte (ten)	met het doel
finesse	vond (verzinsel), loosheid, lift, praktijk om iets uit te voeren
fingeren	versieren, bootsen?
fingieren	versieren

finis	einde
firmarius	landbouwer
firmeren	vestigen, gestadigen (voortdoring)
firmerie	ziekenhuis
firmlinge	vormelingen
fiscaal	graaflijkheids, of de lands schatbewaarder, verzorger
fiscalis	behorende tot de fiscus
fisce	lands schatkist
fiscus	Merovingische / Karolingische bestuurseenheid, belastingdienst
fistulator	fluitspeler, (stads)muzikant
fitsen	scharnieren
fix	sterk, krachtig
fl	afk. florin, florijn, gulden
fl, flor	afk. floréal, maand van de bloei
flabbe	betaalmiddel, 1 flabbe=4 stuivers ook: oorveeg, vuistslag
flaconnier	flessenmaker
flagellation	geseling
flageller	geselen
flanckaert	jas van krijgslieden
Flandorum	Brugge
flaptafel	zie hangoortafel
flator	ijzersmelter
flatteren	pluimstrijken, vleien smeken
fléau	plaag, ramp, ook: dorsvlegel
flebotomarius	aderlater
fleer	kaakslag
flenni	flanel
flep	driehoekige hoofddoek
fleppen	drinken
fleresijn	jicht
fles	inhoudsmaat voor wijn, 1 fles=ca.0,8 ltr. ook: gevonden, Amsterdamse fles=ca. 0,88 ltr. of 44 fles in een anker
fleur de lijs	heraldiektteken, lelie
fleuret	zie floret
fleurons	heraldiektteken, gestileerde aardbeibladeren
flikkerslagen	bliksemflitsen
flikkersout	salpeter
floers	doorzichtige zwarte stof van wol of zijde
flor	afk. floréal, maand van de bloei
floréal	april
floreenplichtige	degene die op grond van het bezit van een zgn. schotschietende hoeve (in Friesland) verplicht was tot het betalen van de floreenbelasting
florenus	gulden
floreren	bloeien, welvarende zijn
floret	schermdegen ook: zijdegaren
florijn	muntsort, waarde gelijk aan 28 stuivers
flouflute	zie flute
flouwiellen	fluwelen

fluctuëren	zwerfen, zwalpen (rondzwerfen), sukkelen
flux	terstond
fluim	slijm
flume	rivier
flute	penis, piemel
fluwijn	kussensloop
fluxu sanguinis	door een bloeding
fme	afk. femme, vrouw
Fn.	afk. op huw. akte, familienaam
fo	afk. folio, blad, folio
focaria	keukenmeid, vrouw van een soldaat, concubine
foderator	lakenarbeider, sergeant belast met de kleding
foemella	vrouw
foeniseca	maaier
foerneuijsen	kook:plaats
foetus	kind, nageslacht, nakomelingschap ook: ongebooren kind
foin	hooi
fokker	rijkaard, in de zin van gierig iemand
fol appel (t')	kwalijk en ten onrechte beroepen
folen	stoten, stompen, ook: wel dollen
folie	lustslot, buitenplaats
foliet	blad van boek
folije	malligheid, gekheid, malle streek
folio	blad, op het blad van het register
folio recto (in)	op de voorzijde van het papier
folium	blad van een boek
folle	krankzinnige
foly	een blad
folye	zothed
foncé	bruin, zwart, donker
fond de robe	onderjurk
fonderie	gieterij
fondeur	gieter, smelter
fondrière	moerassige grond
fonte	gietijzer
foraneus	wonend buiten de wallen, vreemdeling in een stad
forçat	dwangarbeider
force	geweld, macht
forceren	bemachtigen, verkrachten, overweldigen
forestarius	boswachter
forestier	zie forestarius
forêt	dakstoel voor bijvoorbeeld angelusklok, ook: woud, groot bos
forge	smidse, smederij
forge de serrurier	slotenmakerij
forgeron	smid
forgeur	zie forgeron
forma pauperis	voor armen gratis

formaliseren	tegen aankanten, tegen kanten, opmaken
formaliteit	gedaante, gestalte, aanstelling
formente	meelbrij
formulier	voorschrift, leest?
formulierboek	mogelijk een gebedenboek?
fornacarius	kachelsmid
fornicateur	hoereerder, ontuchtige, overspelige
fornicatie	hoereri, smuikmin, ontucht
fornicatio	alle (verboden) buitenechtelijk geslachtsverkeer, overspel
fornicatrice	zie fornicateur
forqueten	vorken
fort	zakkendrager
fortasse	misschien
forteresse	gevangenis
fortificatie	sterk maken
fortificeren	versterken
fortifieren	versterken
fortsier	kist met ijzeren beslag
fortuynne	geluk, kans, avontuur
forum	markt
fossa	gracht, kuil, graf
fossarius	doodgraver, boerenknecht
fosse	ondergrondse kerker
fossé	sloot, greppel, slotgracht
fosse d'aisances	beerput
fosseit	gracht
fossoyeur	doodgraver, grafdelver
fouet	zweep, roede
fouetter	geselen
fouine	hooivork
foulard	halsdoek, hoofddoek
fourgon	reishwagen
fourieren	onderdak verschaffen
fourneren	verschaffen, opbrengen, overbrengen
fournil	bakhuis
fournissement	lijst van alle ingeleverde stukken
fournneys	fornuis, oven
fourreur	bontwerker
fourrier	kwartiermaker
foveren	koesteren, togedaan zijn, ophouden aanhangen
foyer	stookplaats
fr, frim	afk. frimaire, maand van de slacht
fra.	afk. frater, broeder, geestelijke in een lagere orde
fragijl	broos
fragner	kruidenier
fraise	geplooid halskraag
franc maçon	vrijmetselaar

franc or	goudfrank
francaert	zie franckaert
francijn	perkament
franckaert	graanmaat, 1 franckaert=152 ltr.
francus	vrij van zegelrecht, vrijgesteld
francus scabinus	vrijschepen, lid van het heemgericht. rechtbank die buiten de openbare macht om vonnissen uitsprak en ten uitvoer bracht. (om tegenstanders te elimineren)
frater	broer, broeder, tweeling broer
frater germanus	halfbroer, tweelingbroer
frater patruelis	zoon van een broer
frater predicator	predikheer, Dominicaan
frater uterinus	halfbroer
fraternitas	broederschap
fratres consanguini (eus)	halfbroers, broers met de zelfde moeder maar van een andere vader
fratres consanguini (eus)	halfbroers, broers met de zelfde vader maar van een andere moeder
fratres dormientes	de zeven slapende broeders, 27 juni, ook: 10 juli aangegeven
fratres gemelli	tweelingbroers
fratres germani	tweelingbroers
fratria	broederschap, gilde
fratria filia	nicht
fratris	voor de broers
fraude	bedrog, arglist
frauentag	Maria geboorte, 8 september
fre	afk. frère, broer
freidsem	vallende ziekte, epilepsie
freitag (de stille oder gute)	Goede of Stille vrijdag, vrijdag voor Pasen
fremineur	minnebroeder
fremtmeester	gildenmeester afkomstig van een andere plaats of streek
frenarius	riemenmaker
frenesie	krankzinnigheid
frenesye	razernij
frenetike	krankzinnige
frequenteren	bewandelen, doorwandelen, bij wonen
friand	lekker
friandyse	lekkernij
friche	braak liggend land
frieel	mand
frimaire	november
frioen	vink
Frise	Friesland
frivoil	beuzelachtig, leurachtig, slecht
frivool	ongeldig, maar ook: ijdel
froc	bovenkleding van een man of vrouw ook: monnikspij
froenen	zie: vronen
from	afk. froment, tarwe

from	vroom
fronarbeiter	arbeider in vroondienst, in herendienst, in leendienst
fronbauer	boer wonend op vroomland, leendienstplichtige
fronfrei	vrij van vroondienst, vrij van herendienst
fronfuhre	vervoer in herendienst
fronpflichtig	tot vroondienst verplicht, herendienstplichtig
fronton	geveldriehoek
frs.	afk. fraters, broeders
fructidor	augustus
fructifieren	vruchten voortbrengen
fructueux	vruchtbaar
fruitier	kaasmaker
frumentarius	graanhandelaar
frumwerker	dagloner
fruste	te vergeefs
frusteren	vruchteloos maken, benemen
frustreren	bedriegen
fruwiel	fluweel
frygische muts	heraldiekteken, vrijheidshoed, rode Jacobijnenmuts tijdens Franse revolutie
fs.	afk. filius, zoon
ft	afk. fait, feit, gebeurtenis, voorval
ft, fruc	afk. fructior, maand van de vruchten
fuederyng	voering
fuere	zij zijn geweest, zij waren
fuge	vlucht
fugeren	vluchten, vlieden
fugieren	vluchten, wegdoen
fugitief	zie fugitijf
fugitijf	voortvluchtige
fugitijff	voorvluchtig, bankroet
fuik	vrouwelijk geslachtsorgaan, vistuig
fruit	hij is geweest, hij is genoemd
fruit ... annis	hij was ... jaar oud
fuite	inhoudsmaat, 1 fuite=5 kan,=7 tot 10 ltr.
fullo	lakenvoler, hoedenvolder
fulmine tactus	getroffen door de bliksem
fulmineren	bliksemen, razen, woeden, uitbulderen
fulnarius	touwslager
fulpe	fluweel
fumiste	kachelsmid, schoorsteenveger
fun	schelm
funambulesque	koorddansers
functie	ambt, bediening
fundamentenboek	boekje met de beginselen van de christelijke leer door Menno Simons fundatio stichting
fundavit	stichtte een jaargetijde
anniversarium	

fundavit	stichtte een jaargetijde voor de rust van zijn ziel. (instellen van een jaarlijkse herdenking van een overledene)
anniversarium pro requi animae suae	
funeralia	begrafenis, lijk plechtigheid
funifex	zeilmaker
funs	vies, vies uitziende
furieux	dul, razende woedend
furnarius	kachelsmid
furneren	verschaffen, opbrengen
furnieren	processtukken in procesdossier doen
furnissemte	uitvoering van een vonnis
furset	zacht als zijde
fusil	schutter
fusor aurichalci	geelgieter
fusor campanarum	klokkengieter
fusor pottorum	tingieter
fusor typorum	lettergieter
fussenvellen	vossenvellen
fustein	bombazijn, een grove wollen stof uit boomwol
fustigatie	gegeseld
fustigieren	geselen
fy	foei

G

G	afk. geboorteregisters
g	afk. geburten
G	afk. Gereformeerd
g	afk. gros, dik, fors, gezet
g	afk. gule/gueles, heraldiekkleur, kleur rood, ook keel genoemd, aangegeven door verticale arcering
G	geboorten
g' institueerde erfgename	ge-, benoemde erfgenaam?
GA	afk. gemeentearchief
Ga.	afk. huw. akte, geboorteakte
gaande	heraldiektaken, dieren zijn lopend afgebeeld
gaarder	belastinginner
gaarmarkt	vleesmarkt
gaay	mannetje, vrouwtje
gabelle	zoutbelasting, ook: tol
gaberdyen	uit gekkigheid, voor de lol
gable	fronton boven een dakvenster
gâble	zie gable
gademe	huisje, stalletje, winkeltje
gader	traliewerk, hekwerk
gaderloop	volksoploop
gadoop	zie gadopen
gadoot	beroerte, plotselinge dood ook: de pest
gadopen	nooddopen
gaerde	tuin
gaerdenare	tuinman
gaerderie	tuinderij
gaert	zie gaerde
gaffel	heraldiektaken, vorkvormig, rechter en linker schuinbalk op een paal, alle delen zijn gelijk van lengte
gage	weder, huurloon, huur, winst, bezoldiging
gageeren	bezoldigen, belonen, wedde
gageren	betalen, belonen
gagie	salaris
gailer	landloper, bedelaar
gailland	vrolijk
galgaert	schurk, boef
galgehoel	galgenveld
galgevelt	zie galgehoel
galghe	galg
galgiator	laarzenmaker
galgoort	galgenplaats
galiette	een rijtuig

Gallopia	Gulpen
galoetsen	zie galoetsen
galootsen	overschoenen van leer
Galoppe	zie Gallopia
gamin	zoontje, dochtertje
gamine	zie gamin
ganc	de verplichting van de burgers om met de stadsbanier ten oorlog te trekken buiten de stad.
ganc(k)	bospad
gancacht	in goede staat
gancpad	voetpad
ganea	meisje, snol
ganerben	erven van een ondeelbare bezittingen
gangachtig	officieel geldig, gangbaar
gangh	zie ganc
gängler	venter
gangredine consumptus	verteerd door kanker
Ganipa	Gennep
ganser	poellier
ganter	veilingmeester
gantier	handschoenenmaker
gantteken	(onder)tekening, het (onder)tekenen
ganzebord	bordspel, uitvoering als nu nog gebruikt
ganzelinnen	(tafel)linnen met ingeweven figuurtjes.
garbae	schoven, graanschoven
garbeleuren	uitpluizen
garbule(e)ren	uitzonderen, uitziften
garcifer	kok
garçon	bediende, knecht, loopjongen, jongen
garçon boucher	slagersknecht
garde	roe, wachthuis, bewaking, bewaker
garde civique	burgerwacht
garde frontière	grenswachter
garde-bras	wapenuitrusting, metalen armplaat
garde-l'eau	uitroep bij het uit het raam gooien op de openbare weg van urine en (vuil)heid huishoudelijk afval
gardel	spijker, bevestigingsmiddel, in het bijzonder om natuursteen vast te zetten
gardelsteen	natuursteen waarin de 'gardel' met lood werd vast gezet
gardesoldat	soldaat van de wacht
garensparner	wildstroker met netten en/of strikken
garite	wachthuisje, wachttorens, wachthuisje op de stadsmuur
garn	afk. garnizoen
garnaedtman	garnalenvisser
garrigue	kreupelhout
garrot	worgpaal
gars	zie gras
gars jehens gars	op gelijke voet staan, naar evenredigheid

garse	zie gerse
garsoen	schildknaap, page
garter	botermaat
garve	schoof
gäste	peetoom en -moeder. getuigen
gastebot	dagvaarding van een burger door een niet burger
gasteeren	plunderen
gasteren	zie, gasteeren
gasthuysboef	landloper
gauderen	verblijden, ook het genot of gebruik van iets hebben
gaudete (in domino semper)	3e advent
gaufrier	wafelijzer
gaut	zie goud
gave ende ongecancelleert	ongeschonden en niet door geschrap, doorhaling, of door insnijdingen ongeldig gemaakt
gavele	belasting op diverse stoffen, bijvoorbeeld zout
gawech	zie gaweg
gaweg	voetpad, gaanweg, looppad
gayole	gevangenis
Gd	afk. huw. Akte, grootouders bruid vermeld
geaccuseerd	de van contumacie (verstek) beschuldigde
geaderd	heraldiekteken, bladnerven zijn aangeven in andere kleur dan het blad
geadmitteerd	toegelaten, officieel ingeschreven en toegelaten
geadmitteert	toegelaten
geaffectioneert	toe neigen
gealimenteert	onderhouden
geallegeerd	gewezen op
gealligeert	aangevoerd
gealligierde	degene die zich ergens op beroept
geannecteert	aangehecht, bijgevoegd
geannodeerd	van opmerkingen en verduidelijkingen voorzien, in beslag genomen
geapprahendeerde	in hechtenis genomen
geapprobeerd	vastgesteld
gearestierde	bij wie beslag is gelegd, gearresteerde
gearresteert	vastgesteld
geassumeerden	aangenomen
geattaqueerd	aangevallen
geavoueed	er mee ingestemd
geb	afk. geboren
gebaard	heraldiekteken, baard heeft andere kleur
gebaerresse	moeder
gebalanceert	tegen elkaar afgewogen
gebannen	gedwongen te verblijven
gebeneficeert	voorgesteld voor de
gebetert	verbeterd
gebodegelt	zie ghebodeghelt
geboerlic	behoorlijk

geboren mombaer	zie: mombaer
gebot	dagvaarding
gebotboeck	register van de stedelijke verordeningen
gebrantmerckt	gebrandmerkt
gebreckelicken	gebrekkigen
gebruickweringe	in gebruik zijn/had (gepacht)
gebruusamheithet	recht van gebruik, het genot hebben van iets
gebuerlic	zie geboerlic
geburen	geburen zijn deelnemers bij het aasdomrecht, zijn vergelijkbaar met de schepenen bij schepenrecht
Geburt des Herre	Geboorte van de Heer, Kerstmis, 25 december
geburt von oben her	dopen
geburten	geboorten
gebuur	inwoner in een plaats, meestal niet de buurman
gecanceleert	geschrappt, doorgehaald, of door insnijdingen ongeldig gemaakt
gecedeerd	overgedragen, overgedragen recht
gecedeert	zie gecedeerd
geciteert	gedagvaard, opgeroepen, ontboden
gecoft (jegen)	gekocht (van)
gecollationeert	vergeleken met het
gecommitteert	met lastgeving afgevaardigd naar..., belast, benoemd
gecommuniceert	ter kennis gebracht
gecompareert	verschenen
gecompoteert	dragen
gecondemneert	veroordeeld
geconditioneert	overeengekomen, bepaald
geconsacreerde	gewijde
geconsideert	overwogen, overdacht, beschouwd
gecooren	gekozen
gecopuleerd	zie ghecopuleerd
gecoren	zie gecooen
gecoren mombaer	een voogd ad hoc, gekozen door een persona miserabilis (armlastig persoon)
gecreneleerd	gekanteeld, heraldiekteken, kantelen
gedaagde	de in rechte aangesprokene
gedagedachg	dag van rechtzitting
gedebuseerd	uit de beurs gehaald, betaald
gedeeld	heraldiekteken, schild is loodrecht in twee gelijke vlakken verdeeld
gedelegeerden-regter	een aangewezen en aangestelde rechter
gedelibreert	beraadslaagt
gedilajeert	uitstel, gezocht
gedinge	rechtsgeding, de rechtszitting
gedisolveerde huisvrouw	gescheiden huisvrouw van...
gedisponeert	beschikt
gedragt	samenstel van 4 molenwieken
gedreigementeerd	gedreigd
gedreyght	gedreigd
gedril	copulatie

gedwarsbalkt	heraldiekteken, schildverdeling bestaat uit een even aantal dwarsbalken
gee	oppervlaktemaat, 1 gee=1/6 morgen
geëcht	in huwelijk verwekt
geëed	beëdigd
geeft ootmoediglich te kennen	begin van een verzoek boven aan een brief, rekest
geel	heraldiekteken, kleur om goudkleur weer te geven in tekening
geelgieter	geelkoper-, messing gieter
geëligeert	gekozen
geëmaneert	uitgegaan, uitgekomen, voortvloeiend uit
geen eenne	niet dezelfde
geenumeriert	opgenoemd
geerde	oppervlakte maat
geers	oppervlakte maat, groot ca 0,3017 ha, in elk deel van het land anders van oppervlak. De hoeveelheid grasland nodig om een koe te voeden
geërvet	geërfd
geëwicht	levenslang aangesteld
geexcedeert gegaen is...	is boven de raming
geexpedieert	een (officiële) akte van opgemaakt
geexpireert	vervallen de dato
geëxpresseert	uitgedrukt, hier beschreven
gefameert	zie fameeren
gefankelick gebracht	in de gevangenis gezet, -gebracht
gefundeert	gesticht, op gereede gronden gebaseerd
gegademe	kamer, vertrek ook: kelder
gegagierde	betaald door (bij betrekking)
gegaten	gegeten
gegeerd	heraldiekteken, verdeling van een schild in acht gelijke driehoeken
gegoed	bemiddeld
gegoede stand	zeer goeod, de meer goeoden, de 'bourgeoisie' de stadse rijken
gegoet	aangeslagen
gegyselt	gegeseld
geheffet	geheven
geheimschrijver	ambtenaar belast met de geheime correspondentie
gehoert	behoord
gehoochnisse	herinnering
gehoond	heraldiekteken, als een figuur een deel mist is het gehoond, bijvoorbeeld leeuw zonder staart
gehout hebben	het bewijs hebben, dat een rechtszaak door de bewijseed beslist is
gehout voldoen	het betalen van de geëiste som, in voldoening aan de afgelegde bewijseed
gehowen	gehouden, verplicht
gehucht	dorpje, enkele huizen bijeen
gehuechnisse).	zie gehoochnisse
gehuisschen	zie gehuysschen
gehuysschen	echtgenoten
geijzert	geharnast
geimpertreert	aangenomen

geinquireert	opgevraagd
geinterineert	Gestandet?
geiseler	veehandelaar
geißelträger	gerechtsdienaar, bode
geisttag	Pinksteren
geitsvoet	koevoet, hef-/ sloopwerktuig
gejustitueerde	rechtmatige
gekhoemen	gekomen
gekoeft hieft	gekocht heeft
gekoft	verkocht
gekrönte vier	gekroonde vier, 8 november
gekuischt	gewassen
gelab	leuterpraat
gelachter	gevonden als lengte en als ruimte maat, afmeting niet bekend
gelasin	zie glasijn
gelave ende swere	beloof en zweer
gelbgießer	messinggieter, kopergieter
gelden	betalen
gelder (de)	de koper
geleisten	presteren, nakomen, voldoen
gelent	schutting, hek.
geliede	getuigde, verklaarde
gelijckhalf	ieder de helft (krijgen , betalen)
gelindt	zie gelent
gelobbert	geplast
geloeft	beloofd (als een soort eed)
gelogen	gelegen
geloifde	beloofde
gelooffwaardige	betrouwbare
geloofwaardig	kan men geloven wat hij zegt
gelove unde sweere	beloofd en zweer
geloven	beloven, verzekeren, garanderen
gelt	contanten
gelte	vloeistofmaat, 1 gelte=1/48 aam
gelzer	castreerder
Gem.	afk. gemeente, gemeente, meestal als kerkelijke groep
gemak	een toilet, aan de buitenzijde van het huis
gemaket	gesloten
gemakje	zie stilletje
gemakkoffer	zie stilletje
gemeene regierders	de gezamenlijke bestuurders
gemeene stoelen	gewone rechte eenvoudige keukenstoelen
gemein(t)e woche	de gemene week, vanaf 29 september
gemeinde	gemeente, meestal als kerkelijke groep
gemelde kinder	wettige kinderen
gemellæ	vrouwelijke tweelingen
gemelli	mannelijke tweeling

gemellus	tweeling
gemelte	gemelde
gemenckt	in mindering gebracht, verminderd
gemenen scepen	de gemeente raad
gemet	oppervlaktemaat in Vlaanderen en Zeeland onderverdeeld in 3 lijnen of linen en vervolgens in 100 roeden, ook: oppervlakte maat, 1 gemet is ca. 0,4 ha=300 vierkante roeden of gelijk aan 1 engelse acre, de maat is plaatselijk zeer verschillend
gemet (vervolg)	1 rijnlanse gemet 0.4258 ha, 1 Blooise gemet 0.3924 ha , 1 Duivelandse gemet 0.4034 ha
geminæ	zie gemellæ
gemine(e)ren	verdubbelen
gemini	tweeling
geminus	zie gemini
gemmagenum	kachelsmid
gemmarius	juwelier, steensnijder, stempelmaker
gemoede, (met...)	goedschiks
gemoveert	teweegebracht
gen	afk. voor genatorus, ouders ook: afk. voor genus, geslacht
genacht(ing)e	rechtszitting, rechtsdag
genar	schoonzoon, ook neef of bloedverwant
gendre	schoonzoon
genedig	genadig. In afkorting vaak g.h. genadige heer voor graaf of hertog
genedorteyckent	ondertekend
genegotieerde capitaalen	verhandeld kapitaal
gener	zie genar
generaal	gemeen, algemeen
generaelijck	over het geheel genomen
générale	hoofd van een vrouwelijke orde
generali absolute	met algemene absolutie
generereen	telen, voortbrengen
genereren	zie generereen
generous	grootmoedig, edelmoedig
generi	van de schoonzoon
generis	van het geslacht
generosa	weledelgeboren dame
generosus	weledelgeboren, edelmoedig, uit een edel geslacht
genetores	ouders
genetrix	moeder, zij die baart
genge ende geve	gangbaar
gengler	venter
genimen	afstammeling, nakomeling
geniminis	zie genimen
genitor(es)	vader, (ouders), verwekker
genitum	verwekt, voortgebracht, geboren
genitura	nageslacht, geboorte -uur
genitus	zie genitum
genoderteyckent	ondertekend

genoech	zie: eene genoech
genoeghzaam nootlijk	meer dan noodzakelijk
genootdrongen	genoodzaakt
gens	familie (van mans wegen), geslacht, stam
gentil	edel
gentiles	verwanten
gentilhomme	edelman
gentilhommeière	adellijk landgoed, kasteeltje
gentilitas	verwantschap
gentilitius	tot het geslacht (de familie) behorend
gentis	van het geslacht
genui	ik heb verwekt
genus	geslacht, stam
geobserveert	gehoorzaamd
geôlier	gevangenisbewaker
geordineert	opgedragen
geordoneert	bevolen
geordoneert sall worden	opdracht zal krijgen
gepasseert	overgedragen
geperpetreert	bedreven
gepossideert	verkrijgen, verkregen
gepræsteert	uitgebracht
gepredomineerd	overheerst
geprocreëert	verwekt
geprocureert	voortgebracht
geproeven.	bewijzen.
gequalificeerde	notabele
gequel	lijden
gequets	gewond, verwond
geraffineert	afgevaardigd
geraria	kindermeisje
gerecht siin in	recht op een deel van iets hebben
gerechtelijk onderzoek	huiszoeking, nasporing
gerechtelijke beslaglegging	gerichtlick
gerechtigheden	recht op hebbende
gerechtigheeden	waar men recht op heeft
gerechtsgenoten	schepenen
gerechtslieden	bijzitters van de rechter
gerechtsman	bijzitter bij een rechter
gerechtsweers	volle neven van elkaar
gerefereerd	verwezen
geremarqueert	opgemerkt
gerequireerde	verweerder, tegen de welke enig verzoek gedaan werd
gerequireert	verzocht
gereynnicht	gereinigd

gerfkamer	sacristie, kamer waar de priester zich kleed voor de kerkdienst
gericht	berecht
gerichtelicken	commer
geridons	ronde tafels, vaak met zilverrand en inlegwerk
gerigte	gericht, wettelijk vereiste bijeenkomst
geringd	heraldiektken, voorzien van een ring
germ	afk. germinal, maand van de kieming
germana	zuster, volle eigen zus
Germanie	Duitsland
germanus	broeder, volle eigen broer
germen	afstammeling, nakomeling
germinal	maart
germinus	afstammeling, nakomeling
geroect	een onderkleed aanhebben
gerridons	zie geridons
gerse	landmaat, 1 garse=ca 200-250 roeden, verschilt van plaats
gersen	laten grazen van een koe
gerulus	bode, drager
gerwen	sacristie, kamer waar de priester zich kleed voor de kerkdienst
gerwer	leerlooiër
gesamender hant (mit.)	gezamenlijk.
gesand	die voor iemand, iets uit te voeren aangesteld is, ook: hof afgezand, zaakvoerder
gesate	onroerend goed, waarop men woont, het erf, behorende bij een woonhuis
gesceden	gescheiden
gesceiten	scheidsrechtelijke uitspraak
geschlecht	het totaal van een gelijknamige familie uit één stam, die zich in de loop van de tijd verspreid hebben over heel de wereld
geschlechter	patriciër familie
geschwei	schoonmoeder, schoonzuster, verwanten in het algemeen
geschyckt	gestuurd
geschyen	geschied
gesech	gesprek
geseet	harnas, gewaad
gesekert	verloofd, ondertrouwd
gesett	gesteld
gesette mombaer	voogd door de vader, het gerecht of magistraat aangesteld.
gesibbe	verwant
gesibschap	zie gesibbe
geslacht	zie geschlecht
gesmure	gepeupel
gesn(euv)	afk. gesneuveld
gesoch	moedermelk
gesolempnizeert	gesloten. bv bij huwelijk
gesontbrief	verklaring van onbesmet zijn (van het vee)
gespens	spokerij
gespu	gespuis
gespuis	gedierte

gestaden	toestaan
gestaetheyt	staat, stand, vermogen, gegoedheid
gestate	woonplaats, woning waarin men woont
geste	manier van roeren
gestede	rechtsgeldig, standhoudend
gesteecken	gestoken
gesteert	metselsteen zodanig aangebracht dat hij uit zich zelf niet afvalt
gestelde mombaer	zie gesette mombaer
gestelt	aangeslagen in een omslag, belasting
gesten	geschiedenissen, daden
gestick	genaaid
gestipuleerd	overeengekomen, vastgelegd
gestoelen	gestolen
gestop	omheining
gesufoceerd	gestikt
gesult	zoutig, bedoeld wordt zout van tranen
gesuspendeert	voorlopig de toegang ontzegd
geswaeren	gezworenen, hulp van de officieel benoemde
geswige	schoonzuster
geteykende	met een kenmerk
getogen	afgereisd, vertrokken
getogen uijt de copije	zo als uit de kopie, (schrijven), blijkt
getr	schelm, schooier
getrout	gehuwd, getrouwd
getrouwel	getrouwelijk
getuijgenisse beclaecht	getuigenis verklaring
getuuch	getuigenis, verklaring van een getuige, ook: een verklaring
getuych	zie: getuuch
getymmert siin	een huis bezitten
gevangenhoeder	gevangenisbewaarder
gevangkamer	gevangeniscel
gevarst	uitgesteld
geverbalierde	het besprokene
geverst	zie gevarst
gevest	aangebracht, gefundeerd
gevild	heraldiekteken, poot waarvan de huid ged. is verwijderd, meestal roodkleurig
gevioleert	verkracht, aangerand
gevisitert	onderzocht
gevlamd	vurig
gevlucht	samenstel van 4 molenwieken
gewanthuis	lakenhal
gewaterd	golvend
geweddet	zie ghewet
gewelder	iemand, die geweld gepleegd heeft.
geweltmeester	beul
gewesen	voorheen, vroeger

gewichten (apothekers)	1 pondt=12 oncen, 1 once=8 drachmen=2 lood, 1 drachme=2 siseyn=3 scrupelen, 1 scrupel=20 granen=2 obolen, 1 obole=3 siliquen 1 silique=4 greinen, 1 grein of aesken =1 terwegraen, 1 terwegraen=1/20 scrupel, 1 scrupel =1/3 drachme
Gewichten (goud en zilver)	1 pondt=2 mark Troys=16 once (Brussels gewicht), 1 once Troys=20 Engelschen troys, 1 Engelschen Troys=32 aeskens, 1 fierlick=8 aeskens, 1 troyken=4 aeskens, 1 deusken=2 aeskens
gewichten (winkelier)	1 steen=8 pondt, 1 pondt=4 vierendeel=16 oncen, 1 oncen=4 satijn
gewichten, (stadswaag)	1 wage of poose =144 pondt, 1 steen=8 1/4 pondt, 3 steen=25 pondt, 1 centeneer=100 pondt
gewijs	vonnis
gewijsde	zie ;gewijs
gewint	zie ghewijnt
gewoentlichen	gewoonlijk
gewoontlijke verteijckeninge	de gebruikelijke ondertekening, handtekening
gewroegen	beschuldigen
gezwoeren (lantmeter)	beëdigd (landmeter)
GG	afk. huw. akte, Gereformeerde Gezinten
Gg.	afk. huw. akte, grootouders bruidegom vermeld
ghadeslaen	waarnemen, zorg dragen voor
ghalghestick	galgenveld
ghaliette	zie galiette
ghebloetet	ontdaan van, beroofd
gebode	bevel, verordening
gebodeghelt	afkondigingsgeld
geboren	geboren
ghebuieren	burgers
ghecopuleerd	verzameld
ghecoren rnombaer	voogd, door een vrouw of een onmondige gekozen om haar bij te staan tot het verrichten van een rechtshandeling, waartoe zij zonder voogd onbevoegd is en waaraan haar gewone voogd niet kan medewerken, omdat hij zelf bij de zaak betrokken is
gheer	spits toelopend stuk land
gheestland	droge, onvruchtbare grond
ghegherst	laten grazen van een koe
ghegheven	gegeven, overgedragen
ghegheven int jaar ons Heren	opgemaakt in het jaar des Heren
ghehylickt	gehuwd
ghelaeghe	toestand, de staat waarin
ghelavie	lans
ghelegghen	gelegen
ghelpelic	op brutale wijze, op grove wijze
ghelte	zie gelte
ghemeenlijck	meestal
ghemenen	gezamenlijk, algemeen, gemeen
ghengh	zie ganc(k)
ghenuemt	genaamd
ghersennaers	grasverkoper

gheseten	woonachtig, gevestigd te...
ghesmure	gepeupel
ghestop	omheining
gheteijckent	ondertekend
ghevacnesse	gevangenis
ghevaer	doopheffers, peetvader, petemoei, peettante
ghevelt	terrein, veld
gheweere	geweer, wapen
ghewet	onder handslag gegeven (bijvoorbeeld akkoord met schuld)
ghewijnt	stuk land, akker
ghewint	windas van een molen
ghichten	eigendomsoverdracht verrichten
ghijfte	overdracht (wettelijke)
GHO	afk. geboorte-, huwelijks- en overlijdensregister
ghoensdach	woensdag
ghuldens Rijns	betaalmiddel, gulden in de 16e eeuw geslagen door de keurvorsten aan de Rijn 1 ghuldense Rijns=28 stuivers (16e eeuw)
gicht	wettelijke overdracht, door de schepenen bekrachtigd, ook: afgelegde verklaring, bekentenis
gichte	zie gicht
gichtebrief	gerechtelijke akte
gichten	schepenakten ook: een verklaring afleggen, ook: bekentenis laten afleggen na op de pijnbank en /of op andere pijnwerktuigen behandeld te zijn
gichtendach	dag voor een verklaring in rechte
gichter	beul, bediener van de pijnbank of andere martelwerktuigen
gichtffige (jichtinge).	verklaring.
giede	oppervlaktemaat, 1 gee=1/6 morgen
gien	een verklaring afleggen
gieren	kraken
giftbrief	transportakte van een erfenis of onroerendgoed
gifte	zie giftbrief
gifte ter oorhsaek des doots	legaat, gift die pas rechtskracht kreeg na de dood van de gever
giftinge	schenking, in het bijzonder, schenken van een lijfrente
gignere	verwekken, voortbrengen
gigt	zie gicht
gijlbrief	bedelbrief voor een goed doel
gijselen	gijzelen, gevangen zetten
gilde	vereniging van personen die het zelfde beroep uitoefenen, zowel meesters, knechten als leerlingen
gildebrief	getuigschrift van meesterschap
gildebroeder	lid van een gilde, vakgenoot, collega
gildegelt	contributie aan het gilde waartoe men behoorde
gildeheer	overman
gildehuis	het verenigingsgebouw van een gilde
gildekamer	het verenigingslokaal van een gilde
gildemeester	deken van het gilde
gildepennig	pennig der gildenbroeders als bewijs van lidmaatschap

gildeproef	het vervaardigen van het meesterstuk, waarmee iemand het meesterrecht verwierf, ook het proefstuk zelf
gilderecht	het recht dat men als lid van een gilde had om een bedrijf uit te oefenen
gilderechter	bestuurder van het gilde
gildesprake	vergadering van het gilde
gildewezen	alles wat op de gilden betrekking heeft
giool	hondenhok
girator	landloper
gisarme	een aan twee zijde scherpe strijdbijl
giselschap	gijzeling
gisse	inhoudsmaat
gissinge	geschat, naar schatting
glaazen armblakers	glazen kandelaars, meestal wandkandelaars
gladius	zwaardensmid
gaese scrivers	glasschilders
glaswerker	glazenier, spiegelmaker
glasijn	van glas
gleibakker	pottenbakker
glendele	grendel
glesewerker	zie glaswerker
gloede	vuurtang, pook
gloeystaeck	pook
gloris	van de schoonzuster
glos	schoonzuster, zuster van echtgenoot
glose	een uitleg
gloseren	uitleggen
glosse	zie gloseren
glosseren	zie gloseren
glotzenmacher	klompenmaker
gloy	stro voor dakbedekking
glufenmacher	speldenmaker
glui	stro voor dakbedekking
glutinator	leerlooiër
gm	afk. grand-mère, grootmoeder
gnael	afk. generaal, bevelvoerder
gnd	afk. gendre, schoonzoon
gnrl	afk. generaal, generaal, bevelvoerder
Go.	afk. huw. akte, grootouders vermeld
godehuusberader	bestuurder van een godshuis (liefdadigheidsinstelling)
godehuusmeester	kerkmeester, kerkvoogd
godel	peetoom, peter
godenstag	woensdag
godskameren	huisjes voor behoeftigen, ook vrijwoningen genoemd
godtshuys	verpleeghuis voor armen, oude van dagen en zieken
godtspennijnck	aan een caritatief doel gegeven penning bij afsluiten van koop / contract
goed ende quaed	zo goed als mogelijk is
goeden (enen).	aan iemand een vast goed toedelen (gew. bij huwelijk of boedelscheiding.)

goedendach	puntige knots met ijzer beslagen
goedenissen	acte van verkoop van (on)roerende goederen of renten, ook: eigendomsrechten op onroerendgoed
goedinge	de toedeling van vast goed aan iemand
goedjen	gerei, tuig
goedt gedaen	vergoed
goensdach	woensdag
goer	drassig land, modder
goetduncken	toestemming
goethere	landeigenaar
goetshuse	klooster
goetwillige	goed willigen
goeyhen (doen)	rijkdom
gohelp	armenhuisje, meestal huisje van de diakonie
goidtshuis	godshuis, kerk
goinsdach	woensdag
goitz	Gods
gola	de geul
goldene messe	gouden mis, zaterdag na 29 september
goldene woche	Quatember week, week na de vastentijd
goldener sontag	eerste zondag na elke van de vastentijden (quatember)
goldschmiede	goudsmid
gonninge	toestemming
gonsen	duimen, draaipunt waar deuren aan hangen
goor	slijk, modder, drek
gordijnen	versterkingswerken van een stad
gorgegoy	gepeupel, gespuis
gorgel	keel
gorreelmakere	gareelmaker, paardentuig maker
gorsinge	weide, weiland, aangeslibd land
gortemaker	riemensnijder, riemenmaker
goteling	koperen of zinken emmer met hengsel en op 3 pootjes
gotelingh	vermoedelijk een kanonskogel
gothelinc	zeer grootte ijzeren ketel speciaal om valsemunters in kokend water te doden, ook een groot kanon en een maat voor graan
gotshaller	percentage van de koopsom dat aan de kerk of aan de armen moest worden betaald door de koper
göttel	peettante, meter
gottes auffahrt	Christus Hemelvaart
Gou	Gouda
goud	heraldiektaken, kleur, aangeduid met puntjes
goud gulden	munten 17e-18e eeuw , waarde gelijk aan 28 stuivers
goud rijder	munten 17e-18e eeuw , waarde gelijk aan 63 stuivers
gouden dukaat	muntsort, waarde gelijk aan 76 stuivers
gouden gulden	muntsort, waarde gelijk aan 60 stuivers
gouden rijder	muntsort, waarde gelijk aan 202 stuivers
goudijn	van goud gemaakt
gout	zie goud

goutboert	goudboordsel, galon
goutdraet	gouddraad
goutnaelde	borduurnaald
goutscumme	bladgoud
goutsmet	goudsmid
goutspange	gouden haak of gesp
gouveneren	in de hand houden, besturen, onderhouden
gouvernement	bestiering, plaatsvoogdij
gouverneren	bestieren, beheersen
gouverneur	voogd landvoogd, stadsvoogd, ruwaard, bewindsman
gouwe	weg langs een sloot, kanaal, watering
gowdtleer	leer waar ingedrukt vergulde afbeeldingen en/of letters
gp	afk. grand-père, grootvader
Gp.	afk. huw. akte, geboorteplaats
gr	afk. germinal, maand van de kieming
graad	trap, lid
graaf	bestuurder, door overerven van een deel van het land, lid van de adel van dat land, plaatsvervanger van de koning of keizer in een gouw
graaf	gracht
graaier	schreeuwer
graal	in ridderromans het ideaal waarnaar zij op zoek gingen, oorspronkelijk Keltische wonderbeker
graan	lieveling, grijs
grachtmaker	doodgraver
gradus	graad van bloedverwantschap
graeff	schuine walkant bij beek, schuin gelegen
grael	vaatwerk, schotel
graendeniers	graanhandelaren
graender	graanzolder
graet, graed	trap
graeuwerkere	bontwerker
graeve	graaf
graewynne	gravin
graf	kerker, gracht, loopgraaf
grafio	graaf
grafstede	een begraafplaats
graftmaeker	doodgraver
graftmaeker	zie grachtmaker
gal. absolute	afk. generali, met algemene absolutie
gramatse	vreemd gebaar, grille
granarius	baljuw, ambtman, bediende bij de graanbelasting
granessyl	tandijzer, steenhouwers beitel
granum	graan
grapharius	schrijver
gras	oppervlakte maat, groot ca 0,3017 ha, in elk deel van het land anders van oppervlak.
grasburgers	inwoners van het stedelijk rechtsgebied buiten de stadsmuur, die door het stadsbestuur tot burgers aangenomen zijn
grase	oppervlaktemaat voor weiland

grasgrond	heraldiektaken, groenkleurige schildvoet, met meestal dieren of planten er boven of recht opstaande eg
grassarius	handelaar in vetten en olie
grasseeren	straatschenden, woeden, roven
gratia special	door een bijzondere gunst
gratie	goedgunstigheid, genade, dankzegging, kwijtschelding, vergunning, gunst geven, genade
gratis et pro deo	gratis
grattiae anno	in het jaar van genade
gratuiteyt	als men iets gratis of voor niks geven
gratuleren	dankzeggen, geluk wensen, zich wel beloven
graubroeder	monnik behorende tot de Orde der Franciscanen
grauwe orten	ruwvoer, groene erwten?
gravamen	bezwaarschrift
gravamina	zwarigheden, bezwaarnissen, bezwaren
grave	zwaar
graveren	bezwaren, kwetsen, etsen, insnijden, belasten
gravida	zwanger, zwangere
graviditas	zwangerschap
graviditatis	van de zwangerschap
gravis	zwanger, zwaar
graviteit	deftigheid, statigheid
grawerker	zie grauewerkere
grazend	heraldiektaken, dieren rechtopstaand met de kop naar beneden afgebeeld
greff	afk. greffier, griffier
greffelijzer	ploeg
greffiarius	griffier
gregarius	soldaat
gregio	soldaat (2eklasse)
greid	gras
greide	fries voor gras
greidlanden	graslanden
greinen manteltie	mantel, gemaakt van stof van kemels- of geitenhaar en wol
greineren	het oppervlak ruw en gekarteld maken van papier na het drukken
grens	een door de belanghebbende erkende en beschermde afbakening van een gebied
gres	oppervlakte maat, groot ca 0,3017 ha, in elk deel van het land anders van oppervlak
grieff	grief, hinder, kwetsing, schade, zwaar, moeilijk
grient	zandgrond, ook: buitendijkse gronden, strook grond beplant met bomen
griet	grof zand, steengruis
grietenij	groep bijeen behorende dorpen
grietenijhuis	bestuurshuis van een grietenij
grieterij	grietenij is een district of rechtskring onderscheidene dorpen omvattende
grietman	vertegenwoordiger van de graaf, hoofd van een Grietenij, sprak recht in civiele zaken recht met mederechters of bijzitters, in strafzaken was hij alleensprekend rechter, grietman is gekozen door de eigenerfden
griffie	stukkamer, schrijfkamer, leipen?
griffier	hofschrijver
groen	heraldiektaken, kleur, ook sinopel genoemd, weergave met schuinsrechtse arcering
groesvelden	nieuw aangelegd weiland

groet	groot, bepaalde afmeting hebbende
groetheere	zie grootheer
groetmoeder	grootmoeder
grofschilder	huisschilder
groit	betaalmiddel, 1 groit=?
groitsteen	grote baksteen
grondhof	cijnshof
grondpagt	grondpacht
gronevyschbanck	kraam op markt voor riviervis
grontschattinge	grondbelasting
groot	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 8 penningen en 12 mijten, ook gelijk aan 2 oortjes of 8 penningen, of 4 duiten
grooten	betaalmiddel, zilveren munten waarde =12 penningen
grootewel	epilepsie, vallende ziekte
grootheer	grootvader
grope	vaas, pot, ketel
gros	het geen wat uit de kladde in het net gesteld is, afschrift dat naar het origineel is gemaakt
grossa	gewaarmerkt afschrift van een akte
grosse	zie grossa
großer frauentag	Maria Hemelvaart, 15 augustus
grosseren	een gewaarmerkt afschrift maken, ook: in het net schrijven
grote roede	oppervlakte maat, in Limburg ca 0,04 ha
gruis	zemelen
grüner donnertag	(groene) donderdag in de stille week voor Pasen
grusdach	woensdag
grutarius	handelaar in groente en veldvruchten
gruus	zie gruis
gruyn	groen
Gs.	afk. huw. akte, gescheiden
gstadmacher	zakkenmaker
Gt.	afk. huw. akte, gehuwd te
guardianus	bewaker
gudentag	woensdag
guensdach	zie gudentag
gueux	bedelaars, maar ook naam voor geuzen
guldagh	vervaldag van een rente
guldecamer	gildenkamer
gulden	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 20 stuivers, betaalmiddel, 1 gulden, florin=20 stuivers, patards (st)
gulder	vergulden
gust	nog niet gekalfde koe
gute woche	de week na 29 september
guter donnertag und freitag	witte donderdag en goede vrijdag in de stille week voor Pasen
gvrn	afk. gouverneur, gouverneur, landvoogd, bestuurder
gyseler	veehandelaar

H

H	afk. heiraten
H	afk. huwelijksregister
h.	afk. hora, uur
h.a	afk. hoc anno, in het huidige jaar
H.G	afk. Honorabel Gents, eerbare lieden
H.H	afk. Honorabel, Home, eerbare heer (achten) waardig-, Heer
h.l	afk. hoc loco, in diens plaats
h.l	afk. huius loco, in diens plaats
h.m	afk. Hoogmogende
H.N	afk. Noble Homme, edelman, edele
H.P	afk. Honorable, Personne, eerbare-, personen, mensen
h.t	afk. hoc tempora, in deze tijd
haaien	heien
haaier	ontvanger der belastingen
haal	ketelhaak
haatooft	vrucht van de haat
habeat	dat zij hebben
habemus	wij hebben
habent	zij hebben
habiliteeren	bekwaammaken
habita dispensatione	na verkregen dispensatie
habita dispensatione mater moniumcontra hendi in tempora clauso	na dispensatie verkregen te hebben, in de gesloten tijd gehuwd. (bv vastentijd)
habita dispensatione matrimonium	gehuwd na dispensatie verkregen te hebben
habitabel	bewoonbaar
habitakele	zie habitatie
habitans	inwoner
habitans in dicto pago	inwoner van gezegde streek
habitatie	woonplaats
habitis imissorialibus	met verkregen verlofbrieven
habitueeren	bekleden
habyt	kleed
hac parochie	onze parochie
häcker	landarbeider
hactenus	tot nu toe, tot heden
hadder	twist
haechten	gevangen nemen
haecken en ogen	haken en ogen, sluiting van dun ijzerdraad
haemeker knecht	knecht van een paardenhalsjukken maker
haemmaeker	gareel -tuigmaker, paardenhalsjukken maker
haemorragia	door een bloeding, bloeding

haeretica	ketterin
haeretitus	ketter
haerides ejus funda verunt anniversarium	zijn erfgenamen hebben een jaargetijde gesticht
haermaker	haarwerker
haerspinster	wolspinster
haerwever	maker van harenkleden
haessen	broek
haesticheit	pest
haesticheitede	zie haesticheit
haestige siechte	pest
haeymans(land)	weiland ingesloten door duinen, meestal vrij onvruchtbaar gebied
hafenreffer	aardenpotten handelaar
hafteel	houweel
haftenis	hechtenis
Haga comitis	Den Haag, 's Gravenhagen
Hage ('s)	zie Haga comitis
hagedoc	gewelf
hagedocht	zie hagedoc
hagel	onweer
hagelschut	gepeupel
hagetronc	onecht kind
hagheghedinghe	kleingeding, mindere rechtspraak
haid, haed	oppervlaktemaat, 1 haid=0,18 ha
hakblok	heraldiektaken, slagershakblok
hakesnider	edelsmid
halbfasten	3e zondag voor Pasen
halfboenre	oppervlaktemaat, halve bunder
halfdachwant	zoveel als men in een dag kan ploegen
halff soe voelle	half zo veel, voor de helft
halfftepper	bierverkoper die alleen per haalkan mag verkopen
halfje	inhoudsmaat, zeer verschillend in afmeting
halfkopmaat	graanmaat, 1 halfkopmaat=1/256 lopen
halflevend	halfdood
halfline	landmaat, de helft van een line=50 roeden
halfmaat	graanmaat, 1 halfmaat=halfscheidhelft, half 1/64 lopen (Leeuwarder stedemaat)
halfscheid	helft, half
halfschepel	maat voor droge waren
halfstedemaat	graanmaat, 1 halfstedemaat=1/128 lopen (Leeuwarder stedemaat)
halfvandel	graanmaat, 1 halfvandel=1/8 lopen
halfvastene	donderdag in de derde week van de vasten
halfvierendeel	zie halfvandel
halfwinningen	de halfwinning was het recht te profiteren van de helft van de vruchten van de gewassen op zekere gronden. De zettingen daarvan waren door eigenaar en de pachter bij helft te ragen
halinge	in het geheim
hallegebot	afkondiging in de hal
hallinc	gouden munt, ter waarde van 27 stuivers

hallincborse	klein geldbeursje
hallore	zoutzieder
halme (ende gifte)	geven
halmer	grenssloot tussen twee percelen
halsbant	ketting, nekversiersel ook: nekband voor honden
halsberger	harnasmaker
halsberghe	pntserhemd, maliënkolder
halsberghoele	zie halsberghe
halsbeugel	zie halsiser
halsboei	zie halsiser
halseigen	over wiens leven een ander naar willekeur beschikken kan
halsen	onthalzen, onthoofden, ook in de betekenis van omhelzen
halsgerechte	halsgerecht, het hoge gerecht, de bevoegdheid om het doodvonnis uit te spreken, criminele rechtbank
halsgeweer	vuurroer, geweer
halsgheweir	zie halsgeweer
halsheerlycheit	halsheerlijkheid, een heerlijkheid met laag en hoog gerecht d.i. halsrecht
halshere	halsheer, hij die over iemands leven en dood beschikken kan, heer van een heerlijkheid met halsrecht
halshouwer	beul
halshuggen	zie halshouwer
halsiser	halsijzer, halsboei, halsbeugel, ijzeren band om de hals waarmede een misdadiger vastgeklonken werd
halsklieren	halsdoek
halslossinge	het afkopen van een rechtmatige doodstraf
halsmisdaad	misdaad waarop de doodstraf staat
halsrecht	voltrekking van de doodstraf
halsrechter	rechter die een doodvonnis kan uitspreken
halsstraf	doodstraf
halstarium	zie halster
halster	graanmaat, 1 halster=2 semester, 2 viertel
haltake	maat voor vloeistoffen
hameau	gehucht, buurtschap
hamel	schaap
hamelvlees	schapenvlees
hancdief	beul, scherprechter ook: galgenaas
hancijser	haal, ketting met haak boven vuur, voor het ophangen van pan boven het open vuur
hancman	zie hancdief
handaexe	handbijl
handarts	chirurg, heelmeester
handdwael	zie handdwale
handdwale	handdoek, tafeldoek
handemercken	analfabeten tekens, meestal kruisje van iemand die niet kan schrijven
handen (in)	in eigen gebruik
handscoemaecker	handschoenmaker
handstreich	verloving
handtneminghe	zie hantneminghe
handwercman	arbeider, handwerkman

haneveer	heraldiektaken, lange smalle veer
hangar	loods, schuur, bergplaats
hangebast	galgenstrop
hannekemaaiers	grasmaaiers afkomstig uit Duitsland
hans	afk. habitans, inwoner, inwoonster, bewoner, bewoonster
hantastinge	handslag, teken van trouw
hantcnape	knect, helper
hantcoop	geld dat gelijk bij de koop gegeven wordt ter bevestiging van de koop
hantdreyen	aanleggen
hanteeren	bewandelen, omgaan
hanteringe	omgang, vandaar
hantgemerc	handtekening, waarmerk, vaak een kruisje met de vermelding dat de persoon niet kon schrijven
hantlaken	handdoek
hantlofte	belofte op handslag bekrachtigd
hantneming	beslaglegging
hantschrift	eigenhandige ondertekening, handtekening
hantscoewerkere	handschoenmaker
hantslaen	beslag leggen op
hantspel	dobbelspel
hantvingerlijn	vingerring
happenmacher	zeisenmaker
haragerius	waarzegger, tovenaar
harangue	beweegredenen, betoog
harangueeren	redevoeren
harckier	uitbouw aan vestingmuur, wachttorentje
Harderovicum	Harderwijk
harebringhen	rechten waarop van oudsher aanspraak is
harenberste	voetboog
hari	afk. haricotier, bonenhandelaar
harpator	harpspeler
harpenare	zie harpator
harpere	zie harpator
harrepenninck	huurpenning
hart dac	een dak van leien of dakpannen
hartmaent	januari
hartmonat	zie hartmaent
hartvank	dodelijke flauwte
Hasbania	Haspengouw
haseleren	het hazenpad kiezen, de aftocht blazen
hatebuur	lastige buurman
hauderer	huurkoetsier
hauwer	mijnwerker
havelijc	roerende goederen
haven	have, roerend goed
havenare	pachter die de helft van de opbrengst moet overdragen aan de eigenaar
havenen	verzorgen van al wat nodig is

haverey	ongeluk, schade, ongeval
havezate	ridderhofstede o.a in Drente en Overijssel
hazard	lot, gevaar, avontuur, kansje
hazardeeren	kans wagen
hebdomada alba	de witte week voor Pasen
hebdomadarum	weken
hebdomadicus	een week oud
hebdomalis	zie hebdomadicus
hechte	hechtenis, gevangenis
hedent	heden
heeckel	vlaskam
heelkonst	geneeskunde
heemraden	vertrouwensmannen binnen een dorp, zij zorgden voor de wegen, sloten en dijken
heemsoeking	verstoren of verbreken van de huisvrede
heerd	oude naam voor boerderij in Groningen
heerdij	heerlijkheid
heeremaand	termijn van 42 dagen, voor de uitbetaling van het krijgsvolk
heerengewaden	te leen heffen
heergewade	erfpacht gift, die een nieuwe leenman zijn leenheer geeft tot erkentelijkheid van zijn weldaad
heergeweide	een betaling voor het verkregen leen, oorspronkelijk een persoonlijk eigendom, bijvoorbeeld een bijzonder paard, later een geld bedrag
heerlijkheid	als een leenman zelf leenheer werd dan noemde hij zijn bezit een "heerlijkheid". letterlijk gebied van een heer
heeroyk	deftig
heerstrate	bredeweg
heete sieckte	de pest, ook: voor tyfus gebruikt
hef	zuurdeeg, maar ook drab, droesem
HEGM	afk. Hare (hunne) Edele Groot Mogendheden
hegmunt	valse munt
hegt	schede van een mes
heiden(s)	zigeuner(s), zwerver(s)
heidenwerker	tapijtwever
heidestrecker	heide plaggensteker
heidin, heiden	bewoner van de heide
heivel	heiden
heijdt-keur	tijdstip waarop het heidekruid gemaaid mocht worden
heiler	chirurgijn ter velde
heiliger abend	avond voor Kerstmis
heimsuchung mariä	Maria's bezoeking, 2 juli
heintepik	duivel
heinzler	voerman
heir	leger, bende
heiraten	huwelijken
heiratsbrief	verklaring van geen huwelijksbeletsels, voor een in het buitenland of in een andere parochie in het huwelijk tredende persoon
heirbaan	weg in gebruik door het leger
heirt	haard

heirtocht	oorlog, veldtocht
heisch	eis, vordering
HEL	afk. Hersteld Evangelisch Luthers
hele	pantserhemd of maliënkolder
Helium	Den Briel, Brielle
hellebaard	heraldiekteken, lans met twee bijlen
hellemet	helm
heller	munt, halve penning
hellicht	opbrengst van de jaarlijkse pacht
helsen	zie halsen
Helvetische bekenenis	hervormde belijdenis
hem	zich, ook: akkerland omzoomd door een sloot
hembdtrocken	kledingstuk dat tussen hemd en bovenkleding gedragen werd
hemelen	heg om een stuk land, ook: van een plafond voorzien
hemelinge	zoldering, plafond
hemelvaart Jesus Christus	2e donderdag voor Pinksteren
hemelvaart Maria	15 augustus
Hemelvaartsweek septimo	op de zevende
hengelt	de gemaakte kosten voor het ophangen aan de galg van de veroordeelde misdadiger
henenkleed	doodskleed, lijkwade
henker	beul, scherprechter
hennedrek	kippenmest
hennehok	kippenhok
henneman	kippenboer
hennematskoetje	heel kleine koe, kon bij wijze van spreken in het kippenhok staan
hennemelker	kippenboer
henneschot	dwars scheepsboord, vooruit onder de bak, met poorten waarin geschut werd geplaatst om recht vooruit te kunnen schieten
hennetaster	wellusteling
henneteenen	gekruiste en geknobbeld fruittakken van oude fruitbomen
hennevleesch	kippenvel, huiveren
her	zie here
heraut	wapenvoogd, wapendrager, wapenheer, krijgsbode, schildvoerder
herbarius	groenteman, oude vrijgezel
herburzen	terug ontvangen
herdaechsel	nieuwe dagvaardiging (om te verschijnen)
herdagen	opnieuw oproepen
here	gisteren
heredeeren	erven
heredes	erven
heredis	van de erfgenamen
hereditario iure	met erfelijk recht
hereditas	erfenis, nalatenschap
hereditas iacens	na niet aanvaarde nalatenschap/ erfenis
hereditas petitio	opvordering der nalatenschap/ erfenis

hereditieit	erfgoed, erfdeel
herenbroot	zeer fijn wit brood, de beste kwaliteit
herendeimt	oppervlaktemaat, 1 herendeimt is de oppervlakte welke men kon maaien in een dag, gevonden 0,44 ha
herenmud	graanmaat, herenmud is de oppervlakte die werd gebruikt voor het opgeven van de belastbare grond, diverse oppervlakten-maten gevonden, 1 herenmud is globaal 375 vierkante rijnlandse roeden=ca 0,54 ha
heres	erfgenaam
heresiache	voorganger van ongelovige
heresie	kwade gevoelens van de gelovige, ketterij, stijfzinnigheid
heretijcke	ongelovig
herfst maent	september
herfstcot	in het najaar te betalen rente of belasting
herfstmaent	september
heri	gisteren
herides ejus	zijn erfgenamen
héritage	erfenis, nalatenschap, erfgoed
herizogo	hertog, in het Frankische rijk aanvoerder van de heerban (het leger van de leenmannen) in een gewest van het rijk. later ook burgerlijk bestuurder
herken	luisteren
herkier	wachttorentje, boogvormige uitbouw
herkruist kruis	heraldiekteken, kruis waarvan iedere arm weer een kruis vormt
herlangen	teruggeven
herle	Heerlen
herlensis	van Heerlen
hermaeckt	opnieuw gemaakt, hersteld
hermaphoditen	manwijven
hermijt	kluizenaar
hermorden	vermoorden
Herr Gottes Tag (unseres)	Sacramentsdag, 2e donderdag na Pinksteren
hersten	gloeiend maken
hertganck	meent, deel van de gemeente waarop het vee gemeenschappelijk weidt, ook gehucht of wijk
hertimmerde	herbouwde
hertog	bestuurder, door overerven van en groot deel van het land, lid van de adel van het land. In het Frankische rijk; aanvoerder van de heerban (het leger van de leenmannen) in een gewest van het rijk. In de merovische tijd en landsheerlijke periode, hoger in rangorde dan graaf, staat aan het hoofd van enkele graafschappen en het tijdelijke leger
herwaerts	in afgelopen jaren, voorheen
Herzjezufest	3e vrijdag na Pinksteren
hesiteren	twijfelen
heuerleut(h)e	zie Heuerlinge
heuerlinge	zelfstandig werkende keuterboeren, die hun woonhuis en enkele hektaren land pachtten van een boer. Naast het pachtgeld moesten zij ook gedurende een afgesproken aantal dagen diensten verlenen op de boerderij van de verpachter.
heuet	juli
heumonat	zie heuet
heures	uur, uren

heures du matin (à ...)	om ... uur in de morgen
heureux	gelukkig
hevelmoeder	vroedvrouw
hevemoeder	baarmoeder
hevene	landmaat=220 meten
heveninge	zie hevene
hexagram	heraldiekteken, twee door elkaar gevlochten driehoeken
heydehorst	zandgrond begroeid met heide, meestal hoger gelegen
HHM	afk. Haar hoog Mogendheid
hic	hier
hic facta est	hier is gedaan
hic iacet	hier ligt (begraven)
hier	gisteren
hier (au) soir	gister-(en)avond
hier matin	gister-(en)morgen
hierarchie	kerkvoogdij
hierbevoren	hierboven, vroeger, eertijds
hierentare	hier en daar
hierogliphisch	beeldsprakelijk, in beeldspraak
hijliken	trouwen
hille	heuvel, verhoging in het land, vluchtplaats
himmelfahrt Christi	2e donderdag voor Pinksteren
hinc inde	van beide kanten
hipocryt	veinzer, schijnheilige
hite	afk. héritage, erfenis, nalatenschap, erfgoed
ho.mo	afk. hoog mogende
hoc anno	in het huidige jaar
hoc statu	in deze toestand
hoc tempora	in deze tijd
hödel	voddenraper
hodenschneider	natuursteenbewerker
hodie	vandaag, heden, tegenwoordig
hodie manie	hedenmorgen
hodierno	vandaag
hodiernus	van deze tijd
hodler	koopman
hoed	inhoudsmaat voor steenkool en graan, zeer veel verschillende afmetingen gevonden o.a. zuid Holland/Zeeland, 1 hoed=1003 ltr. Zeeuws Vlaanderen, 1 hoed=200 ltr.
hoede	synoniem van beekenele
hoedekine	huidige, tegenwoordige
hoedemaker	hoedenmaker
hoefiser	hoefijzer
hoeftbeest	stuk vee met hoeven
hoeftseghele	belangrijkste zegel aan een gezegeld stuk
hoekensvleysch	vlees van een geitenbokje
hoepbinder	kuiper
hoeredop	hoerenloper

hoerende	behorende
hoerenwaard	bordeelhouder
hoerevoogd	hoerenloper, maar ook bordeelhouder
hoerhuis	bordeel, spreekkamer
hoermaent	december
hoerninc	onecht kind
hoerntvye	hoornvee
hoert (totten haeve)	behoord (tot het goed)
hoertocht	lokken van jonge meisjes met ontuchtige bedoelingen
hoet	inhoudsmaat voor graan= 172 ltr.(België)
hoetelen	afdingen
hoetpoluwe	zie hooftpeluw
hoeve	oppervlaktemaat, 1 hoeve=162 morgen =ca. 14 ha.
hoeymaete	hooiland
hofcamp	land bij een hof behorend
hoffmuttermann	pachter van melkvee
hofzaad	zaad afkomstig uit de tuin
hoge heerlijkheid	halsheerlijkheid, als de heer de hoge jurisdictie heeft, d.w.z. de rechtspraak in criminele of halszaken (mogelijke veroordeling tot de galg)
hohe mittsche	woensdag na Pinksteren
hohes neujahr	hoog nieuwjaar, 6 januari
hoiemaent	juli
hoike	kapmantel
hoiluyder	hun ieder, hun
hoimeent	gezamenlijk hooiland
hoimersch	zie hoymersch
höker	marskramer
holblok	klomp, houten schoen
holden	houden
holl	afk. hollands(e)
hollandais	Hollands
hollandicus	Hollander, in de betekenis van iemand van boven de grote rivieren
hollandse daalder	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 37 stuivers
holster	knapzak
holt	hout
holtzfäller	houthakker
holzmenger	houthandelaar
homage	manschap, held, onderdanigheid
homicidie	doodslag
homilie	gesprek, redenering, predicatie
homisse	hoogmis, mis met meer priesters
homme de foi	gelovige
homocide	moordenaar
homologatie	bekentenis, goedkeuring
homologeeren	goed kennen
hon	afk. honneste, eerlijk, rechtschapen, fatsoenlijk, netjes, ook: hun hond
hond	oppervlakte maat, zeer verschillend in oppervlakte bv 1 hond=100 vierkante roeden, ook gevonden 1/6 morgen, 1/5 morgen

hondenslager	functionaris belast met honden uit de kerk te verjagen
honderd	inhoudsmaat voor zout, ca. 18500-20000 ltr en vroeger voor graan, ca 13000-17000 ltr.
honderd	oppervlakte maat, verschillend in oppervlakte bv 1 (groot)honderd=300 vierkante roeden=ca 0,70 ha, 1 (kleine) honderd=ca. 200-240 vierkante roeden=0,30-0,35 ha stuksmaat, 1 (groot)honderd=120-144 stuks, 1 (kleine)honderd=ca. 96-101 stuks
hondertechste	honderdste
honeste	eerbaar
honestus	eerzaam
honeur	eer
honor	zie honeur
honoreren	eren
honoris	van de eer
honschot	een soort wollen stof
hont	oppervlaktemaat, 1 hont=?, verschild op veel plaatsen in oppervlakte
hont	zie hond
hoochbailliu	voornaamste baljuw
hoochgemelt	bovengenoemd
hoochheerlijcheit	halsheerlijkheid
hoochhuus	slot, kasteel, huis van de heer
hoofdlike misdaet	halsmisdaad
hoofclager	de oudste, wettige mannelijke nabestaande van de vermoorde
hoofpeluw	langwerpige hoofdkussen
hooftraedt	vonnis van de hoofdbank
hooftrecht	hoofdbank
hoofredenaere	hoofdrekenmeester of ontvanger
hoofschepenen	schepenen van de hoofdbank
hoofsonde	zwaar misdrijf (moord)
hoofvauw	zie hoofvrouw
hoofvrouw	hoerenwaardin, koppelaarster
hoogh nodich	direct noodzakelijk
hooibroeck	laag gelegen hooiland
hooigaffel	hooivork
hooimaat	oppervlaktemaat, 1 hooimaat=1/3 gemet, ook 1/9 bunder=0,14 ha
hooimade	zie hooimaat
hoop	stroomaat, 1 mande stro=16 bundelen, 10 bundelen=1 tierlingh, 1 tierlingh=10 geluyt, 100 geluyt=10 hopen, 1 hoop=10 geluykens
hoop (den)	bij elkaar
hoorhuis	collegezaal
hoorn	bergtop
hoos	kous, maar ook als broek gezien
hoosband	kousenband
hoplocht	hopakker, akkerland met hop
hoppel	bont, gespikkeld
hoppevat	drafkuip, 1 hoppevat=232 gelten koren
hora	afk. h., uur
hora matutina	morgenstond
hora secunda a prado	twee uur 's middags
hora tertia matutina	om drie uur in de morgen

hora vespertina	avondstond
horae canonicae	de kloosterachtige godsdienstoefeningen
horarum	uren
horen	haar, hun
hornanus	van Horn
horninc	kind in overspel verwekt
hornung	februari
horologie	uurwerk, zonnewijzer, wekker
horreeren	verschrikken, afgrijzen
horreum	schuur
horreur	afschrikken
hortatie	vermaning
horteren	vermanen, aanmanen, aanmoedigen
hortulanus	tuinman
hosenrat	rad van een watermolen
hosenwiel	zie hosenrat
hospes	gastheer, later ook herbergier of waard
hospitum	gasthuis, ziekenhuis
hossen	broek
hostagie	pand, gijzel
hostel	herberg
hostelgier	gijzeling
hostillieit	vijandschap
houmes	snoeimes
houtbrekere	timmerman, houthandelaar
houteman	houthandelaar
houtmenger	timmerman
houtschat	pacht voor bosgrond
houtwas	hakhout
houwelijck	huwelijk, getrouwd
houwelijken staat	gehuwd, huwelijkse staat
houwer	ploegmes
hoverdyenwille	uit hoogmoed
hovetende	hoofdeind van een bed, ook: de hemel aan het hoofdeinde van een bed
hovetlaken	hoofddoek, sluier
hovetmesse	hoogmis
hovetschat	hoofdsom
hovetsomme	zie hovetschat
hovetswere	hoofdpijn
hoy	droog gras
hoyken	zie huicke
hoylant	hooiland
hoymaent	juli
hoymersch	hooiland
hrtg	afk. hertog
Ht.	afk. op huw. akte, handtekening
htaon	afk. habitation, het (be)wonen

hübscher (montag, dienstag, mitwoch)	maandag, dinsdag, woensdag na Pinksteren
hucker	marskramer
huddevetter	leerlooiër
huerman	huurder
hufiant	land bij de boerderij behorend
huiadem	alhier
huicke	bovenste kleed voor man en vrouw
huijsevester	kwartiermaker
huikefaken	duistere zaakjes
huikevaak	bedrieger, oplichter
huimorgen	hedenmorgen
huinuchtent	hedenmorgen
huis	kasteel, slot
huisanker	muuranker
huisbreker	inbreker
huisleggent	in de kost zijn, inwonen
huisluiden	boeren
huisman	boer
huisprelaten	heraldiektteken, paarse hoed met 6 kwasten
huissvrouw	huisvrouw
huissier	deurwaarder
huisvrouw	vrouw, echtgenote
huiswaerder	bewaarder van in beslag genomen huisraad
huisweecke	door ziekte gebrekkige lieden, arme gebrekkige lieden, levend van de bedeling en bedelen
huius	van hier, van deze
huius anni	van dit jaar
huius communitatis scabinus	schepenen van deze gemeente
huius folii	van dit blad
huius loci	van deze plaats
huius loco	in diens plaats
huius pagi	van dit dorp
huius prolis	van dit kind
hujades	(mensen) van hier
hujis	zie huius
hujus communitatis scabinus	schepenen van deze gemeente
hujus loci	van deze plaats
Huleri	Heerlen
humain	menselijk, beleeft
humare	ter aarde bestellen, begraven
humata	begraven vrouw
humates	begraven
humatio	zie humates
humatus	begraven man, begraven
humble	nederig, demoedig

humilis	laag, nederig
humiliteit	nederigheid, ootmoedigheid
husarus	huzaar
huter	hoedenmaker
huurbrief	huurcontract
huurgave	de huur, pachtsomme
huurlinc	huurder van het gehuurde
huus	huis
huuschap	het geld als huur betaald
huusghenoeten	de andere leenmannen van éénzelfde leenheer
huusrumynghe	gedwongen ontruiming van een huis
huusseel	bindtouw
huuswere	erf, het gebouw
huwelixman	zie: hillixman
huyre	huur, huurpenningen
hyeraff	hiervan
hymne	lofzang
hypocrijt	huichelaar, geveinsde
hypocrise	veinzen
hypocrisie	veinzen, schijnheiligheid
hypoteeq	onderpand, tegenpand, grondpand, vesting
hypothequeeren	veronderpanden
hypothequeren	vestigen, veronderpanden
hyprocrite	schijnheilig

I	afk. 1
I	afk. impost, belastingen
i.c	afk. iuris consultis, rechtsgeleerde
i.e	afk. id est, dat is
iacens in lecto	bedlegerig
ialosie	een zorgvuldige liefde
ianus	januari
ib	afk. ibidem op de zelfde bladzijde, op dezelfde plaats
ibecillis	zwak
ibid.	afk. ibidem, op de zelfde bladzijde, op dezelfde plaats
ibidem	aldaar, eveneens, op de zelfde bladzijde, op dezelfde plaats
ic	ik
icksaet	ijkzaad, voor het ijken van schepels werd raapzaad gebruikt
ictu sclopeti	door het schot van een donderbus
ictus	slag
id	dat
id est	dat is
idelplaetse	onbebouwd terrein, leeg terrein
idemque	en dezelfde, hetzelfde
ideo	daarom
idiot	ongeletterde, ongeleerde
idiote	ongeleerd persoon
idololatre	die aan afgoderij doet
idololatrie	afgoderij
idone	bekwaam
idque	en dat, en wel
ieckiche wolle	wol nog niet ontdaan van het wolvet
ierstcomende	eerstkomende
iersten	eerste
iet rechten	iets straffen
igitur	derhalve, bij gevolg
ignobel	onedel
ignominie	naamschendi(n)g, schandvlek, schande, oneer
ignominiëus	schandelijk, smadelijk, naamschendig, eerloos
ignorant	onwettig, weet niet, weetloos, onkundig, onbedachttheid
ignorantie	onkunde, onwetendheid, onbedachttheid
ignore(e)ren	onkundig zijn, niet weten
ignotus	onbekend, vreemd
IHS	afk. Iesus Hominum Salvator, Jesus verlosser van het volk
ijkzel	merkteken op gewichten
ijkzel	merkteken op gewichten
ijmme	zie imme
ijser	harnas

ijser	harnas
ijsercramer	ijzerhandelaar
ijzer	gevangenis
ijzer	gevangenis
iken	ijken, waarmerken
ikere	ijker, persoon die de maten en gewichten controleert
ill	afk. illustissima, -us, doorluchtige, zeer verhevene
illa/ille	die vrouw/man daar, zij daar
illaberen	inluipen
illata	(ingebrachte) bruidsschat, huwelijksgoed
illatie	inbrengen, invoering, besluit
illatijf	dat ingebracht kan worden
ille	deze daar
illegaliteit	ongelijkheid, onwettigheid
illegitima (vr)	onwettig
illegitime	onwettelijk, bastaart
illégitime	zie illegitime
illegitimus (m)	onwettig
illi	aan hem / aan haar
illiquide	onklaar, oneffen
illius	van hem
illuderen	bespotten, beguiglen?
illusie	bespottling, beguigling?, scherts, voor de gek houden
illusoir	bespottelijk
illustratie	verlichting, doorschijning?
illustre	doorluchtig, edel
illustreren	doorlichten, doorhelderen, doorluchtigen, verklaren
image	beeld, gelijkenis
imaginair	inbeeldelijk
imaginatio	inbeelding
imageren	inbeelden
imbaere	lijkbaar
imbeciliteit	zwakheid, onsterkheid
imbecillis	zwak
imboelen	inboedel
imbroberen	afkeuren
imbueeren	onderwijzen. instorten
imiteren	achtervolgen, nadoen
imker	bijenhouder, imker
immaculata conceptio	Onbevleete ontvangenis, 8 december
immatriculeeren	inschrijven, opschrijven
imatuur	onrijp
imme	bijenvolk
immediate	onmiddelig (onmiddellijk?)
immediatelijk	eensklaps, zonder middel, onmiddellijk
immemoriaal	ondenkbaar
immense	onmetelijk

immeubile	onbewegelijk, onroerend, ontilbaar
immeuble	onbeweeglijk, onroerend
imminentie	zie immineren
immineren	boven het hoofd hangen, genaken
imminueeren	verminderen, verkleinen
immisceren	inmengen, ondermengen
immobile	ontilbaar, onbeweeglijk
immoderare	onmatig
immoderatie	onmatigheid
immodest	onzedig, ongeschikt, ontuchtig
immodestie	onzedigheid, ontucht
immolatie	opoffering
immortaliteit	onsterfelijkheid
immunitieit	onbelastheid, vrijheid, vrijdom
immutabel	oninwisselbaar, onveranderlijk
impar	oneven, ongelijk, onpaar
impariteit	onevenheid, onpaarheid
impartiëren	mededelen
impatibel	ongedoogzaam, onlijdelijk, onverdraaglijk
impatient	onlijdzaam, onverduldig
impatentie	onlijdzaamheid, onverduldigheid?, ongeduld
impediëren	verhinderen, beletten
impediment	belet, hindering, beletsel
impedimentibus dirimens	vernietigend beletsel
impedimentibus dirimentibus	terwijl er vernietigende huwelijksbeletsels waren
impedimentum(-a)	huwelijksbeletsel, hindernissen
impelle(e)ren	aanstouwen, drijven
impelleren	aanstouwen, drijven, aansporen
imperator	keizer
imperatrix	keizerin
imperceptibel	onmerkbaar
impere(e)ren	gebieden, bevelen, heerschappen
imperfect	onvolmaakt, onvolkomen
imperfectie	onvolmaaktheid, onvolkomendheid
imperie	bevel
impersoneel	onpersoonlijk
impertinent	ongerijmd, slordig, onhebbelijk
impertiri	schenken
impetio	aanspraak
impetrant	verwerver, verkrijger, verzoeker, eiser, hij die iets verkrijgt
impetieren	verwerven, verkrijgen
impetueus	onstuimig, heftig
impiëteit	godloosheid, ongodvruchtigheid
implacabel	onverzoenlijk
impleren	vervullen
implex	vooroudersgelijkheid

implicatie	invouwing, verwikkelingbetrokken zijn in of bij iets
impliceren	zie impliceren
implicueren	impliceren, invouwen, (insluiten) inwikkelen, bevangen, omvatten, mede begrijpen
imploijeren	gebruiken, aanwenden
imploratie	aanroeping
implorato	onder inroeping (van de rechterlijke beslissing)
imploreren	inroepen, afsmeaken, aanroepen
imploieren	zie employeren
imponeren	opleggen, bedriegen, te laste leggen
important	groot, gewichtig
importantie	gewichtigheid
importeren	belangen, bedragen
importuin	overlastig, onbeschoft
importuneren	lastig vallen, ongelegen komen
importuneren	overlasten, lastig zijn, dringen
importuniteit	overlast, dwang
imposeren	opleggen, lastleggen
impositie	oplegging, oplage, schatting
impositien	indirecte belastingen
imposito silentio	zwijgplicht opgelegd hebbend
impost	belasting, heffing, schatting
impostmiester	belastingpachter
imposture	bedrog
impôt	belasting
impotent	onmachtig
impotentie	onmachtigheid, onmacht, onvermogenheid
impraegnata	bevrucht (voor het huwelijk)
imprägnieren	zwanger maken
imprecatie	toewensing, vloek, kwaadwensen
impregnatio	zwangerschap
impressor	drukker
improberen	kwaad keuren, kwaadachten, wraken
improbitas	onvroomheid, ondeugd
improles	zonder kinderen
improvisa morte	door een onvoorziene dood
imprudent	onwijs, onvoorzichtig
imprudentie	onwijsheid, onvoorzichtigheid
impubes	onmondig
impudicq	onkuis, onschamel, oneerbaar
impuditia	ontucht, onkuisheid
impugneren	bevechten, bestrijden
impulsie	opstoken, aandrijving
impunitieit	ongestraftheid
imputatie	wijting, aantijging, toemeting, toerekening
imputeren	wijten, aantijgen, toemeten, toerekenen
in	in, op, aan, bij, naar
in aeternum	voor eeuwig, tot in de eeuwigheid

in albis (sepultus)	in het wit (begraven)
in annum sequentem	in het volgende jaar
in armis	in het leger
in articulo mortis	op het moment van sterven
in brevi	in korte tijd
in caelum abiit	is naar de hemel gegaan
in cas	in geval van
in cola, incola	inwoner, ingezetene
in comitatu	in het gezelschap van
in confesso	door beide partijen toegegeven
in continent	op staande voet
in contradictoria	in tegenspraak
in contumaciam	bij verstek
in corpore	gezamenlijk
in dato	daterend
in der Pfingsten	in de met 1e Pinksterdag beginnende week
in doloribus partus	in barensweeën
in doma sua	in zijn huis
in Domino obiit	is gestorven in de Heer
in domo propria	in zijn eigen huis
in eodem domo	in het zelfde huis
in exelso throno	1e zondag na Driekoningen
in extremis momentis	in de laatste ogenblikken
in extremis rebus	in uiterste nood
in facie ecclesiae	ten overstaan van de kerk
in facto	door de daad zelf, inderdaad
in festo sancti N.	op het feest van de Heilige N.
in forma	in de vorm
in foro	openbaar
in gebruyck staen	in gebruik zijn
in het ruim	plaats in de kerk waar de stoelen van de vrouwen stonden
in kennese mij	bij mij bekend
in lecto decumbens	bedlegerig
in margine	in de marge, in de kantlijn, op de rand van de bladzijde
in margine folii	in de marge van dit blad (zijde)
in matrimonium iuncti	(zijn) in het huwelijk verbonden
in mea absentia	in mijn afwezigheid
in necessitate baptizatus	in nood gedoopt, meestal door de vroedvrouw gedoopt, ook: werden vaak de vlak na de geboorte toch nog overleden kinderen door haar gedoopt
in nocte Christi	in de nacht van 24 op 25 december
in nomine	in de naam van
in nomine Deo	in de naam van God
in nosocomio	in het ziekenhuis/gasthuis
in pace	in vrede
in partu	tijdens de bevalling
in pertuis	voor eeuwig
in poincten	in punten, puntsgewijs

in presentia	in aanwezigheid van
in puerperio	in het kraambed, tijdens de bevalling
in puerperis	tijdens de bevalling, in barensnood
in saldo	nog schuldig
in scriptis	in geschrifte
in secula seculorum	tot in alle eeuwigheid
in situ	ter plaatse
in solidum	ieder hoofdelijk aansprakelijk, in zijn totaal, geheel
in specie	precies
in state	opgehouden, uitgesteld
in tasse	in het geheel, als totaal aanbesteden
in tempore clauso	in de besloten tijd
in usu	in gebruik, gebruikelijk
in vita sua	in zijn leven
in voluntate tua	20e zondag na Drievuldigheid
in zulker manieren so wanneer	op de volgende voorwaarden
inaccessibel	ontoegankelijk
inadvertentie	onbedachtzaamheid, roekeloosheid, achteloosheid, onwetendheid
inaequali gradu	in ongelijke graad van bloed- of aanverwantschap
inalienabel	zie inaliënabel
inaliënabel	onwandelbaar, onvervreemdbaar
inartificiaal	onkonstig?
inæqualis	onevengelijk?
inæqualitas	ongelijkheid, onevengelijkheid
inbeet	ontbijt
inbieden	bevel om in de stad te komen
inbiten	ontbijt, kleine maaltijd
inbrengen (iet)	weer in de gezamenlijke boedel brengen
inbursator	ontvanger
inc	afk. Incinéré, cremeren
incapabel	onvatbaar, begrijpenloos ??, onbevattelijk, onbekwaam, ongeschikt
incapaciteit	onvatbaarheid
incarceratie	kerkring, gevangenis, hechte, hechtenis
incarcere(e)ren	kerkeren, vangen
incendeeren	aantekenen
incertas	onzeker, onbekend
incertitude	onzekerheid
incertus	zie incertas
incestriosus	in bloedschande verwekt
incestum	bloedschande, ontucht, goddeloos
incestuosa	zie incestum
incestus	zie incestum
incidenten	feiten
incipiëren	beginnen
incisor	kleermaker
inciteren	aanporren, opstoken, aanritsen, aanlokken, stoken, verwekken

inciviel	onbeleefd
incivil	onburgerlijk, onheus, onbeleefd
inciviliteit	onburgerlijkheid, onheusheid, onbeleefdheid
inclina domine aurem	14e zondag na Drievuldigheid
inclinatie	zie inclineren
inclineren	toeneigen, neigen
inclusive	binnen gerekend
incluys	ingesloten, binnen, inbegrepen
incognitabel	onbedenklijk
incommodatio	ontrijving? verm. van een gemak beroven
incommoderen	ontrieven, ongelegenheid maken
incommoditeit	ongelegenheid, ongemak, ongerief
incommunicabel	onmededeelbaar
incomparabel	onvergelijkelijk
incompatibel	onverdraaglijk, onlijdelijk, niet overeenkomende
incompetent	onbehoorlijk, onwettig, ononderhorig
incompetenten regter	ononderhorige rechter
incomprehensibel	onbegrijpelijk
inconstantie	onstandvastigheid, wispelturigheid, ongestadigheid
incontinenti	dadlijk, strak, op staande voet
inconvenient	ongeval, misval, ongeluk
incorporatie	inlijving
incorporeel	onlichamelijk
incorporeren	inlijven, innemen
incorrect	onverbeterd, gebrekkelijk
incorruptibel	onverderfelijk
incredibel	ongelooflijk
incrementum	rijzing, aanwassing
increpatie	bekijven
increperen	bekijven, bulderen
inulceren	inscherpen
inulpabel	niet te beschuldigen, onbestraffbaar, onberispelijk, onschuldig
inulperen	beschuldigen
inulqueren	instampen, inscherpen
incumberen	opleggen, opsteunen, aanvorderen, voor hebben
incurabel	ongeneeslijk
indemne	onbeschadigd
indemneren	schadeloos houden, vrij houden, vrijwaren van schade
indemniteit	vrijwaren van schade, bv bij armlastig worden niet tot last komen van het armenbestuur, schadeloosheid, vrijhouding
independens	onverbonden, onafhankelijk, van niemand, afhankelijk
independentie	onafhankelijkheid
index	klapper, bladwijzer
indictie	aanzegging, oplage, tijdgebod, aanrader
indifferent	eender, onverscheidelijk ??, eveneens
indigenat	onderdaan
indigentie	behoefteigheid

indignatie	verantwoording, onwaardigheid, euvelneming
indiktio	(vermoedelijk) Romeinse belasting
indirect	kroms weegs, averechts, niet rechtstreeks, middelrijk
indiscreet	onbescheiden
indiscretie	onbescheidenheid
indispoost	ongesteld, ongezond
indispositie	ongesteldheid, ongezonderheid
indissolubel	onloffelijk
individueum	ondelijk ? verm. net anders, bijzonder
indocte	ongeleerd
indole	inborst, aard
indubitabel	ontwifelbaar
induceren	invoeren, inleiden, aanraden, wijsmaken, onderwijzen
inductie	aanrading, invoering, invoering, indrang (aandringen)
indulgentie	gedogen, toelating, vrijgeven, verwilliging, lekkere spijzing, aflat
indulgentie	toelating
indusiarius	hemdenmaker
industrie	gauwigheid, wakkerheid, kloekheid, naarstigheid, vernuftigheid
indyer qualt	in de kwaliteit van
inegaal	oneffen, ongelijk
inegaliteit	oneffenheid, ongelijkheid
inertie	vadsigheid, luiheid
inerven	door erfenis een goed in iets brengen
inestimabel	onschatbaar, onwaarderlijk
inevitabel	onvermijdelijk
inexcusabel	schuldbaar, onverschoonlijk?
inexpert	ongeoefend
inexplicabel	onuitlegbaar
inexpugnabel	onwinbaar, onverwinnelijk
infaam	eerloos
infameren	faamroven, schandvlekken
infamie	schandvlek, faamroven
infans	kind, kleinkind
infans unius mensis	kind van een maand
infantes	de kinderen
infantie	kindsheid, onmondigheid
infantis	van het kind
infantium	van de kinderen
infantulus	baby, kindje, zuigeling
infect	stinkend, besmet
infector	verver, schilder
infereren	invoeren, inbrengen
infesteren	beledigen, bekommeren
infidel	ontrouw, trouwloos
infideliteit	ontrouw, trouwloosheid
infingieren	verbreken
infirmite	door een ziekte

infirmiteit	onsterkheid, zwakheid, losheid
infirmorum sacramentis	met de sacramenten der zieken
infirmus	ziek, gebrekkig
inflammatie	ontsteking
inflammatione	door een ontsteking
inflanmeren	ontsteken
inflatie	opblazing, zwellling, ontwaarding
inflatie	zwellling
infligatie	aanslaan, straf opleggen
influentie	invloed, inwerking
informaons	afk. Informations, informatie
infortuin	rampspoed, ongeluk
infortunaet	ongelukkig
infortune	ongeluk
infra scripto	aan de ondergetekende
infra scriptus	ondergetekende
infra urbem	binnen de stad
infracteur	inbreker, overtreder
infractie	overtreding, verbreking, inbreuk
infringeren	breken
inft	afk. infanterie, onderdeel landmacht
ingeboren burger	burger, door geboorte inwoner van de stad
ingedoemte	huisraad, meestal gevolgd door een opsomming van de huisraad
ingefuyrt	aangevoerd, binnengebracht
ingehender	1e maandag (-helft)
ingelanden	landeigenaren in het gebied van een waterschap, vaak door vererving verkregen
ingelt	rente, gevestigde rente
ingenomen	opgenomen
ingenuns	vrijgeboren
ingereren	indringen
ingesopen	opgedronken
ingeweideloos	van de ingewanden ontdaan
ingheduempt	zie: ingedoemte
ingien	verstand
ingr	afk. ingenieur
ingraet	ondankbaar
ingratitude	ondankbaarheid
ingrediëren	intreden
ingruerend	dreigend
inhabijl	onbekwaam
inhabil	onbekwaam, onabel?
inhabiliteit	onbekwaamheid
inhabitabel	onbewoonlijk, onbewoonbaar
inhabitans	inwoner, het bewonen
inhave	inboedel
inhærentie	inhangings?, aanhangen

inhæsie	inhangig?, aanhangig, aanhangen
inhereren	inhangen?, inblijven
inherieren	aanhangen
inhiberen	verbieden
inhibions	afk. inhibitions, remming, geremdheid
inhibitie	verbod
inhonest	eerloos, oneerbaar
inhumaan	onbeleefd
inhumata est	zij is begraven
inhumatus est	hij is begraven
iniere, inierunt	zij zijn (een huwelijk) aangegaan
inierunt matrimonium	zij gingen een huwelijk aan
inimicitie	vijandschap
iniq	onrechtvaardig, onrecht, onrechtmatig
inique	onbillijk
iniquiteit	ongerechtigheid, onbillijkheid
inire	aanvaarden, aangaan
initium jejunii	Aswoensdag, aanvang van de vastentijd
initum	aan gegaan, begonnen
initum (matrimonium)	aan gaan (van een huwelijk), het aangegane huwelijk)
iniungeren	gerechtelijk bevelschrift
iniurie	ongelijk
iniurieren	beledigen, uitschelden
iniverunt matrimonium	gingen een huwelijk aan
injunctie	bevelen
injungeren	toevoegen, opleggen, bevelen
injurie	ongelijk, onrecht, hoon
injurieren	verongelijken, honen, bespotten
injuriëren	zie injurieren
injuste	onrechtvaardigheid, ongerechtigheid
inkel	enkel
inkernaat	vleeskleurig
innavigabel	ongevaarlijk
inne	bekend mee geweest
innegebieden	dagvaarden, voor het gerecht roepen
inneggegaen	ingaand, aanvangt
innocens	onschuldig
innocentes, innocentius	onschuldige kinderen, 28 december
innominis	zonder naam
innuptus	ongetrouwd
inobedient	ongehoorzaam
inopinatum	onverwachts
inops animi	zwak van geest
inops mentis	zwak van geest
inpenetrant	eiser in rechtszaak
inpensae funebres	begraveniskosten

inpertinent	onbehoorlijk
inpertinentie	brutaliteit
inplokede	inboedel, roerende goederen
importer	burger, inwoner van de stad
inpost	belastingen
inprengneren	zwanger maken
inproviso	onvoorzien
inpt	afk. inpenetrant, eiser in rechtszaak
inquael	ongelijk
inquestie	in geval van
inquiëteren	ontrusting, onrust
inquillinus	inwoner, huurder, bewoner
inquireren	onderzoeken, doorsnuffelen, navraag doen, ondervragen
inquisiteur	onderzoeker, onderzoekmeester, kettermeester
inquisitie	kerkelijke rechtbank, spoorde kettters op en veroordeelde ze vooral de doodstraf
inquisitie	onderzoek
inquistuer	onderzoeker
INRI	afk. Iesus Nazareus Rex Iudaeorum, Jees de Nazeréer koning van de Joden
insanabel	ongeneeslijk
insanabilis	ongeneselijk
insanae mentis	krankzinnig
insania	waanzinnigheid, dolligheid, krankzinnig
insanie	zie insania
insatiabel	onverzadelijk
inschellig	razend, woedend, zeer kwaad
inscherpen	inprenten
inschuld	vordering
inscrutabel	ondoorgroendelijk
insensibel	ongevoelig
inseparabel	onafscheidelijk
insereren	inzetten, invoegen, inlijven
insertie	invoeging
inserveren	bedienen, iemand ten dienst staan
inseß	assessor, bijzitter
insidie	belaging, schuilhoek, lift
insigne	merkelijk, kenteken
insimulatie	beschuldiging
insimuleren	betichten
insinuatie	inschrijving, ter kennisgeving, waarschuwing, verwittiging, aanzegging, bekendmaken, kennisgeving, een bedekte voorreden
insinueren	indringen, invloegen, inschuiven, te keken geven, aanmelden, verwittigen, meedelen, bekend maken
insisteren	aanstaan, volharden, aanhouden
insolent	moetwillig, ongewoon, overdadig, onbeschaamd, brutaal
insolentie	moetwilligheid, moetwil, dertelheid?, onbeschoftheid, brutaliteit
insolentie ende super-bie	onbeschaamdheid en hoogmoed
insolvent	onbetaalbaar, niet kredietwaardig, onvermogen om te betalen

insolventie	onvermogenheid tot betalen
inspectie	bezichtiging, baarblijkelijk, beschouwing
inspiratie	inblazing, aanblazing, ingeving, een goddelijke ingeving
inspireren	inblazen, aanblazen
inspraake	zie inspraeck
inspraeck	tegenspraak, verzet tegen aantekenen
instantia	aandrag, vervolging
instantie	aanhouding, volstandigheid, gedurigheid, begin, nadrukkelijkheid, aandrang
instauratie	herstelling, oprichting, vernieuwing, weeroprichting
instaureren	oprechten, vernieuwen, herstellen
insterende	terugkomen op
instigatie	aanstouwing, aandrijven, zo klein mogelijk maken
instigeren	opstoken, aanstouwen, drijven, ophitsen
instinct	drift, ingeving, inblazing
institor	kramer, koopman handelaar, marskramer
institueeren	te benoemen
instituëren	inzetten, onderwijzen, instellen
institutie	inzetting, onderwijzing, instelling
instoten	inrukken
instructie	onderrichting, toerichting, bericht, narichting, onderwijs
instruëren	onderrechten, toerechten, schriftelijk bewijzen
instrument	werktuig, handeltuig, gereedschap, richting, handel tuigschrift
instrumentum	akte
integriteit	degelijkheid, oprechtigheid, louterheid
intellect	vernuft, verstand, kennis
intelligentie	kunstschap, verstand, kennis
intemperantie	intemperantie, ongematichtheid
intenderen	intenderen, beogen, voorhebben, natrachten, toeneigen
intendit	klachtenlijst, geschrift van beschuldiging
intenteren	onderstaan, aanleggen, aanwenden, dreigen
intentie	oogwit, oogmerk, opzet, voornemen, opzettelijk, mening
inter	tussen
inter adstantium preces	met de gebeden der omstanders
inter missarum solemnia	tijdens de mis
intercederen	tussenspreken, bemiddelen
intercessie	tussenkomst
interceßie	bemiddeling, tussenkomst
intercideren	verbieden
intercipiëren	onderscheppen
interdiceren	verbieden
interdicerende	verbiedende
interdict	interdict, verbod, verboden
interdictie	rechterlijk verbod
Interesse (op)	op rente gezet, rente verschuldigd vanaf
interesseren	beschadigen, benadelen, verkorten
interest	schade, nadeel, belang, woeker

interinément	gestanddoening
interineren	gestanden, voor goedkeuren
interjectie	inworp, inwerpsel, tussenstelling
interlocutie	tussenspraak, tussenoordeel, bijvonnissen
interlocutoir	vonnissen, bijvonnissen
interlocutoire	tussenoordeel
interloqueren	tussenspreken
intermitie	aflatingen, verpozingen, tussenkomst
intermitteren	ophouden, aflaten, verposen
interpellatie	inspraak, tussenspraak, verzoek, aanspraak
interpelleeren	opheldering vragen
interpelleren	inspreken, tussenspreken, verzeken, sturen, hinderen
interponeren	tussenstellen, als bemiddelaar aanbieden
interpositie	tussenstelling, tussenkomst, bemiddeling
interpretatie	uitlegging, vertaling, verklaring, vertolking
interpreteren	uitleggen, verklaren
interrogatie	ondervraging
interrogeren	ondervragen
interrupt	afgebroken
interruptie	tussenvalling
interscripto	aan de ondergetekende
interscriptus	ondergetekende
interstat	gestorven zonder biechtvader
interstitium	tijd tussen de (huwelijks) afroepen
interval	tussenheid, tussenal
intervenient	bemiddelaar
intervenieren	tussenkomen
interventie	tussenkomst
intestato (ab)	zie intestatus
intestatus	zonder de biecht te zijn afgenomen gestorven, ook: zonder testament gestorven
inthimatie	aankondiging, bekendmaking
inthimatio	aanzegging
inthimere	bekendmaken
inthimeren	ontbieden, aankondigen
intimare	dagvaarden, gerechtelijk dagen, aankondigen, vonnis betekenen
intime	dringend, diep
intimeren	vertzagen, vrezen aanjagen
intinctor	verver, schilder
intituleren	naam noemen, benamen
intochte	sloot of tocht in de polder die op de molensloot uitkomt
intogen	in metselen van bevestigingsmiddelen
intolerabel	onverdraaglijk
intoneren	voorzingen
intra	in (binnen)
intractabel	onhandelbaar, bars, onrekkelijk
intrante	in de 1e helft van de maand
intricaat	verwart, verstrikt

intricatie	verwarring, verstrikking
intriqueren	verstrikken
introduceren	inbrengen
introductie	inleiding
intronisati sunt	zij zijn getrouwd
intuit	opzicht, aanblik, inzicht
inunctus	ongezalfd
inundatie	overvloeiing wateroploop, onder water gelopen land
inutil	onnut
inv.	afk. inventaris
invaderen	aanvallen, invaren
invalide	onsterk, onbestendig, dat niet bestaan en mag
invariabel	onveranderlijk
invasie	aanval, inval
invectijf	lastering, beschelding, doorstrijking
inventariëren	opschrijven, beschrijven, boel beschrijven
inventaris	opschrijving van goederen, inhoud, staat, boelschrift
inventeren	vinden, uitvinden
inventeur	vinder
inventie	vinding, vond, vinding
inventoir	inventaris, boedelbeschrijving
inventus	vondeling, gevonden
inversie	omkering
inversoenen	door het treffen van een "soen" het recht verkrijgen om weer in de stad te komen
inverteren	omkeren
investigeren	opspeuren, navorsen
investiture	instelling
investitus	pastoor
investitutie	inleiding in een herengoed , meestal door vererving of de belening van een leen
investituur	plechtige inhuldiging of bevestiging in een ambt, priesterschap etc, ook: inleiding in een herengoed, meestal door vererving
invetus	gevonden
invier	binnenbrand
invincibel	onwinbaar
inviolabel	onschendbaar
invitatie	uitnodiging
inviteren	aanporren, nodigen
invocatie	aanroeping
invocavit	6e zondag voor Pasen
invoceren	aanroepen, beroeuen
involutie	inwikkeling, inwinding, inwenteling, bestrikking
involveren	inwikkelen, inwinden
inwaer	waar maken, bewijzen
inwater	binnenwater
inweg	polderweg, binnenweg
inwinnen (iet)	invorderen. bepaaldelijk het innen van de keuren voor de stadskist door de keurmeesters
inwinst	aanspraak in rechte, vordering hebben

inwoeneren	inwoners
inwoonlinc	inwoner
inwoonres	de bewoners van de stad, die geen burgerrechten hebben
ioculator	kunstenmaker, goochelaar
iodem	zelfde, de zelfde
ioffer	een ongehuwde of gehuwde vrouw uit gegoede stand
ioken	hitsig zijn
ipse	hijzelf
ipser	stukadoor
ipso termino	op de vastgestelde dag
ipsum	zelfde
iracundie	rampschap
ircher	zeemleermaker
ironie	schimpreden, schars, spotspreuk
ironie	spotspreuk
irraisonnabel	onredelijk, onbillijk
irrationaal	onredelijk
irregulier	ongemeen, ongeschikt
irrenumerabile	dat men niet vergelden mag
irreparable	dat men niet meer kan krijgen
irreparabel	onverbeterlijk, onvergoedenlijk
irreprehensibel	onberispelijk
irreprehensibile	onbegrijpelijk
irreverentie	oneerbieding, oneerbiedigheid
irrevocabel	onwederroepelijk
irrevocabile	dat men niet herroepen mag
irrideren	begekken, belachen, bespotten, beschimpen
irriteren	tergen
isagoge	inleiding
iserbrant	brandmerk
iserschare	schaar om gloeiend ijzer vast te pakken
isersnider	stempelmaker
issue	uitgang, uitkomst, uitgangsrecht
issue	uitgangsgeld
issuemeester	de heffer en beheerder van het recht van issue
issuerecht	recht door het stedelijk bestuur geheven van erfenissen in de stad die aan personen daarbuiten toevallen
ist dat	als
isti sunt dies	2e zondag voor Pasen
ita est	zo is het. (onder een akte vermeld)
item	desgelijks, insgelijks, zo ook:
item	eveneens, op de zelfde wijze, idem, vervolgens
iteratie	hervatting
iteratijf	meermaals
itereren	hervatten, herhalen
iterum	andermaal
itinerarie	reisboeken, verslagen van gemaakte reizen

iubileren	juichen, verblijden
iudex	rechter
iussu	op bevel van, in opdracht van (bijvoorbeeld de graaf, de hertog)
iuv.	afk. iuvenis, juvenis, jonge man, vrijgezel
iuxta	dichtbij, onmiddellijk, gepaard gaand met
iuxta quod	omdat

J

J.U.L.	afk. van Juris Utriusque Licenciatus, jurist in beiderechten (geestelijk- en burgerlijkrecht)
jaagpad	pad voor scheepsjager (trekker of paard)
jacens in lecto	bedlegerig
jachtaufē	nooddoop
jacinct	soort robijn, edelsteen
jacinct	zie jacint
jacint	soort robijn
jacket	wambuis, schobbejak, kledingstuk
jacobakan	smalle verglaasd aardewerkkan
jactantie	beroeming, grootspraak, snoeverij
jacteren	zie jactantie
jacture	verlies, wegwerping
jaegerijē	jachtrecht
jaer	jaar
jaerbeganc	jaarlijkse kerkdienst voor de overledene
jaergedinge	jaarlijkse rechtzitting
jaergelt	som geld, meestal een rente die per jaar betaald of ontvangen ,moet worden
jaergetide	het jaarlijks op de sterfdag laten lezen van een mis voor het zielenheil
jaergulde	jaarlijkse rente
jaerlikes	jaarlijks
jaerlix	zie jaerlikes
jaerpensie	jaargeld, jaarrente
jaers ('s)	per jaar
jaersdach	zie jaersdaeg
jaersdaeg	nieuwjaarsdag
jaerverste	uitstel van een jaar
jaervrome	de vruchtenoogst van een jaar
jalours	belgsiek, belgsugtig, min-ijverig
jam	reeds, al, nu
jampu	jenever
jangeleer	betaalmiddel 14e eeuw, een zilveren munt
janitor	deurwaarder
janrij	januari
jansdach	feestdag van h. Johannes, 24 juni, vaak gebruikt als vervalddag van de belasting -, pachtinning
januarii	van januari
januarius	januari
janushoofd	heraldiektēken, hoofd met 2 profiel -gezichten, voorstellend verleden en toekomst
jarent	vorig jaar
jd	afk. jonge (ongetrouwde) dochter
jeargetide	jaarlijks terugkerend iets, bijvoorbeeld rente, kerkdienst etc.
jee	Jezus
jegengelande	aanliggend, aangrenzend (gebouw)

jegenrolle	controleboek voor de rekeningen
jenover	jenever
jesu namenfest	naamfeest van Jezus, 2e zondag na driekoningen
jeune (le)	junior
jichtinge.	zie ; gichtffige
jm.	afk. jonge (ongetrouwde) man
joa	afk. Joanna, Johanna
joachimdaler	zilveren munt, waarde?
joannis	jan, Johannes, Hans
joas	afk. Johannes
jocchen	soep
jodenbord	bordspel nu ganzenbord genoemd
jodenhoet	hoed met brede rand en spits van voren
joer	jaar
joes	afk. Joannes, Johannes
joha	zie Joes
johan	zie jJes
joien	copuleren, geslachtsgemeenschap hebben
jois	afk. Jannis, Johannes
joken	jeuken
jolijs	minnen
jonckint	jonggeborene
jonckman	jonge man, ongetrouwde jonge man
jonckwif	jonge vrouw, dienstmeid
joncsin	nakomer
jonge dochter	ongetrouwde jonge vrouw, mejuffrouw
jonkspul	boerenbruiloft
jonnen	gunnen
jonstelijk	genadig
jook	begeerte
jool	sukkel
jor	afk. jour, dag
jour	afk. journalier, dagloner
jour du mois	dag van de maand
journaal	dagelijks, dagboek, dagregister
journalier	daggelder, loswerkman, dagloner
journalière	daggeldster, loswerkvrouw, dagloonster
jovis dies	donderdag
jovis sancta	witte donderdag, groene donderdag
joyen	zie joien
jr	afk. jour, dag
jubilate (deo omnis terra)	3e zondag na pasen
jubileë	juigjaar, luitjaar, jubileum
jubileeren	verheugen, juichen
juncture	voeging, lid
judex	rechter

judica (me deus)	2e zondag voor Pasen
judicature	vonnis, rechtspleging
judiceeren	oordelen, rechten, wijzen
judiciaal	gerechtelijk, rechtspreken
judicie	vonnis
judicieel	zie judiciaal
judicium	rechtspleging, recht
jugalis	gemaal, echtgenoot
juge	rechter
jugeeren	rechten, oordelen
jugement	wijsdom
jugemt	afk. jugement, berechting, vonnis
jugerum	oppervlaktemaat, morgen
jugieren	veroordelen
juisteren	ijken
juk	oppervlaktemaat, 1 juk=ca 240-300 vierkante roeden=0,50 ha. ook gevonden de oppervlakte die een stel ossen in een dag kon ploegen.
julii	van juli
julius	juli, hooimaand
jultag	winterzonnewende
juncti sunt (matrimonio)	zijn (in het huwelijk) verbonden
junctum	verbonden
junctione	voeging, gelid, gewricht
junctus	zie junctum
jung werden	geboren worden
jungere	verbinden, verenigen
jüngster tag	meestal de laatste dag van de maand
junii	van juni
junio	jonger, de jongere
junius	zie junii
juno	juni , zomermaand, brakmaand, wiedemaand
junxi	ik heb (in het huwelijk) verbonden
jupe	wambuis, kledingstuk
jur	afk. jurisdiction, rechtspraak, rechtsmacht, jurisdictie
jura parochalia	dominees-, pastoors-, predikantskosten
jurament	eed, vrijwillige eed
juramentum	zie jurament
juratoire	bij eed
jurator	jurylid, gezworene
jure concili tridentini	volgens de rechtsregels van het concilie van Trente
jure(e)ren	zweren
juris consultus	rechtsgeleerde
jurisconsulte	jurist, rechtsgeleerde
jurisdictie	rechtsdwang, rechtsgebied, rechtsmacht, rechtsban, het rechtsgebied
jurisdictie fundeeren	bank vast maken
jurisprudentie	rechtskunde, rechtsgeleerdheid
jus	recht, wet

jus agendi	recht om te eisen wat toegezegd is
jus canonicum	kerkelijk recht
jus civile	burgerwet, burgerrecht, burgerlijk recht
jus controversum	betwist rechtspunt
jus deliberandi	recht van beraad
jus divinum	goddelijk recht
jus gentium	volkenwet, volkerenrecht
jus hypothecae	recht van onderpand
jus in rem	behering (zorg voor dragen?)
jus patronatus	priesterlijke inkomst
jus persona(a)le	inschuld (te innen vordering)
jus possessionis	bezitrecht
jus privatum	bijzonder burger rechtswet
jus publicum	gemeene lands-wet (algemene wet)
jus reale	bebeering?
jus succdendi aò intestato	versterfrecht
jus succedendi	versterfrecht
jus utendi	gebruiksrecht
justicieeren	gerechtsdienaren, rechters, schouten
justicier	rechter, schout
justicieren	gerechtsdienaars, rechters, ook: een doodvonnis voltrekken
justierren	ijken, keuren
justificatie	rechtvaardig making, rechtvaardiging
justificeren	onschuldig verklaren, vrijspreken
justisieeren	ontschuldigen vrijspreken
justisieren	gerechtvaardig worden
justitiae satellis	gerechtsbode
justitie	gerechtigheid, rechtvaardigheid, rechtspraak, terechtstelling
justus es domine	16e zondag na drievuldigheid
justutie commutatieve	vergeldende
justutie distributive	begevende (verdelend)
juveeren	helpen
juvenculus	jonge jongen
juvenis	jongeman, ongehuwd
juvenis innuptus	ongehuwde jongeman
juveren	helpen
juweelen	kleinoden
juxta	volgens, bij behorende bij
juxta formam concilii tridentini	volgens de voorschriften van het concilie van Trente
juysteren	zie juisteren

K

k	afk. calende, kalender
kaak	schandpaal
kaakkalaar	snoever, opschepper
kaakster	vrouw die veel praat
kaal	arm
kaalkin	melkmuil
kaarsnis	nis in muur, vaak bepaalde de zijde waarin de nis was aangebracht wie de eigenaar is
kaasjager	schooier
kaay	kei
kabas	mand
kabuzenbauer	koolteler
kadaster	grondbeschrijving register van alle gronden en onroerende eigendommen in een land, voor berekening van de te heffen belasting bureau van het kadaster waar plannen en kaarten, benevens schattingsregisters en documenten bewaard en bijgewerkt worden
kadasterlegger	legger voor de omslag der kadastrale belasting
kadastraal	tot het kadaster behorende, kadastrale omschrijving, kadastrale plans
kadastreren	kadastrering, het meten en in kaart brengen van alle onroerende goederen, kadastraal inschrijven, volgens het kadaster omschrijven
kaenpe	vlas, hennep
kaerdemaker	wolkammenmaker
kaerdewolle	gekaarde wol
kaerinne	zie carinne
kaether	soort keuterboer, meestal zonder marktrecht
kaiserkirmes	3e zondag in oktober. Door Josef Ile als algemene kermisdag in het land aangewezen
kakstoel	kinderstoel met po onder de zitting
kalenden	1e van de maand in de oud Romeinse kalender
kalfbroeder/ -zuster	voorzoon of dochter, kinderen uit de voorhuwelijkse periode, kunnen ook: de kinderen van een weduwe/weduwnaar zijn
kalfzuster	zie kalfbroeder
kalkere	pleisteraar, stukadoor, witkalker
kalkoen	heraldiekteken, omgebogen einden van een hoefijzer
kaltschmied	koperslager
kamergang	stoelgang
kammelot	stof van dierlijk haar
kammerjungfer	kamernier
kamp	afgeperkt stuk grond
kan	heraldiekteken, kan met oor en tuit ook: inhoudsmaat voor natte stoffen, 1 kan=80 -112 kan per aam=1,4 -2 ltr, inhoudsmaat voor graan 1 kan =1/64 zak
kandelmeß (lichtweih)	2 februari
kandler	tinnegieter
kanefaßweber	kunst katoenwever
kangsen	dobbelen
kanjel	dakgoot
kanteel	tanding van een borstwering aan bovenzijde torens en muren

kanter	roggebrood met een stevige korst
kantijn	kanten stof
kanton	heraldiektken, vrij kwartier op schild
kapelani	huis voor zelfstandige huisvesting van de kapelaan
kapitein	ambtenaar, belast met het landbestuur tijdens afwezigheid van de graaf, ook: drost, mamboor, seneschalk genoemd
kapittel	college van geestelijken dat gezamenlijk de zielzorg in een parochie uitoefent. hoofdstuk van een reglement. adviescollege van de bisschop
kapittelkerk	hoofdkerk in het werkgebied van het kapittel
kapoen	besneden haan, vetgemeste haan
kapoenen	castreren
kapoets	hoofdkapook: voor een muts met zijflappen voor over de oren
kappoot	mantel
kapproen	muts, kap
kapstok	zotskap
kapucijn	monnik, heraldiektken, monnik in bruine pij
karbonkel	versterking op een schild
karcher	vervoerder
kardewaghen	zie cardewaegen
karel	kerel
kareman	zie karrenman
karfreitag	goede vrijdag voor Pasen
karinghe	braaknijging
karman	zie karrenman
karmozijn	karmijnrood
karnel	kolonel
karolusguldens	betaalmiddel, 1 Carolusgulden=20 stuivers kwam voor in 2,94 gram goud en in 23,72 gram zilver. In gebruik omstreeks 1540
karrenman	voerman van een bespannen karook: rondventer in de veenderijen, ook: boer met slechts één paard, waarmee hij zich verhuurt
karrepoets	zie kapoets
karspell	kerkdorp, kerspel, parochie
karteldarm	kronkeldarm
karwoche	de week voor Pasen
kasjak	lange overjas
kastimentshuyge	huisje waarin men voor straf werd opgesloten
kastorie	bevergeil
kateele	zie kateile
kateile	levende have, het vee, maar ook: roerende goederen, de inboedel
kauderer	vlashandelaar
käufler	opkoper
kavel	perceel, portie van een nalatenschap, partij, lot
kavelaar	hij die de verdeling der loten doet
kavelbrieven	akten met beschrijving van eigendommen bij echtscheiding
kavelen	verkavelen, in kavels scheiden, in percelen verdelen, in loten verdelen, in partijen verdelen, ook: loten, een lot trekken
kaveling	het kavelen, verkaveling, bij kaveling verkopen, in loten verdelen
kaviller	vilder, beul

kawertin	woekeraar, wisselaar
kebse (pellex)	bijvrouw, liefdesverhouding
kechtken	jongetje
kede	ketting
kedel	vrij kort en wijd overkleed
keel	rood
keelberch	halsketting, halsband
keeldarm	luchtpijp
keerne	karntonook: ton, vat
keersgieter	zie kersegieter
keert	sla om
keete	loods, schuur, armoedig huisje, klein huisje, huisje
kegel	onwettig kind
kegelaer	oorlogswerktuig, soort blijde, stenen en keienwerper
keiacker	slecht stuk landbouwgrond met veel keien
keisers	een vrij grove lakenstof
keistrinc	grondstuk met veel stenen in de grond
keldenaer	zie keldeneer
keldeneer	kelder
kelderie	werkzaamheden van de keldermeester
keldermont	keldertoegang aan de weg met valluiken
kelen	de keel afsnijden
kelle	waterloop bij een watermolen
kellenaar	zie kelner
kelnare	keldermeester
kelnear	kelder
kelner	met de zorg van de voorraad in de kelder belast
kemenade	verwarmbare kamer, kamer met eigen schoorsteen
kemeneie	zie kemeneye
kemeneye	schoorsteen, schouw, stookplaats
kemp	vlas, hennep
kempster	vlaskamster
kemwolle	kamwol
kennef	beugel bij vee om weglopen te voorkomen
kennen	bekennen, verklaren
kennep	zie kaenpe
kennesse	doen boodschap overbrengen
keper	heraldiekteken, balken in vorm van een dak
kerckbreker	kerkrover, kerkschender
kerckelijck getuyigenisse	kerkelijke attestatie
kerckfogden	kerkvoogden
kerckfoochden	zie kerckfogden
kerckgeregtigheid	de aan de kerk toekomende vergoeding
kerckghebodt	openbare afkondiging in de kerk
kercklicke versamelinghen	kerkelijke samenkomsten
kerckmeyster	functionaris belast met het beheer van de plaatselijke kerkelijke goederen

kerckweten	in de kerk afgekondigd
kerckmoeder	kosteres
kerckwedeme	pastorie
kerellaken	laken voor het maken van een overkleed
kerfstoc	een stok, die het "rekenboec" vervangt bij personen, die niet schrijven kunnen, de betaling werd door een "kerf" (insnijding) aangeduid, terwijl schuldeiser en schuldenaar elk een stok hadden, die te gelijk gekerfd werden en waarvan dus de insnijdingen nauwkeurig met elkander moesten overeenkomen en passen, zodat vervalsing onmogelijk was
kerfstok	stok waarop door kerfjes of insnijdingen aangewezen wordt, hoeveel (bijvoorbeeld broden) de houder van de kerfstok op krediet gehad had
kerfzaag	grove boomstammenzaag
kerkeær	kerker
kerkenbrief	akte uit het kerkelijke archief
kerkenhoeder	gevangenenbewaarder, stokbewaarder
kerkenraet	zie kerkfabriekraet
kerkensprake	openlijke afkondiging in de kerk
kerkercnape	gevangenenbewaarder
kerkeringe	kerkerstraf
kerkersteen	gevangenis, kerker
kerkfabriekraet	kerkenraad
kerkzegels	uitgaande brieven werden voorzien van kerkzegels als waarmerk
kerle	lang overkleed voor mannen en vrouwen
kerne	kruik, vaas
kerseghieter	kaarsenmaker
kerselare	kersenboom
kersemakere	kaarsenmaker
kersepipe	koperen pijpje om kaarsen in te zetten
kerspe	fijn lijn gewaad
kerspel	dorp, kerkdorp, parochie
kerstael	kristal
kerte	ijzeren band om de naaf van een wiel
keßler	ketelmaker
ketelaer	ketelsmid
ketelbuter	ketelhersteller
ketelspijs	geelkoper
ketelspyse	zie ketelspijs
ketenwerckers	wevers
ketikyn	kettinkje
ketter	persoon die de officiële leer van de kerk niet erkende, afvallige
ketterschen	zie ketter
keulsekruiken	aardewerk kruiken, vaak blauwgrijs glazuur aan bovenzijde
keurboeck	register waarin vermeld alle keuren en verordeningen van stad
keuren	kiezen, keuze
kevesch	buitenechtelijk, onecht
keveschen	overspel plegen, buitenechtelijke liefde bedrijven
kiekijn	kuiken
kiep	mand van marskramer

kiepkerels	marskramers
kieremier	soort lakenstof
kiints leggen	in de kraam liggen
kimmetje	zie kinnetje
kin	zie kinnetje
kind	vaak in begraafboek als aanduiding van een doodgeboren kind, zonder voornaam begraven met alleen de naam van de vader en soms de moeder
kindelbedde	kraambed ook: bevalling
kinderdach	aller-kinderdag, 28 december
kinderen van getrouwden bedde	wettige kinderen
kinderflepje	driehoekig doekje voor onder het kinderhoofd
kinderheffen	dopen van een kind
kinderman	kraamheer
kindoeck	doek om de kin van een overledene
kinne	bloedverwant
kinnetje	inhoudsmaat, 1 kinnetje (natte) stoffen bijvoorbeeld boter=1/4 ton, bij (droge) stoffen als aardappels en fruit ca 1/8 ton
kinsfolk	familie
kist	houten meubel kan in diverse uitvoeringen zijn
kit	schenkvat
kkk	afk. kerkelijk(e)
kl	zie k
klad	voorlopig ontwerp van een geschrift
kladde	zie klad
klagansager	doodbidder, aanzegger van overlijden
klampferer	blikslager
klapmuts	munst stuk ook: goud gulden genoemd
klapmuts (klein)	porseleinen (vinger)kommetje voorzien van een platte rand, vaak chinees
klapperman	nachtwaker met klapper of klepper. Gaf elk uur de tijd aan
klaringe	verklaring, beslissing, vonnis, uitspraak
kleiber	leem vloerenmaker
kleinböttcher	potten / bekermaker
klepperman	zie klapperman
kleremacher	beenderas brander voor het goud en zilver smelten
klet	jak met korte mouwen
klimmend	heraldiektken, als een dierfiguur op de achterpoten staat
klingelbuidel	collectezak aan lange steel. Vaak voorzien van een belletje om slapende kerkgangers wakker te maken
klippkrämer	klompenhandelaar
kloostermop	baksteen uit de middeleeuwen, afm. ca 30x15x7-8 cm
klotermelk	gestremde melk
knaap	vrijgeboren jongeling, kon na opleiding tot ridder geslagen worden
knechten	vaak zijn hiermee soldaten bedoeld
knelinghe	kniebedekking
kneveler	bier uitrijder
knie	graad van bloedverwantschap
kobaltblauw	heraldiektken, kleurook: lazuur en nassaublauw genoemd

koegelkap	mantelkap
koegras	Friese landmaat. Letterlijk de hoeveelheid land die nodig is voor een koe (ca. 2 ha
koehooi	de hoeveelheid hooi die nodig is voor een koe, diverse afmetingen gevonden ca 14x7x7, voet=ca 2500 kg vers of 2000 kg droog hooi
koekernoot	bedrogen echtgenoot
koemis	koemest
koerboeck	zie: coorboec
koeren opsetten	de boeten in een vastgestelde keur verhogen
koeryser	merkijzer, voor het aanbrengen van een merk of keur op een voorwerp
koetsligter	????
koeven	oppervlaktemaat, ca 300-400 vierkante roeden=ca 0,4-0,65 haook: gevonden 2 morgen
koewei	zie koeven
koeweyden	weilanden
koeybeesten	koeien
kofferen	in een koffer doen
kogler	kunstenaar, goochelaar
kognat (cognatus)	bloedverwantschap in de vrouwelijke lijn
kohier	een staat van in een bepaalde periode te innen belastingen
kolde	oude
kolken	kolk, maar ook: doorbraak in dijken
kolrijdster	heks
kolsmid	koud-smid, smeed het ijzer zonder te verhitten
koman	koopman
kombaars	deken
kome	koopman
komsenilje	scharlakenkleurige verf
konings daalder	munten 17e-18e eeuw, gelijk aan 51 stuivers
koningsroede	lengtemaat, 1 koningsroede=3,91 m1
konkelleen	vrouwenleen, leengoed dat ook aan vrouwelijke erfgenamen kon overgaan
konkubine	bijvrouw van een gehuwde man
konnubium	huwelijk
konsanguintät	bloedverwantschap
konvoybiljet	begeleidingsbrief
kooien	copuleren
kookpot	heraldiekteken, pot in aanzicht met 3 voeten en 2 oren, soms met hengsel
koopmansschappen	koopmansgoederen, handelswaar van een koopman
kop	inhoudsmaat voor droge goederen, 1 kop=1/4 vat=4,7 ltr
kopergoud	messing
kopmaat	zie kop
kopse	zie kopzaad
kopsend	zie kopzaad
kopulation	huwelijksvoltrekking
kopzaad	oppervlaktemaat, 1 kopzaad=1/4 lopenzaad=12 vierkante roeden
koren	braken, overgeven
korf	inhoudsmaat voor fruit 1 korf=... ltr. ook: lengtemaat, 1 korf=0,5-0,6 m1
kornel	kolonel
kornuit	hoorndrager, makker

kors	kersttijd
korssemeister	bontwerker
korstijd	kersttijd
körtzner	bontwerker
kossäten	landarbeider
kost doen	eten geven
kostelijcken	duurder
kouter	zie couter
KPA	afk. Katholisch Pharr-Archiv
kr.	afk. Kreis regio
kraamkint	pasgeboren kind, meestal de aanduiding voor doodgeboren
krämper	opkoper
krancken	zieken
kranckheiden	ziekten
krancklijken	ziekeliike
krankgeluk	ongeluk
krasser	penis
kräuter weihe	dag voor de gewassen, 1 augustus
krebbe	vuilnisbak
Kreis	regio
Kreisler	graanhandelaar
kreitsdag	landdag
kretscher	waard
kreuzerfindung in mai	kruisvinding, 3 mei
kreuztag in mai	zie kreuzerfindung in mai
kricht	krijgt
kriebelziekte	ergotisme, vergiftiging met moederkoren. vooral op vochtige gronden voorkomende uitwas bij graansoorten, (vooral in roggearen) die een giftige werking heeft. brood van graan dat moederkoren bevat kan de ziekte veroorzaken, het kriebelende gevoel in het lichaam kan verlamming, blindheid en zelfs de dood tot gevolg hebben
kriek	kersook: het achterste
krijg	oorlog
krijgskeur	dienstplicht
krimp	insnijding, inspringend muurwerk
krocht	hoge zandgrond, hoog gelegen akker
kroes	inhoudsmaat, 1 kroes=1/120 ton=1,4 ltr. ook: bekend als pullemaat
kroosheemraden	vertrouwensmannen binnen een dorp, zij zorgden voor de wegen, sloten en dijken
kruder	kruidenhandelaar
kruf	hoerenkast, kroeg
krugbäcker	pottenbakker
kruis	Vlaamse inhoudsmaat voor droge kalk, ca 1733 ltr, later ook: 10 hl
Kruis rixdaelder	betaalmiddel, patagon
kruishout	timmermansgereedschap
kruisschepel	inhoudsmaat bij graan, 1 kruisschepel=2 mud=ca 29-34 ltr
Krulkruis	heraldiektken, ankerkruis met spiraalvormige ombuiging aan de uiteinden
kuamp	komt
kuer	verordening, handvestook: merkteken op zilver en goud
kuerbouck).	zie: coorboeck

kuerbrieven	een beschreven keur
kummer	kuiper
kumper	verfknecht
kundschaft	oorkonde die de ambachtsgezellen van de patroonsvereniging (gilden) van de stad waar zij gewerkt hadden uitreikten
kunkelmacher	spinrokmaker
kunkelmagen	bloedverwanten uit de vrouwelijke lijn (kognaten)
kürbenzeiner	korvenmaker
kurkeler	klompenmaker
küster	landmeter
kwart	inhoudsmaat voor natte stoffen, 1 kwart=3/4 kroes=1,05 ltr graanmaat, 1 kwart=1/4 meuken, voor overige vaste droge stoffenook: de naam kwartier gebruikt
kwartier	deel van een provincie of gewestook: deel van een wapenschild
kwartier (maten)	lengtemaat. 1 kwartier=1/4 duimook: gezien 0,25 cm. inhoudsmaat speciaal voor koren en zout. ook: graanmaat, 1 kwartier=1/4 meuken, 1/4 lopen, 1/4achel, 1/4 maat
kwartier (vervolg)	ook: droge stoffenmaat, 1 kwartier =1/4 honderd, een kwartier was ook: weer verdeeld in groot kwartier,=24 vat of 96 maat en klein kwartier=26 vat of 24 maat
kwartieren	indeling van een schild
kwartierstreep	heraldiekteken, als een vrij kwartier gelijk gekleurd is als het schild word dit afgescheiden door een dunne lijn
kwelijzers	duimschroeven
kyven	betwisten
kyving	betwisting, bedinging

L

L	afk. 50
L	afk. lidmaatregister
L	afk. livre, boek
l.	afk. legitimus legitiem
l.c.	afk. leur compte, voor hun rekening
L.S.	afk. Lectori Salutem, de(s) lezer heil
l' autre	de andere
l' Eglise réformée évangélique	Christelijk Gereformeerde kerk
laaber	kaasmaker
laadvlieg	slee bestemd voor vervoeren van vracht
laathof	een door de leenheer geschonken hoeve, inruil voor beschreven diensten en betalingen
lab	afk. laboureur, landbouwer, ploeger
labay	meelsoort voor beste soort brood
labaybroot	wittebrood van het beste meel
labaye	betaalmiddel, zilveren munt
labberdaan	gezouten kabeljauw
labefacteren	verzwakken
labeur	arbeid
labeuren	ploegen
laborans	lijden aan (een ziekte)
laborator	dagloner
labore suo vivens	die zijn brood verdient door zijn werk
laboreren	arbeiden, werkers voornamelijk in de landbouw
laborierder	landbouwer, boer
laborieus	arbeidzaam
laboriosis	vlijtig, werkzaam
laboureur	ploeger, landbouwer, boer
labyrint	doolhof
laceratie	verscheuring
lacere(e)ren	verscheuren
lachrim(e)eren	huilen, schreien wenen
lachter	schande
lachteren	brandmerken, onteren, zich te schande maken
lacticator	melker
lactinatrix	melkster
lad	afk. ladite, ledite, (boven)genoemd
ladic	klein kistje, ook: ladae
ladte	zie lad
laengout	bladgoud
laer	openveld, broekland
laeste ende uitterste wille	testament

laesus	gewond
laet	pachter, land gebruiker
laetbanc	rechtbank voor laet (pacht) zaken
laetcop	glazen of metalen kop om te aderlaten
laete	zie laet
laeten	cijnshouders
laetgoet	aan het laetrecht onderworpen goed
laetpanne	pan of bekken waarin het bloed wordt opgevangen bij het aderlaten
laetschepen	rechter in een laetbank
laeye	terrein waar men het recht van houtkap heeft, ook: bosweg
laganator	blikslager
lage heerlijkheid	ambachtsheerlijkheid, als de heer alleen de lage jurisdictie heeft, de civiele en kleine strafzaken
lägelner	kuiper
lainier	wolmaker, -fabrikant
lake	waterloop, sloot
laken	doek welk van linnen stof gemaakt, ook: het verwijderen van vuil uit sloten, baggeren
laken (iet)	afkeuren, aanmerkingen op iets maken
lakenblekere	lakenbleker
lakey	navolger, loopjongen
lakre	lakzegel aanbrengen
lamb	lam, jong schaap
lamentatie	gekerm, jammerklacht, weeklagen
lamenteren	kermen, jammeren, weeklagen
laminarius	bliksmid
lammertijnsteen	rode edelsteen
lamminwerker	kledingmaker van lamsvacht
lampart	geldwisselaar
lampensmeer	lampenvet, soort kaarsvet
lampet	vuurpot
lanck	lang
lanckmes	dolk, groot mes
landekijn	klein lapje grond
landjuweel	groot rederijkersfeest
landmeeterspas	lengtemaat, 1 pas=5 voet van 11 duim
landmeesterstap	zie landmeterspas
landouwe	weilanden, beemd
landpoort	stadspoort aan de landzijde
landschapsobligatie	obligatie uitgegeven door het gewest, ook: een waarde papier voor een gekocht stuk grond
landwaterganc	waterloop door akkerland
languore	door ziekte / door ziekten
languoribus	zie languore
lanifilator	wolspinner
lanifilitor	zie lanifilator
lanifilatrix	wolspinster
laniflex	lakenwever
lanio	vleeshouwer, slager

lanitextor	lakenwever
lanitonsor	wolscheerder
lanitus	zie lanio
lans	land
lant strate	weg breder dan een landweg
lantbreef	zie: lantbrief
lantbrief	privilegie, door den heer (landsheer) aan de bewoners van een gebied gegeven, waarbij hun rechten en verplichtingen tegenover hem worden omschreven, het zelfbestuur van de landgenoten geregeld en het als geldend erkende recht geformuleerd wordt
lantcecht	gerechtsdienaar, gendarme, veldwachter
lantcense	grondbelasting
lantkosten	gemeentelasten
lantdijc	dijk met voorland
lantdwinger	straatrover
lanerntag	laatste dag, zaterdag
lanerntag unserer lieber frauen	laatste dag van onze lieve vrouwe, 8 november
lantganc	strooptocht, plundering
lantgebod	gerechtelijke aanmaning
lantgescheit	grens tussen twee landeigenaren
lanthof	boerderij, boerenwoning, hofstede
lanthond	kettinghond
lanthuijere	pacht van land(erijen)
lanthuis	rechthuis, gemeentehuis
lantloper	kwakzalver
lantman	bewoner van het platteland
lantneringe	boerenbedrijf
lantrecht	het recht van de bewoners van het platteland
lantrechtcr	de gewone rechter, hij kon geen halszaken behandelen
lantsate	bewoner van het land, maar geen eigenaar, pachter
lantsceydincksbrieff	akte van grensscheiding
lantschap	burgerschap, poorterschap
lantschepen	schepen in een dorp
lantscoof	recht van korentiende, schoofrecht
lantsegel	zegel van een ambacht
lantspesaet	rang onder korporaal, soldaat met hogere functie en soldij
lantstege	landweg
lantvettinge	mest, voor op het land
lantvluchtich	voortvluchtig
lantvolc	bewoners van het platteland
lantwijf	boerin
lantwinne	boer, landbouwer
lapicida	steenhouwer
lapidarius	steenbreker
lapis	steen, grafsteen, grafzerk
laps	verloop van tijd
lapsator	slijper van wapens
lapsus	gevallen

lardeeren	doorspekken
lascif	geil, wulps, brooddronken, dartel
lasciviteit	geilheid, brooddronkenheid
laserijhuys	gasthuis voor lepralijders en melaatsen
laserus	melaats, lepralijder
lasiterer	steenzout-, salpeterdelver
last	inhoudsmaat voor graan, 1 last=ca. 3010 ltr. Na 1820 is 3000 ltr. aangehouden inhoudsmaat voor haring, 1 (zee)last=ca. 1694 ltr. 1 (gepakte)last=ca 1452 ltr., ook: de verplichtingen, die op de burger drukken
lastkohier	bestek
late	wijd en breed
laten	horigen, halfvrije personen die onroerende goederen hadden van hun heer. Zij waren gebonden aan het gebied waar zij woonden en werkten
lateralis	tot een zijlinie behorend
laterator	steen-, pannenbakker
latiteren	wegschuilen, zich uit de voeten maken, schuilen
latitude	wijdte, breedte
latonius	steenkapper
latus	zijde
laudereren	loven
laumaent	januari
lavadarius	wasser, kletskaus
lavoren wasbak	wasbekken
laxatie	lozing, lossing
laxatijf	laxerend
laxe(e)ren	lozen, lossen, openen
lazuur	heraldiekteken, kleur blauw, aangeduid met horizontale arcering
læderen	kwetsen
læsæ majesteit	hoogste machtschending
læsie	kwetsing
lb	afk. van libra(s), pond (en), betaalmiddel, 20 schelling=1 pond
leggen	zie: leggen
lectae in senatu	gelezen in de senaat of stadsraad
lecteur	lezer, voorlezer
lectie	lezing, les, tekst
lectio	het voorlezen
lectori salutem	afk. L.S., de(s) lezers heil
lecture	lezing
lectus	bed
led	afk. ledit, (boven)genoemd
ledersnider	leersnijder
ledertouwere	leerlooiër, leerbewerker
ledighen wiven	prostituées, oneerlijke vrouwen
ledt	zie led
leedbrieven	kennisgeving van meestal overlijden
leedere	schandpaal
leederen	zie læderen
leempitte	kleigroeve, leemkuil

leemplackere	stucadoor met klei op gevels
leemplekker	zie leemplackere
leemputte	zie leempitte
leen	het leen kon bestaan uit bezit, (te leen) van een onroerend goed, een bevoegdheid, aandeel in de opbrengst, een stuk grond van uiteenlopende uitgestrektheid, ambten, cijzen, tolrechten, een jaarlijks geldelijk inkomen
leendag	dag waarop leenzaken worden behandeld, leenboek van de mannen van Vlaanderen
leenheer	hij die aan een lagere een "leen" in bezit (te leen) geeft, zoals beschreven in een leenverhouding
leenhulde	eed van getrouwheid aan de leenheer
leenman	die in het bezit was van een "leen" en zorg draagt voor de uitvoering van de beschreven leenverhouding
leenroerig	een leen bleef in het bezit van een leenheer, maar de rechten op het leen van de leenman konden vaak overgedragen worden bij vererving door het leen te "verheffen"
leenstoel	leunstoel
leenverhouding	beschrijving van het leen van omvang, rechten en plichten
leepen (muer)	scheids (muur)
leerstal	leertijd als leerling doorgebracht bij een meester
leetsdiep	een vingerlid diep
leetsijn	leedwezen
leetwesinge	zie leetsijn
leeuken	stuk land, grond, ook: een drank (Mede)
leeuw	betaalmiddel, gouden munt ca. 1400
leeuwendaalder	muntsort, waarde gelijk aan 38 stuivers
leg.	afk. legitimus, legitiem
legaal	wettig, wettelijk
legaale	stil zwijgende onderbouwing
legaat	afgezand, erfmaking, making (erfstelling en legaat), heeren bode ?
legaliteit	wettelijkheid, wettig
legataris	erfdeler, makingbeurder (die de erfenis ontvangt)
legat(e)ren	bespreken, maken
legatie	afzending, bezending, erfmaking, gezantschap
legende	historisch verhaal, dat vaak niet op historische werkelijkheid berustte, maar meer op de volks overlevering
leger	een soort van rekenboek, ligger, manuaal
legewerck	tapijtwerk
leggen	iemand gevangen zetten
leggewercker	tapijtwerker
leghere	legger, inventarisstuk
legia	Luik
legiflateur	wetgever
legio	regiment
legioen	legioen, krijgsafdeling
legislateur	legitiem maker, wetgever
legitariën	legate ontvangen
legitima(-us)	wettig, bepalingen
legitimare	wettigen
legitimatie	wettigen

legitimation	gerechtelijke gelijkstelling van onwettige geboren met wettig geboren
legitimus	gewettigd, wettig verklaard
legitimus est per subsecutum mtromonium	is gewettigd door het daarop gevolgd huwelijk
legitimaverunt	zij hebben wettig gemaakt
legitimavi	ik heb wettig gemaakt
legitime	wettig
legitime et hereditarie supportaverunt	zij hebben wettelijk en erfelijk overgedragen
legitime portie	wettig gedeelte, kindsgedeelte, dat is, in vijf, of meer, de helft, bij minder dan vijf, het derde part, van 't geen zij anderszins zouden hebben geërfd
legitime(e)ren	wettigen
legitimus	wettig, rechtmatig, wettig echtgenoot
leibeeck	afvoerbeek voor ontlasting etc.
leichenbitter	doodaanzegger, doodbidder
leidebeke	afwateringsbeek
leidegrave	hoofdsloot
leigracht	zie leibeeck
leigronden	grond naast de gegraven leije
leije	waterloop gegraven in een stuk land
leimenführer	leemrijder
leinreiter	sleeppaard voerman
leisten	bieden
leiterer	voorman
leliarts	betaalmiddel, een zilveren munt ca. >1400
lelie	heraldiekteken, bloem, vaak goudkleurig
lemer	werkman voor het met leem besmeren van gevels
lena	koppelaarster / koppelaar
leno	zie lena
lenta tabe	door een langdurige tering
lentintijt	voorjaar, lente
leoffenisse	zie looffenis
lepel	schepdeel van een watermolenrad
lepele	lepels
lepelsticken	zeer zwaar en grof geschut
lepper	schoenlapper
leql	afk. lequel, die, dat, welke, hetwelk
lequel nous á presente	die hier vertegenwoordigd
lerpen	geselen
lersner	laarzenmaker
lesd	afk. lesdits, ?
lesquels nous ont déclaré que	die ons hebben verklaart dat..
letatis, lethalis	dodelijke..
lethargo	door slaapzucht
lethargus	slaapziekte

letitie	blijdschap
lettenisse	verhindering
letteren requisitoir	zie lettre requisitoire
lettergelt	betaling voor het schrijven van een brief
lettre	brief
lettre d' achat	erf brief
lettre requisitoire	verzoekschrift, vordering aan een in een bepaald rechtsgebied bevoegde rechter tot ten uitvoerlegging van een in een ander rechtsgebied gewezen vonnis
leugentaligh	leugenachtig
leugenwerk	een soort tijdelijke loods
levans	doopheffer
levantes	doopheffers
levarunt de fonte	zij verhieven (het kind) van de doopvont
levator	doopheffer / doophefster
levator	zie levans
levatrix	doophefster
leven bevonden, (in...)	welke in leven zijnde
levi morbo	na een lichte ziekte
levir	zwager
levir(us)	zwager, broer van de echtgenoot
leviratsehe	huwelijk van een man met de weduwe van zijn broer
leviteit	lichtvaardigheid
lewe	leeuw
lex	wet
lex falcidia	een wet waarbij is toegestaan dat een erfgenaam wiens erfenis met zoveel "makingen" is bezwaart dat er nauwelijks iets voor hem overblijft, mag deze voor zich behouden het ¼ deel van erfenis, vrij en onbezwaard en de "making beurdens" voor het zelfde korten
LG	afk. livre de gros, levering in het groot, los?
lias	een aantal bescheiden, door een koord of veter bijeengehouden, ook: snoer om brieven en kwitanties aaneen te rijgen
liass(e)eren	snoeren, aanrijgen
liaste	zie snoer
libbe	stremsel
libel	geschrift, aanschrijvend, pleitgeschrift, pamflet, schotschrift, smaadschrift, ook: klein geschrift, aanhangsel
libel(le)meester	raadslid, aangewezen tot het uitbrengen van rapport over een rechtszaak, die door remissio libelli van het geestelijke gerecht bij de raad aanhangig gemaakt is
libelleren	op schrift stellen van een processtuk
liber	vrijgezel, vrij, ongehuwd, los, vrij
liber baro	vrijheer
liber rationum	huishoudboek, waarin tevens de familiegebeurtenissen werden opgetekend, familiechroniek
liber rusticus	vrije of scholtenboer, in tegenstelling met de pachtboer, of meier
libera	ongehuwde vrouw
libera baronia	vrije rijksheerlijkheid
liberaal	mild, gulhartig, vrijmoedig, gulhartigheid, openhartig
liberaliteit	mildheid, milddadigheid, van ruime opvatting getuigende denk en handelwijze
liberarius	boekbinder

libereren	verlossen, vrijdag maken
liberi	kind
liberi comitatu	uit de vrije rijksheerlijkheid (graafschap)
liberteit	vrijheid
liberti	de vrijen, de heren
libertijn	vrijgeest, vrijgemaakte knecht
libertus	soldaat eerste klasse
liberye	boekkamer, bibliotheek, boekenkast
libra	latijn voor ponden
librarius	boekhandelaar
libre feudorum	12de eeus Lombardische leenrecht
libripens	waagmeester
licenciatus	licentiaat in beide rechten
licent	verlofgeld, geoorloofd
licentia	vergunning
licentiaat	toegelatene, bevoogde
licentiaat in de rechten	toegelaten in de rechten
licentiatus medicinae	dokter
licentie	verlof, toelating, vrijgeven, vrijspraak, oorlof
licentiëren	toelaten, vrijgeven, gehengen? vergunning of bevoegdheid geven, ontslaan afdanken uit dienst zenden
lichaamsleen	leen waarbij de bezitter in eigen persoon krijgsdienst moest verrichten
lichemstag	sacramentsdag
lichtbroot	witbrood
lichtelijk meer of lichtelijk min	om en nabij, ongeveer
lichterman	arbeider die schepen lost in de haven, havenwerker
lichtmeß(-weihe)	Maria lichtmis, 2 februari
lichtwaerdere	klepperman, torenwachter
lichtwif	lichtekooi, hoer
lictor	beulsknecht, rakker (helper van de baljuw), stokbewaarder, deurwaarder
lidmaat	lid van een kerkgenootschap
liebaert	leeuw
liefcoeckbacker	peperkoekbakker
lieffgelt	lijfrente
liefkind maeken	bij een erfenis een kind bevoordelen op de anderen
lieght	verschilt
lien (van iet)	erkennen. een geldschuld in rechte erkennen, ook: een handschrift als echt erkennen. een eis toestemmen, zijn schuld bekennen
lier	houten bank voor de woning
Lieuten	afk. lieutenant, luitenant
lieutenant	plaatsvervanger, stedehouder
liff (het)	het lijfstuk
ligata	echtgenote
ligator	kuiper
ligatus	echtgenoot, getrouwd, gehuwd
ligitimare	wettigen

ligitisme	getrouwd
lignarius	timmerman, houthakker
ligue	verbinding, verbond
liinge	het erkennen van een zaak in rechte
lijckgangch	teraardebesteding, begrafenis
lijcop ende godtshelder	handgeld bij verkoop van roerende en onroerende goederen
lijde	zie lijt
lijffgewyn goederen.	Dit zijn voormalige laatgoederen die in een vrijere rechtsverhouding zijn omgezet
lijffsnooddruft	levensbehoeften
lijffgewinsgoederen.	zie lijffgewyn goederen
lijfpacht	levenslange pacht
lijfpensie	lijfrente
lijfrenten	renten, die met de dood van de gene op wiens naam ze stonden vervielen
lijftocht	het levenslange gebruik, dat de overlevende echtgenoot heeft op een deel der nalatenschap van de overleden echtgenoot, ook: vruchtgebruik
lijftochten	kapitaal voor lijfrente voor ene vrouw vastzetten
lijftrouwant	lijfwacht
lijkgehucht	graf
lijkhout	brandstapel
lijkschouwing	schouwing gedaan door wetsdokter
lijn	lengtemaat, 1 lijn heeft verschillende lengten. bijvoorbeeld gezien 1/8, 1/10 1/12 duim
lijndraeyer	touwslager
lijndtreckinge	zie: lijntreckinge
lijntreckinge	erf scheiding
lijnwaet	linnengoed, ondergoed
lijspond	gewicht van lood uit Lijfland, 1 lijspond=15 pond, ook:=1/20 schippond
lijt	doorgang, ook: overnachten
lijveloos	levenloos, dood
limbolarius	pasementwerker
limitatie	bepaling
limite	afpaling
limiten	landpalen, landscheidingen
limiteren	bepalen
linarius	vlas en hennephandelaar
linde	linnen ook: lengte
lindene	linnen
line	zie lijn
linea	lijn, afkomst, regel
linens libertatis pastoris	met de vrijbrief van de pastoor
lingene	vuilnis, modder
linie	oppervlakte maat =ca. 0,15 ha.
linie-regt	regelrecht
linieeren	lijnen, afstrepen
linifex	linnenwever
linijndoec	linnenstof
linitextor	linnenwever

link	opvolging in graden van bloedverwantschap
links	in heraldiek de rechterzijde
linterarius	zie linarius
liquidatie	afrekening, effening
liquide	week, effen, klaar, bloed, plat-uit (rond uit, onomwonden), het gene zonder moeiten te reekenen is
liquideren	week maken, afrekenen, effenen
liscleet	tapijt, bankbekleding
lit à baldaquin	hemelbed
lit á lánge	zie lit à baldaquin
lit du camp	zie lit à baldaquin
litania minor	de 3 dagen voor hemelvaart
litera	schepenbrief
lith	lid
liticen	klaroenblazer
litige(e)ren	krakelen, pleiten, twisten
litigieus	krakelig, dingtalig, krachtige taal, de door de partijen aan de rechter voorgelegde conclusies
litis finitie	als een zaak bij een andere rechter door een vonnis is afgedaan een verzet van een gewezen zaak aanbrengen
litiscontestatie	rechtspleging
litiscontesteren	zie litiscontestatie
litispendentie	het aanhangig zijn van een geding, tijd gedurende welke een proces aanhangig is
littarum	zie littere
litterae dimissoriales	geloofsbriefen
littere	brief, akte, brieven, oorkonde
litteris libertatis pastoris	met de vrijbrief van de pastoor
liuetenantschap	functie van de luitenant
live vercopen (iet tot enen)	het levenslang vruchtgebruik van iets tegen betaling afstaan
LKA.	afk Landeskirchenarchiv
lobeel	de onderste rand bij het laken weven, lokaal plaatselijk
locatie	verhuring
lochenine	ontkenning
loco	in de plaats van
locquet	lood loketten
locumtenens	stadhouder, plaatsvervanger
locuplete(e)ren	verrijken
locus	plaats, stede
locus sigili	plaats van het zegel
lodder	landloper
loderrein	reukwater
lodex	mantelmaker
loeremier	slotenmaker
loetghietere	loodgieter
loetken	loden waarmerk, loodje, merkteken

lofte	belofte om iets te geven of te doen, verbintenis. in het bijzonder verstaat men onder loftte : betalingsbelofte, schulderkenning
loge	zie logeren
logement	huisvesting, herberg
logeren	huisvesten, herbergen, thuisleggen
logierden	logeerden
logijs	huisvesting, herberg
loke	omheining, hek
loken	sluiten
lombaerde	bank van lening
lombaert	geldhandelaar, wisselaar
lombard	leentafel houder, tafelhouders, pandbelener, bank van lening
lombart	geldschieder, geldhandelaar, woekeraar
lomproer	geweer, werd met een lont afgeschoten
longitude	lengte
lood	gewicht, 1 lood = 1/32 pond = ca. 14 gram, in het metrieke stelsel 10 gr
looffenis	belofte
loop	inhoudsmaat voor graan en zout, 1 loop=(kleine) graanmaat=1/4 zak/viertel, ook: 1/16 mud, 1 loop=(grootte) graanmaat =1/36 last ook: gezien 1/48 last (Texel), ook: in zuid Nederland een oppervlakte maat, 1 loop=50 vierkante roede=1/8 bunder
loopenzel	oppervlaktemaat in Zuid Nederland, 1 lopenstal is ca. 1615 m2 (Breda) ca. 1655 (den Bosch)
looper	kadastraalboek, erfregister
loopzaad	zie loop
loorturf	slechte kwaliteit turf
loove	afdak, luifel, maar ook: balkon uitsteeksel
lopens(e) (klein)	in zuid Nederland ook: een oppervlakte maat, 1 kleine lopens=33 1/3 vierkante roede
lorarius	zadelmaker, riemensnijder
lorgnet	knijpbril
losbäcker	witbroodbakker
löscher	zeemleerbereider
loseninge	renten, die ter loseninge staen, renten die losbaar zijn
losrenten	aflosbare renten, zijn van jongere dagtekening; oorspronkelijk kon de aflossing van de rente niet door de crediteur gevorderd worden: het contract bestond in een rentekoop, het lenen van geld op rente was als woeker verboden. van daar is "oude renten" synoniem met "oude onlosbaer renten."
losrenten	losrente (mogelijk) aflossing van het geleende
loumaent	zie laumaent
louwer	leerlooiër
loven	beloven, zich verbinden. in het bijzonder verstaat men onder loven, beloven om iets te betalen
Lovene	Leuven
loy	wet
loyaal	wettelijk
Lres	afk. Lettres, letteren, letterkunde
Lt	afk. livres tournois, toernooiboek?
luberti	zuster van ..
lubertus	boer van..
lubriq	flibberig?, glad

luchtenmacher	lantaarnmaker
lucteren	worstelen
Ludeke	Luik
ludi magister	schoolmeester
Ludike	zie Ludeke
ludimoderator	zie ludi magister
ludslacht	volgens de waarde van de munt uit Luik
luecmuer	muur om een terrein af te sluiten
luickinge	afsluiting
luif	loopruimte onder afdak
luistol	tol op de verkoop van oude kleren
luna III	de 3e dag van de maan-maand
luna quarta decima	volle maan, de 14e dag
lunae dies	maandag
lunation	maan-maand
lunius	juni
lusen	betalen, afgeven
lustratio	de doop
lustrum	5-jarig tijdvak
lutheranus	luthers
lutorissa	wasvrouw
luttel	klein, weinig
lutter	zuiver
luuch	riet
luxurie	geilheid, onkuisheid
luxuriosus	geil, weelderig
luyden van buyten	lieden van buiten de stad
luytenant	stedehouder, die in iemands plaats gestelds
lychnopoeus	kaarsenmaker
lycoop	percentage van de koopsom dat aan drinkgeld moest worden betaald door de koper
lyden (van iet).	zie: lien
lyfcoeckbacker	zie liefcoeckbacker
lyndegewaet	onderhemd

M

M	afk. 1000
M	afk. Magistor, meerdere, academisch geschoold persoon
M	afk. marraine, meter, doopmoeder
m	afk. mater, moeder
M	afk. meter
M	afk. moeder, ook vaak doopheffer / Meter
M	afk. monsieur, mijnheer, meneer, (de) heer
M	afk. municipaliteit, gemeentebestuur, Burgemeester en Wethouders
m.p	afk. manu propria
m.ria	afk. manu propria, eigenhandig en ook mia. bijvoorbeeld eigenhandig ondertekend
maaien	doorklieven
maalder	schilder
maalsboekje	zie avondmaaltje
maandeel	maandsoldijbrief
maankop	slaapmiddel
maant-wyser	zie calendier
maatje	inhoudsmaat, meestal bij graan, 1 maatje=2 spint, maar ook 1/8 spint
mabersteen	marmar
mac	afk. maçon, vrijmetselaar
macellarius	slager
macellio	zie macellarius
macello	zie macellarius
machenare	metselaar
machinate	kwaadstoking, (kwaadspreken), opstoken, kwaad
machinatie	kwaad, stoken
machineeren	kwaadspreken, stoken, kwaad-brouwen, (iets kwaads beramen), berokkenen
macht brieff	volmachtbrief, akte, waarbij iemand tot iets gemachtigd wordt
machtbrief	zie machtbrieff
machte	lies, schaamdelen
machytsch	metselwerk
macies	magerheid, schraalheid
macis	die niet komt opdagen bij een rechtszaak
mactator	zie macellarius
maculature	kladpapier, scheurpapier, omslag
macule(e)ren	bevleken, bekladden
maddach	een volle dag maaien als verplichting opgelegd
made	weiland, hooiland, ook een landmaat
madebeemt	weiland, hooiland
madelaere	beheerder, bestuurder, beheerster, bestuursambtenaar
mader	maaiër
maderijn	ahornhout
madesloot	afscheidingsloot tussen twee landerijen

madevelt	zie madebeemt
mae	hooiland, Made
maebrief	testament
maech	zie maeg
maechgelt	het aandeel, door de bloedverwanten gedragen in de som, waarmee een door een hun gepleegde doodslag wordt geboet
maechgescheit	boedelscheiding
maechscheidt	zie maechgescheit
maechswage	aanverwant
maechtael.	verwantschap. (tegenover bloedverwantschap) de naaste bloedverwanten
maeck	zie: make
maecken	zie: maken
maeckgescheyt	zie: maechgescheit
maeckinghe	zie: makinge
maecmaker	huwelijksmakelaar
maecsel	een roerende of onroerende zaak die door de rechter kan worden verkocht ter voldoening van een schuld
maecsman	bloedverwant of vriend van een in het huwelijk tredend persoon, die met drie anderen de huwelijkse voorwaarden tussen de wederzijdse ouders in orde maakt
maeg	verwant
maegdaer	ongehuwd, jonge man
maeghedelinghe	boedelscheiding
maegschap	verwantschap
maegsibbe	bloedverwantschap
maegsoene	deel van het zoengeld dat betaald wordt als schadeloosstelling bij een doodslag of ernstige verwonding
maegswager	aanverwand
maegtale	graad van bloedverwantschap
mael	rechtshandeling
maelboom	boom die een grens aangeeft
maeldenier	zie maelgenier
maeldery	maalrecht
maeldrager	postbode, koerier
maelge	gesp, ring, haak om iets mee vast te maken, ook een penning met een waarde van een halve penning
maelgelt	belasting op het gemalen graan voor de bierbrouwerijen, ook maalloon
maelgenier	marskramer voor kleine voorwerpen van metaal
maelget	houten hamer
maelgetter	krijgsman met een strijdhamer
maelgie	zie maelge
maelloen	zie maelgelt
maelloot	loodje, als vergunning om te malen
maelpegel	merkteken voor het waterpeil bij watermolen
maelslot	slot op een kist
maenboec	registerboek waarin de schulden staan genoteerd
maenbrief	dagvaarding, soms ook schuldbekentenis
maendach	maandag
maenen	vragen om een vonnis aan schepen of leenmannen tijdens rechtzitting

maennesse	dagvaarding
maensdach	zie manedach
maent	maand
maents	maandelijks
maerlepit	zie maerleput
maerleput	mergelput
maerte	dienstmeid
maerten	de werkzaamheden van een dienstmeid
maertse	grens
maesjes	doosjes?
maet	zie made
maetgelt	meetrecht
maetsem	zie metse
maetsman	metselaar
maexman	zie: maecsman
maeybempd	maailand
maeydagh	maaidag
maeyen	maaien
mag.	afk. Magistor, meerdere, academisch geschoold, meester
magazijn	voorraadschuur, pakhuis
magelein	marjolein
Magensche	Mainz
magenscheid	boedelscheiding
magescheid	boedelscheiding. vaak ook als maegescheit
magie	toverkunst, geesthandel, toverkunde
magister	meester, leraar, meerdere
magister civium	burgemeester
magistraat	overheid, overheer (overheerser)
magistri	van de aanvoerder, meester
magnanime	grootmoedig, groothartig, edelmoedig
magnaniniteit	grootmoedigheid
magneet	noordsteen, (magneetijzersteen), zeilsteen (platte steen)
magnificentie	heerlijkheid, pracht, grootdadigheid
magnificq	heerlijk, grootdadig?, groots, prachtig
magnitude	grootheid
magnus	groot
magnus magister	grootmeester
magschaft	bloedverwantschap
magus	tovenaar
maia	mei
maicken	zie: maken
maige	bloedverwant
maii	zie maia
maille	zie maelge
mainplevie	een recht van de man door het huwelijk waardoor hij heer en meester wordt van al de roerenden en onroerende goederen, de inschulden (te innen vorderingen) en acties van zijn vrouw
mainten	afk. maintenant, nu, thans, op dit moment

mainteneren	handhaven, standhouden
maintenue	handhaving, bescherming
maintineren	onderhouden
maion	afk. maison, maison, huis, woning, gebouw, tehuis
maiorennis	zie majorennis
maiores	zie majores
maiseel	vleeshal
maiseele	zie maiseel
maius	mei
majesteit	mogendheid, majesteit, hoogheid, hoogmachtigheid, koning
majeur	meerderjarig(e), volwassen(e)
majeure	zie majeur
majorennis	meerderjarig
majores	voorvaderen, voorganger, voorouders
majus	bloei maand, mei
makagie	beschikking bij uiterste wil, legaat
make	uiterste wilsbeschikking voor het gerecht gepasseerd
makelaar	tussenhandelaar
makeman	zie: maecsmen
maken (enen iet).	bij uiterste wilsbeschikking aan iemand schenken, vermaken
makinge	in het algemeen: een uiterste wilsbeschikking
maladerie	zie maladie
maladie	hospitaal
malafide	zie malefidei
malcander	elkaar
malcanderen	tegenover staand(e), overleggen, ook: met elkaar
malcontent	ongenoegen, het ontevreden
malder	inhoudsmaat, speciaal voor graan, 1 malder=1/22 last, ook gezien 1/18 last en 2 mud en 1/4 mud. ook was er een kleine Gelderse malder=ca. 125 ltr. en een grootte Gelderse malder van ca. 137 ltr.
male	reistas, valies
maledictie	vloek, kwaadspreken, lastring
malefidei	ter kwader trouwe
maleren	in kleur borduren
malerie	het recht op het malen van het graan in een bepaald gebied, een soort banrecht
malevolentie	kwaadwilligheid
malget	zie maelget
malgetten	met een houten of loden hamer slaan of bekloppen
malheur	ongeval, ramp
malheureux	rampspoedig, ongelukkig
maligna febri	door een kwaadaardige koorts
maligneeren	met kwade trouw
maligniteit	boosaardigheid
malitie	boosheid, kwaadheid
malkanderens gesigte (in)	tegen over elkaar, elkaar aanzierend
malleator	ijzersmid
malt	mout
malversare	zie malversatie

malversatie	slecht beheer, ambtsontrouw, ontrouwe waarneming van een bediening, verduistering van gelden
mam	vrouwenborst
mamburnus	regent, voogd
man	afk. manoeuvrier, dagloner
manachier	dreigementen
manbaar	huwbaar
manbode	gerechtsbode aan het feudaal leenhof
mancamer	leenhof
mancipatie	vereigening, overgaaf van en zaak als eigendom, overlevering
manciperen	eigen geven, vereigenen
manckaert	manke, kreupele
mancorn	diverse soorten koren ondereen gemengd
mandaat	bevel, last
mandach	gerechtsdag
mandaet	lastbrief, bevelschrift, bevel, beveling (lastbrief), daagceel
mandament	bevelschrift
mandans	bevelgever
mandataris	bevelhebber
mandateur	bevelgever
mandeel	het aan een bepaald iemand toekomend deel
mandeeren	bevelen, bevel doen, belasten, lastgeven
mandel	aantal stroschoven, soms 12 soms 16
mandemakere	mandenmaker
mandement compulfoir	dwanglevering, een dagbrief met dwanglevering is een dwangbrief waarbij een gerechtsschrijver wordt gedwongen of bevolen om iemand een afschrift van een gewezen vonnis of dingtalen te geven of gedagvaard om de reden te geven waarom hij dat nalaat
mandement compulforaal	zie mandement compulfoir
mandement de appel	brief van appel waarin iemand wordt gedagvaard te verschijnen voor een hogere hof of hogere rechter
mandement de appel in forma	brief van beroep waarin het gewezen vonnis van een lagere rechtbank geen voortgang in uitvoering zal hebben terwijl men in beroep is bij een hogere rechtbank
mandement de appel in forma met de clause van inhibitie	zie mandement de appel in forma
mandement impetreeren	in een dagbrief verzoeken iemand te dagvaarden
mandement in actie te institueeren	een dagbrief (dagvaarding) om zijn vermeend recht in te stellen, een dagbrief (dagvaarding) waar bij iemand een ander die zich laat verluiden (zoals bericht wordt) iets tot zijn laste te hebben, dagvaard, dat hij het zelfde rechtelijk zal hebben in te brengen
mandement in cas petitoir	een dagbrief, (dagvaarding) van rauwe eis (eis zonder voorafgaande aanmaning of toestemming van de rechter) of een dagvaarding van eerste eis, waarbij een eiser van een gedaagde iets rauwelijk of ten eerste, zonder te voren daar over recht gesproken te hebben, is eisende als zijn eigen goed
mandement in cas van asfeurantie	een dagbrief (dagvaarding) om een verzekeraar uit rechte van verzekering te dagvaarden

mandement in cas van indemniteit	een dagbrief, (dagvaarding) om schadeloos gehouden te worden. Of een dagbrief, (dagvaarding) waarbij iemand een ander dagvaard ten dien einde, dat deze hem alle schade op enig goed valland volgens belofte zal hebben af te keren
mandement in cas van salaris	een dagbrief (dagvaarding) om te hebben betaling van zijn verdiende loon
mandement in cas vanguardant	een dagbrief, (dagvaarding) in geval van vrijwaring, waarbij iemand een ander dagvaard, ten einde dat bij hem zal vrijwaren voor de uitwinninge (verhalen)
mandement om betaling van renten	een dagbrief (dagvaarding) om te hebben betaling van de jaarlijkse geldwinning (geld opbrengst)
mandement om de arrementen van een proces aan te nemen	een dagbrief (dagvaarding) om een geding te hervatten, een dagbrief (dagvaarding) om een zaak van een overledene aan te nemen en voort te zetten
mandement om een obligatie te kennen	een dagbrief (dagvaarding) om een handschrift te herkennen of te onkennen
mandement pænaal	een dagbrief (dagvaarding) met boetedwang, waarbij iemand op straffe van een hoge boete iet verboden wordt te doen
mandement van arrest op een persoon	een dagbrief (dagvaarding) met verlof tot aanhouding van de persoon, als de aanlegger (hij die dagvaard) in zijn verzoekschrift te kennen geeft dat de gedaagde een vreemde is of verdacht wordt van vluchten
mandement van beneficie van inventaris	een dagbrief (dagvaarding) om een boedelbeschrijving en/of goederen te geven
mandement van cessie	een dagbrief (dagvaarding) om zijn inschuldners te mogen dagvaarden om afstand te mogen doen van zijn goederen
mandement van complainte	de klacht die men doet in cas van nieuwigheid, als iemand in zijn rustig en vredig bezit geweld, of hinder aangedaan werd
mandement van declaratie van schade en de interesten over te nemen	een dagbrief (dagvaarding) waarbij iemand een andere om welke reden er schade is ontstaan of heeft gehad dagvaard om die rekening over de geleden schade over te nemen en de schade te vergoeden, 't welk plaats heeft als er toezeggingen zijn gedaan
mandrita	herder, monnik
mane	's morgens vroeg, vroeg in de morgen
manedach	maandag
maneet	leenmanseed, leeneed
maneit	de tijd van een man tussen zijn 20e en 50e jaar
mange	een werptoestel voor stenen, blijde
mangeding	terechtzinging van een leenhof
mangelborden	schrobborden
mangelstocken	om wasgoed uit het hete water te halen
mangelt	zoengeld voor een zeer zware mishandeling en doodslag
manger	verkoper van etenswaar etc.
manghelijnghe	onderlinge koop en verkoop van goederen
mangheltuchte	handel
manheit	zie maneit
manheve	het gewicht aan koopwaar die een man kan heffen
manhuus	oudemannenhuis
manhuys	leenhof
maniement	handelingen
manier	manier, wijze, zede
manifest	manifest, openbaar, verklaring
manifesteren	manifesteren, openbaren, verklaren

maninge	de vraag om een vonnis door de schout, oproeping om voor het gerecht te verschijnen, invordering van een (geld)schuld
manisse	zie maennesse
manleen	een erfelijk leen in de mannelijke lijn
manlijcheit	de mannelijke geslachtsorganen, mannelijk karakter
manmate	oppervlaktemaat, oppervlakte die een man maaide in een dag
mannbar	meerderjarig
manne-staeghe	manshoogte
mannen	uithuwelijken
mannen (hoir).	een man nemen, huwen
mannewaerhede	woord van eer
manoordeel	door een leenman gewezen vonnis
manquement	ontbreken
manqueren	ontbreken, in gebreke blijven
mans	vochtig, nat
manslachtich	moorddadig
manslachtigheyt	moordneigingen
mansman	achterleenman
mansoor	mannelijke nakomelingen
mansstoel	stoel met leuning
manssurcoot	mantel
mansuarius	boer, keuterboer
mansuetude	zachtmoedigheid
mansus	grote hoeve
mantelinge	beplanting
mantelkind	bij wettiging door een huwelijk nam de moeder het kind onder de linker mantelslip en daarna was de (schand)vlek van onechtheid verdwenen
mantrouwe	erewoord, op mijn eer als man
manu propria	eigenhandig, bv ondertekend
manuaal	handboek, handdoek, handzaam
manufacture	handwerkssel, voortbrengsel
manumiteeren	vrijlaten, ontslagen, vrijmaking
manwijf	getrouwde vrouw
maquerelle	koppelaarster
maraan	Spanjaard, Spaanse jood (scheldwoord), ook: 'varken' als scheldwoord
maras	moeras
marbelsteen	marmer
marc	gewicht voor goud en zilver te wegen
marcas	betaalmiddel, mark
marcboom	grensboom of grenspaal, grensmarkering
marchand colporteur	straatkoopman
marcheeren	aantrekken, aantreden, streven
marckgeldt	overdrachttaks
marckvoocht	provoost
marctcorf	gesloten mand
marctemar	visemmer voor naar de markt
marctmoeder	vrouw belast met het schoonhouden van de marktplaats
marctrigger	zwendelaar, oplichter

marcttainge	samensholing van gewapend volk op de markt
marctvager	straatveger
mare	poel, moeras, buitendijkse geul
maréchal ferrant	hoefsmid
marellen	spel met 12 of 9 stenen of platte schijven
marge	kant, bladrand, boort
mariage	huwelijk
mariage de conscience	huwelijk gesloten na samenleving
mariage de convenance	huwelijk uit berekening
mariage in extremis	huwelijk op het sterfbed
mariage trouver la nappe	een vrouw huwen die reeds haar eigen meubels en inboedel heeft
marinarius	matroos
maris	van de man, echtgenoot
marita	bruid, echtgenote, getrouwde vrouw
maritata	getrouwd
maritatus	zie maritata
mariti	echtpaar
maritus	bruidegom, echtgenoot, getrouwde man
maritus et tutor legitimus	wettig man en voogd
markebanken	gerecht voor geschillen over de marktrechten etc.
markeboec	boek waarin de marktrechten zijn opgeschreven
marken	brandmerken
marleput	mergelgroeve
marpahis	stalmeester
marque	merkteken, teken
marquer au fer rouge	brandmerken
marquis	markgraaf
marraine	meter, doopmoeder
marscalcus	maarschalk
marschenares	huurling
marcuparius	tassenmaker
martē	zie maerte
marteel	ijzeren hamer, strijdhamer, moker
marterwoche	laatste week voor Pasen
martii	van maart
martius	maart
martse	zie marteel
mas	van het mannelijk geslacht, echtgenoot
masculin	mannelijk
masculini generis	van het mannelijke geslacht
masel	slachthuis, vleeshal
masier	armoedig huisje
masiere	stenen of lemen omheining om tuin, kerkhof, maar ook een kast in de muur
masque	momaanzicht, grijns
masqueren	vermommen, mommen
massacre	moord, moorden
massacreren	vermoorden, moorden

massarius	pachter
masse	klomp
masseur	zuster
massif	dicht, hecht, vast, louter
mastledere	zeer lange ladder
mastschaep	mest schapen, schapen speciaal voor het vet gefokt
maten	inhoudsmaat voor graan=ca. 43 ltr
Mater	moeder
mater meretrix	ongetrouwde moeder
materiaal	stoffelijk
materialista	handelaar
materie	stof, sake, etter
materna	meter
maternel	moederlijk, van 's moeders lijve
maternitas	moederschap
maternus	van moeders zijde
matertera	tante van moederszijde
matertera magna	oud- of groottante van moederszijde
matertera major	achteroudtante of achtergroottante van moederszijde
materterna	peet
materus (bvn)	van moederszijde
matewonde	afmeting van een wond, afmeting bepaalde de hoogte van de boete voor de dader
mathæse	wiskunde
matarius	worstmaker
matinus	maart
matricularius	koster
matrikel	register, kerkregister
matrima	minderjarige dochter, waarvan de moeder nog leeft
matrimoni vinculo copulati sunt	zijn verbonden door de band des huwelijks
matrimonialis	echtelijk, wettig
matrimonialiter copulati sunt	zijn in de echt verbonden
matrimonie	huwelijk, echt, moedersgoed
matrimonio coniuncti	in de echt verbonden
matrimonio coniungere	in de echt verbinden
matrimonio coniunxi	ik heb in de echt verbonden
matrimonio juncti sunt	zijn in het huwelijk verbonden
matrimonium	huwelijk
matrimonium clandestinum	geheim huwelijk
matrimonium claudicans	wettelijk onvolkomen huwelijk
matrimonium coniuncti	zijn in het huwelijk verbonden
matrimonium conscientiae	geheim huwelijk
matrimonium contrahunt	sluiten een huwelijk
matrimonium contraxerunt	hebben een huwelijk gesloten
matrimonium inierunt	zijn een huwelijk aangegaan
matrimonium morganaticum	niet volgens zijn stand gehuwd, huwelijk met de linkerhand, morganatisch huwelijk

matrimonium occultum	geheim huwelijk
matrimonium putativum	(zogenaamd=) ongeldig huwelijk
matrimonium virgineum	Jozefhuwelijk, kuis huwelijk
matrimonium juncti sunt	zijn in het huwelijk verbonden
matrimus	minderjarige zoon, waarvan de moeder nog leeft
matrina	meter, peetmoeder, stiefmoeder, ook: peettante
matris	van de moeder
matris soror	moederszuster
matromonio ex primo	uit het eerste huwelijk
matrona	voornaam gehuwde vrouw, vrouw van stand, vrouw op gezette leeftijd
matrone	huismoeder, eerlijke vrouw
matruela	dochter van de zuster van de moeder
matruelis	neef, nicht, zoon of dochter van tante
matse	knuts, strijdhamer
matselaere	metselaars
matsen	metselen
matte	beddenzak, matras, strozak
mattenmacher	matrassenmaker
matteren	moede maken
matulinam	in de morgen
mature	(vroeg)tijdig
maturiteit	rijpheid
matutinam	zie matulinam
matutinus	in de morgen, vroeg in de morgen
maximegrond	grondregel, grond
mayen	maaien
mc	afk. on compte, mijn rekening
md	afk. marchand, koopman, handelaar, verkoper, winkelier
Md.	afk. huw. akte, moeder van de bruid
me	afk. maitre, meester (in de rechten)
me	afk. maître, meester in de rechten, advocaat, heer, vrouw, meester(es), gebieder, baas, onderwijzer(es), leermeester, schoolmeester, voorganger
me	afk. mère, moeder, moederdier, r.k zuster, moeder-overste
me	zie afkorting me
Me.	afk. van Maître, rechtsgeleerde bijvoorbeeld advocaat, notaris
mea	zie meus
mea licentia	met mijn toestemming
mechanice	ambachtsman, handwerker
medalie	medaille, pronkstuk, potpenning
mede	wei- of hooiland
medeborge	is met iemand samen borg voor iets
médecin	arts, dokter
mededeler	compagnon, deelhebber, vennoot
medegave	bruidsschat
medegeven (enen iet)	goed aan zijn kind bij het huwelijk meegeven
medeheemrader	medebestuurder van de dorpsgemeente, gemeenteraadslid
medehelpen	mede-erfgenamen

medehoir (s)	mede erfgenaam
medeleven (enen iet).	zich bij gelegenheid van het huwelijk van zijn kind verbinden tot het uitkeren van een geldsom of een rente
medeliggen	bijslaap, gemeenschap hebben
medelijftocht	lijftocht van een weduwe bij het scheiden van de boedel
medelijftochte	de lijftocht die een weduwe meekrijgt bij haar scheiden uit den boedel
medelopen	zich verbinden (borg geven) om aan een kind bij het trouwen een bepaalde som (goederen) mee te geven
medemoeder	doopmoeder
medemolen	meeekrapmolen
medepant	onderpand
medereder	verfbereider uit meekrap
medevader	doopvader
mediateur	middelaar
mediatie	bemiddeling
medicamente	medicamenten, geneeskruiden, geneesmiddelen, artsenij
medicijn	arts
medicijne	medicijn, geneesmiddel, geneeskunde
medicinaal	heelzaam (genezend)
medicinæ doctor	stadsdokter
medicineren	genezen, helen
medicus	médecin ook: de middelste vinger
medicyne	zie medicijne
mediëren	middelen
medietas	helft
mediocre	middelmatig, middelbaar
meditatie	betrachting, bezinning, overleg
mediteren	betrachten, overwegen, bezinnen
meelassijs	accijns op meel, belasting op meel
meelder	molenaar
meen	gemeenschappelijk
meenboedel	onverdeelde boedel, gemeenschap van goederen
meenheit	burgerij
meenre	voerman
meenreweide	gemeenschappelijke weide
meensliede	gezworenen uit de burgerij, vertegenwoordigers van de burgerij
meente	gemeente, burgerij, marktplaats
meentemae	gemeenschappelijk hooiland
meenten	gemeentewerken, algemene onderhoudswerken
meentevolc	het mindere volk
meentocht	vergadering van gerechtigden, ingelanden
meenwerc	werkzaamheden van algemeen belang waartoe burgers werden opgeroepen bijvoorbeeld wachtlopen
meesteklercke	hoofdclerk
meester	persoon die in zijn beroep de meesterproef heeft afgelegd en als zelfstandige mag werken en leerlingen opleiden
meesteren	genees -of heilkunde bedrijven, cureren
meestergelt	verschuldigd loon aan de meester van een ambacht

meesterknaap	ambtenaar die in houtvesterij zaken rechtspreekt, opzichter over een werkplaats, intendant, rentmeester
meesterman	baas, persoon onder de meesterman in rangorde
meesterproef	afsluitende proef van bekwaamheid van een gezelschap om na slagen zich meester te mogen noemen
meet	weiland, hooiland ook een landmaat
meet	zie made
meetland	wei- of hooiland
mei parochiani	mijn parochianen
meinake	medeplichtig aan moord of doodslag
meisen	minderjarig meisje
meisniede	de gezamenlijke huisgenoten, het gehele gezin, de familie inclusief het personeel
melancolie	zwaarmoedigheid, zwartgalligheid, zwaarbloedigheid
melancolijcq	zwaarmoedig, zwartgallig
melber	meelhandelaar
melcspice	vat voor melk
meldebert	boodschappenleitje
melesoen	zie menisoen
melisoen	buikloop
melk-aaden	melkvaten
melkmengel	inhoudsmaat 1 melkmengel=2 mengsel ca. 1.8 ltr
melle	molen
mellen	trouwen
mellicida	bijenhoudster, imker
melnare	molenaar
melodie	zoet geluid, zoet luidendheid, zanggekwel
melodieus	zoetluidig
melxkesen	kazen van zoete melk?
membranarius	perkamentmaker
membrane	vlies
membrum	lid
memoriaal	gedenkbuch, kladbuch
memoriabel	gedenkwaardig
memorie	zielenmis
menage	huisraad, huishouding, huisgezin, huislijkheid
menageren	huishouden, met omzigt en de maat gebruiken, zuinig zijn
mendeltag	witte donderdag voor Pasen
mendica	bedelares
mendicans	bedelaar, bedelen
mendicus	zie mendicans
meneen	treken
menestreel	muziekmaker
mengel	inhoudsmaat, 1 mengsel=2 pint, =1,5 stoep
menger	handelaar
menisoen	buikloop
menist	doopsgezinde
menkeler	koopman
mennegat	weg over andermans land, ook gat in de weg

menneroede	rijzweep
menneweg	weg waarover de wagens reden om de oogst binnen te brengen
mensa pauperum	armen tafel
mensator	meubelmaker, paneelmaker
mense	in de maand
mensel	metalen ring om stokeinde, om splijten te voorkomen
mensis	maand
mensium	maanden
menstruus	een maand oud, maandelijks
mensure	maat, maatslag, roetale
mensurnale	dertigste
mentie	mededeling, vermelding, melding, gewag
mentioneren	melden, gewagen
menu	afk. menuisie, timmerman voor fijn timmerwerk, meubelmaker, schrijnwerker
meo consensu (de)	met mijn toestemming
meraude	smaragd
meraude	zie miraude
mercator	koopman
mercator cerae	washandelaar
mercator ferri	ijzerhandelaar
mercator granorum	graanhandelaar
mercenarius	dagloner
merckel	fronton, driehoekige versiering aan bovenzijde gebouw
mercurii dies	woensdag
merdaelge	mestvaal, ook verachtelijk volk
mere	modderige plaats, schandpaal
mère célibataire	ongehuwde moeder
merer	ambtenaar belast met het afpalen (= grens aangeven) van de eigendomsgrenzen
meretrix	prostitué, deerntje, snol
mergen of morgen	landmaat, betekend letterlijk de hoeveelheid grond die voor de middag geploegd kan worden (ca. 1 ha)
mergendus	de dopeling
mergentaal	aantal morgens of mergens
mergschonk	ruggengraat
meridie	op het middaguur
meridies	middag
merite	verdienste
merke	grenssteen, grenspaal
mersch	moerasland, vochtig land omgeven door waterlopen
merseman	rondtrekkend koopman met merse (koopwaar) ook marskramer, verkoper van kleine waren
merzler	marskramer
meschant	snoot
mescontent	onvernoegt (misnoegen)
mescontentement	ongenoegzaamheid, misnoegen
mescontenteren	misnoegen
mesekiste	schanskorf
mesel	meestal doelend op melaatsheid, slecht aan toe zijn

mesgroeve	mest- en/of beerput
meshegtjen	het heft van een mes
mesmaker	messenmaker
mesrode	kettinghond, hond op het erf als bewaker
mess	afk. messidor, maand van de oogst
messade	mest, uitwerpselen
messagier	veldwachter
messe	afk. messire, edele heer
messelgier	stadsbode
messene	zie mesgroeve
messers	afk. messieurs, mijne heren
messidor	juni
messien	zie messade
mestgat	weg over andermans land om de mest over te vervoeren
mesus	misbruik, verzuimmet onze handen eigenhandig
met proffijjt	met voordeel
met wille ende consent	met goedkeuring van
met'er woon	metterwoon, van hier uit (vertrokken)
metaal	bergwerk, goudmengsel
metalen	heraldiektaken, goud en zilver, weergegeven door geel en wit
metator	proever
mete	oppervlakte- en landmaat, is het zelfde als gemet
metekryncck	verbonden, huwelijk(s verbintenis), verwantschap
metropool	hoofdstad
mets	zie metse
metse	metselaar
metsen	metselen
metsgaders	zie mitsgaders
mette	doopmoeder, meter
mettebote	pantoffels, warme schoenen voor de vroegmis
metten eersten	bij de eerste gelegenheid die zich voordoet, zo spoedig mogelijk
mettene	vroegmis of nachtmis, vaak om 3 uur 's nachts
meu	tante, nicht en stiefmoeder
meubelen	tilbare goederen, inboedel, roerende goederen
meui	zie meu
meuje	zie meu
meuke	inhoudsmaat voor graan, 1 meuke=1/4 zak
meurt	hoeveelheid gehakt of gezaagd hout ca. ¼ m ³
meurte	lengtemaat, 1 meurte =?
meus	mijn
meuse	Maas
meuse inferieur	het gebied ten oosten van de maas
meyeavont	de dag vóór 1 mei
meyer	hoofd van het personeel op een boerderij, in oorsprong de hoofdknecht die de boerderij zelfstandig runt en bestuurt, ook rentmeester, ook: boerderij, degene die een boerderij bestuurd voor de 'heer'
meyster van recht	jurist, gepromoveerd in het Romeinsche en Canonieke recht

mezekouwen	openingen boven toegangen in de gevels waar doorheen men kokende olie, stenen en ander vuil kon gooien op aanvallers
Mg	afk. huw. Akte, moeder van de bruidegom
mgr	afk. Magistor, meerdere, academisch geschoold, meester
middelbaere	bedoeld wordt meestal, van diverse afmetingen
middelderlands	de "Nederlandse" taal van 1150-1550
middelen	geldmiddelen
mids-gaders	zie mitsgaders
midvasten	de 4e en soms de 3e donderdag voor Pasen
midwinter	25 december
midzoemer	zie midzomer
midzomer	24 juni
mieden	huren, ook graslanden
miestekoe	gemeste koe
miesten	mesten
miesterij	heelkunde
mietling	dagloner
mignon	troetelkind
migr	afk. migratie, verhuizing, verplaatsing?
migreren	verhuizen
mijn water makende	urineren(de)
mijne	gelaat
mile	het gebied, dat zich een mijl ver rondom een stad uitstrekt, en waarover grote steden zich veelal zeker recht van toezicht aanmatigden. "bannmeile", "banlieue."
miles dimissus	gepasporteerd soldaat, met een paspoort (getuigschrift) uit de dienst ontslaan
miles gregarius	gewoon soldaat
miles hollandicus	Hollandse soldaat
miles in servitio Hollandorum	soldaat in dienst van de Hollanders
miles,(itis)	soldaat
milies	duizendmaal
militair	oorlogs (betrekking hebbend), die in krijgsdienst is
militeren	tegenstrijden, strijden
militie	oorlog
militus	soldatenkind
millesimus	1000e
millioen	tien honderd duizend, honderdduizendtig
mimesis	na-apen
min van waardije	van weinig waarde
minderzahl	een getal van een jaartal met de weglating van de honderdtal nullen
mineur, mineure	minderjarig (e)
mingel, mengel	inhoudsmaat, 1 mengel=2 pint, =1,5 stoop
minister	dienaar
minister Verbi divini	dienaar des Goddelijk woord, predikant
ministerie	bediening, dienst
ministreeel	zie menestreeel
minnehuis	oudenliedenhuis, bejaardenhuis
minor Ætas	minderjarigheid, onmondigheid

minorennis	minderjarig
minorese	minderjarige
minoriteit	minderjarigheid, onmondigheid
minuteren	ontwerpen
minutor	aderlater, heelmeester
minuut	goedgekeurd en vastgesteld, concept, voorschrift, kladder
minuyte	verm. andere schrijfwijze voor minuut
mirakel	wonderwerk, wonderdaad
mirakelspel	toneelspel waarin een wonder wordt uitgebeeld dat aan god of een heilige wordt toebedeeld
miraude	smaragd
mirkelick	merkelijk, aanzienlijk
miscontentement	ongenoegen, misnoegen
miscontenteren	misnoegen
misdanken	weigeren
misdoen	een zwaar misdrijf plegen
mise	een vrouw huwen die reeds haar eigen meubels, inboedel heeft
mise	onkosten, uitgifte
misen	kosten
miserabel	ellendig, deerlijk, jammerlijk
miseratie	erbarmen, deernis
misere	jammerlijk
miserecorde	barmhartigheid
miserere mei	15e zondag na Drievuldigheid
misereri	ontfermen, erbarmen
misericordia domini (plena est terra)	2e zondag na Pasen
miserie	ellende, jammer, deerlijkheid, jammerlijkheid, ellendigheid
mishoop	mesthoop
misogame	huwelijksater
misogamie	huwelijksverachting
misogynie	vrouwenhaat
mispelbloem	heraldiektaken, Gelderse bloem, meestal met vijf smalle bladeren
missa angelica	de engelenmis, uitvaartmis voor kinderen
missaeken (van iet).	iets ontkennen, voor vals verklaren, ook ontkennen dat men iets bezit, verbergen
missive	officieel ambtelijk schrijven, brief, schrijven
mißive	zendbrief
missiven	dienstbrief
missyfbrief	zie missiven
misterie	verborgenheid
misvallen	miskraam
mite	betaalmiddel, koperen munt, gelijk aan 1/3 penning
mitigatie	verzachting
mitigatie	zie mitigeren
mitigeren	verzachten, verlichten, matigen
mitsgaders	te samen met bijvoorbeeld inwonen bij een familie
mitten scarpsten examinieren	op de pijnbank leggen
mittfasten	de 4e en soms de 3e donderdag voor Pasen

mitsommer	24 juni
mittwinter	25 december, kerstmis
mixi sunt	zijn gehuwd in een vreemde parochie
mixte	gemengd
mixtus	zie mixte
ml-ft	afk. maréchal-ferrant, hoefsmid
MM	afk. Monsieur, mijnheer, meneer, (de) heer
Mme	afk. Madame, mevrouw, dame
Mmes	afk. Madames, dames
mmes	afk. Mesdames, dames
mobile	mobilaire, roerend, beweeglijk
modde	modderpoel
mode	mode, wijze
model	voorbeeld, ontwerp, schets, ontwerp, toonbeeld
moderamen	bestuur van een kerkelijke vergadering
moderateur	middelaar, tussenspraak
moderatie	bemiddeling, matiging
modereren	middelen, matigen
moderne	hedendaagse
modest	zedig
modestie	zedigheid
modice de suis vivens	bescheiden van zijn eigen geld levend
modificatie	matiging, bemiddeling
modiste	hoedenmaakster
modo	onlangs
moederader	naam voor slagader bij vrouwen
moederateurs	zij die de overeenkomst hebben geregeld
moeghen	mogen
moei	zie moeije
moeie	zie moeije
moeij	zie moeije
moeije	tante, nicht, ook stiefmoeder
moer	moeras, drassig land
moerachtig terrein	drassig terrein
moermaal	gezwel, gat of openwond aan een been
moerman	turfboer
moermeester	belast met het toezicht op het vervenen van het moeras
moersmokkel	dievegge
moeskopper	plunderaar, zwervend soldaat
moeye	zie moeije
moeyekint	kind van een moei, tante, nicht en stiefmoeder
mogen	kunnen
moijen	maaien
mol	mol, zacht, murw
mola	molen, ook gezien molensteen
molarius	molenaar
molde	melkvat

moldenhauer	troggenmaker
molder	inhoudsmaat, speciaal voor graan, 1 molder=1/22 last, ook gezien 1/18 last en 2 mud en 1/4 mud. ook was er een Gelderse molder=125 ltr. ook gezien een Gelderse molder van 137 ltr
molendinarius	zie molarius
molendium	zie mola
molensteller	stelde de schrobbemolen in, onderdeel van de voorspinmachine voor het weven van lakenstof
molenvat	inhoudsmaat, speciaal voor graan, 1 molenvat=2 halster, 4 halster=100 kg
molest	overlast, lastigheid, verveling, kwelling
molesteren	overlasten, lastig zijn, moeilijk vallen, kwellen
moliëren	wroetten, stichten, aanrichten, betrachten
molina	zie mola
molitor	molenaar
mombaer.	voogd, door zijn bloedverwantschap met de pupil als zoodanig aangewezen
mombaerscap	voogdij
omber	voogd over onmondigen (minderjarigen en vrouwen)
omberscap	zie: mombaerscap
omboirs	voogden, voogd
omboor	zie omboirs
omboor mane	's morgens vroeg, mannenkraambed, bij sommige primitieve volkeren bestaat het gebruik dat de man enige tijd in bed blijft nadat zijn vrouw van een kind bevallen is
moment	ogenblik
momus	nijdiger?, hekelaar, spotter
monachus	monnik, kluzenaar
monarch	vorst, overheer
monarchie	een persoon regering, alleenheerser
monasterium	klooster
mondigen	mondig maken, zelf mogen handelen als de leeftijd van 25 jaar nog niet was bereikt (meerderjarig)
mondigheid	handelingsbekwaam
monetarius	munter, muntmeester
monialis	non, religieuze
monicie	waarschuwing, een gerechtelijke akte die aan de excommunicatie moet voorafgaan
monitie	vermaning
monitiones	huwelijksafkondiging
monitum	kerkelijke vermaning
monksuer	monsieur
monopolie	voorkoop, opkoop, inkoop
monopoliëren	verkopen, opkopen
mons	monsieur
monsr	afk. Monsieu
monster	ondier, misgeboorte, wanschepsel, schrikdier, gedrocht, staal
monsteren	tonen, pronken
monstrantie	vertoning
monstreus	wanschapen, misvormd, gedrocht

mont	berg, heuvel
mont	voogdij
montcost geven	te eten geven
monteren	monteren, opklimmen, bedragen, toerusten
monument	monument, gedenkteken, graf
moordgaten	de openingen tussen de kantelen
moortbrander.	opzettelijke brandstichter
moortbrant.	Zie moortbrander
moortdaet	moord met voorbedachten rade
moosgat	voorloper van gootsteen
moraal	moraal, zedelijk, zedig
moram gerens	verblijvend
morbis	door ziekten
morbo	door ziekte
morbo colico	door een darmziekte
morbo contagioso	door een besmettelijke ziekte
morbo febrili	door een koortsachtige ziekte
morbo incognito	door een onbekende ziekte
morbo languido	door een kwijnende ziekte
morbo levi	door een lichte ziekte
morbo pectorali	door een borstziekte
morbo variolorum	door pokken
morbu caduco	door de vallende ziekte
morbus	ziekte
more christiano	op christelijke wijze
morellinge	een spel, met 12 (of 9) steentjes gespeeld
morganatisch huwelijk	niet volgens zijn stand gehuwd, huwelijk met de linkerhand. geldig huwelijk tussen een man van hogere adel en een vrouw van lagere stand, welke burgerlijke uitwerking door een bijzondere, het standsverschil van de vrouw en de kinderen regelend verdrag uitgesloten is
morgen	oppervlakte maat, groot ca 0,8-1 ha, in elk deel van het land anders van oppervlak. de oppervlakte die men in een morgen kon ploegen, ook is hooien vermeld? 1 morgen=6 hondt=600 roeden (Rijnland) 1 hondt=ca.1419 m ² , 1 roede=14 m ²
morgengave	geschenk van een man gegeven 's morgens na de eerste huwelijksnacht aan de vrouw, vaak ook zijn geldelijke inbreng in het huwelijk
morgengeld	bijdragen van de ambachten aan de kosten van waterschap, de kosten werden omgeslagen naar het aantal hoeve/oppervlakte
morgenster	heraldiektteken, knots met ijzere punten
moribundorum sacramenta	de sacramenten der stervenden
morientium sacramenta	de sacramenten der stervenden
moris est (ut)	zoals gebruikelijk is
morose	korzelig, kwaad, gemeen, prikkelbaar
morositeit	korzeligheid, kwaadheid
mors	een lijk, de dood, het overlijden
mors civilis	burgerlijk dood, verlies van burgerrechten, zijn burgerrechten verloren hebben
mort	afk. mortuus, gestorven, overleden. ook: dood
mort-né	dodgeboren
mortaal	mortaal, dodelijk, sterfelijk

mortalitas sacra	in de zaligheid gestorven
mortaliteit	sterfelijkheid
mortaliter laesus	dodelijk gewond
morte improvisa	door een onvoorziene dood
mortel	aangebakken aarde, gruis
mortificatie	doding
mortificeren	doden, uitdoen, te niet doen, ook: in de dode hand brengen
mortis causa	ter zake des doods
mortua	gestorven, overleden (vrouw)
mortualia	rechten, kosten voor de begrafenis
mortuus	gestorven, overleden (man)
mosa	de Maas
mosacensis	Maastrichts
Mosæ Trajectum	Maastricht
mossor	proever
mote	heuveltje
mothuis	bordeel, huis van ontucht
motie	roering, beweging
motijf	beweegsel, beweegreden, grondoorzaak
motte	versterkte heuvel, vaak staat er een verdedigingstoren op
mottoen	betaalmiddel, gouden munt omstreeks 1300
mouchoir	klein soort pistool
moulin	molen
moulin à eau	watermolenmolen
moulin à vent	windmolen
moulu	geradbraakt
mourik	oppervlaktemaat, 1 mourik=25 vierkante roeden, ook gezien 1/4 hond
mout	zie mouw
mouterpacht	maalloon
moutery	verzameling gemalen meel van gerst grutten etc. ook maalbedrijf
moutje	?
mouw	langwerpige houtenbak voor melk af te romen
mouwer	korenmaat, 1 mouwer=2 mud,= 8 lopen,=3 sisters rocx
movement	roering, beweging
moveren	roeren, bewegen
moverend	bewegend
moye	moei, tante, ook nicht en stiefmoeder
mre	afk. mestre, mettre, zetten, leggen, plaatsen, stellen
mrs	afk. messieurs, mijne heren
ms	afk. messidor, maand van de oogst
msre	afk. messire, edele heer
mtrm.	afk. matrimonium
mud	inhoudsmaat meestal bij graan, 1 mud=4 schepel, ca 430 tot 630 ltr plaatselijk wijken de hoeveelheden sterk af, ook: oppervlaktemaat, 1 mud=0,4 ha, Bijna elke streek had zijn eigen oppervlakte maat per mud 3-0,8 ha, ook: inhoudsmaat: hectoliter korenmaat van 120 pond, ook gezien 1 mud=6 sisters,=108 gelten. (in Vlaanderen), ook: landmaat: zoveel land als met een mud graan bezaaid kan worden (40 aren)

mulde	landmaat: zoveel land als met een mud graan bezaaid kan worden (40 aren)
mudzaat	oppervlaktemaat, 1 mudzaad=16 vatzaad=12 lopenzaad
muercorster	stucadoor, figuur pleisterwerkmaker
mueren	veranderen
muerplaet	balk op metselwerk
muhme	tante, nicht, verwante
muilstooter	kwakzalver
muit	gevangenis
mulcte	boete, geldboete
mulcte(e)ren	straffen met een geldboete
mulcteren	boeten, straffen
muliebris	vrouwelijk
mulier	vrouw
mulieris	van de vrouw
mulitos	molenaar
multi allii	vele anderen, met vele anderen
multiplicatie	vermenigvuldiging
multipliceren	zie multipliceren
multis	met vele anderen
multis aliis	zie multi allii
multitude	menigte, veelheid
multor	zie mulitos
multorum mulier	vrouw die verschillende echtgenoten gehad heeft
munde(e)ren	reinigen, zuiveren
mundeburdus	voogd
mündel	pleegkind, adoptiekind
mundiburdus	zie mundeburdus
mündig	meerderjarig
mundige dagen	volwassenheid
municipaal	plaatselijk
municipaliteits-huwelijk	in het stadhuis gesloten huwelijk
muniëren	sterken, bewaren, beschermen
muniment	bevestiging bewering, bescheid dienende tot bewering van iemands recht
munimenten	bewijsstukken
munire	bekrachten met zegel
munitie	rusting
munitus	voorzien van
muntijsen	munstempel
muntyseren	zie muntijser
murarius, murator	metselaar
murmuratie	morring
murmureren	knorren, morren
musse	muts
mutatie	verandering, wisseling
muteren	wisselen, veranderen
mutilacien	doodslaan
mutilatie	verminking

mutileren	verminken
mutinatie	oproer, mouterij
mutineren	oproer maken, muiten
mutsaert	takkenbos, stapel takkenbossen
mutsaet	zie mudzaat
mutserieeders	mutsenmaker, pettenmaker
mutsje	inhoudsmaat, 1 mutsje = 1/8 mengel, =ca 0,15 ltr
mutueel	mutueel, onderling, over en weer
muulstoter	oplichter die met valse relikwieën het platteland afloopt en de mensen bedriegt
muye	moei, tante, nicht en stiefmoeder
muyrer	metselaar
mysterie	verholenheid, verborgenheid, geheimenis
myszaken	zie: myssaeken

N

N	afk. notarié, notarieel
n	afk. numéro, (rang)nummer, volgnummer, nummer aflevering
N	afk. onbekend
n.	afk. natus, geboren
n.c	afk. notre compte, onze rekening
N.C	afk. Nouve converti, nieuwe bekeerde bekeerling(e), ook voor n.c.
N.D	afk. Nobilis dominus/ domina, weledele heer, weledele dame
N.N	afk. nomen nescio, de naam is mij onbekend
n.st	afk. nouveau style, nieuwe stijl (kalender)
na	afk. notariële archieven
na drie zondagse geboden	koop was pas rechtsgelding na 3 zondagse afkondigingen
naa	naar
naa regten	genoegzaam, volgens de wet voldoende
naaien	vastzetten van gepotdekselde planken met lange spijkers
naaier	kleermaker
naalis	afk. naturalis, natuurlijk (= onwettig kind)
naan	dwerg
naar henne geliefte	naar hun welgevallen
naar stijl van rechten	volgens de gebruikelijke rechtsgang
naat	naaiwerk
nabedde	tweede huwelijk
naber	borenmaker
nabeschreven	later in dit stuk beschreven
nabloed	nabestaande
nabruiloft	maaltijd daags na de bruiloft
nac-raste	hoofdkussen
nachtblaser	nachtwaker
nachtboete	verzwaarde boete voor een in de nacht gepleegd misdrijf
nachtdief	zaadvloeiing
nachtdoecken	hoofddoek door vrouwen 's nachts gedragen
nachteten	avondeten
nachtkönig	vuilnisophaler
nachtluut	avondklok luiden
nachtmaalsboek	kerkboek, vaak voorzien van zilverwerksluiting
nachtmaaltje	zie nachtmaalsboek
nachtmayen	's nachts veldvruchten stelen
nachtmeester	zie nachtmeister
nachtmeister	vuilnisophaler
nachtmoeder	spook, nachtgeest
nachtridder	zie nachtmoeder
nachtroeper	nachtwacht
nachtabbart	nachtkleed

nachtwaerde	nachtwacht
nachtwercker	persoon die de privaatonnen 's nachts leegt
nacomste	nakomeling
nae	naar
nae behoerlicker geboer	naar behoren
nae usantie	naar gebruik
nae voor gehouden kerckenrade	nadat de gehele kerkenraad over de kwestie had vergaderd
naebescreven	onderstaand
naechtgaen	's nachts op straat lopen
naeiere	kleermaker, maar ook dakdekker
naekt inkomende	zonder middelen binnenkomen
naeldemakere	naaldenmaker
naer noen	in de avonduren, na de middag
naer recht ende practique	volgens geldend recht
naerbruloften	zie nabruiloft
naergangelijc	toegankelijk
naerheit	recht van naasting, ook: naaste verwante
naerhueraer	zie nahuerder
naerhuure	huur krachtens het recht van naasting
naerman	tweede man, tweede echtgenoot
naerrente	later gevestigde rente
naerstelicke	met nadruk, met klem, ernstig
naesaeten	opvolgers
naestcomende	eerstvolgende
naestcommende	eerst volgende, eerst komende (...dag)
naeste bloedtvrienden	naaste verwanten, de beste familieleden, vrienden?
naesten rechtdach	eerstvolgende rechtsdag
naestinge	het recht om, bij verkoop van een zaak door de eigenaar, die tegen de bedongen prijs aan zich te nemen
naestlesten	voorlaatste (dag van de maand)
naevolchster	opvolgster in recht
naevus	moedervlek
nageneven	volle neven
nahouden (enen iet)	iemand de gelegenheid bieden om een goed over te nemen tegen een zekeren prijs
nahuerder	onderhuurder
nahuwelijc	tweede huwelijk
naitre	geboren worden, ter wereld komen
nakomelingen	rechtsoptvolgers, erfgenamen
nam	want
namenfeest	2e zondag na Driekoningen
namentlijkck	namelijk
nampteren	eiser voorlopig tevreden stellen
namptiseren	handvulling, te berde brengen, opbrenging, het geven van een onderpand ter voorlopige bevrediging, opschieten
namptissement	voor de zekerheid, betaling vooraf onderpand geven voor voorlopige tevredenstelling

napander	later beslaglegging
napelen	vals spelen
napte	steenolie, (petroleum)
narente	rente verkocht of gevestigd na een opgegeven tijd
narratie	vertelling
narratijf	het geen men in de "requeste", of de conclusie tot zijn bewijsreden neemt
narreren	vertellen, verhalen
naseggen (iet)	later zeggen nadat iets anders geschied is
nastaen	achterstallig zijn met...
nat.	afk. natus, geboren
nata	geboren
natale	geboortedag
natalis	geboorteplaats
natalitia	verjaardagsfeest
natie	volk, landvolk, geborenen, inboorlingen
natione	van... nationaliteit
nativitas domini	geboorte van Christus, 25 december
nativitas Mariae	geboorte van Maria, 8 september, geboorte
nativiteit	afkomst door geboorte, geboortedag
nativus	geboortig
natuurlijk geboren	oprecht geboren
natuurlijkkind	speelkind, het gevolg een "vrijage" door ongehuwden
natum	zie natus
natum media nocta	geboren te middernacht
naturalis	natuurlijk (onwettig) kind
natus	geboren
natus anno	geboren in het jaar
natuur, van wat...	wat voor soort dan ook
nauta	schipper
nauto	matroos
navector	veerman
navents	's avonds
navercopen (iet)	verkopen nadat een zekere gebeurtenis heeft plaatsgehad
navigabell	bevaarbaar, bezeilbaar
navigator	schipper
navis	boot
navitatis	van de geboorte
navium gubernator	stuurman
naweiden	het vee laten grazen in het najaar
nawijf	tweede vrouw, tweede echtgenote
nbre	afk. novembre, november, 11e maand, ook vaak als 9ber geschreven
né (e)	geboren worden, ter wereld komen
né (e) à ...	geboren te ...
nec	en niet
nec non	en eveneens
necess	afk. nécessaire, noodzakelijk, nodig, vereist
necessarie	nodig, noodwendig, noodzakelijk

necessarius	met de benodigde sacramenten der stervenden
moribundorum	
sacramentis	
necessitas(tatis) (in necessitate)	noodzaak (in nood)
neceßiteit	noodwendigheid, noodzakelijkheid
necessre	zie necess
necissatis baptismum	nooddoop
necrologium	overlijdensregister
neder	laag
nederbaliu	baljuw met lagere rang
nederbanc	lagere rechtbank
nedercleet	broek, beenkleed, mogelijk ook ondergoed
nedergesoncken	ingeklonken, verzonken
nederliggen	zijn zaak in een rechtsgeding verliezen
nederlach	doodslag
neerbasen	lange onderkousen (onder de wambuis)
neerhuis	bijgebouw bij een kasteel of buitenplaats, zoals een stal , koetshuis, poorters woning
neerkamer	woonvertrek met vloer onder maaiveld
neerslach	zwaar letsel toebrengen
neester	boomgaard
neet	luis
negatie	loochenen, ontkenning, beneming, loochening, tegendeel, het tegenovergestelde
negatijf	ontkennend
nege(e)ren	loochenen, ontkennen, benemen
negel	egel
negenmanneken	betaalmiddel, zilveren munt ca. 1500
neghende	negende
negligent	verzuiming, onachtzaam, achteloos
negligentie	veronachtzaming
negligentieing	verzuim, verwaarlozing, achteloosheid, onachtzaamheid
negligeren	zie negligentieing
negotiant	handelaar, koopman
negotie	handel(aar) in...
negotiëren	handelen, handeldrijven, verhandelen
neille	zie nele
nele	spijker
nelle	zie nele
neminghe	beslaglegging
neomagensis	van Nijmegen
neomagus	Nijmegen
neonatus	pasgeboren
neophytus	eerst voor korte tijd toegetreden of gedoopt
neosponsi	de jonggehuwden
neostadiensis	van Nieuwstadt
nepos	kleinzoon, neef
nepoten	begunstigde verwanten
nepotes	kindskinderen, nakomelingen

nepotisme	neefbegunstiging, familiebegunstiging, nepotisme in de zin van, familieregering, het verlenen van baantjes aan familieleden, begunstiging door hoog geplaatsten van bloedverwanten
nepta	kleindochter, nichtje
neptes	zie nepotes
neptis	kleindochter, nicht
nesciens scribere	niet schrijven kunnende
nescius	onkundig
neteldoekse	doek van netvezels
netor	naaister
netrix	zie netor
neusdoecken	zakdoeken
neuter	neutraal, onzijdig, generlei
neutraliteit	onzijdigheid
neveu	neef
neygerin	naaister
nf	afk. nul, nul, nietig, waardeloos
NH	afk. Nederlands Hervormd
ni, nivo	afk. nivose, maand van de sneeuw
nicht	bloedverwante
nièce	nicht
niet	niets
nieuloopich	nieuwsgierig
nieus	opnieuw, nieuwe
nieuwdach	nieuwjaar
niewelaer	wafeltjesbakker, obliebakker
nigromanticus	tovenaar
nihil	niets, niet-met-al, niets ter wereld, nul
nihilpendeeren	niet achten, versmaden
nije	zie nye
nijle	zie nele
nivo	afk. nivose, december, maand van de sneeuw
nivôse	december
nob	afk. noble, edel, statig, nobel
nobel	betaalmiddel, gouden munt ca 1440, ook edel
nobilis domina	weledele dame
nobilis dominus	weledele heer
nobilis nobilist	edel, voornaam heer
nobiliteren	veredelen, edel maken
nobilitierung	verheffen in de adelstand
noblesse	edelheid, adel
nobre	zie nbre
noctis	van de nacht
nocturnus	nachtelijk
nodorfft	nooddruft, in onderhoud voorzien
noe.	afk. nomine, in de naam van, met als naam
noene	middag, om circa 3 uur in de middag
noenmalen	middageten

noenslaep	middagslaapje
noerderzijde	noordzijde
noes	afk. nommés, genaamd, genoemd, benoemd
noetmunder	verkrachter
noie.	afk. nomine, in de naam van, met als naam
noitsakenwille	noodzakelijkerwijs
nokerboom	noteboom
number	getal
nombreeren	met talleters (cijfers) merken
nomen	naam
nomen nescio	naam onbekend, afk. NN
nomina	namen
nomina baptisatorum	namen van gedoopten, naamlijst van...
nomina defunctorum	namen van overledenen, naamlijst van...
nomina matrimonio iunctorum	namen van gehuwden, naamlijst van...
nomina sacro oleo unctorum	namen van hen die Heilig oliesel ontvingen
nominatie	benoeming, gezamenlijke kandidaten
nominatien	voordragen
nominavit	heeft genoemd
nomine	uit naam van, met als naam
nomine	zie nomini
nomine Dei	in de naam van God
nomine uxores	uit naam van zijn echtgenote
nomineren	noemen
nomini	in naam van, namens
nominis	zie nomen
nominus	naam
non habet	niet hebben, heeft geen
non peste	niet aan de pest
non presens	niet aanwezig
non procul a	niet ver van
non solvet	zal niet betalen
nona	negende, negende uur, kloosterlijke gebedstijd, meestal later op de middag
nonagenarius	negentigjarige
nonagesimus	negentigste
nonaginta	negentig
nonam	negende
nonam horam	negende uur
nondum	nog niet
nonen	vastendagen na Aswoensdag
nongentesimo	900
nonnenmaker	castreerden
nonus	negende
noodmundschap	verkrachting
noodstal	overdekte plaats, de hoefsmidse voor het beslaan paardenhoef ook travalje genoemd
nootdadinge	vergelijk waartoe men is gedwongen

nootteet	eed door de omstandigheden noodzakelijk gemaakt
nootteet	eed waartoe men verplicht is
nootenbomen comtoir	notenhouten kast
nootgift	verplichte gift
nootlijk	noodzakelijk
nootmonden	verkrachten, een vrouw geweld aandoen, aanranden
noppelaken	lakenstof gemaakt van noppenwol (onzuivere wol)
nord	noord (richting)
nore	zie not
norme	zegel, maat, voorbeeld, regel
nos	afk. Nous, wij, we, ons, elkaar
nosd	afk. nosdites, onze afspraken
noster	onze
not	afk. Notaire, notaris, ook afk. notre, ons, onze
nota	merkteken, talletter (cijfer)
notabel	merkelijk, aanzienlijk
notabene	let wel
notabilis	voornaamste burgers van de plaats
notaris	beambte schrijver, bondschrijver
notarishant	handtekening van de notaris
notaristeken	echtheidsteken op notarisoorakonden en geschriften
notarius	ambtenaar van het geestelijk gerecht, notaris
notarius apostolyck	kerkelijk notaris
notarius publicus	openbaar notaris
notarius regius	koninklijk notaris
notariusbrief	akte opgemaakt door een notaris, een stuk derhalve behorende tot de geestelijke rechtspraak en bij het wereldlijke gerecht als een onderhands stuk geldende
notatie	notatie, betekening
note	teken, merk, kenteken
noteren	aantekenen, letten
nothus	bastaard, onecht kind
noti	notaris (meestal achten de naam van de Notaris)
notificeren	doen weten, bekendmaken
notitie	aantekening, kundschap (kennis van hebben), aandacht aan schenken
notoir	kennelijk, kenbaar
notoire	openbaar
notorische mißheirat	geldig huwelijk, tussen een man van hoge adel en een vrouw van lagere stand, zonder dat er een het stand verschil regelend verdrag voor de vrouw en kinderen gesloten is
nots.	afk. notaris, notaris
notule	merkceel, tekenschrift
nouvelles	nieuwigheden
novalis	nieuw
novatie	vernieuwing
novem	negen
novembre	november
novembris	november
novemdecima	negentien
novennis	negen jaar oud

noverca	stiefmoeder
novercus	stiefvader
novies	negenmaal
noviteit	nieuwigheid
novo (de)	op nieuw
nre	afk. notre, ons, onze
nred	afk. notredit, onze afspraak
nredae	afk. Notre Dame, Onze Lieve Vrouw(e)
nres	afk. notre sire, onze Majesteit
nrese	zie nres
nresr	afk. notre seigneur, onze heer
nt	afk. notre, onze
nubere	trouwen
nubilis	huwbaar
nuda proprietas	naakte eigendom, de bloot eigenaar is hij wiens eigendom belast is met vruchtgebruik
nudius tertius	eergisteren
nul	niets
nul en van geen effect	van nul en gene waarde hebbende
nulliteit	nietigheid
nulliteit	nietigheid, wezenlijk verzuim, onbeduidend mens
nullo allato impedimento detecto	wanneer er geen huwelijksbeletsel ontdekt is
nulloque detecto impedimento	en wanneer er geen huwelijksbeletsel ontdekt is
nummularius	muntenmaker, muntmeester
nunc	nu
nuncupatio	mondelinge aanwijzing
nuncupatyff	een testament waarbij de na(a)m(en) van de erfgena(a)m(en) onder getuigen wordt/worden voorgelezen
nuntius	gerechtsbode, bode
nuper	onlangs
nupta	bruid, getrouwde vrouw
nuptae	bruiden
nuptiae	bruiloft
nuptialis	betreffende de bruiloft
nuptiare	huwen, trouwen, met iemand trouwen
nuptias celebrare	bruiloftvieren
nuptura	bruid
nupturus	bruidegom
nuptus	gehuwd
nuptuienten	verloofde
nurus	schoondochter
nutritor	verzorger, opvoeder
nutrix	zoogster, min, pleegmoeder, baker
Nutta	Nuth
nuwen stijl	nieuwe stijl (betreft de Gregoriaanse kalender, oude datum van voor 1521 + 10 dagen.)
nyarcoop	nakoop door verwanten

nye
nyen
nyet

nooit
nieuw
niet

O

o	afk. obiit, is gestorven
o	afk. overlijdensregister
Ö	afk. geboren en gedoopt
Oa	afk. huw. akte, oude akte
oath of purgation	zuiveringseed
ob	afk. obiit, is gestorven
ob defectum rationis et loquelae	vanwege het verlies van verstand en spraak
ob periculum mortis	vanwege het stervensgevaar
ob.s.p.	afk obiit sine prole, stierf zonder nageslacht
obdormivit	is ontslapen
obedieeren	gehoorzamen
obedient	onderdanig
obedientie	onderdanigheid, gehoorzaamheid
obentürer	edelsteenhandelaar
obeo	sterven
oberichteit	overheid
obierunt	zijn overleden
obii	zie obire
obiit	in afkorting o, is gestorven
obiit sine prole	stierf zonder nageslacht
obiit subito	plotseling overleden
obire	sterven
obita	dood, overleden (vrouw)
obiter	ter loop, in het voorbij gaan
obitorium	dodenboek
obitum	sterven
obitus	dood, overleden (man)
object	voorwerp, grond
objecteren	voorwerpen, tegenspreken
objiciëren	voorwerpen, tegenwerpen
oblatie	offer, aanbidding, opdracht, offerande
oblatio Mariae ad templum	het offer van Maria in de tempel, 21 november
oblectatie	verlustiging, vermaak, verheuging
oblecteren	verlusten
obligatie	schuldbekentenis
obligatie	verband, verbinding, ook: schuldkenis, schuldbrief, verbintenis, handschrift, bondschrift (bindend), verplichtschrift
obligatiebrief	zie obligatie
obligatio	verplichting, verbinden
oblige(e)ren	zie obligatio
oblique	scheef

obool	medicinaal gewicht, 1 obool = 1/576 med. pond, 2 scrupel, 10 grein, ook: betaalmiddel, z.g. halve denier
obreptie	in sluiping
obreptijf	ter sluip, in sluiping, onderkropen ??
obruta	begraven (vrouw)
obrutus	begraven (man)
obs	afk. obsèques, teraardebestelling, begrafenis
obsceen	slordig, onkuis, ongeschikt
obscur	duister, donker
obscureren	verdonkeren
obsecr(e)ereren	smeken, bidden
obsecratie	smeking
obsequa	meid, dienstmeid
obseques	plechtige uitvaartdienst
observandis	met inachtneming van de voorschriften
observantie	waarneming, gebruik, gewoonte, gadeslaan, opmerking, eerbiedigheid
observatis	zie observandis
observe(e)ren	waarnemen, gadeslaan, aanmerken
obstacle	verhindering, hinderpaal, hinder
obstantie	halsstarrigheid, hardnekkigheid, kriegelheid
obste(e)eren	in de weg staan, verhinderen, tegenstaan
obsteren	in de weg staan, verhinderen, tegen staan
obstetricator	vroedmeester, (vroedvrouw)
obstetrix	vroedvrouw
obstinaat	hardnekkig, halsstarrig
obstinatie	halsstarrigheid
obtenda prius super proclamatio nobis dispensatione S. Matrimonii Sacramentum contraxerunt...	na verkregen eerder dispensatie van afkondiging, is voltrokken het sacrament van het huwelijk van...
obtenta dispensatione	na het verkrijgen van dispensatie
obtentus	verkregen
obtine(e)ren	verwerven, behouden, verkrijgen
obtinere	vonnis verkrijgen, verwerven, bekomen
obtinueert	gekregen
obtrectatie	lastring
obtrudeeren	opwerpen, opdringen
obveniëren	te gemoed komen, verhoeden
occasie	gelegenheid, voorval
occident	west, ondergang
occidentaal	westwaarts, westers
occisus	gedood, vermoord
occon	afk. occasion, (gunstige) gelegenheid kans, mogelijkheid
occubuit	hij rust (in het graf)
occulte	verborgen

occulteren	verbergen
occupatie	inneming, voorkoming, ontledigen, bezigheid, bekommering, bevrijden, in bezit neming, bezetting
occuperen	innemen, ontledigen, bezig zijn
occurentie	ontmoeting
octavus	achtste
octel	het achtste deel van iets
octennis	acht jaar oud
octigenti	achthonderd
octigenties	achthonderd maal
octingentesimus	800e
octo	acht
october	10e maand, ook: 8 ber, 8bri, 8bre, wijnmaand
octobre	zie oktober
octobris	zie oktober
octogenarius	tachtigjarige
octogesimus	80e
octogies	tachtigmaal
octoginta	tachtig
octrooi	vergunning van de landsregering m.n. van de Staten van Holland
octroy	verlening, vergunning, gunst, verlof, gunstbrief
octroye(e)ren	verlenen, vergunnen
oculair	ogenschijnlijk, schijnbaarlijk, zichtbaar
oculaire inspectie	met eigen ogen, onderzoek ter plaatse
oculi (mei semper ad deum)	4e zondag voor Pasen
oder	of
odertrouwe	onderlinge trouwbelofte
odieux	hatelijk
oeconomie	huishouding, huishoudkunde
oelebord	uilenbord
oen	hem
oenopola	wijnschenker
oer	hun, haar
oercondelijk	door bewijzen gestaafd
oerconden	een verklaring afleggen, getuigen
oerdt	betaalmiddel, zilveren munt 1 oert= 3 stuiver
oere	zie oer
oeren	zie oer
oeren mundighen jaren (tot)	(tot) hun meerderjarigheid
oervede	zie: oorvede
oes.	afk. omnes, allen
oestal	hoefstal, noodstal
of	indien
of iet rechten.	executie doen wegens een zaak
ofdeylen	kwijtschelden, ook: gerechtelijk iets afnemen
ofentürer	edelsteenhandelaar

offenceren	beledigen, leeddoen, kwetsen, beschadigen, verongelijken
offensie	leed, belediging, kwetsing
offensif	beschadigende
offer	aanbieding
offerbert	offerschaal
offereren	aanbieden, toedienen
offerkiste	offerblok
offerman	koster
offert	zie offer
officael	kerkelijk functionaris
official	beambte
officialis	bisschoppelijk rechter, kerkelijk rechter
officie	officie, ambtman, ambtenaar, ambt, plicht
officator	muntenmaker in muntenmakerij
officine	werkplaats
offies	afk. Offices, diensten
OFM	afk. Ordre des freres Mineures, Orde van de Fransiscanen
ofropen	afroepen, afkondig, bekendmaken
oft	zie ofte
ofte	of
ogemeester	oogarts
ohm	vroeger
oir	erfgenaam
oirboirhout	zie oorboorhout
oirconden	een verklaring uitgeven, vaak van een zegel voorzien als extra bewijskracht als echt
oirdelen	vonnissen
oirgat	landweg, weg uitsluitend bestemd voor toegang tot het bouwland
oirsaecke	reden, waarom
okerij, okery	boomkwekerij
okshoofd	vat, inhoudsmaat wijn, 1 okshoofd=1/2 vat of voeder=ca 230-240 ltr
old	oud
oldbuter	schoenlapper
olderlieden	wijze (in leeftijd) oude mannen
oldts totten	zoals gewoonlijk
olearius	olieslager
olen	laatste oliesel aan een stervende toedienen
oliebedde	sterfbed, bed waarin een stervende zieke
olim	voorheen, overleden, vroeger
olipodrigo	mengelmoes
olm	vermolmd
olt	oud
om	afk. uncle maternel, oom van moeders zijde
ombieden	mededelen, aanzeggen, gebieden, ontbieden
ombrage	schaduw, achterdenken (bedenkingen hebben), argwaan
ombrageren	beschaduwten, overschaduwten
ombrageux	schaduwten, achterdochtig
ombre	zie ombrage

ombreken	ontbreken
omdoeck,ommedouc	boezendoek, nonnen -borstsluier
omel	neef
omenträger	lastdrager
omgekeerd	heraldiekteken, als teken omgekeerd wordt weergegeven
omgewend	heraldiekteken, als afbeelding in andere richting wordt weergegeven
omgeworgd	omgeslagen
omhalven	om wille van
omhout	schors, bast
omineus	rampzalig
omißie	overslaan, nalaten
omissus	weggelaten, vergeten
omitte(e)ren	zie omiße
omklinker	stadsomroeper
omloop	galerij in een klooster
omlooper	kadastraalboek, erfregister
ommebegraven	omgracht, gegraven gracht om een gebouw
ommecomen	verschijnen
ommelant	omliggende landerijen
ommeloper	bode, gerechtsdienaar, ook: zwerver, landloper
ommeslaan	naar een bepaalde maatstaf het aandeel bepalen in een belasting, omslaan
ommestellingen	omslaan, gelijkmatig over belastingschuldigen verdelen
ommevragen	hoofdelijk stemmen
omnes	allen
omnes gentes	6e zondag na Drievuldigheid
Omnes Sancti	Allerheiligen, 1 november
omnia qauē fecisti	19e zondag na Drievuldigheid
omnibus	allen
omnibus ecclesiae Romanae sacramentis	met alle sacramenten van de Roomse kerk
omnibus exeuntium sacramentis	met alle sacramenten der stervenden
omnibus extremis sacramentis	met alle laatste sacramenten
omnibus hoc precens scriptum visuris ...	aan allen die dit schrift zullen zien ...
omnibus sacrae romanae ecclesiae sacramentis (prae-) munitus	voorzien van alle sacramenten van de H. Roomse kerk
omnibus sacramentis	met alle sacramenten
omnibus sensibus destitutus	beroofd van zijn zinnen
omnipotent	almogende
omnipotentie	almogendheid, almachtigheid
omnis terra (adoret)	2e zondag na Driekoningen
omniscientie	alwetendheid
omnium animarum	aller zielen, 2 november

omnium sanctorum	aller heiligen, 1 november
omroden	ontginnen, ompsitten van de heide
on	zonder
On.	afk. huw. akte, oude naam
onaft	onwettig, onrechtmatig
onbeclaget	zonder dat men in iets in rechte kan worden aangeklaagd
onbedegen	kinderloos
onbedreven	niet bebouwd land
onbegeven	nog niet uitgeboedeld (erfenis verdeeld)
onbegeven kint	een kind, aan wie zijn hem van een van zijn ouders toekomende erf-portie nog niet uitgekeerd is, dat dus met zijn ouders of een van hen in een meenboedel (onverdeelde boedel)zit
onbejaert	minderjarig
onbelastet	zonder schuld, of met andere geldelijke lasten bezwaard
onbeloken	niet omheind
onbeluut	niet bij het klokluiden afgelezen. (bepaaldelijk van gerechtelijke eigendomsoverdrachten, die jaar en dag na zulk een aflezing onherroepelijk werden
onbemannet	ongetrouwd
onbeschat	niet door geldelijke lasten bezwaard
onbesegelt	zonder zegel
onbesocht	niet geëxamineerd, niet onderzocht
onbestaet	ongetrouwd
onbesticht	onbebouwd
onbestorven	de ouders zijn nog in leven
onbevrievet	zonder schriftelijk bewijs
onbezet leen	leen waar de leenman nog niet de eed van getrouwheid heeft afgelegd
onc	afk. onces, ons
onc	afk. oncle, oom
oncer	zie unster
ondaft	onbetamelijkheid, straatschenderij
onder de geboden overlijden	In de periode van de huwelijks afkondiging overlijden
onder de geboden staan	In ondertrouw zijn, de tijd gelegen tussen de 3 huwelijks afkondigen
onder iemants inductie	zonder dwang
onderbasen	onderkousen
onderbehouden (iet)	onder zich houden, bewaren
ondercleet	onderkleed
ondergaand	heraldiekteken, zon op schild in linkerbenedenhoek
ondergeszeyt	ondergetekende
onderhoosen	lange onderbroek
onderjarig	minderjarig (meestal onder de 25 jaar)
onderlaet	schuur, stal klein gebouw
onderleenman	iemand die land te leen kreeg van een leenman, die dat van een leenheer in bezit (ter leen, niet in eigendom) had gekregen
ondermeester	meester die de dagelijkse leiding had op de bouwplaats (nu uitvoerder)
onderpanden	door een onderpand verzekerd

onderroeren	onderzoeken zodat de onderste steen boven komt
onderschreven	ondergetekende
onderscot	afscheiding, tussenschot
onderseggen	aanzeggen
ondersoeken	de waarheid van een zaak trachten te vinden door het opsporen van bewijzen
ondersprec	overeenkomst onderstonden
ondertrout	aangifte bij de burgerlijke stand van het voornemen om te trouwen, bevestiging ten overstaan van de parochiepriester van voorgenomen huwelijk (België)
ondertrouwen	voornemen om te trouwen
ondervallich	die een rechtsgeding verliest
ondervloeyen	onderlopen
ondervoet	de dijkvoet aan de buitenzijde van de dijk
onderwet	lager recht
onderwilen	beurtelings, na elkaar ondertekend
onderwisen	terechtwijzen
ondiep	zeer diep, peilloze diepte
onduechdelycke hantieringe	onbehoorlijk gedrag
onechtelijke	buiten het huwelijk
onegt kint	buitenechtelijk kind
onereren	belasten, laden, overlasten, overladen, pak op leggen
onergeschreven	ondergetekende
onewelijc	onwettig
ongeavijst	zonder beraad
ongecalangeert	zonder door iemand aangeklaagd te kunnen worden, onaangevochten, onbestreden
ongecanceleert	zonder uitschrappingen, uitkrassen of insnijdingen, een akte niet door insnijdingen enz. ongeldig gemaakt
ongecancelleert	niet door insnijdingen als ongeldig gewaarmerkt
ongecanseliert	zie: ongecancelleert
ongejaert	minderjarig
ongelden	lasten, belasting
ongelder	ontvanger van het ongelt (belasting)
ongelooft	niet goedgekeurd
ongelt assisia	belasting vooral op levensmiddelen, vertering- en gebruiksbelasting, onkosten te betalen bij openbare verkopeningen
ongemiddelt	rechtstreeks, onmiddellijk
ongeratsiert	zie: ongeraseert
ongeraseert	niet door doorhalingen als ongeldig gewaarmerkt
ongescift	onverdeeld
ongeveerlick	ongeveer
ongeweer	onweer
ongeweerte	zie ongeweer
ongewesen	niet door een vonnis beslist
ongewonnen	niet door den eigenaar zelf verdiend, niet op andere wijze dan door erfrecht verkregen
onghewedde	nog niet aanhangig zijnde, buiten de wet
ongoed	slecht
onhoesch	zie: onbehovesch
onhovesch	onfatsoenlijk, onbehoorlijk

onkerstenlic	onchristelijk
onklaar	heraldiektken, anker op schild met touw om de stang gewonden
onledigheid	drukte, druk bezig zijn
onlichamelijk leen	leen zonder leenman, bestond uitsluitend uit rechten op cijns, renten en andere echten
onmegaen	het rondgaan van de vindere om overtredingen der keuren te constateren, ook: het rondgaan van den schout om te panden (beslagleggen op een goed)
onmondig	zie onmondige
onmondige	minderjarige
onmondigheid	onbevoegd tot het verrichten van rechtshandelingen, bijvoorbeeld gehuwde vrouwen, onder curatele gestelde, ongehuwde kinderen onder de 25 jaar
onmundige kinderen	minderjarige kinderen
onraet	moeite, arbeid, ook: accijns
onrechte bevallen (in den)	in een proces veroordeeld worden
onredelijk	onbillijk
onreynnicheit	vuil, (huis)vuil
onscout bieden (voer iet)	aanbieden van de zuiveringseed te doen, ten bewijzen van zijn onschuld
onsculdich siin van iet	iets niet gedaan hebben, niet bij iets betrokken zijn
onscult op iet nemen (zijn)	zich verontschuldigen
onseker(e)	onzeker (e)
onsen	onze
onslakinge	ontslag van gerechtsvervolging
ontblooten	in gebruik nemen van bv land, in cultuur brengen
ontborgeren (enen)	iemand zijn burgerrecht ontnemen
ontcrachten	met geweld ontsnappen, ontvluchten
ontdreven	verloren gegaan
onterven	iemand van zijn erfdeel beroven
onterven (enen)	bij testamentaire beschikking een beschikking ten nadeel zijner natuurlijke erfgenamen maken
ontfaen	ontvangen
ontfaen (iet)	de overdracht van iets
ontfange	geaccepteerde
ontferren (enen iet).	bedrieglijk ontnemen. ook:; iemand benadelen
ontgeven (enen)	een beslissing nemen, waarbij iemand het eigendom van een onroerend goed ontnomen wordt
onthelen	bederven
onthengen (iet)	gedogen, toelaten
ontheten	bevelen
onthiet	zie ontheten
onthoefden	zie onthoveden
onthoveden	onthoofden
ontjaghen	wegjagen
ontlorst	ontstolen
ontmensen	sterven
ontpoeteren	ontnemen van zijn poorterschap, ontnemen van zijn burgerrechten
ontramponeert	beschadigen

ontrumen	in ballingschap gaan, vluchten
ontruymt	verlaat
ontschadelijck	vrijwaren?
ontschieten	uit de handlopen
ontscriven (enen iet)	door een schriftelijke akte iemand zijn recht ontnemen
ontsegelen (iet)	iets van het zegel ontdoen
ontslapen	overleden
ontsliten (iet)	een vonnis vernietigen
onttugen	(ontughen) (enen
ontwaringe.	het ontnemen van de "were", het bezit van een vastgoed, aan iemand
ontwijzen	bij vonnis ontnemen
ontwisen	zie ontwijzen
onus	last
onvercoft	onvervreemd
onverjaert	minderjarig
onverlaet	restanten
onvernoecht	niet voldaan, onbetaald
onvernuecht	zie onvernoecht
onversleten	niet door een vonnis beslist
onwedderroeplicken	niet te herroepen
onwillig decreet	een verkoping van de goederen van schuldenaars, nadat een vonnis daartoe bekomen is
oocke	ook:
ooclant	klein stuk land door een weg gescheiden van een groot stuk land
ooftboomgaert	fruitboomgaard
oorbaar	nut, voordeel
oorboorhout	goed timmerhout
oorconde	getuige
oorconscap	de emolumenten der schepenen, hun bij het passeren van een akte in het gerecht betaald als loon voor hen later af te leggen getuigenis daarover
oorcussen	oorkussen, hoofdkussen
oorcusteect	kussensloop
oord	inhoudsmaat voor natte waren, 1 oord=2 kan,=2 mengel=0,6 ltr
oordaeghen	herdagen
oorfluwijn	kussensloop
oorijzer	sierraad aan de muts bij vrouwen
oorkonde	in plechtige vorm opgestelde akte
oorlinc	erfgenamen, nakomelingen
oorname	geslachtsnaam
oorschult	erfschuld
oortje	munten 17e-18e eeuw, gelijk aan 4 penningen
oortken	betaalmiddel, zilveren munt 1 oortken=18 mijten Brabants
oorvede	belofte, afgelegd aan het gerecht, dat men wegens een of ander feit geen wraak zal nemen
oospot	waterketel
oost	augustus
ooverseyde (van de)	transport van getallen bij een optelling over meer bladzijden
ooy	weiland grenzend aan een rivier
op	afk. oncle paternel, oom van vaderszijde

OP	afk. Ordo Predicatorum, Orde van de les Frères Prêcheurs, de Predikheren, de Dominicanen
op poene	op straffe van
op te gaderen	in te zamelen
opantworden	uitleveren, afgeven
opbacken	waarmerk er op bakken
opbannen	op een plechtige wijze sluiten
opbliven	niet willen ontruimen
opboeren	zie: opboren
opboren	in ontvangst nemen
opbrandinge	verbranden (van bijvoorbeeld de heide begroeiing)
opbueren	zie: opboren
opcomste	inkomsten uit iets verkrijgen, inkomsten, opbrengst
opcomsten	zie opcomste
opdracht	overdracht van een vast goed
opdrucken (iet).	iets met zijn zegel voorzien
opeischende	opeisen
open rechtdach	de openbare terechtzitting in de schepenbank
openbair	openbaar
openebrief	een acte met uithangend zegel, in tegenoverstelling van een door een zegel gesloten brief
openen breve	verklaring aan alle die dit lezen
operarius	loonwerker, werkman, handwerker
opérateur	werkmeester
operatie	werking
operatio caesarea	keizersnede
operatius caesarea	zie operatio caesarea
operatius scriniarius	schrijnwerker
operator	zie operarius
operer	opperen voor de metselaar
opereren	werken
opereux(s)	arbeidzaam, werkelijk, groot, zwaar opgedrukt zegel papierstrook:je met was door een warm gemaakt stempel er aan bevestigd
opgenoomen	in het (huwelijks)register ingeschreven
opgeregt	heeft opgemaakt (testament)
opgevaeren	opgestaan
ophoudingen	gevangennemen, beslaglegging
ophuus	bovenwoning
opidani	burgers, inwoners
opidanus	poorter, burger
opidum	stad, plaats
opifex	handwerkman, arbeider
opificie	handbacht?, ambacht, handwerk
opificis	van de arbeider, van de handwerksman
opificium	beroep
opilio	schaapherder
opinatie	waning opinie, waan, stijzinnig
opiniatre	stijzinnig, kriegel

opiniatre(e)ren	onverzettelijk, brieven
opinie	waan, mening, drift
opiniëren	wanen, menen
opinieus	verwaant
opleiden	gevangen zetten
oploopen	aanranden, aantasten
oplooper	aanrander, aantaster ook: jong matroos
oplopinge	overstroming
oportuin	gelegen, bekwaam
opperclager	hoofdaanklager
oppergrootvader	overgrootvader
oppidanus	burger van de stad
oppidum	stad
oppignoratie	verpanding
oppignoreeren	verpanden
opponent	zie opposant
opponeren	zie oppose(e)ren
opposant	verweerder, tegenstrever
oppose(e)ren	tegenstellen, tegenzetten, weerstaan
oppositie	tegenstelling, weerstand, tegenweer
oppress(e)eren	verdrukken, onderdrukken
oppreßie	verdrukking
opprimeeren	verdrukken, onderdrukken
oppugneren	bevechten, bestrijden
oprel	naar de kruin van de dijk toelopende weg
oproepinghe	geboden
oproepingscedel	biljet. dagvaarding
oprorisschen	persoon die oproerteksten verkondigd
opruimer	soevereinboor, kegelvormige boor
oprukking	bij boedelscheiding het voorkeursrecht van de oudste zoon, het hoger plaatsen op de voorkeurslijst van de oudste zoon
opseggen (enen iet)	iemand aanzeggen, dat men iets wil doen eindigen (meenboedel, huurcontract)
opsetene	noemde men de bedrijver die zijn land op de parochie bewerkte gevestigde, inwoner
opsetten (iet)	te koop aanbieden
opsicht te hebben	toezicht te houden
opslaende venxteren	vensters, die niet als de tegenwoordige vensterluiken zijwaarts naar buiten geopend werden, doch van boven naar beneden opengeslagen werden
opstecker	steekwapen, lang mes, bajonet
opstellige gedaan (is)	is openlijk aangekondigd
opstriken (iet)	opduwen, naar boven stuwen (bijvoorbeeld in Utrecht: de goederen van de "werven" onder aan de gracht, waar ze aangevoerd worden, langs de opgaande "wedden" tot boven op de straat brengen.)
opswere	onder ede verklaren
opte aengevinge	volgens aangeven van
optie	keur, kiezen
optoch	hijskraan
opulent	rijk
opulentie	rijkheid, rijkdom, overvloed

opzicht	toezicht
opzittende	inwoner
or	goud
ora et labora	bid en werk
ora pro nobis	bid voor ons
oracul	hemelspraak, hoedspraak, godspraak, vraagbaak
orateur	redenaar
oratie	vertoog, redenering, reden, gebed
orator	aanvrager
oratrix	aanvraagster
orba	weeskind (meisje)
orbatum	beroofd
orbatus	beroofd van
orbitas	kinderloosheid
orbis	wees, ouderloos
orconde	getuigenis, getuigenverklaring
orconder	getuige
orconscap	zie: heuge
ordce	afk. ordonnance, regeling, bepaling, voorschrift, verordening
ordeelgelt	onkosten voor een uitspraak of vonnis
ordinaire	het gewone
ordinantie	geschiktheid, schikking
ordinariis ecclesiae sacramentis	met de gebruikelijke sacramenten van de kerk
ordinariis morturientium sacramentis	met de gebruikelijke sacramenten van de stervenden
ordinaris	gewoonlijk
ordinarius	gewone
ordinarus	zie ordinarius
ordineren	beschikken
ordo	orde
ordonnantie	inzetting, keur, schikking, bevel, ontwerp, kerkorde, reglement
ordonnantie (ter)	in opdracht van, op last van
ordonneren	schikken, instellen, willekeur, tot priester wijden, ook: bevelen
ordonneren ('t)	te verordenen, te beschikken
ordonneren (ende willekeuren)	verordenen, een verordening of keur uitgeven
ordonnieren	uitvaardigen, verordenen
ordre	afk. ordinaire, gewoon(lijk), normaal, gebruikelijk, in de regel ook: schikking, orde, stel, bestel, dagorder
oreillet	oorbel, oorhanger, oorversiersel
oreillettes	oor kompressen, oorkleppen, oorijzers
orenveger	de pink
oreren	redevoeren
orfèvre	goudsmid
organista	organist
orgelhuisje	gebouw boven de poort waarin het valhek (orgel) is opgehangen

oriental	van oosten, oostwaarts, oprecht van 't beste
originali	afschrift stemt, nadat het is gecollationeerd woordelijk overeen met het origineel
origineel	oorspronkelijk, het principale en eerste schrift
origo	oorsprong, afkomst
oriljet	zie oreillet
oriundus	komend van, afstammend van, kind van ...
ornament	versiering, gesmede
orneren	versieren, optoaien
orphanus	wees, weeskind
orphelin	zie orphanus
ortelijk	in het kort
orthodox	rechtgelovig, rechtzinnig
ortus	geboorte, afstamming, afkomstig, ook: tuin
ortus	zie ourtum
OSB	afk. ordre de Saint Benoit, Orde van de Benediktijnen
osepot	waterketel
osiedrop	ruimte naast een huis tussen de lijn waar de afdruipende regen neervalt en de muur
ostage	pand, gijzeling
ostagier	gijzelaar
ostenderen	brallen, pochen, beroemen, stoffen ook: vertonen
ostentatie	beroemd vinden, pochen, snorken (snoeven), pralerij, grootspraak
ostiarus	torenwachter, poortwachter
osyendroppe	zie osiedrop
Ot	afk. ondertrouw
otieux	ijdel, ledig
otium	verdiende rust na eervolle ambtvervulling
otium et pax	rust in vrede
oubliant	vergeetachtig
oud bewind	de periode die met de Franse revolutie eindigde in België (omstreeks 1796)
oude heircomen ende hoevenaersrecht	gewoonterecht
oudegrotevrouwe	overgrootmoeder
oudemoeder	grootmoeder
oudemoeye	oudtante
ouderdach	verjaardag
ouderdoem	eerstgeboorterecht
ouderman	bestuurder van een gilde, ook vaak deken genoemd
oudermanne kiste	een meubel als "de stat kiste," die in de vergaderkamer der oudermannen stond, ook: een gewone, gesloten kist
oudevader	grootvader
oudnederlands	de "Nederlandse" taal tot 1150
ouest	oost (richting)
ourtum	tuin
outeigen	een perceel grond, waarvan men het onbezwaard eigendom heeft, dat dus niet met een rente belast is. ook:; waarvan iemand het onbezwaarde eigendom heeft

outerve	een onroerend goed, dat iemand krachtens zijn recht als naaste erfgenaam heeft verkregen (en dat daarom niet zonder toestemming der bloedverwanten vervreemd mocht worden, en bij kinderloos overlijden terugviel aan de zijde, van waar het gekomen was: (gewonnen goed en roerend goed is dus geen outerve)
outichsasy	autorisatie
outmoeder	grootmoeder
outrage	spijt, leed. overlast
outrageeren	leed veroorzaken, overlast veroorzaken
outvader	grootvader
ouvrier	arbeider
Ov	afk. overzicht
Ov.	afk. huw. akte, overleden
ovaal	eitrek, eirond
ovaal schild	heraldiek, vorm van schild door gehuwde vrouwen en geestelijken gevoerd
over den bloede sinnen	een doodvonnis vellen
overalde	voorvader
overbreken	buiten zijn oever treden van de rivier
overcleet	overkleed
overcomen	overeenkomen
overcomen (ende verdragen)	overeenkomen
overcomen te wesen	overeengekomen te zijn
overdenckende	over na nadenken
overdragen	overgaan, toevallen, versterven op, devolveren
overgangsrecht	devolutierecht, overdracht van goederen van een familie die in de rechte lijn is uitgestorven toewijzing van goederen uit het tweede huwelijk aan kinderen uit het eerste
overgesondene	voorgelezen
overgeven (enen iet).	gerechtelijk overdragen
overgichten (enen iet)	een gerechtelijke verklaring ten iemands laste afleggen
overgifte.	gerechtelijke opdracht van een onroerend goed
overhebben (iet)	door overgifte (overdracht ?) in zijn macht krijgen
overhoer	overspel
overjaar	vorig jaar
overjaard	oud
overlant	ver weg gelegen land
overleefd	gestorven, overleden
overleyt	overlegd
overman	zie: ouderman
overmeester	bovenmeester, hoofd van de school
overmeister	zie overmeester
overmits	door middel van
overroom	oudoom
overposen	klokluiden voor een dode
overrechers	de 'hoge' rechters in Friesland
overseggen (enen iet)	een arbitrale uitspraak doen ten laste van iemand
oversliten (enen iet)	een vonnis ten laste van iemand vellen
overspeelsterse	overspelige vrouw

overste ouderman	hoofdbestuurder van een gilde
overtoom	plaats waar een schuit over land werd getrokken
oves	schapen
oxhoofden	wijnvaten

P

p	afk parrain, doopheffer, peter, doopvader
p	afk. pagina, bladzijde
p	afk. par, parentes, ouders
p	afk. pupur, pourpre, heraldiekkleur, kleur paars, aangegeven door een linker-schuinlijnen
P	afk. père, vader, ook: doopheffer / Peter
p.m	afk. post meridiem, na de middag, ook: afk. pro memoria, ter herinnering
p.m.s.l	afk. per matriomonium subsequens legitimus, door het huwelijk van zijn ouders alsnog gewettigd onwettig kind
p.p	afk. parentes, ouders
p.s	afk. post scriptum, naschrift
p.t	afk. pro tempore voor de tijd van
pa	afk. postérité adultérine, nageslacht-, nazaten uit echtbreuk, overspel geboren
paaieiment	kleingeld
paaijemnent	zie paaieiment
paal	heraldiekteken, strook begrenst door twee lijnen
paap	in de middeleeuwen de naam voor priester
paaps	rooms
paardemeester	dierenarts speciaal voor paarden
paardetuisser	paardenkoper
paartje	inhoudsmaat bier, wijn. 1 paartje=2 pint=ca 1,2 ltr
pabilioen	vermoedelijk een bed?
pace	in vrede
pacers	melaatse
pachdach	betaaldag
pacht	belasting
pachtbraecke	verbreking van het pachtcontract, huurcontract
pachtbrake	zie pachtbraecke
pachtbrief	pachtakte
pachtgoet	onroerend goed in pacht gegeven
pachthof	hoeve, hof in pacht gegeven
pachthuis	kleine boerderij, huis in pacht gegeven
pacificatie	bevrediging, vredestichting, verzoening
pacifiq	vredig, vreedzaam
pacificeren	verdragen, bevredigen, overeenkomen
pacta	huwelijkse voorwaarden
pacta dotalia	huwelijkscontract
pade	peet, doopvader
padeken	paadje, weggetje
paeco	omroeper van het gemeentebestuur, heraut, gerechtsbode
paegnans	zwanger
pael	grenspaal
paelder	beambte die de grens van een gebied aangeeft
paelge	stro

paelgenoot	buurman
paellander	polderbewoner, poldergast
paelscheidinge	afpaling van grond eigendom
paelstede	plaats waar grenspaal staat
paerdoen	kwijtschelden
paeremakere	mandenmaker
paersscaerlaken	paarsroodscharlaken
paert	deel
paertcoen	verdeling van nagelaten goederen
paertshoeve	(on)kruid, klein hoefblad, goed geneesmiddel tegen zwerende clapporen (ontstoken)
paetkin	paadje
paeyemeester	stadsontvanger
paeyen	betalen
paffuut	wapenknots aan de punt voorzien van een snijdend uiteinde
pagadoor	betaalheer, penningmeester, betaalmeeester
pagamentum	betaalmiddel, betaling
page	paard, zowel een rij- als trekpaard
pagie	zijde, zijdienaar, zijganger ??(naast het paard lopen ??)
pagimagister	(dorps -) burgemeester
pagulus	gehucht
pagus	dorp
pain céleste	heilig sacrament
pair	engels edelman, de naam is ontstaan doordat volgens middeleeuws rechtsbegrip niemand geoordeeld kon worden dan door zijn "pairs" dus zijns gelijke
pairess	de vrouw van een pair
pairschap	rechten en waardigheid van een groot leen, met invloed, stond vlak onder de kroon
paisibel	vreedzaam
paix	vrede
palais	paleis
palbabel	gelijkenis
pale	ovens chop
paleisteren	polijsten
palen	afbakenen, afpalen, de grenzen aangeven
palen, (op de) ..	op de grens
paleografie	kennis van het oude schrift
palestermacher	schietbogenmaker
paley	katrol
palimpsest	een perkament -handschrift, waarop veelal uit zuinigheid, over de onleesbaar gemaakte eerste tekst een andere geschreven is. Langs chemische weg gelukt het vaak de oorspronkelijke, soms waardevolle tekst, weer leesbaar te maken
palinge	grens van een erf
palinodie	weeroeping, herroeping als men van iemand heeft kwaad gesproken
palissaden	heraldiekteken, brede aan de bovenzijde gescherpte palen
palloerlaken	laken voor het maken van banieren
palm	lengte maat, kleine palm=3 cm, grote palm=9,6 cm, na 1820 is de palm 10 cm
palmarum	palmzondag, de zondag voor Pasen
palmslach	zie coopslach
palpabel	tastbaar

palster	herderstaf
paltsgraaf	gedelegeerde van de keizer en paus
palustre	broekland (kleigrond langs rivieren), moeras
panchiser	ontvanger van de panchys (het heerlijk recht op het brouwen van bier)
panchys	heerlijk recht op het brouwen van bier
pancys	zie panchys
pandbrief	schuldbekentenis
pande	bieden (ook: "verbieden") de gepande goederen ter terechtzitting aanbieden aan hen, die beter recht daarop hebben. (als voorbereiding tot het toewijzen van de panden door de rechter.)
pandemarckt	marktplaats waar in beslaggenomen (onroerende)goederen openbaar werden verkocht
panden	beslag, leggen op gijzelen panden (enen voer iet, aen iet, op iet), beslag leggen op een stuk goed van iemand als voorbereiding voor den executoriale verkoop daarvan voor een schuld
pandene	panden gerechtelijke handeling
pander	gerechtelijke beslaglegger
pandere	hij die beslag legt
pandijnghe	bij gerechtelijke verkoop, beslag wegens schulden, op een onroerend goed
pandinge	het panden. ook: de omgang van den schout, waarop het panden plaatshad
paneel	stuk doek onder het zadel om de rug van het paard te beschermen
panetarius	bakker
paneterie	bakkerij
panhuus	brouwerij
panhuushuus	pand waarin de brouwerij gevestigd is
panifex	bakker, broodbakker
pannarius	lakenwever
pannicida	kleermaker
pannifex	lakenwever
pannitextor	zie pannifex
pannitonsor	laken-droogscheerder
pansier	maliënkolder
pantbrief	rentebrief
pantinenmacher	klompenmaker
pantkeringe	verzet tegen een gerechtelijke panding
pantopola	groothandelaar
pantsel	onderpand
pantvercoper	een ambtenaar, bij het oudermansrecht (later ook: bij het schepenrecht) aangesteld tot het verkopen der gepande goederen, die niet gelost zijn
pantweringe.	het beletten der panding
papa	priester, vader
papalis	pauselijk
papencruud	paardebloem
papenkelder	wijnhandel van geestelijken
papenkint	kind van een priester
papist	rooms katholiek
papisterie	door een rooms-katholieke priester getrouwd
papkop	meelbrij kom
pappenheimer	beerputleger

papulis	van de mazelen, door de mazelen
papyrifex	papiermaker, papierfabrikant
par-devant nous	zijn voor ons
par.	afk. parentes, ouders
parabel	gelijkenis, zinnenbeeld
parade	pronken glimpvertoning, afwering van een aanval
paradeiser	tuinman
paradiskin	kleine hoogkamer
paradox	wonderspreuk, wonderrede, ongemeen, uitspraak die een (schijnbare) tegenstrijdigheid bevat
parage	verwantschap
parage (een tellen)	de graad van verwantschap met iemand uitrekenen
paragon	puik, uitstekend, drukletter van 18 pnt
paragraphe	beschrijving, onderschrijven, afdeling, de zelfde mening hebben
paralysis	verlamming
paranimf	bruidsleider, die de bruid op de bruiloftsdag terzijde staat
parant	bloedverwant, familielid
parant ou allié	aanverwant, bloedverwant
paranté	verwantschap
paraphe	merk, merkteken
paraphe(e)ren	merken, tekenen
paraphrase	uitbreiding
Parasceve	Goede Vrijdag
parate executie	schielijke rechtsvordering, zonder uitstel
parausbrief	brief met aankondiging van openbare verkoping bij opbod
pardoen	vergeving van zonden, kwijtschelding van een (kerkelijke) straf
pardoen	vergiffenis, vergeving, aflaat
pardoendach	dag waarop een aflaat verdient kan worden
pardon	vergiffenis, kwijtschelding van een terechte straf door de heer
pardonnabel	vergeeflijk, te vergeven
pardonneren	vergeven
pare(e)ren	sieren, oppronken, tooien, gehoorzamen, tevoorschijn komen
pareerhabijt	ambtsgewaad
pareersel	oppronken, versiersel, tooisel
pareil	effen, gelijk
parens	ouder, vader
parentagie	verwantschap
parentatio	lijk plechtigheid, herdenking van een dode
parenté	zie parentela
parente(e)ren	vermaagschappen, verwantschappen
parenteel	staat waarin alle mannelijke en vrouwelijke nazaten vermeld staan van één paar ouders
parentela	verwantschap
parentelae	van de familie
parentelus	ouderlijk
parentes	ouders
parenthese	inworp, tussenreden, inreding (inlassing), tussenstelling, tussenzin, inlassing, inzetting
parentis	van de vader, van de ouder

parfumeren	beroken, doorluchten
parisijs	volgens de reken- en munteenheden van Parijs
paritas	evenheid, op voet van gelijkheid
pariter	te gelijkertijd, op gelijke wijze, evenzeer
parlement	ruzie, woorden, oploop, ook: raadhof, pleithof, gerechtshof
parlementen	bulderen, tieren
parlementeren	de samenspraak, handelen van overgave van steden, of sterken
parmentierwerk	zeer fijn naaiwerk
parochia	parochie
parochiaan	zie karselpaap
parochianus	parochiaan, lid van een kerkelijke gemeente
parochie	karspel, wijk
parochipaep	parochiaan
parochus	pastoor, geestelijke
parmia	spreekwoord
parquet	perk, nood
parrain	doopheffer, peter, doopvader
parre	omheinde plaats ook: parochie
parrehuus	woning van de pastoor
parrekerk	parochiekerk
parricida	vader-, moeder-, broeder-, zuster- of de kindermoordenaar
parricidium	vadermoord
pars	deel, een deel voor het geheel
pars met een schabeltie	deel van een knielbankje
parsoen	pastoor die de werkzaamheden door een ander laat doen uitvoeren
partage	deling, verdeling
parthie	partij, (hoeveelheid)
partiaal	partijdig, eenzijdig
participant	deelhebber, deelachtig, deelgenoot
participatie	mededeling, medegenieting
participeren	mededelen
particularise(e)ren	bijzonder maken, uitvoerig de bijzonderheden vertellen
particulariteit	bijzonderheid, naarder bericht, nadere bijzonderheid, eigenaardigheid
particulier	bijzonder, afgedeeld stukswijs
partigeren	ieder zijn aandeel geven
partij advers	tegenpartij
partije	wederdeel, tegenstander, deel
partim	deels, gedeeltelijk
partisaan	medestander, lid van een ongeregelde groep militairen of bende vrijheidstrijders
partitie	verdeling, deling
partitionair	meedelend in de opbrengst
partu	tijdens de bevalling
partuer	gade, weerga
partus	bevalling, pas geboren kind
party advers	partij tegenstander, tegenstander
partyschap	partijtschap, zijdigheid? (partijdigheid?)

parukemaker	pruikenmaker
parvula	klein meisje
parvules	kleine jongen, kind
parvus, parvulus	klein, heel klein kind
paryrificis	van de papier fabrikant
pas	lengtemaat, 1 pas=2,5 voet, pas wordt ook: als gemene pas, schrede en tree omschreven, landmeterpas, -tree=2 gemene pas=5 voet
pascha (pasca)	Pasen
pascha clausum	zondag na Pasen
pascha floridum (florum)	Palmzondag
pascha passionis	2e zondag voor Pasen
pascha rosarum	Pinksteren
paskwil	smaadschrift, anoniem schotschrift
pasloot	peillood
pasmes	sikkelvormig mes
pasquil	schimpschrift, steekschrift, schotschrift, schimpgedicht
passabel	lijdelijk, geduldig, draaglijk, er mee door kunnen
passade	reisgeld
passage	weg, doorgang, doorweg, aaneen gesloten zinnen in een bericht, overdekte straat, doorvaart, overtocht
passagier	reiziger
passant	voorbijganger, doorreizende, ook: lus voor gordel, riem
passato	van de verlopen, voor den voorleden (verleden) maand
passatus postea	later gepasseerd
passement	ingenaaide bies of strook:, afkanting van een kleed
passementwercker	bies aanbrenger bij meubels en kleding
passepport	vrijbrief, vrijreisbrief, vrijgeleidebrief
passeren	voorbijgaan, verleen, overtreffen
passeringhe	gerechtelijke akte
paßie	lijden, zucht, drift, verrukking, ingenomenheid, lijdzaam, hartstocht
paßijf	lijdende
passio dominica	goede vrijdag
paßioneren	verrukken, innemen
paßiones	hartstochten, genegenheden
passionstag (dominica passionis)	2e zondag voor Pasen
pastebacker	bakker van fijnbrood
pasteiken	gebakje
pastellator	pannenmaker
pastillifex	apotheker
pastoor	herder, pharheer, kerkheer, preker
pastor bonus	2e zondag na Pasen
pastor loci	pastoor van deze plaats
pastor primarius	deken
pastoriekoren	tienden, geheven ten behoeve van het pastoriefonds over bepaalde landerijen
pastorietienden	vaste rente welke geheven werd ten behoeve van het pastoriefonds over bepaalde landerijen

pastorije	phar, herderstaat, kerkmeesterschap
pastory	een gemeente onder een leraar
patacon	zie patakon
patagon	zie patakon
patagons	zie pattakons
patakon	betaalmiddel, zilveren munt, waarde ca 48 stuivers
patater	aardappel
patent	openbrief, bevelschrift ook: inkwartieringsbevel
pater	vader
pater denominatus	aangegeven of genoemde vader
pater ignoratus	onbekende vader
pater patris	grootvader langs vaders zijde, vader van vader
pater praevignus	stiefvader van de bruid
spondae	
pater sine nomine	ongenoemde vader
pater spondae	vader van de bruid
pater sponsi	vader van de bruidegom
pater suppositus	vermoedelijke vader
paterinus	peet, peetvader, doopvader
paternel	vaderlijk, bevoogdend
paternitas	vaderschap
paternoster	rozenkrans
paternosterer	rozenkransmaker
paternus	van vaderszijde, vaderlijk
patibulum	kruis, galg
patient	leider, zieke
patienteren	lijden, dulden, gedogen
patientie	geduld, lijdzaamheid
patijn	houten schoeisel
patr.	afk. patrini, paterni
patraster	stiefvader
patre absente	bij afwezigheid van de vader
patrem	vader
patrem designare recusavit	weigerde de vader te noemen
patrem nominavit	als vader noemde
patres	voorouders
patria	land, vaderland, geboorteland (stad)
patria caesarea	land behorend tot de keizer
patria imperialis	zie patria caesarea
patriarch	oppervader, aartsvader
patrima	minderjarige dochter (waarvan de vader nog leeft)
patrimoniaaal erfachtig	tot het vaderlijk erfdeel behorend, van de ouders geërfd of meegekregen
patrimoniale-goedren	patrimoniale goederen, vrije erfgoederen, erfhave
patrimonie	vaderserfenis, vadersgoed
patrimus	minderjarige zoon (waarvan de vader nog leeft)
patrina	doop hefster, doopmoeder, meter
patrini	doop ouders, peter en meter

patrinus	peter, doopheffer, doopvader
patriot	vaderlander, liefhebber van het vaderland
patris	van de vader
patris soror	vaderszuster, tante
patrocineren	voorstaan, verdedigen
patronaatschap	priesterlijk inkomen
patronage	patronaatschap, huishoudenschap, huisvaderschap
patroniemen	vadersnamen, bijvoorbeeld Jan pieterszoon, Catharien jacobsdoghter
patronymicum	vadersnaam
patroon	voorstander, huisvader, voorbeeld
patrueles	neven,en nichten in de tweede graad, waarvan de beide grootvaders broers zijn
patrueles	volle neven, volle nichten, waarvan de vaders broers zijn
patruelis	neef, zoon van een broer
patruus	oom van vaderszijde
patruus magnus	oud-grootoom
patruus major	achter -oudoom, achter -grootoom
patruus maximus	betovergrootoom, betoveroudoom
pattakons	betaalmiddel, meestal met de vermelding Brabant Maastrichter cours. de Brabantse patagons een zilveren munt met een waarde van 48 stuvers (wisselkoers Maastricht)
pauper	arm
paupercula	arm vrouwtje
pauperculus	arm mannetje
paur	boer
pauseren	verpozen, rusten
pave	straatweg
paveersele	plaveisel
paveersteen	vloersteen
paveertichel	vloertegel
paveljoen	tent, veldtent
paveren	bestraten, betegelen
pavey	vloerstenen, natuursteen tegels
pax	vrede
paydach	betaaldag
payment	brokkelgeld, kleingeld, betaling
pays	pax, vrede
pædictum	voornoemd
pd	afk. pro deo, gratis, zonder betaling
pecceren	zondigen, misdoen
peciam terre emit	een stuk grond kopen
pecias terre	stukken grond
pecora	vee, koeien, kalveren
pectoralis morbo	door een borstkwaal
peculieue straf	geldstraf, in geld te betalen straf
pecunia	geld
pecunieel	geldelijk
pecus	vee
pedagium	tol

pedagoge	tuchtmeester, leermeester, huislijk leermeester
pedant	waanwijze, kindermeeester, schoolvos, verwaand
pedanterie	kinderwerk, leurderij, schoolvosgerij (bekrompen leermeester), waanwijsheid
pede	stok met ijzer beslagen en uitstekende spijkers op de kop
pedeken	paadje
pedel	laag land, broekland, veenland
pedellant	zie pedel
pedes	voetganger voetknecht
pedestaf	zie pede
pedestal	te voet, laag bij de grond
pedestantelijk	op staande voet
pedisequa	dienstbode, kamermeisje
peditis	van de voetganger
pedriere	soort blijde, werptoestel voor stenen en kogels
peede	zie pede
peerdeken	kleine munt
peerdenkerkhof	ongewijde begraafplaats, vaak het galgenveld
peeter (gouden)	betaalmiddel, gouden munt ca 1360 -1480
peilscael	peilschaal
peine	straf, verlegenheid, nood, moeite
peken	met pek besmeren
pekneus	kleine erker uitbouw boven de poort met gaten in de vloer om pek te laten vallen op aanvallers
pelle	doodskleed, lijkkleed, doodslaken, ook: schandpaal
pellegrim	pelgrim, bedevaartreiziger
pellegrimage	bedevaart
pellewever	zijdewerver
pellex	bijzit, concubine
pelliceum	een soort pelzen borstrok
pellifex	bontwerker, ook: leerlooier
pellio	zie pellifex
pellore	wapenrok
pelse	met bont gevoerd kledingstuk bepaaldelijk: een onderkleed, ook: gedragen over het blote lichaam
pelsemakere	bontwerker
peltier	bontwerker
peluw	kussen
pelvarius	ketelmaker, bakkenmaker
pelvifex	(metalen) schalen en schotel maker
pelzer	bontwerker
penael	betrekking hebbende op straf
penael decreet	strafvordering
penden	beslag, leggen op gijzelen
pene	de straf (of geldboete), gesteld op de overtreding van de politieverordening of op het niet nakomen van een aangegane verbintenis, ook: boete
pene	zie peine
pene extraordinare	een bijzondere straf, een buitengewone straf
penen	straffen

penesticus	opkoper
penetentie	berouw, leedschap, leedwezen
penetrenen	doordringen
penewaren	koopwaar met geringe waarde
penitentia	berouw (bij biecht)
peniteren	van het recht gebruikmaken om af te zien van een koopovereenkomst, ook: berouw hebben
pennicleen	leen met een vaste jaarlijkse opbrengst in geld
penninbrief	schuldbrief
penninckrente	geldrente
pennincrente	rente in geld te voldoen
pennincsac	geldbuidel
penning	gewicht, 1 penning=1/240 of 1/270 pond ook: als zilveragehalte bekend, 12 penning=1000/1000 (zuiver zilver), 1 penning=12 greinen, ook: oppervlaktemaat, penning is synoniem voor vierkante koningsroede,=1/240 pondemaat
penningen	betaalmiddel, 12 penningen=1 schelling
pensator	ijkmeester
penschier	pensier
pensier	iemand belast met het beheer
pensionaris	loontrekker, stadsraadgever, raadsman, loontrekkend raadsman, ook: rechtsgeleerd ambtenaar van een stad, vast bezoldigde rechtsgeleerde raadsman
pensman	slagersknecht
pentecoste	Pinksteren, de 50e dag na Pasen
penultima	de voorlaatste dag (van de maand)
penwerde	een kleine hoeveelheid
penwerden slyten (bij)	in het klein verkopen, iets in kleine partijen verkoopen
peperbos	brijpot
peppel	gepeupel, volk, gespuis, het grauw
per	door
per accidens	bij geval, bij gebeurtenis
per duos dies aegrotavit	hij was twee dagen lang ziek
per matriomonium subsequens ligimatus	door het huwelijk van zijn ouders alsnog gewettigd kind, ook: vaak als afkorting p.m.s.l.
per me	door mij
per oratie	besluiten, slotrede, samenvatting van de rede
per oreren	sluitreden, redenen van sluiten
per procuratie	perquisitie
per procuracionem	door (of bij) volmacht
perceelplan	kadasterplan, perceelkaart, kadasterkaart
per cento	ten honderd
perche	teken van gezag, roede, staak
percipiëren	ontvangen, vatten, begrijpen
perckmeister	mijnbouwmeester
perdurabel	gedurig
peregrinatie	uit landigheid, omzwerving in een vreemd land, ook: reizen, landreizen
peregrinus	pelgrim, vreemdeling, van elders afkomstig

peremptoir	uiteindig, uitvoerbaar, beslissend, afdoend, ook: onherroepelijk, laatste uitstel
perfect	volmaakt
perfectie	volmaaktheid
perfidie	ontrouw, trouwloosheid
perhonestus	weledele
pericliteren	wagen, bestaan
periculeuse	gevaarlijke
periculosus	gevaarlijks
periculum mortis	stervensgevaar
perijkel	gevaar, noot
perime(e)ren	doden, te niet doen
periode	punt, stip, omloop, volzin, uitgang, lid, volloopping
periphrasis	omspraak
peripneumonia	longontsteking
peritus	ervaren
perjurie	eedbreking
perlen	parels
permanent	vast, bestendig
permanentie	verblijvendheid, spreekuur, doorlopende dienst
permissie	verlof, toestemming
permissie	toelating, verlof
permitteren	toelaten
permitteren	toestaan, toelaten
permoveren	beroeren
permutatie	wisseling, mengeling, verwisseling, omzetting
permuteren	zie permutatie
pernitieux	schadelijk, verderfelijk
perpetreren	bedrijven
perpetuël	altijd durend, eeuwig
perplex	verbaast, radeloos, bedremmeld, beteuterd
perplexiteit	verbaasdheid, radeloosheid, bedremmeldheid
perquire(e)en	doorzoeken, onderzoeken, uitvorsen
perquisitie	onderzoek, nasporing, huiszoeking
perscruteren	nazoeken, doorzoeken
perse	door hem zelf, uit hem zelf
persecuteren	vervolgen
persecutie	vervolging, vervolging om geloof
persemtafel	bank van lening
persevant	leerling-heraut
perseverantie	volharding, volstanding, het volharden
persevereren	volharden, doorzetten
persijn	peterselie
persiste(e)ren	op iets blijven staan, volharden, stand houden, bevestiging van een vorige verklaring ten overstaan van het gerecht
persisteren	aanhouden, bijblijven
persona	pastoor, een persoon
personagie	rolspeler, kamerspeler

personeel	hoofd voor hoofd, ondergeschikten
personele actie	opspraakrecht
personen	lieden, luiden
personne titrée	iemand van adel, iemand met een titel, voornaam persoon
persoonsleen	een leen waarvoor de leenman zweerde om zijn heer tegen iedereen en met al zijn goederen te verdedigen
perspective	doorschouwing, doorzichtig
perspicuitas	duidelijkheid
perstringeren	bedwingen
persuaderen	vroedmaken (verstandig zijn), aanraden, overreden, bepraten, overtuigen, overhalen, doen geloven
persuasie	zie persuaderen
persuatie van ymand (sonder)	(zonder) dwang van iemand
persvloot	bakje voor de kaas te persen
perszeunis	zie persvloot
pertinent	behoorlijk, na den eis
pertinentibus	met de grond en alles wat ertoe behoort
pertinentie	geschiktheid, beschiklelijkheid
perturbatie	beroering, verstoring
perturbe(e)ren	beroeren, verstoren
pervers	verkeert, verdorven, onnatuurlijk
perverteren	verkeren, omkeren
perykel	gevaar
peste	aan de pest
pestilentii	de pest
pestroede	staf die de pestlijder moest dragen als herkenningsteken
pete	doopvader, doopmoeder
peter	doopheffer
peter	zie pete
petit	klein
petitie	begeerte, eis
petitoir	zaakseigen, vervolgbaar
petitoire actie	een zaak die in den grond en ten principalen vervolgt moet werden
petmolen	molen om water uit put op te pompen, meestal voorkomend in weilanden
petri ad cathedram	pieterstoel, een dag die gevierd word op 22 februari
petter	peet
petulant	dartel, brooddronken, opbruisend, uitgelaten
peul	kussentje
peul of peluw	stijf langwerpig onderkussen, ook: extra hard kussen
peuldoeken	kussensloop om de peul
peupel	het gemene (totale) volk, gespuis, het volk
peyne	breuke?, straffen
pf	afk. procureur fiscal, procureur voor de belastingen
pfaider	hemdenmaker
pfeifer	fluitist
pfettenhauer	bouwvakker, timmerman
pfister	bakker

pfragner	handelaar
phantasia	inbeelding
phantasmata	inbeelding, spoken
pharmacopola	apotheker, handelaar in zalven
phillippuspenninck	betaalmunt, 1 penninck=15 stuivers
philosooph	wijsgierig, wijszuchtig, wijsgierig
philosophie	wijsgerigheid, wijsheid, wijsgerigheid, wijswording, wijsheidszucht, wijsbegeerte
phiole	snaarinstrument met strijkstok, fles
phlebotomarius	aderlater
phrenesis	krankzinnigheid
phs	afk. Phillips
phthisicus	teringlijder
phtisis	tering
piæ memoriæ	zaliger gedachtenis
picant	stekelig, scherp, spits, steekchtig, netelig, smaak / zinnen prikkelend
pichure	maailoon
picke	snoeimes, pikhouweel
pickerie	dakstro, dekstro
picoreie	strooptocht, het stropen
pictaciarius	hersteller, schoenlapper
pictor	schilder, kunstschilder
pietas	vroomheid gehoorzaamheid
pieteit	godsvruchtigheid
pietemaent	september
pietersdach	22 februari
pijlwicht	weegschaal
pijncamer, pinecamer	folterkamer
pijncamere	pijnkamer
pijnder	arbeider, zakkendrager
pijnlijkeit	onder moeilijke omstandigheden
pijnre	beul
pijnstoc	folterwerktuig
pijp	inhoudsmaat voor wijnolie en natte waren, 1 pijp heeft overal een eigen inhoudmaat
pijpegael	kruiwagen
pijpan	tinnen kan
pijzel	kleerkast
pike	lans met platte ijzeren punt
pil	zie pille
pilae memoriae	zaliger gedachtenis
pilearius	hoedenmaker
pileo	zie pilearius
pille	geestelijke zoon of dochter, petekind, doopkind
pillegave	doopgeschenk
pilleren	plunderen, stelen
pillerie	zie pilleren
pilorisatie	veroordeling tot de schandpaal
pilotingaren	garen van ploomwol, wol die van de vacht is af gestoken

pilter	bontwerker, huiden bewerker
pimpel	brandewijnglaasje
pinakel	siertorentje
pincerna	inschenker van de drank
pinecamer	folterkamer
pineel	tinne of trans van een gebouw
pinen (enen)	op de pijnbank leggen
pineweke	week voor Pasen, de Goede week voor Pasen
pinkernscoe	schoen van kalfsleer
pinsbek	legering van koper en zink, vooral voor horlogekasten gebruikt
pinsoen	zie pondemaat
pint	inhoudsmaat voor graan en droge waren, 1 pint = 1/35 schepel, ook: = 1/2 kan en 1/128 zak, ook:, inhoudsmaat, 1 pint=2 stoop= 4 mutsjes=ca. 0,6 ltr, ook: gezien 1/4 stoop
pipegael	zie pijpegael
pipegale	kruiwagen
pipere	fluitspeler
piqueeren	steken, stikken met kleine teken, krenken
piqueren	steken, iemand hatelijk zijn, heimelijke haat
pirmeider	perkament bewerker
piscator	visser
piscina	viswater
pislappen	luiers
pistolet	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 70 stuivers
pistor	bakker
pistrix	bakkersvrouw
pitaker	zie aker
pius	vroom, trouw
pl	afk. pluviôse, maand van de regens
placcaat	plakceel, plakschrift, bevel
placcaet	plakkaat, publicatie
placcaten	bevelen
placide	vreedzaam
placke	betaalmiddel van geringe waarde
plade	uitstekende punt van het dak
pladermolen	klappermolen, de wieken maken een klapper geluid
plain	effen, gelijk
plainte	klacht, aanklacht, aangifte
plaisant	lustig, vrolijk
plaisier	lust, vrolijkheid, vreugd, vermaak
plaisirs de la chair	vleselijke geneugten
planeet	zweefster, dwaalster
planeren	schaven, effenen, slechten
plantagie	de beplanting, de begroeiing, de tuin
planum	plat
plastes	beeldhouwer
plate	stalen uitrustingsstukken die boven de halsberg werden gedragen
platea	straat, steeg

platijnen	klompen of pantoffels, houten schoenen
platijnhout	hout waarvan klompen worden gemaakt
plattijnen	zie platijnen
plauderen	handklappen
pleb.	afk. plebanus, pastoor, geestelijke
plebaan	zie plebues
plebanus	pastoor
plebeus	een man van geringe soort, een platter, ook: pastoor aan een bisschoppelijke kerk
plecht	gerechtelijke erkenning van een geldschuld, waarvan een gerechtsbrief is opgemaakt
plecht op goet	hypotheek
plechtboec	het register, waarin de schuldbekentenissen voor schepenen werden opgetekend
plechtbrief	de gerechtsbrief opgemaakt van de erkenning in rechte van een geldschuld
plechten binnen (veertien) dagen	schuldbekentenissen op korten termijn, zonder vestiging van renten
plechten in het regyster"	schuldbekentenissen op korten termijn, waarvan alleen een aantekening in het schepenboek werd gemaakt en geen schepenbrief afgegeven
plechten verplegen	een schuld in rechte erkennen
plechtich (later pligtig)	door een plecht tot betaling verplicht, verbonden
plecker	stucadoor
pleidoi	verdedigingsrede, geding, dingtaal
pleie	martelwerktuig, verdachte werd uitgerekt met dit apparaat
plein	effen, gelijk, vlakke open ruimte
pleinlijk	volkomen
plenipotentiaris	gevolmachtigde
plenipotentie	volmacht
plenitude	volheid
pleuritide	wegens pleuritis, borstvliesontsteking
pleydoy	geding, dingtaal, pleidooi, verdedigingsrede
plichtbrief	gerechtsbrief opgemaakt van de erkenning van een schuld
pligten	plichten
ploech	ploeg
ploech(h)arnasch	onderdeel van een ploeg
ploechgangen besittende	land geschikt om te ploegen en te zaaien
ploechghehinghe	beploegbaar akkerland
ploechrecht	recht van de afgaande pachter op een deel van de oogst
ploechwinne	akkerbouw
ploeger	landbouwer, boer
plogemeker	boer, ploeger
plogge	houten nagel
plombete	knots, met lood gevuld slagwapen
plombeye	met lood gevulde knots
plompe	baksteen, afm. 7x3x2 duim
plonderije	afgedankte rommel, oude kleren, vuilnis
plonderinghe	kleine huisraad
ploten	het vruchtgebruik hebben
ploter	leerlooiër
plotte	korte degen, soort dolk

plouch	ploeg
pluderoien	twisten
pluisen	oude kleren
pluisteren	beroven, plunderen
plukken	beroven
plumbarius	tinnegieter
plunderkast	rommelkast
pluraliteit	meerderheid
plures alii	veel anderen
plurimi	zeer veel anderen
plurimi ahi	zie plures ahi
plurimi alii	zie plures alii
plurimum reverendus	zeer eerwaarde
pluumcussen	verenkussen
pluv	afk. pluviôse, maand van de regens
pluvia	regen
pluviôse	januari
pneteren	broodbakken
pnitie	afk. presentie, aanwezig
podelpoel	modderpoel
poederpere	peervormige strooibus
poelagier	poelier, verkoper van geslacht gevogelte
poen	boete, straf, pijn
pna	straf, misdaad
poensoen	dolkmes, steekwapen, ook: etsnaald om te waarmerken
poepen	afkomstig van büben, Duits voor "jongen", ook: hannekemaaiers (grasmaaiers uit Duitsland)
poerbus	specerijen (strooi)bus
poest	stal voor koeien met melkschuur
poeta	dichter
poete	hoer, prostituee
poète courtisan	hofdichter
poilledeine	kalkoen
point	punt, stip, verhandelstuk
pointjnghe	berekende het belastingdeel van ieder die men verschuldigd was aan de vorst
poingnaert	korte puntige dolk, ponjaard
pointer	zetter der belastingen
pointwerk	klein karweitje
poirter	poorter
poit	betaalmiddel, kleine munt uit ca 1615
poke	zie pook:
pokhuis	ziekenhuis voor lijdens aan syfilis
pokken	syfilislijder, besmettelijke ziekte
pokmok	scheldwoord voor een door syfilis verminkt persoon
pol	bedrogen echtgenoot
pol	hoerenloper, bezoeker van bordeel
polaex	strijdbijl

poldergrave	poldersloot
polentarius	brouwerijknecht
police	bestuur, regering
police van assurantie	verzekeringspolis
poligamie	veelwijverij
polijt	net, beschaaft, geslepen
politie	burgerschap, burgerlijke regering, burgerstand
politieke resolutie (bij)	bij besluit van het stadsbestuur
politijcq	burgerlijk
poliz	verzekerbrieff, verzekeringsbewijs, polis
pollagier	zie poelagier
polleie	martelwerktuig, verdachte werd uitgerekt met dit apparaat
polleye	katrol
polleye	zie paleye
pollicitatie	belofte
pollinctor	doodgraver
pols	polsstok
polye	katrolblok
pomarius	groentehandelaar, fruithandelaar
pome	soort appel, deze droeg men bij zich tijdens bezoek aan besmette persoon
pomeridianam	na de middag
pomeridianus	namiddags
pomme de terre	aardappel
pomp	afsluitbare duiker
pompa funebris	begrafenisstoet
pompe	statie, pracht
pompeux	prachtig
pond	betaalmiddel, 1 pond=20 schellingen, sous, 1 pond=240 penningen, derniers (d), ook: gewichtsmaat, 1 pond=16 ons,=430-494 gram
pond (medicinale)	gewichtsmaat, 1 pond=12 ons
pond (oude)	gewichtsmaat, 32 pond=13 kg, 1 pond=406 gram, 0,437 voor boter
pond Vlaams	betaalmiddel, in 1700, 1 pond=één gulden
pondelmaker	kopersmid
pondemaat	Friese landmaat, 1 pondemaat=240 vierkante koningsroeden, in 1812 is de pondmaat vastgesteld op 0,3674 ha
pondereren	overwegen
ponjaard	korte puntige dolk
ponsoen	graveer- of etsnaald
pontifex	bisschop
pontificaal	pauselijk, priesterlijk
pooi	pui
pook	wolmaat voor handel in engelse wol, 1 pook:=1/3 scarpelier
poortclocke	grootte bel boven de stadspoorten
poortdinge	gerechzitting op vaste tijden, meest drie- of viermaal in het jaar
poorterbrief, porterbrief	een door de overheid aan een poorter uitgereikte verklaring, dat hij burger is
poortergelt	een soort belasting om zijn poorterschap te behouden
poorters	inwoners van een stad, iemand die binnen de stadspoorten woont

poorterscamer	gevangenis voor poorters, maar ook: de woning van een poorter
poorterschap	toestand van stedeling, rechten en verplichtingen van een burger, burgerrecht
poorterskind	kind van een poorter
poortersneringe	nering die in de steden alleen aan burgers is vergund
pop	stropop voor het dichten van gaten onder de pannen tegen stuifsnieuw
popinarius	verkoper van gekookt en gebraden vlees, ook: gaarkeuken
populair	gemeenzaam, slechtachtig, volks
populeus	volkrijk
populus	2e week van de advent
por	afk. prior
porpointe	zie porponte
porponte	wambuis dat de krijgslieden onder de halsberg droegen
portaverunt	hebben wettelijk en erfelijk overgedragen
porte-épée	degenriem
porte-manteau	staande kapstok
porterbrief	zie poorterbrief
porthuus	stadspoort
portie	gedeelte
portwech	opengang om van een perceel naar de openbare weg te komen
poseren	zetten, stellen
positie	stelling, stand
positijf	gesteld, stellig, het geen men behoort te zetten, of waardig gesteld te worden
possederen	in het bezit hebben, bezitten
possesseur	bezitter
posseßie	bezit, bezitting, eigendom, landgoed
possessoir	bezittelijk, recht om te bezitten, het bezit betreffende
possessor	bezitter, eigenaar, houder
poßibel	mogelijk
poßideren	bezitten
post	na, sinds, nadat
post alium	na de andere, na het andere
post denuntiationem ternalem	na de drie roepen
post hominum memoriam	sinds mensenheugenis
post meridiem	na de middag
post partum	na de bevalling
post prandium	na de middag
post scriptum	naschrift
post susceptum baptismum	na het ontvangen van het doopsel
post trinam proclamationem	na de drie huwelijksafkondigingen
post(h)uma, -us	pstuum, geboren na de dood van de vader
postea	naderhand
posterii	nakomelingen
posteritas	nakomelingschap
posteriteit	nakomelingschap, afkomst

posterne	geheime deur, achterdeur
posterus	later
posthumus	een kind dat na de dood van zijn vader geboren werd
postille	uitlegging, korte verklaring
postmeridianus	namiddags
postmis	zie posthumus
postponeren	uitstellen, achter stellen, verschuiven
postquam	nadat
postridie	daags daarop, op de volgende dag
postuir	stal, gestalte
postulant	eiser, verzoeker in een rechtzaak, aanzoeker om een post
postulata	begeerten, eisen, vereisen
postulatie	afeisen, afvorderen
postuleren	afeisen, eisen, afvorderen
postumus	zie posthumus
pot	inhoudsmaat vloeistoffen=ca 1,5 ltr
potage	eenvoudige spijs, kan zowel met groente als met meelspijs zijn bereid
potas	ingedikt restant van uitgeloozd houtas om aardewerkpotten waterdicht te maken
potens facere	handelsbevoegd
potent	machtig, vermogend
potentat	geweldheer
potentie	vermogen, macht
pothuis	halfbovengrondse uitbouw boven een kelder
potje	inhoudsmaat, 1 potje=ca 1/16 kan
pottagelepel	groente opscheplepel
pounder	zie unster
pour acquit	voor ontvangst voldaan
pour cause	niet zonder reden
pour suit	navolging, vervolg
poursuiveren	vervolgen, najagen, aanhouden
pousseren	aanstouwen, aandrijven
practicus	medicus
practijk	bewerking, handelgreep, onderwind, handhaving
practizijn	bewerker, uitwerker, recht beoefenaar
prädikat	kenteken, bv "Von" bij Duitse adel
praedicta	zie pædictum
praedictus	zie pædictum
praemittendis	nadat gezegd was, wat gezegd moest worden
praemuntius	voorzien van de biecht en het heilig oliesel
praenobilis dominus	weledele heer
praesentie	zie præsentes
praet, preet	weide
praetendens	aanstaande (echtgenoot)
praetendentis	van de aanstaande (echtgenoot)
prairial	mei
prati, prata	wei, weide, weiland, weiden
praxator	brouwer

praxis	daad, doening, oefening
præ, pre	voor
præ.	afk. praeceptor, schoolmeester, onderwijzer
praeceptor	schoolmeester, onderwijzer
præco	omroeper
præcox partus	te vroeg geboren
præcursor Christi	Johannes de dooper
prædio	gisteren
præenobilis domina	weledele vrouwe
præfectus	beheerder, voogd
præfectus	voogd
prægnans	zwanger
prælegatum	vooruitmaken
præminentie	voortreffelijkheid
præmissis	na de roepen, na de huwelijks afkondigingen
proclamationibus	
præmissis tribus	na de roepen, na de 3 huwelijksafkondigingen
bannis	
præmunitus	voorzien van
prænobilis	edele, edel
præpositus	geestelijk een rang lager dan abt
præsens(ntis)	aanwezig, tegenwoordig
præsentēs	in aanwezigheid van
præsentibus	in aanwezigheid van
præsentibus(ut)	in de aanwezigheid der getuigen
testibus	
præses, praeses	voorzitter, president, voorzitter, hoofd
præsiarius	behorend tot het garnizoen
præstes	leider
prætenderen	eisen, voorwenden, afvorderen, rechtwanen
præter	uitgezonderd, min , wegens, behalve
prætor, pretor	schout, burgemeester, beheerder, voorzitter
prætorium	stadhuis
prævenieringe	voortzetting
prævia dispensatione	na het verkrijgen van de dispensatie
prævie	tevoren
præviis sponsabilus	voorafgegaan door ondertrouw en door de 3 huwelijksafkondigingen
et tribus banis	
præviis tribus bannis	voorafgegaan door de 3 huwelijks afkondigingen
prævius	voorafgaand
prævus tribus bannis	na de drie roepen
pre	voor
pré-gelt	soldij
prealable	vooral, eerst
prebendarius	zie prybende
prebende	recht op proviand, mondkost, ook: op rente, ook: prove, inkomsten, priesterlijk inkomen
prebere	aanbieden
precario	ter bede

precarium	belasting
precedens	voorafgaande
precedent	voorgaande
precedente	met het voorafgaande, voorrang, voortred
precederen	voorgaan
precelleren	te boven gaan, uit muiteen, overtreffen
precept	gebod
preceptie	bevel, bevelen
preceptor	meester, leraar, leraar klassieke talen
preceptoraat	leraarsambt
precijns	juist, stip
precipitatie	overijling, verhaasting
precipiteren	overijlen, neerstorten, verhaasten
precium	de prijs, de waarde
preco	omroeper
predecesseur	voorganger, voorzaat
predestinatie	voorschikking, voorbestemming, voorbeschikking
predestine(e)ren	voorschikken
predicant	voorganger, uitroeper, preker
predicatie	voorlering, leerreden, preken, verkondiging
predictie	voorzegging
preëminentie	uitstekendheid, voortreffelijkheid, uitsteek
preet	weide
preferentie	voordeel, voordeling, voortrekking
prefereren	voordelen, voortrekken, meerachten, voor een ander gaan, de voorkeur geven
prefigeren	voorbestemmen
prefixie	voorbestemming
pregnant	dringende, zwanger, zinrijk, overmatig, scherp geformuleerd
preimeren	doden, te niet doen, uit doen
preintimare	opzeggen, van te voren aankondigen
prejudiceren	beschadigen, veroordelen
prejudiceren	veroordelen
prejuditie	nadeel, bevoordeling, achterdeel, vooroordeel
prelaat	kerkvoogd
prelaet	abt
prelature	kerkvoogdij
prelecture	voorlezing
prelegaat	erfmaking ter bevoordeling boven anderen van gelijke graad
prelegateren	vooruitmaken, bij prelegaat vermaken
preludium	voorspel, voorteken, voorloper, inleidend stuk
prematuur	onrijp, ontijdig, voorbarig, te vroeg
premie	wedde, loon, prijs, verering, verzekerd geld, beloning
premier	eerste
premier témoin	eerste getuige
premissen	voorzendingen, het gene voor henen gaat
premitteren	voorzenden, voor heen zenden, voorafzenden
premium pudicitiae	kransgeld

prent	houtenkoekvorm om figuren te maken, bijvoorbeeld sinterklaaspop
preoccupatie	voorkoming, vooropneming, voorinneming
preparatie	bereiden, voorbereiding
preparatie	toebereiding, voorbereiding, gereedschap, bereiding
preparatoir	toebereid, bij voorraad
prepareren	toebereiden, voorbereiden
prepositie	voorzetsel
prepositus	proost
preposteratie	verkeerd omdoen
prepostere	verkeerd, het achterste voor
prerogatief	voordeel, voorrecht
presatie	voorreden
presbyter	ouderling, priester
presbyteriaal beginsel	beginsel dat de kerk wordt bestuurd door de kerkelijke vergadering
presbyterium	college van ouderlingen
prescientie	voorwetenschap, voorwetendheid
prescriberen	voorschrijven, verjaren
prescriptie	verjaring, bevel, voorschrijven, verordening, ook: verjaring, verlies van een recht omdat er niet tijds gebruik van is gemaakt
presdicte	vernoemde
present	tegenwoordig, een geschenk
presentatie	aanbieding, overdragen
presenteren	aanbieden, overdracht
presentia	aanwezigheid, deze akte
presentibus testibus	in aanwezigheid van de getuigen
presentie	tegenwoordigheid, aanwezig
presentie van (ter)	in aanwezigheid van
preservatie	behoeden voorbehoeden, bewaring
preservatijf	voorbehoedend bewarend
preserve(e)ren	preserveren, behoeden, behouden, beschutten
preses	preses, voorzitter, opperste
preses	zie praeses
president	voorzitter, raadshoofdman
presidentie	voorzitting, leiding geven
presideren	voorzitten, leiding geven
presser	drukker
presseren	achter de voden zitten, spoedeisend, dringend, haast hebben
prestantie	overtreffen
presteren	betonen, te weeg brengen, volvoeren, goed doen
prestito juramente solemni	naar behoren de eed afgelegd
presumeren	vermoeden, aannemen, ervan uitgaan, wanen
presumptie	vermoeden, waan, laatdunkendheid
presumptueux	verwaand, vermetende, laatdunkend
presupponeren	vast stellen, voor heen bedingen, vooronderstellen
presuppositie	vaststelling, voorbeding, vooronderstelling
pretendieren	beweren, voorwerpen, aanspraak maken op
pretenselick	zognaamd

pretentie	aanspraak
pretentie	eis, afvordering (verlangen), voorwending, rechtswaan
preteriëren	voorbijgaan
pretext	deksel, voorwending tot een schijn, tot een dekmantel
pretieux	kostelijk, dierbaar
pretium, precium	de prijs, de waarde
pretor	burgemeester, provoost
preuve	proeve, bewijs. item, geestelijk inkomen
prevaleren	overtreffen, te boven gaan
prevaricatie	overtreding, te buitengaan, vergrijping
preveniëren	voorkomen
preventie	voorkoming
provoost	zedenstraffer, tuchtvoogd, tuchtmeester, drost, geweldige
pridie	daags (er) voor, gisteren
pridie nata	de dag er voor
priem	de tijd tussen 5 en 9 uur 's morgens
priestrage	pastorie
prijs boecken	waarin de zettters de 'prijzijen' (schattingen) van landerijen optekenden
prijzers	schatte
prijisie	schatting
prikskenbroot	klein broodje, voor een prikje gekocht
prima	de eerste dag (van de maand)
prima hora	de eerste uren na zonsopgang, hebben vooral de belangstelling in de kloosters
prima noctis	één uur 's nachts
primaat	opperkerkvoogd, eerste, hoogste geplaatst
primo	de eersten
primo	ten eerste, aanvankelijk
primogeniture	eerstgeborenschap, eerstgeboorterecht
primogenitus	eerstgeboren
primogenituur	eerst geboorterecht: voorrang van kinderen uit een eerste huwelijk
primus	eerste, voorste
princeps	prins
principaal	voornaamste, zaakwillig, zelf schuldig
principaelbrief	de perkamenten brief, waarbij een andere brief, die daarin iets wijzigt, getransfixeerd is. ook: een acte die wijzigingen brengt in een andere of oudere acte
principe	beginsel
princken	loeren
prins	prince, vorst, voogd, hoog. overheid
prinsdach	dag waarop de prins in de rederijkerskamer een dichtwedstrijd uitschreef
prinsen daalder	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 37 soms 35 stuivers
priore anno	het jaar tevoren
prisatie	waardering
prisen	schatten, taxeren, waard achten
prisen (iet)	goedkeuren
priser	zie priseren
priseren	waarderen, schatten
prisering	zie prisie

prisie	schatting, taxatie, vooral om te weten of daarmee een schuld of belasting kan worden betaald
prisieringe	zie prisie
privaat	toilet, ook: gemak, ook: afgezonderd, bijzonder
privatie	ontneming, ontbering, beroving
prive	bijzonder
priveren	ontnemen, ontzetten, beroven
privigna	stiefdochter
privignus	stiefzoon, een uit een eerder huwelijk van de moeder geboren zoon, (van een andere vader dus)
privilege	een bijzonder recht of vrijheid welk de landsheer verleende aan zijn leenmannen, steden etc.
privilegeren (iet)	een voorrang, voorrecht aan iets verlenen
privilegie	voorrecht, handvest
privelesiën	privileges
pro	voor, ten behoeve van, in plaats van
pro animae suae refrigerio	tot verkwikking van zijn ziel
pro anno	voor een jaar
pro contant	voor gereed geld
pro deo	gratis (om Gods wil)
pro expensis litis	t.bijvoorbeeld de kosten van...
pro iuribus pastoris	voor pastoorsrechten
pro memoria	ter herinnering
pro pe	dicht bij
pro qua	in wiens plaats, voor wie
pro quibus absentibus suppleverunt	die bij hun afwezigheid vervangen werden door
pro quo	zie pro quao
pro quo absente supplevit	die bij zijn afwezigheid vervangen werd door
pro re nata	naar de aard van de zaak
pro se et suis	voor hem en de zijnen
pro tempore	voor de tijd van
pro ut dat scripto	zoals / opdat het schriftelijk gegeven is
proamita	zuster van overgrootvader
proavia	overgrootmoeder
proavitus	van de voorouders geërfd
proavunculus	broer van een overgrootmoeder
proavus	overgrootvader
probabel	bewijsbaar, waarschijnlijk
proband	eerste persoon in een genealogie -overzicht
probatie	proeftijd, beproeving, zich bewijzen, proef
probator	muntkeurmeester
probatum est	het is proefondervindelijk goed gebleken
proberen	beproeven, bewijzen, waarmaken
probleme	leerbeeld, vraagstuk, werkstuk, vertoog, voorstel, vraagstuk

proc.	afk. procurator. volmachthouder, plaatsvervanger, advocaat, woordvoeder
procarius	varkenshoeder
proceedeerde uuyt	voortkwam uit, gevolg was van
procederen	voortgaan, voortvaren, dingen, pleiten, bevorderen
procederende personen	dinglieden
procedure	voorgang, dingtaal, pleithandel, bepleiting
proces	geding
proceßie	ommegang
proche voisin du defunt	naaste buur van de overledene
prochiepaep	parochiepriester
prochischoole	school behorend tot de parochie of kerspel
proclamatie	uitroep
proclamatio,-ionis	afkondiging
proclameren	uitroepen
procrastinatie	verdaging, uitstellen
procreare	verwekken, in het leven roepen, voortbrengen
procreatie	teling, voortplanting, verwekken van kinderen
procreatores	ouders
procreeren,(te...)	te verwekken, zich voortplanten
procul	ver
procula	zie procul
proculatorium	volmacht
procuratie	voorzorg, volmacht, last
procuratie ad lites	volmacht om een proces te vervolgen, ook: volmacht bij geschillen
procuratie ad negotia	schriftelijke volmacht om zaken af te handelen, ook: volmacht om enige zaken te beschikken
procuratie apud acta	algemene volmacht om zaken af te handelen
procuratio	machtiging
procurationis	zie procuratio
procurator	gemachtigde
procurator	volmachthouder, plaatsvervanger, advocaat, woordvoeder
procureren	verzorgen, voorzorgen
procureur	verzorger, pleitbezorger, volmacht, taalman, gevolmachtigde
procureur generaal	algemeen verzorger, gemeenteverzorger
procuvata	voortgekomen
prodigaliteit	verkwisting
prodige	deurbrenger, kwistgoed, verkwisten, niet ontzien
prodige(e)ren	verkwisten, kwistig zijn met, niet ontzien
prodigeus	wanschappen, wonderbaarlijk
prodigus	verkwister (goederen zijn door het gerecht ontnomen)
prodigi	goederen van iemand die onder curatele is geplaatst vanwege verkwisting
product	uitbreng, uitkomst, uitgebraakte
productie	voortbrenging
proef	bewijs
proefmeester	ambtenaar door de gilden aangesteld tot het examineren van hen, die als lid willen worden opgenomen

proefpredicatie	voorbereidingspreek, voorafgaande aan de viering van het heilig avondmaal
proeve	bewijs
proeven (iet).	bewijzen
profaan	onheilig, werelds, godloos, ongodsdienstig
profaneren	ontheiligen, ontwijden
prefereren	uitspreken, uitten, voortbrengen
profeßie	belijdenis, voorgeving, ambt, aangenomen dienst
professor	hoofdleraar, opperleraar, hoofdschoolmeester, hoofdbevorderaar, landsleraar
profesto (in)	de dag voor het feest
profiteren	vorderen, winning doen, winnen
proflige(er)en	neerslaan, neerwerpen
profluge(e)ren	ontspringen, voortvloeien
professionis suae	van beroep
profuge	toevlucht, voorvluchtig
profusie	kwistig, verplenging, overvloed, overdaad, verkwisting
progener	vader van de afstammeling
progenerare	verwekker
progenetrix	stammoeder
progenie	geslacht, afkomst
progenies	nageslacht, afstammeling
progenitor	stamvader
progenitus	nageslacht, zoon, afstammeling
prognosticatie	voorkennis, voorduiding
prognostiqueren	voorkennen, voorduiden, voorspellen
progreðie(e)ren	voortgaan, voortschrijden, vorderen
progreßie	voortgang
prohebitief	verbieden, terughoudend
prohibe(e)ren	verbieden
prohibitie	verbod, verbod op invoer van bepaalde goederen
proiven	zie: proeven
proje	buit, roof, opbrengst van misdaad
project	voorwerp, ontwerp
projecteren	voorwerpen, ontwerpen
projiciëren	zie projecteren
prolandus	de te ondervragen persoon
prolaps	verzakking
prolatie	voortbrenging
prolegomena	voorreden, inleidende opmerkingen, voorstudie
proles	kinderen
proles	nakomeling, afstammeling, ook: gezien als onecht kind
proles	zie prolis
proles illegitima	onwettig kind, bastaard
proles naturalis	wettig kind
proles spuria	onwettig kind, bastaard
prolis	kind, nakomeling
prolix	wijdlopig, langzaam, breedsprakig
prologe	voorrede, voorwoord, voorspel

prolongatie	verlenging, termijn verlenging
prolongeren	verlengen
promatertera	zuster van de overgrootmoeder
promeridianus	in de voormiddag
promissio	belofte, toezegging
promittent	hij die de promesse ondertekent, die belooft
promitteren	toezeggen, beloven
promocondus	keldermeester
promoteur	voorsteller, bevorderaar
promotie	bevordering, voorzetting, rang verhoging
promotor	bevorderaar, hoogleraar bij promotie
promoveren	bevorderen, voorzetten
prompt	gezwind, zonder haken, snel
promptitude	vaardigheid
promulgatie	verkondiging
promulgatio	afkondiging van een huwelijk
promulgeren	verkondigen
promus	keukenmeester
pronepos	achterkleinzoon, achterneef
proneptis	achterkleindochter, achternicht
prononceren	uitspraak doen van vonnis, bekendmaken
pronunciata	getuigenissen
pronunciatie	uitspraak, uitspreken
pronunciëren	uitspreken, vonnis geven, uitwijzen
pronuntiatie	uitspraak
pronuros	vrouw van een kleinzoon
proosdij	woonhuis van de proost
propagatie	voortplanting, uitbreiding, verbreiding
propago	nageslacht
propatruus	broer van de overgrootvader
proper	klein, dun, net
propheet	gods-tolk, voorbode, voorzegger
propheteren	voorzeggen, waarzeggen, preken, voorboden
prophetie	voorzegging, openbaring, voorboden
propia persona	in eigen persoon
propice	goedgunstig, toegedaan
propinquitas	nabijheid, bloedverwantschap
propinquitas	verwantschap
propinquus	verwant
proponent	nog niet beroepen theoloog, ook: voorsteller, beginnend leraar
proponeren	voorzetten, voorstellen (voorstellen), voorhouden
propooost	voornemen, voorhebben, onderwerp van gesprek
proportie	evenredigheid, gelijkmatigheid, voordeling, evenheid, evendeling ??
proportioneren	evenredigen
proposeren	voorstellen
propositie	voorstel, voorstelling, uitgesproken oordeel, stelling
proposten	uiteenzetting, voorstelling van zaken

proprie	eigenlijk
propriétaire	zie proprietaarius
proprietaris	zie proprietaarius
proprietarius	eigenaar
proprietas	eigenschap
propriété	eigendom
proprium	eigen, eigenschap, ook: wissellende gezangen van de mis, deel van het brevier
propter	wegens
proquibus	voor wie
proreta	kapitein
prorogatie	uitstel, verlenging. ook: een voorovergeef verzoek ??, verdaging
prorogatie van jurisdictie	overdracht van rechtsdwang, daar bij men in de rechtsdwang, van een hogere rechter bewilligt opschuiving van een geschil naar een hogere rechter
prorogeren	uitstellen, verlengen
prorogieren	verdagen, verlengen, verschuiven
prosapia	verwantschap, geslacht
prosateur	prozaschrijver
proscinderen	afsnijden
proscriberen	verbannen, wegzenden, vogelvrij verklaren, uitsluiten
proscript	vogelvrij verklaarde, door de ban getroffen
proscriptie	ban, verbanning, vogelvrijverklaring
prose	rijmloos, onberijmd, onrijm
prosectie	ontleding opensnijden van lichaamsdelen
prosecutie	gerechtelijke vervolging
proseliet	bekeerde, door een ander overgehaald om tot ander geloof over te gaan
proselitismen	bekeringsijver, zieltjes winnerij
prospereren	prospereren, welvaren, veroveren
prosperiteit	voorspoed, welvaart, voorspoedigheid
prosternereren	neerwerpen, neder knielen, een voetval doen
prostratie	voetval, eerbiedig neerknielen
protavus	bet-overgrootvader
protecteur	beschermer
protectie	schut, beschut, bescherming
protegeren	beschermen, beschutten
protest	voorbetuiging, wederspraak, aantijging, tegen getuigenis, beklag
protestatie	protest, tegenspraak
protestatie	tegenspraak, onschuldgetuigenis, vrijwaring betuiging, betuigkennis
protesteren	voortuigen, weerspreken, verwerpen, zich zelve ergens tegen beklagen
protestieren	protesteren, tegenspreken
protexie	zie protectie
prothocol	schrijfboek, kladboek, schrijfrol
prothocolleren	te boek stellen
prouffyten	voordelen, opbrengst(en)
prout inde selve (ibidem)	zoals in de zelfde
prout numero	onder nummer...
prouveren	bewijzen, aantonen, doen blijken
prouwelijzer	wafelijzer om de prouwewafel op te bakken

provenue	inkomst
proverbe	spreekwoord, spreekwijs, spreuk, bijspreuk, wijszaak
proviand	voorraad
provident	voorzienig
providentie	voorzienigheid, voorziening
provideren	voorzien
provincia	landschap, beheerd landschap?
provincialen-raad	landzartigen raad, landschapsraad
provincie	provincie
provisie	voorziening, voorraad, zaak voerloon, vooreerst, tijdelijke voorziening, vergoeding
provisie (bij)	voorlopig, bij voorlopige voorziening
provisieel	bij voorraad, vooreerst, tot opzeggen toe
provisieele	voorlopige
provisoor	toezichthouder, voogd, tijdelijk bestuurder
provisor puerorum	voogd van jongeren
provisoren	voogden
provisus	voorzien van (de sacrament van de stervenden)
proviteiten	voordelen
provocatie	uitdaging, porring, beroep
provoceren	in hoger beroep gaan
provoost	gerechtelijk ambtenaar, zoals ambtman en baljuw ook: gevonden opzichter van orde en tucht in een legerplaats, ook: militaire gevangenis, (onder streng arrest)
provoqueren	provoceren, uitdagen, porren
proxeneta	tussenhandelaar
proximo die	de volgende dag
proye	buit, roof
prudent	voorzichtig
prudentia	voorzichtigheid
prurietschap	ontucht plegen
prybende	kerkelijke titel waaraan inkomsten uit kerkgoederen verbonden zijn
pryculeus, periculeus	gevaarlijk
prysenteren	voor te stellen
psaligraphie	de kunst om figuren uit papier te knippen
pubertas	huwbaar
publi	publiek (bij notaris vermeld)
publicatie	afkondiging
publiceren	afkondigen, aflezen, bekendmaken
publijcq	public, openbaar, het gemeeneigen, gemeentelijk, wereldkundig
puchveler	perkamentbewerker
puckel	van wilgentenen gevlochten visfuik
pudiek	eerbaar, kuis
pudijk	beschamend, schaamachtig, eerbaar
puella	meisje
puella publica	prostitutee
puella pudica	eerbare jonkvrouw
puellula	klein meisje
puer	kind, knaap

puera	meisje
pueri	kinderen
puëril	kinderlijk
puerinus	kind, knaap
puerpera	zie puerperia
puerperia	kraamvrouw
puerperis	tijdens de bevalling
puerperium	bevalling, kraambed
puerulus	baby
pugna	veldslag
pullemaat	inhoudsmaat, 1 pullemaat=1/120 ton=1,4 ltr. ook: bekend als kroes
pulpetum	ladekastje / secretaire
pulveren	fijnstampen
pumeel	sierknop
punctueel	geschikt, net op zijn stuk, zeer nauwkeurig
punctuëren	aftekenen, afstippen
punctum	stip
punitie	straf
punt	artikel van een verordening
punt	lengtemaat, 1 punt=1/12 rijnlandse lijn =0,18 mm, na 1820=1,1 mm
puntdeuren	sluisdeuren
pupa	klein meisje
pupil	wees, pleegkind
pupill	halve wees, moederloos, pleegzoon
pupillariteit	onmondigheid
pupillus	moederloos, wees van moederszijde
pupula	zie pupa
pupulus	zie pupus
pupus	kleine jongen
purgatie	zuivering, lossing, bevordering van de ontlasting, buikzuivering
purge	verschoning van noodzuim? , zuivering (voor het gerecht, van een beschuldiging)
purge	zuivering
purgeren	zuiveren, lossen, verschonen
purificatie	reinmaken, vervulling, zuiveren, zuivering
Purificatio	Maria Lichtmis, 2 februari
purificeren	reinmaken, vervullen, zuiveren
puritein	zuiver, zuivergeest, vrijgeest
puriteit	zuiverheid
purpur	heraldiekteken, kleur, aangegeven door lijnarcering van linker schuinlijnen
pusio	kleine jongen
pustulae	puisten
putaker	putemmer
putatief	zie putatyf
putatyf	achtenderwijs, vermeintelijk (vermeend), ingebeeld, ondersteld, ingebeeld
puteus	gat, put
putgalge	houten paal naast waterput met V vork aan bovenzijde, waarin stok om water op te halen
putimo orto	dadelijk na de geboorte

pütner	kuiper
puuc	beste soort laken of wol
puur	puur, zuiver, helder, onschuldig
puut	kikvors
puutbeitel	puntijzer om kleine gaten in natuursteen te maken
pynkelder	folterkelder
pynychbanck	pijnbank
pypkanne	pijpenrek in de vorm van een kan ?

Q

Q	afk. geQualificeerde
q.q.	afk. qualitate qua, in hoedanigheid van
qadrese	slechte vrouw
qmer	afk. commer, belemmering , last, belemmering in rechte
qou	waarheen
quaart	kwart
quad attestor	uitvoerend vaststeller, opsteller
quade schulden	oninbare schulden
quaden	in waarde verminderen
quadertiere	veertigtal
quadragenarius	veertigjarige
quadragesima	de 40e dag voor Pasen, ook: bekend als Aswoensdag, het begin van de vaste. Eigenlijk zijn het 46 dagen tot paaszaterdag, maar de 6 zondagen zijn vastenvrij
quadragesimus	40e
quadraginta	veertig
quadrans	vierkant, vierendeel, kwart, vierde deel
quadrant	vierendeel
quadrante	met een kwart
quadreren	voegen, passen
quadriennis	vierjarig
quadringentesimus	400e
quadrupliqne	antwoord op het derde inbrengen van de aanklager
quae nominavit patrem	die als vader noemde
quae patrem declaravit	zie quae nominavit patrem
quae patrem designare recusavit	die weigerde de vader te noemen
quaecbert	bordspel
quaedlike	op ondeugdelijke wijze
quaerten	bijeenroepen, ter vergadering oproepen
quaestor	penningmeester, ontvanger, beheerder van de staatskas
quaestrix	penningmeesteres
quaestuur	ambt, waardigheid van quaestor
quaet	vuilnis, drek
quaet geld	vals geld
quaetbeleidjers	verleider (in bordeel)
quaetheit	misdaad
quaetie ende verschil	verschil van mening
quahier	opschrijfboek, gebedenboek
quaken	dobbelsteenspel
qualificatie	hoedanigmaking, toekenning van een eigenschap, benaming, grootheid
qualificeert persoons	een man van aanzien
qualificeren	hoedanig maken, titel geven

qualitate qua	in hoedanigheid van, ambtshalve
qualiteit	aanzien, hoedanigheid, gedaante, staat, titel, eigenschap, zoals
qualiter taliter	hoe dan ook, het zij zo het wil
qualiteyten	hoedanigheid
quamquam	ofschoon
quantelaer	knoeier, bedrieger
quanti minoris	is een acte die ingebracht werd als iets te veel, of boven de waarde gekocht is, daar bij men verzoekt om de teveel gegeven penning terug te ontvangen
quanti plurimi	als de verkochte zaak meer waart is als dezelve is verkocht, en men verzoekt zo veel meer als bevonden zal worden te behoren
quantiteit	grootheid, menigvuldigheid, menigte, hooggrootheid, hoe vermogendheid, veelheid
quantus	zo veel als
quareel	pijl die uit de 'balist", werd geschoten, was kort en dik met vierkante schacht
quart	munt
quarta (feria)	woensdag
quarta falcidia	is het vierendeel van de gehele erfenis, het welk den erfgenaam, met al te veel makingen (erfstellingen en legaten) belast, voor hem vrij mag behouden en aftrekken, en de rest aan
quarta falcidia (20)	de makingbeurders overgeven
quarteleren	in de wapenkunde een kwartier, een der vier vakken van een gequarteleerd wapenschild, de rechterbovenhoek, het eerste kwartier van een schild
quartier	vierendeel, een wijk, gewest
quartier-meester	kwartiermeester, wijkmeester
quartieren	in de geslachtskunde, kwartier van een stamtabel of kwartierstaat, aanwijzing van de afstamming van vaders- en moederszijde, vooral ten bewijze dat iemands kwartieren adellijk zijn
quarto	met een vierde, vier, 4
quartus	vierde
quasimatrimonium	Jozefs huwelijk, kuis huwelijk
quasimodo	eerste zondag na Pasen
quasimodogeniti	1e zondag na Pasen
quater (quatuor tempora)	de 4 vastentijden die altijd op een woensdag beginnen na 13 december, Aswoensdag, na Pinksteren en na 14 september
quater	viermaal
quaterne	tot een boekje gevouwen en gebonden (4) vellen perkament of papier
quaternelle	uitstel van betaling voor vier jaar, ook: de akte hiervoor
quattuor	vier
quattuor decim	veertien
quattus decimus	veertiende
queckelhovet	domoor, iemand met weinig verstand
queen	vrouw in kaartspel
queenensondach	veertien dagen na Pasen
queeste	speurtocht door een ridder naar de "graal"
quelen	praten
quellen	pijnigen, folteren, martelen
quelnisse	zie quellen
quene	een vrouw op leeftijd, een vrouw met ervaring en levenswijsheid, oud wijf
quenicum	oudewijvenpraat, volkswijsheden
querel	krakeel, klacht

quereleren	krakelen, beklagen, klagen
querelleus	krakelerig, twisten, kibbelen
quernsteen	de kleine molensteen
queruleeren	tegenspreken
questeren	geld bijeenbrengen, giften verzamelen
questie	geschil, vraagstuk
questioneren	ondervragen, verhoren
quetsen	verwonden, pijnigen
quetsende	verwondende
qui	(achter een woord geplaatst) en, aan wie, waaraan, wiens, wier, welke, die
qui a dit être... (pere de la) ... défunt	die verklaart te zijn ...de vader van de... overledene, vervlogene
qui fuit ...annis	die ... jaar oud was
qui fuit 55 annis	die 55 jaar oud was
qui mecum	die met mij
quia	omdat
quicbeeste	gehoornd vee
quicsant	drijfzand
quid pro quod	het een voor het ander
quidam	de een of andere, een zeker iemand, een of andere snuiter
quidecies	vijftienmaal
quidem	zeker, inderdaad
quiesceren	berusten, rusten
quiétude	gerustheid
quietum	beschutting
quigenti	vijfhonderd
quijt te schelden	kwijtschelden
quijtbrief	brief over vrijlating van een gevangenen of veroordeelde
quillibet	ieder zonder uitzondering
quindecim	vijftien
quingentesimus	500e
quinguagenarius	vijftigjarige
quinguagesima	de 50e dag, de 7e zondag voor Pasen
quinguagesimus	50e
quinguaginta	vijftig
quinquanelle	vijf jarig uitstel
quinque	vijf
quinquennis	vijfjarig
quinta (feria)	donderdag
quintaal	gewicht, 1 quintaal=ca. 1/22 last
quintam matutinam	vijf uur in de morgen
quintilis	juli, vroeger was dit de 5e maand
quinto	op de vijfde, ten vijfde
quintupel	vijfvoudig
quintus	vijfde
quintus decimus	vijftiende
quisquillën	prullen, beuzelarijen, vodderijen

quitare	lossen, betalen
quite	kwijt, vrij, ontslagen van
quite weren	vrijwaren
quiteren	verlaten, ontslaan, te goede schelden, afzien van, laten varen
quitinge	betaling, vrijmaken, lossing van een rente, voldoening
quitlatinge	kwijtschelding
quitscheldingshebrief	betalingsbewijs
quitte	elkaar niets meer schuldig zijn, gelijk
quod	dat
quod attestor, quod testor	het geen ik getuig, -bevestig, -verklaar
quod testor	hetgeen ik getuig
quohier	een rekenboek, een register
quomodo	op welke wijze, hoe
quondamquodibet	allegaartje, van alles wat
quoque	ook
quote	aandeel, mate, deel, portie
quoteboec	landboek, erfregister, kadaster
quoteren	aantekenen, tekenen
quotidiana	dagelijks terugkerende koorts
quotisatie	schatting, optekening, berekening van ieders deel
quotiseren	schatten, naar verhouding delen
quoyeren	kohieren
quyt	vrij, onbelast, gezuiverd., ook: vernietigd, van geen waarde
quytantie	kwijting, kwijtscheldingsbrief, kwijtschelding
quytbaer	afkoopbaar, aflosbaar, afkwijtbare rente
quytcopen	(hem) zich vrijkopen
quytlaten	(enen) vrijlaten
quytscelden.	iets aan iemand overdragen, zijn recht aan iemand opgeven., ook: zich voldaan verklaren, zijn recht op iets opgeven

R

r	afk. recto (folio), op de voorzijde van het blad
r b s	afk. retroacta burgerlijke stand, van de burgerlijke stand, archiefstukken van vroegere datum, o.a. doop- huwelijks- en begraaf- registers
R.D	afk. reverendus dominus
r.f	afk. relicta filia nagelaten dochter
r.f	afk. relicta filius nagelaten zoon
R.I.P	afk. Requiescat in pace, hij/zij moge rusten in vrede
R.K	afk. Rooms katholiek
r' appelleren	wederroepen, herroepen
ra	afk. rechterlijke archieven
ra trecken (de)	het land opmeten
raadslot	raadsbesluit
raak	hark
raakende de ontfang en uytgaven	betreffende de ontvangsten en uitgaven
raar	zelden, ijl, dun, aardig, zeldzaam, ongemeen, bijzonder
rabat	halskraag meestal van linnen of kant, ook: herrie, en korting, ook: afkorting, afslag van de som
rabatteren	afkorten, afslaan
rabauweboom	oud soort appelboom
race	afkomst
racke	pijnbank
rackelijc	rechtschape, fatsoenlijk, braaf
racken	rekken, voorraadkasten
racker	diender, helper van de schout
raconte(e)ren	vertellen
radbraken	op het rad uiteenrukken, botten verbrijzelen
raden	op het rad leggen om een bekentenis af te dwingen
radenryer	bediener van het radbraakrad
radicaal	wortelijk, geworteld, oorspronkelijk, met takken, tot de wortel gaand, geheel en al, met de wortel en al
radiceren	wortelen
radix	oorsprong, geslacht
radstaak	paal of staak met daarop een wiel of rad waarop het lijk van een misdadiger werd gelegd nadat alle botten waren gebroken., ook: een stok die tussen de spaken van een rad werd gestoken zo dat het paard niet verder ging, ook: schandpaal en folterpaal
raeck ende daeck (in)	in goede staat
raeiing	rooilijn
raemscerre	lakenscheerder
raeplant	rapenveld
raepolie	raepolie, olie uit raepzaad geperst
raepstic	zie raeplant
raet	raadsman

raet (te rade werden van iet)	tot iets besluiten
raetboec	boek waarin opgetekend de rechtshandelingen van de (gemeente) stadsraad
raethere	lid van de stedelijkeraad (gemeenteraad)
raeyen	zie radbraken
raeying	zie raeiing
rafelschive	schijf of steen van een tafelspel
raffineren	zuiveren
railleren	gekkernij (merkwaardig gedrag) , boert (scherts), beetnemen
raillerie	scherts, spotternij
rake	hark, speciaal een hark om de as bijeen te harken
rammelaar	slecht gebakken tegel
rampok	overval
ramponeert	vernielt, verwoest
rantsoen	verlossing, verzoening
rantsoeneren	lossen
rantsoenglaasjes	klein drinkglas
rantsoenpenningen	opcenten op heffingen genoten door de kerk
rapiamus	mengelmoes
raport	aanbrenging, overdracht, verslag
raporteren	zie raport
rappel	herroep
rapporteur	overbrenger, overdrager
rariteit	zeldzaamheid, een ongemene zaak, iets bijzonders
rasement	glad gepleisterd gedeelte in het gewelf
raseren	vernielen, met de grond gelijk maken
rasier	korenmaat
rasinge	wartaal, waanzin
rastcamere	binnenkamer
rasteel	paarden ruif
rastering	rasterwerk, schutting
rate	behoorde, portie
ratelwacht	nachtwacht
ratelwaicker	nachtwaker met een ratel
ratificatie	zie ratificeren
ratificeren	bekrachten, ambtelijk goedkeuren
ratijn	geweven wollen stof, de uistekende uiteinden zijn in elkaar gedraaid
ratiocinatie	redenering, bewijsvoering, gevolgtrekking
ratiocinator	boekhouder, rentmeester
rationaal	redelijk, meetbaar
ratione dubii	om reden van de twijfel
ratione officii	uit hoofde van zijn ambt
ratione privatus	berooft van zinnen
ratione sanguinis	op grond van bloedverwantschap
ratum (ob)servare	van waarde houden
rauwsterigge	lijk aflegster, maakt de lijken gereed voor de begrafenis
rave	balk, plank

ravelokker	dief, lokt de raven naar de galg
ravenzwart	kleur, zwart
rayck	rijk
razier	inhoudsmaat voor graan=ca 147 ltr., maar ook: 50 ltr. gezien
rbs	afk. retroacta, van de burgerlijke stand
Rdo	afk. reverendo, aan de eerwaarde
readmitteeren	opnieuw toelaten (meestal als burger in de voorheen verlaten plaats)
reale	betaalmiddel, munt
reale	werkelijk
reale executie	werkelijke tenuitvoerlegging
realis	zie reale
realiter	zie reale
reauditie	wederhoring, herhoring, overhoring
rebaptizatus	herdoopt
rebbe	vierkantige houtenbalk
rebel	weerspannige, afvallig, hardnekkig
rebelleren	weerspannig zijn, tegen spannen, muiten
rebellie	afvalligheid, wederspannigheid, mouterij
rec	afk. receveur, ontvanger
recapitulatie	hoofdindeling, herhaling der hoofdstukken
recederen	aarzelen
recens	onlangs, pas
recepisse	ontvang, ontvangceel, kwijtbrief, ontvangbewijs, voorlopig bewijs van storting
recept	ontvanging, inneemsel
receptie	ontvangst, aanneming, overneming van rechtsgewoonten
receptor	ontvanger (der belastingen)
reces	uitstel, afscheid
recessebrief	officiële akte van een raadsbesluit
receveur des impôts	belasting ontvanger
recht van besterfnisse	recht van exue, besterfte, ook: het openvallen van iets door sterfgeval
recht van drop	recht om het regenwater op andermans erf te laten vallen en afvoeren
recht van eerste en laatste sacrament	erkenning als zelfstandige parochie, mogen dopen, huwen en begraven
recht van geleyde	het heerlijke recht om een vreemde binnen zijn gebied toe te laten en hem daar bescherming toe te zeggen., ook: de vergunning, aan misdadigers verleend, om tijdelijk het recht van geleyde rechtsdistrict, waaruit zij gebannen waren, te bezoeken, met de verzekering, dat zij in die tijd niet wegens dit misdrijf in hechtenis genomen zullen worden, noch bloot zullen staan aan de wraak van de beledigde of zijn bloedverwanten., ook: deze vergunning, door particulieren gegeven aan hun voortvluchtige het gevolg, dat zij deze niet mogen (laten) arresteren
rechtbank	aanrecht
rechte mombaer	zie: mombaer
rechtelick bekende scult	een geldschuld voor het gerecht erkend
rechten aen den bloede	recht doen zo dat het bloed vergoten, het lichaam, de hals verbroken wordt; dus iemand ter dood brengen volgens een vonnis
rechten aen siin lijf	zie rechten aen den bloede

rechten aen sinen hals	zie rechten aen den bloede
rechten over enen rechteren	iemand volgens een vonnis ter dood doen brengen
rechtinge	rechters
rechtinghe	crimineel vonnis
rechtweigeringe	herstel betaling, vergoeding
rechtwiser	weigering om aan het rechterlijk bevel te gehoorzamen
recipiëren	officier van justitie, stelt de eis in een rechtsgeding
recipisse	ontvangen
reciprocatie	kwitantie, ontvangbewijs
reciprocum	weerkering
reciproque	wederzijds
reciteren	wederzijds, onderling wederkerig, heen en weer, over en weer
reclamatie	oplezen, opzeggen
reclameren	tegen roep, weerspraak
recognitie	tegen roepen, weerspreken
recognosceren	gerechtelijke erkenning van iets voor datgene erkentenis waarvoor het uitgegeven wordt
recolement	erkennen
recolement van getuygen	overhoring
recolement van reekening	als de getuigen nader ondervraagt en beëdigd werden
recoleren	herberekening van de rekening
recommandabel	overhoren
recommandatie	aanprijs waardig, aanprijsbaar
recommanderen	aanbeveling, aanprijzing, voorschrijven, gebiedenis
recompenseren	aanbevelen, aanprijzen
reconciliatie	vergelden
reconciliëren	verzoening
reconciliatio	zie reconciliatie
reconcilliacie	herhaling van de huwelijksbelofte wanneer het huwelijk niet voor de bevoegde priester gesloten was
recontreren	herstelling van de wijding van ontheiligde kerken en kerkhoven
reconveniëren	ontmoeten, bejegenen
reconventie	wederom eisen, weder aanspreken
recordatie	reconventie, wederopeising, wederaanspraak
recorderen	herdenking
recouvreren	herdenken, geheugen, herinneren
recredentie	veroveren, terugkrijgen
recto (folio)	toevertrouwing, vertrouwen, vooroordeel, voor afgewezen bezit
rector	op de voorzijde van het blad
rector	pastoor, leider, bestuurder
rector magnificus	schoolvoogd, bestierder
rectus	landschoolvoogd, hoge schoolvoogd
recueil	rechtvaardig
recuperatie	verzameling, kort verhaal
recupereren	verovering, terugkrijgen
	terugkrijgen, herwinnen

recusant	onwillig, weigerende
recusatie	weiring
recuseren	weigeren
reddite (Ceasari)	21e zondag na Drievuldigheid
redditus	opbrengst
rede gestelt (te)	aangesproken
rededeel	woord
redelijkerwijs	volgens recht, met recht
redeloos	zonder reden
redemptie	verlossing, vrijkoop
redemptor	handelaar
redemptoristen	leden van de kloosterorde van de Allerheiligste Verlosser
redemtor	handelaar, koopman
rederijk	sierlijk spreken, welsprekend
rederijker	lid van de Rederijerskamer
rederijerskamers	genootschap dat zich bezig hield met het schrijven van gedichten en toneelspelen
redes	reeds, al
redevabel	schuldig, verschuldigd
redger	juridisch bestuurder in Friesland, meestal de notaris, ook: plattelandsrechter in de Groningse ommelanden
redhibitie	teruggeven, koop vernietiging, terug nemen wat verkocht is
redhibitoir	strekking tot tenietdoening
redhibitoire actie	vordering tot tenietdoening
redigeren	maken, stellen, schikken, daar toe brengen, in behoorlijke vorm op schrift stellen
redijt	herhaling, herzegging, (nog eens zeggen)
redimere	terugkopen, lossen
redimeren	verlossen, vrijkopen
redingote	geklede jas, dames mantel
redite	herhalen, herhaling
reditibus pauperum vivens	onderhouden door de uitkeringen aan de armen
redituarius	pachter
reditus	wederkomst
redivius	uit de dood herrezen, herleefd
redonderen	overvloeien, hervloeien, terugvloeien
redoublement van 't interdict	wanneer een gedaagde in zaken van bezit, voorstelt dat hij zelf in het bezit is, en daar in wil "gestyfd" (gesterkt,) worden
redoubleren	verdubbelen
redoutabel	vreselijk, geducht
redoute	kleine veldschans, ook: gemaskerd bal
redres	herstel, herstelling, vergoeding, herziening
redresse(e)ren	herstellen, herschikken, goedmaken
reduceren	terugvoeren, te recht brengen, herbrengen., ook:, van een meerder op een minder getal brengen
reductie	terugbrenging, herleiding, herstelling van een meerder tot een minder getal., ook: beroep van een uitspraak van goede mannen
reeder	reder, scheepseigenaar
reël	dadelijk, werkelijk, waarlijk

reep	lengtemaat voor stoffen, 1 reep is vermoedelijk=10 el, ook: dik touw, kabel
reepgaren	garen voor het touwslaan
reepmaker	touwslager
reeroof	zie reeuroof
reesloot	grenswetering, grenssloot
reet	spleet, kier
reet om rede	koop tegen contante betaling
reetrecker	landmeter, erf-scheider, rooimeester
reeuroof	lijk roof, ook: lijk beroving
reeuw	schuim op de lippen van een stervende, doodszweet
reeuwech	weg waarlangs lijken naar het kerkhof werden gebracht, lijk weg
reeuwen	een lijk afleggen, het reinigen en voor de begrafenis in gereedheid brengen
reeuwer	lijkenaflegger, oppasser bij besmettelijke zieken en ontsmetter van hun lijken
reeuwige	zie reeuwer
refectorium	refter, eetzaal in klooster
refectus (sacramentis)	gesterkt (door de sacramenten), d.w.z. bediend
referendarien	overbrengers, vertellers
refereren	verhalen, bijbrengen
reficiëren	hermaken, vermaken
reflecteren	verbuigen, ombuigen, ergens na toe buigen
reflectie	verbuiging, weerslag, weerbuiging, afkering, toe neigen
reflexiën	levenstekenen (bv bij verdrinken)
reflutatie	weerleggen
reformateur	hervormer
reformatie	hervorming, zuivering, klaring, ook: hervorming tot herstel zoals het vroeger was
reformatie (de)	de kerkhervorming in de 16e eeuw
reformator	hervormer, kerkhervormer
reformeren	hervormen, zuiveren, ook: verzoeken van een hogere rechter hersteld te werden, en verbeterd te hebben een vonnis, dat van een lager rechter tot nadeel geweest is, dat men verklaring noemt
reformeren (iet)	herstellen
refractie	wanschauwing, verbreking
refrein	rederijkersgedicht, elke strofe telt minstens acht regels, alle strofen eindigen op de zelfde regel die de hoofdgedachte uitdrukt
refrenatie	betoming? (in toom houden?)
refrescheren	verversen, vernieuwen
refreseren	weer oprullen
refuge	toevlucht, toevluchtsoord, schuil gelegenheid
refugeren	weerleggen
refugium	laatste toevlucht, toevluchtsoord, wijkplaats
refunderen	terugbetalen, herstellen, vergoeden, ook: vergelden, opbrengen
refusa	teruggegeven, terug betaald
refusant	weigeraar
refuseren	weigeren, van de hand wijzen
refusie	weigering
refutatie	refutatie, wederleg, wederlegging
refute(e)ren	weigeren, afstaan, van de hand wijzen

refuteeren	weerleggen
refuus	antwoord weigeren, weigeren van een verzoek
regaal	koninklijk
regard	aanzien, aanschouw
regard van (in)	in aanmerking genomen
regeneratie	wederbaring, wedergeboorte, hernieuwd zedelijk leven
regenhoyke	regenmantel
regenschuur	regenbui
regent	bestierder, voogd, rijksbestuurder, bestuurder van een gesticht / gasthuis (ziekenhuis)
regentenkamer	kamer van regenten in weeshuis / gasthuis (ziekenhuis)
regentes	vrouwelijke regent
regist	beknpte inhoudsopgave van een akte, brief , boek met afschriften van oorkonden
reget	door aanslibbing verkregen land
regieringe	bestuur
regiment	beheersing, bestier. item, een hoop krijgsvolk
regina	koningin
région	streek, gebied, gewest, regio
région judiciaire	rechtsgebied
register	tafel, rol, bladwijzer, blafferd (register)
registreren	opschrijven
registrum	lijst, register
registrum baptizatorum	doopboek
registrum defunctorum	overlijdensregister
registrum iunctorium	trouwboek
registrum matrimonio coniunctorum	trouwboek
registrum matrimonio iunctorum	trouwboek
registrum mortuorum	overlijdensregister
regius	koninklijk
reglement	schikking, orders, bepalingen en voorschriften
regneren	heersen, bestieren
regnum	rijk van de natuur
regres	verhaal, verhaal op een ander, recht op schade vergoeding
regrettabel	betreurenswaardig
regrette(e)ren	berouw, berouw hebben, betreuren, bejammeren terugwensen
regt	recht, rechts, niet krom, wettelijke voorschriften
regt been	rechter been
regt of eygendom	eigendomsrechten
regt(bank)	groep rechters
regtelyk	volgens het recht
reguarde van (ten)	met het oog op
regulen	met planken beslaan
reguleren	schikken, regelen, stieren
regulier	geregeld, geschikt, rechtuit
regulieren	te houden, zich schikken naar regelingen

rei	timmermansgereedschap, ook: rij
rei vindicatie	rechtsuitvoering, uitwinning, zaakeigen aantal
reider	zwaardmaker die het heft aanbrengt
reiderland	gebied in Groningen
reimeringhe	borgtocht, losgeld
rein	onbevlekt, zuiver
reine cloude	zoete pruim, geel/groen, genoemd naar koningin Claude van Frankrijk
reingenoodt	naast gelegen
reingenoot	naaste buurman
reingenote	belendende eigenaar
reise	krijgstocht
reisen	een krijgstocht ondernemen
reiser	pelgrim
reiteratie	herhaling
rejecteren	verwerpen, niet ontvankelijk verklaren
rejectie	verwerping
reke (een huus ende loedsen in goeden reke houden)	een huis en loodsen in goede staat houden
rekel	vlegel, onbeschofte, brutale persoon, ook: mannelijke vos / wolf
reken (iet)	in rekening brengen, in de rekening vermelden
rekenboec	koopmansboek, waarin de (winkel) schulden zijn opgetekend
rekenhof	(Belgische) rekenkamer
rekhout	smalle houten latten
rekwest	verzoekschrift
rel.	afk. relectis, weduwnaar, achtergelaten
relaas	verhaal, vertelling, mondeling verslag
relata	opzichtig, sterk in het ooglopend, opvallend, opzichtig, waarneembaar
relatant	opsteller van het verslag
relate	zie relata
relateert	verklaard
relateren	vertellen, verhalen
relatie	betrekking, betrekking tot andere personen, kennis
relatieren	berichten, vermelden
relaxatie	lossing, ontslagen, losmaking, verbreiding, verzachting
relaxeren	lossen, ontslaan
releveren	opheffen, opbeuren, verheffen, ontheffen, herstellen
relicta	weduwe, achtergelaten vrouw
relicta filia	nagelaten dochter
relictis binis filis majoren nibus	met nalaten van twee meerderjarige zonen
relictis duabus filiabus	met nalaten van twee dochters
relictis tribus prolibus	met nalaten van drie kinderen
relictus viduus	weduwnaar
relief	opheffen, opheffing, verlichting, herstelling, herstelbrief
relief tegens de indibite	interjectie van de appellatie herstelling tegen de onbehoorlijke inbrengen van het beroep

relieur	boekbinder
relievement	onthefing, verheffing
religie	godsdienst
religieus	godsdienstig, godsplichtig
relinquens	achterlatend
relinquensis post se cun ... prolibus	een vrouw met ... kinderen achterlatend
reliqua	wat bij de rekening en verantwoording over was, ook: overblijfsel, overschot
reliquien	overblijfselen
reliquit... filios et ... filias	heeft ... zonen en ... dochters nagelaten
remarqueeren	op te merken
remarqueren	aanmerken, opmerken, waarnemen
rembourseren	weer uitgeven, weer betalen, verschieten, terugbetalen, de dekking zoeken van een wissel
remedie	hulpmiddel, heelmiddel, tegen middel
remediëren	verhelpen , beter maken, herstellen, helen, genezen, weer te recht rengen
remedyëren	herstellen, verbetering brengen
rememoriëren	herdenken, weerverhalen, herinneren
remensis	van Reims
reminiscentie	herdenking
reminiscere (miserationum domine)	5e zondag voor Pasen
remis, remissie	kwijtschelding
remiße	overzetting, overzending, overmaking
remiße	vergiftiging, vergeving
remissis (omnibus) bannis	met nalaten van (alle) roepen
remissis proclamationibus	met nalaten van de roepen
remitteren	overzetten, overmaken, kwijtschelden
remonstrant	opsteller van protest, verweerschrift
remonstrantie	protest, verweerschrift, vertoog
remonstreren	vertonen, tegenwerpen, egenwerping maken
removeren	weren, afwenden, verwijderen
ren.	afk. renatus, herboren, gedoopt
renatus	herboren, gedoopt
rencontre	belevens, verwijzing in een koopmansboek, toevallig samentreffen
rendant	rekeninghouder, rentmeester, rekenplichtig beheerder
renegaat	afvallige
renommeren	vermaart maken, vermaren
renonceren	afstand doen van, van een zaak afzien
renonchieren	zie renonceren
renonciatie	ontzegging, opzegging
renonciëren	zie renonciatie
reoveren	vernieuwen, verbeteren
renteboec	boek met aantekening van renteverplichtingen

rentebrieff	akte, waaruit recht op rente blijkt
rentenaer	renteheffer
renteniersse	rentenierster, van haar bezit levend
renthe op enen setten	iemand tot de betaling een jaarlijkse uitkering verplichten
rentier	persoon die jaarlijks een rente, opbrengst verschuldigd is
rentmeester	beheerder, rentmeester
rentmeyster	zie rentmeester
rentsvleesch	zie rintvleesch
renuncerende	afstand doen van
renunciatie van alle exceptien	zonder uitzondering
renunciæeren	ontzeggen, opzeggen
renuntiare super	afstand doen van
renuntiëren	ervan af te zien
renversaal	akte waarbij een vroegere akte veranderd wordt., ook: ontvangsbewijs
renversaal-brieven	wederbrieven, ontkrachting brieven, tegen brieven
renversael	tegen verzekering, tegen belofte
renverseren	verkeren, vernietigen, omverwerpen omkeren
renvoij	verwijzing naar een andere rechtbank
renvooi	verbetering in de marge van een akte, overdracht van stukken aan onderzoeker
renvoy	verzending, wederzending
renvoyeren	verzenden, terugzenden, in handen stellen van, verwijzen, door renvooi wijzigen
reparatie	vermaking, vergoeding, herstellen
reparatie van attentaten	herstellen van alle handelingen tegen iemand die zijn gedaan tegen het verbod van de rechter
repareren	vermaken, vergoeden
repartiëren	verdelen
repartitie	verdeling onder de rechthebbende, verdeling naar een zekere verhouding, ook: bedeling, aandeel, verdeling
repe	vlaskam, ook: riem, zadelriem
repeken	smal stukje grond
repel	vlaskam
repel	zie repe
repelleren	verdrijven, teruggedrijven
repeteren	herhalen
repetitie	herhaling
replicate	antwoordlelijk, weervouwiglijk??
replicatie	ontvouwing, hervouwing, herhaling
repliceren	wederzeggen, wederantwoorden, antwoorden, tegen het gezegde inbrengen, van repliek dienen
replijcq	zie repliceren
replique	antwoord, weerwoord, verweer, tegenspraak
reporsitor	penningmeester, schatbewaarder
reportare	van zijn kant overdragen
réportation, à la	toeschreven wordt aan
repositorium	opbergkastje
reprehende(e)ren	berispen, afstraffen
reprehensibel	berispelijk, lakenswaardig

reprehentie	berisping, bestraffing
represatie	wederneming, terugeisen met geweld, bekommering en bezetting om de gemene zaak
representatie	vertoning, plaatsvulling
representeren	representeren, vertonen, plaats vullen, verbeelden
reprife	hervatting
reprimende	bedwang, bestraffing
reprimeren	verdrukken, bedwingen
reprinse	hervatting
reprobatio	verwerping, wraking, verwijten, strenge afkeuring
reproberen	wraken, verwerpen
reproche	berisping, wraking, verwerping, nalatig, verwijt, blaam
reprochen	getuigenwraking
reprocheren	verwerpen, wraken, berispen, wederleggen
repromiſſie	wederbelofte
repromittere	van zijn kant beloven
repromitteren	wederloven
republijcque	gemeenbest, gemeentenstaat
repudiatio	verlating
repudiatus	gescheiden, verstoten
repudiëren	verstoten, verlaten
repudium	ontbinding (b v van huwelijk, verloving)
repudium voluntarium	vrijwillige ontbinding van het huwelijk
repugnantie	tegenheid, tegenzinwekkend, weerzinwekkend, afkeerwekkend
repugneren	bevechten, tegenstrijden, tegenstaan
repuls	afslag, weigering
repulsie	verdrijving, afwering
reputabel	achtbaar
reputatie	achting, achtbaarheid
reputeren	achten, weder op denken
request	verzoek, verzoekschrift
request civijl	heus verzoek, echt verzoek tot herstellen
requeste	verzoekschrift waarbij iemand zijn verzoek en mening bekend maakt
requiem	herdenken van de doden
requiescat in pace	dat hij ruste in vrede (afk. R.I.P.)
requievit in Domino	hij rustte in de Heer
requioscat in pace	hij/zij ruste in vrede, (RIP)
requirant	eiser, aanlegger, verzoeker
requirerant	verzoeker
requireren	verzoeken, eisen
requisitie	verzoek, vordering
réquisition	vordering b v. door ministerie ge -eist
requisitis	met de vereiste roepen
denunciationibus	
requisitorien	verzoekbrieven, verzoeken
res	zaken, ding, vermogen, openbare zaak
res familiaris	huishouding, huiselijke zaken
res pectus parentelae	de wettelijke verhouding tot broers en zuster ofwel bloedverwanten

rescinderen	breken, te niet doen, voor nietig verklaren
rescissie	gerechtelijke vernietiging van een testament
resconteren	afrekenen, vereffenen, een argument weerleggen
rescriberen	antwoorden, antwoordschrijven, terug schrijven
rescriptie	schrift, weerschrift, schriftelijke last tot inning of uitbetaling van een geldsom
rese	reis, krijgstoet
reseant	voldoende
reservataire erfgenamen	erfgenamen die door de wet zijn beschermd tegen onterving
reservatie	voorbehoud
reserve	deel van de erfenis waar men niet vrij over kan beschikken
reserveren	behouden, voorhouden, van te voren bespreken
resico	gevaar
resident	verblijver, plaatshouder, gezaghouder
residentie	verblijf, zitting
resideren	verblijven, zitten
residerende	zetelende
residet	woont
residet apud	woont bij
residet extra	woont buiten
residuüm	overschot
resignare	opzeggen
resignatie	overwijzing ??(doorverwijzing?), vertichting (berusting)?, neerleggen van ambt, gerechtelijke ontzegeling
resigneren	afstand doen van, neerleggen, berusten of neerleggen bij zijn lot
resigneren	afstanddoen
resilieren	terug springen, uitscheiden, zich terug trekken
resiliëren	zie resilieren
resiliatie	ontbinding van een contract, terugtrekking
resistentie	weerstand, tegenstand
resisteren	weerstaan, tegenstaan
resolut	onbeteuterd (niet verlegen), rustig, vastberaden, doortastend
resolutie	besluit
resolutie	voorneming, opzet, besluit, oplossing, ontbinding, ontknoping, vervlieten, versmelting
resolutien	besluiten
resoluties	besluiten van een bestuursorgaan
resolveren	besluiten bijvoorbeeld van een collegiaal bestuur als de vroedschap, voornemen
resolvieren	zie resolveren
resonnantie	weerklink
resort	bestek, kaveling, strekking, onderhoring
resorteren	behoren, onderhoren
respect	ontzag, gezag, aanzien, opzicht, waardigheid
respecteren	eerbiedigen, ontzien, ongemoeid laten
respectijf	onderling, zoo in het een als in het ander
respice domini	12e zondag na Drievuldigheid
respice in me	2e zondag na Drievuldigheid
respijt	uitstel
respiratie	ademhaling

respireren	ademhalen
responderen	antwoorden, verantwoorden, aanpassen, ook: voor iets instaan
responsabel	verantwoordelijk
response	antwoord
responsive	schriftelijk antwoord
restabiliëren	wederrechten, wederom in state stellen
retablissement	wederoprechting, (herstelling)
restauratie	oprechting (herstellen) wederoprechting, vernieuwing
restaureren	oprechten (herstellen), wederoprechten
reste	overblijfsel, overschot
resteren	overblijven, overschieten
restiarius	zeeman, belast met het stuwen van de lading
restituëren	herstellen, wedergeven
restitutie	herstelling, teruggeven
restoir	overschot, overblijfsel, vergoeding
restrict	verknocht
restrictie	vervang, inbinden en op het nauwste genomen, voorbehoud, erking
restrictien	inbinden
resulieren	weerspringen, opspringen, ontstaan, ontspringen
resumeren	herhalen, hervatten
resumptie	herhaling, hervatting
resurrectie	verrijzenis, wederopstanding
resurrectio	opstanding (in kerkelijke begrip), Pasen
resusciteren	verwekken
retardatie	vertraging
retardement	tegenhouden, ophouden, vertraging, uitstel, verhindering
retarderen	vertoeven, ophouden, verachten
retentie	onthouding, terughouding
retentus	teruggetrokken
reticentie	verzwijging
retineren	onthouden, behouden, achterhouden, vasthouden
retireren	aarzelen, vertrekken terugtreden, afdeinzen, herhalen, hervatten
retorqueren	verdraaien, verkeren, te rug drijven
retorsie	omdraaiing, omwending, terugdrijven
retour	weerdeer, keer
retourneren	weerdeeren, terug zenden, keren
retracteren	herroepen, herdoen
retrahent	terugtrekken (van een rekest)
retraict	vertrek, wijk
retraicte	secreethuisje, toilethuisje
retranchement	verdedigingswal
retrencheren	afsnijden, besnoeien
retroacta	archiefstukken van vroegere datum
retroacta van de	burgerlijke stand, doop-, huwelijks- en begraafregisters
retroacten	de eerste acte
retrograde	gedicht waarin de woorden van voren naar achteren en van achteren naar voren kunnen worden gelezen

reumatijcq	koud, vochtig, nat
reuselmaent	oktober
reuwen	ruw maken van laken
revalidatus	achteraf gewettigd
reveilleeren	ontwaken
revelatie	openbaring
reveleren	openbaren
revenge	wrake, vergeldding, wreken
revengeren	wreken
revenueen	inkomsten
reverendissimus	hoogerwaarde heer
reverendus dominus	eerwaarde heer
reverentelijcken	eerbiedig
reverentelijcken te	erkennen, met eerbied te kennen
reverentelijk	eerbiedig, ook: met gepaste eerbied
reverentie	eerbewijs, staat in de eerste zin van een verzoekschrift. (geeft met behoorlijke reverentie te kennen), eerbied, eerbieding
reversaal	schriftelijke tegen belofte, verzekering
reversael	zie reversaal
reviseren	overzien, herzien
revisie	herziening
revisor	overziender, corrector, controleur van rekeningen
revocatie	herroeping
revoceren	herroepen, intrekken, terugnemen, terug trekken
revolceren	zie revoceren
revolte	oploop, afval
revolteren	afvallen, omwenden, omkeren
revolutie	omwenteling, omloop, omrollen, omdraaiing
revolveren	omwenden, omlopen
revoveer	herroep
revyerviscooper	rivierviskoper
rex	koning
reyhier	smal schiet- of lichtdoorlaat gat in buitenmuur
RG	afk. Remonstrantse Gemeente
rhedarius	wagenmaker
rhetorijcque	de kunst om deftig te spreken
rhetorizijn	rijmer, dichter
rheumate	door reumatiek
ribaldus	landloper
ribaut	zie ribaldus
ribout	deugniet, dief, landloper
richel	dunne plank ca 4x 8 cm
richtinge	zie: rechtinge
richtmei	kleine boom in de top als hoogste punt van het gebouw is bereikt
ricsdaalder	rijksdaalder
ridicule	belachelijk, bespottelijk
ridiculeus	zie ridicule

riedenmakere	weefkammen -maker
riedmarch	rietland
riedmeed	land of weide met veel riet begroeid
riedmeersch	zie riedmarch
riembeslach	versiersels op een riem
rietmaet	zie riedmeed
rigeur	strafheid, strengheid, gestrengheid
riggelen	grendellat afsluiting
rigoreux	streng
rijcman	vermogend persoon
rijder	betaalmiddel, waarde 1 rijder =???
rijgenoten	naastgelegen
rijglijf	korset
rijksdaalder (Ned)	muntsort, waarde gelijk aan 47 stuivers
rijlijf	zie rijglijf
rijshuus	opslagplaats voor rijs(brand)hout
rijsmeyer	opzichter over het rijs- en hakhout
rijst	hoeveelheid leien ca. 56 st.
rijten	zie reet
rindsschuster	leerlooiër
rinsel	deel van een watermolen waar het water naar beneden loopt
rintvleesch	rundvlees
riole	(open)goot, verlaat
ripelijck	rijp, aanzienlijk
rippe	vrouw
risique	risico, gevaar
ristriectus	stiefvader
rite	naar behoren
rite munitus(a)	Heilig Oliesel ontvangen
rival	medevrijer, medeminnaar
RK	afk. Rooms-Katholiek
roboratie	sterking
roboreren	sterken, versterken
robust	sterk
rocht	zittingdag van de schout, om getuigen te horen, bewijzen te verzamelen
rockener	zwartbroodbakker
rocmaker	kleermaker
roede	de staf des schouten, het symbool van het gezag vroeger op den omgang rondgedragen, later in plaats daarvan van het schepenhuis uitgestoken roede landmaat (roede=14 m2), ook: gevonden oppervlakte maat, groot ca 12,569 ca, in elk deel van het land anders van oppervlak. lengtemaat, in elk deel van het land anders van lengte. In Limburg was de strekkende roede verdeeld in 16 voet, 20 van deze "kleine" roede vormde één "grote" voet. 20 van deze grote voet vormde weer één "bunder". de aanduiding 53-10-0 betekende dus 53 bunder, 10 grote roeden en 0 kleine roeden, ofwel 53,5 bunder, Rijnlandse roede 3,767 m Blooise roede 3,617 m Drentse roede 4,12 m Duivenlandse roede 3,667 m Schouwse roede 3,727 m
roededrager	mannelijk (teel)lid
roedetale	bepaald aantal roeden land met betrekking tot de omslag
roefbart	zolderplank

roepambacht	ambtelijk stadsomroeper
roeren	aanraken
roerende	betreffende, reeds genoemd
roers	geweren
roetsijdich	scharlakenrood
rogate	5e zondag na Pasen
rogationes	de 3 dagen voor Hemelvaart., ook: de gehele Hemelvaartsweek. eigenlijk de in deze dagen gehouden processies
roïeren	uitdoen, uitschrabben, uitschrijven
rokelstock	pook:
rollenaer	voerman
rolsmeer	vet, smeervet
rolwagen	ronde hoge vaas van chineesporselein
roman	lang verhalend epos in de volkstaal (Romaans=in de volkstaal)
romano -catholicae religionis	van Rooms -Katholieke godsdienst
rondeel	waltoren, 3/4 cilinder buiten de muur, ook: rederijkersvers, vaak achtregelig met twee rijmklanken
rondel	steenhouwers beitel
rondgast	zie rontganger
rondooghe	rozetvenster, roosvenster
rong	zware ijzeren nagel
rontganger	nachtwacht, nachtwaker
rontgat	vensteropening
roocgat	schoorsteen, gat in dak boven stookplaats voor afvoer van rook
roocgaten	schoorstenen
roocpenning	belasting op schoorstenen
rood	heraldiekteken, kleur, weergave met verticale strepen arcering
rood trijp matrassen	met rode trijp(stofsoort) overtrokken
roede roede	staf die de pestlijder moest dragen als herkenningsteken
rooden loop	buikloop, differie
roodscharlaken	kleur, scharlakenrood
roofkot	rovershol
rooi	rechte lijn
rooien	de rooilijn bepalen
roomelisoen	dysenterie, pest
roomermaent	meimaand
roopastoor	pastoor van de pestleiders
roos	heraldiekteken, bloem als wilde roos weergegeven met meestal 5 bloembladeren in de bloem
roosdach	zondag voor half vasten
roossteenen	stenen behorende bij een tafelspel
root	graanziekte, ook: rood
roscher	wolwever
roselmaent	zie reuselmaent
rosenkrantzfest	rozenkransfeest, 1e zondag in oktober
rosenmontag	carnavalsmaandag, maandag voor vastenavond
rosenobel	betaalmiddel, goudstuk van ca 8 gulden, ook: bepaalde goudkleur.

rosenoblen	gouden munt
rosensontag	Rozenzondag, 3e zondag voor Pasen
roskam	paardenkam
rosmolen	door paard(en) voortbewogen tredmolen
rößler	paardenstalknecht
rotarius	wagenmaker
roten	rotten van vlas
rotmeester	hoofdman van een rot, meestal 10 man
rotting	wandelstok van rotan
roucamer	opbaarkamer overledene
roufbart	zolderplanken
route	verstrooiing
rouwerck	ruwwerk, grof werk
royeermeester	ambtenaar voor nazien stadsrekeningen
rubrijk	aftekening
rubro sigillo	met rood zegel (geen roepen als men betaalde), zonder roepen trouwen als men wel er extra voor betaalde
rude	hart, rouw
ruffian	koppelaar
rugleggende stoelen	stoelen met rugleuning
ruim (in het)	plaats in de kerk waar de stoelen van de vrouwen stonden
ruine	vernieling, neerstorten
ruïne des boedels	vernielen van de inboedel
ruineren	vernielen, neerslaan, te gronde werpen
ruineus	bouwwallig
ruit	aanspoelsel uit zee
ruminatie	herkauwing, herhaling
ruminge	het bevel tot ontruiming van een perceel door den schout op verzoek van de nieuwe eigenaar aan de oude, voorafgaande aan de "levering" daarvan aan de nieuwe eigenaar . ook: het bevel tot afbraak van een gedeelte van een gebouw, dat op andermans grond
ruminge (vervolg)	getimmerd is, door de schout op verzoek van de eigenaar van die grond
rumoer	gerucht
rumoermeester	bendeleider
rupture	breuk
ruraemundensis	van Roermond
Ruremunde	Roermond
rurensis	boer, landbouwer
ruricola	landbouwer
ruricolus	zie ruricola
rus-leeren armstoelen	vermoedelijk. gevlochten leren armstoelen
ruse	moeite
rusticus	landbouwer, landman
rustijk	boers
rustleeren	leren bekleding
rüsttag	goede vrijdag
ruutmolen	schorsmolen
ruwaard	waarnemend graaf, bijvoorbeeld bij krankzinnigheid
ruyminge	zie: ruminge

ruyn	ontmande hengst, paard
rybaude	zie ribout
rysenbrys	gebreide ondergoed?
ondercleeren	

S

s	afk. sabel, heraldiekteken, kleur, zwart, weergave met horizontale en verticale arcering of effen zwart
S	afk. schepen, wethouder
s	afk. semis, half
S	afk. sterbefälle, sterfgeval, overledenen
S	afk. susceptores, doopgetuigen, doopheffer, peter en meter
S.(S)	afk. susceptores, doopgetuigen, doopheffer, peter en meter
s.a.a	afk. sans alliance actuele, zonder actuele huwelijk(sverbintenis), verwantschap
s.g., s.m.	afk. zaliger gedachtenis
s.p	afk. sans postérité, zonder nageslacht, nazaten
S.R.E	afk. Sancta Romana Ecclesia, Heilige Romeinse kerk
s.s.t.t	afk. van salvis titulis, met voorbehoud van de titels
sa	afk. sans alliance, zonder huwelijksverbintenis, verwantschap
saai	gekeperde wollen stof, kamgarenstof
saaien	zie saai
saaihal	gebouw voor het keuren van de saai
saaiwerker	wever van saaiweefsel
saaiwever	zie saaiwerker
saaywerker	de zaaier
sabbathi dies	op zaterdag
sabbatum	zaterdag
sabbatum luminum (magnum sanctum)	zaterdag voor Pasen, op deze dag wordt de paaskaars ontstoken
sabel	heraldiekteken, kleur, zwart, weergave met horizontale en verticale arcering of effen zwart
sabotier	blokmaker, houten schoenmaker
sacage(e)ren	beroven, plunderen
saccage	plundering
saccellarius	schatmeester, penningmeester
sacel	afk. sacellanus, kapelaan, onderpastoor, hulp priester
sacellani	zie sacellanus
sacellanus	kapelaan
sacellum	kapel
sacer	heilig, gewijd, heilige zaken, heiligdommen
sacerdos	priester
säckelmeister	vermogenbeheerder, rentmeester
saclaken	zaklinnen
sacra	zie sacer
sacra baptismatis unda ablutus	gezuiverd door het heilige water van het doopsel
sacra communio	de Heilige Communie
sacraal	geheiligd, gewijd
Sacrae Scripturae	Heilige Schrift
sacrament	heilteken, eedbond, genademiddel

sacramentaliter	voorzien van de sacramenten
sacra- menteel	
sacramentis munitus	voorzien van de sacramenten
sacramento sacri olei munitus	voorzien van het sacrament van het Heilig Oliesel
sacramentum extremae unctionis	het sacrament van het Laatste Oliesel
sacramentum matrimonii	het sacrament van het huwelijk
sacramentum poenitentiae	het sacrament van de biecht
sacrarium	gewijde ruimte, putje voor afvoer gewijd water
sacrereren	heiligen, wijden
sacrificie	heiliging, offerande
sacrifiëren	offeren
sacrilège	heiligschennis
sacrilegie	kerkroof, diefstal uit kerk
sacrista	koster, kerkbewaarder
sacristain	zie sacrista
sacristie	heiligdom, kerkkamer
sacro ledo copulati	in de gehouden mis getrouwd
sacro oleo provisus	voorzien van het H. Oliesel
sadelaere	zadelmaker
sadelhof	zie sadelhofstat
sadelhofstat	de woning, boerderij, het hof van de leenheer
sadelhuus	zadelschuur
sadelijchijt	het volle genot
sadinge	het zaaien op het land
saecschaffer	zaakwaarnemer
saei	zie saai
saeiaerde	zaailand
saeier	zaaiër
saeiwaerp	kettingdraad van saai
saeiwerc	saaiweefsel, gekeperde stof
saelhof	zie sadelhofstat
saelhontouwere	zeehondenleer bewerker
saelstoelmaekers	zitstoel makers
saementlijke leeden	de gezamenlijke leden
saepius	meerdere malen, vaak
saetacker	te bezaaien land
saetcoren	korenzaad
saeygewandt	weeftoestel, weefgetouw voor het weven van saaiwerc (gekeperde stof)
Saeykam	kam, onderdeel van weeftoestel
sagittarius	pijl en bogen maker
saietmaker	wollen garen fabrikant, sajetspinner
sainteurs	vrije boeren die zich, in de vroege middeleeuwen, onder de hoede stelden van kerk of klooster
saiseren	vatten, vast houden, in het bezit stellen

saisie	genieting, bezit
saisoen	jaargetijde, seizoen
sakeloos	niet beschuldigd
sakristan	(vermoedelijk) landmeter
salariëren	bezoldigen, lonen
salaris	wedde, loon, bezoldiging
salarius	zoutbewerker
salde(e)ren	effenen, rekening opmaken, rekening afsluiten
saldus	waardeloos, ongebruikt
salet	salon
salette	kleine salon, ontvangkamer
salff	behoudens
salifex	zouthandelaar
salinator	zie salifex
salm	psalm, kerkelijk lied
salmiator	slijper, gereedschappolijster
saloppe	voorschoot voor vuil werk
salpista	trompetter, trompetblazer, trompettist
saluëren	begroeten
salus populi (ego sum)	18e zondag na Drievuldigheid, ook: 4e donderdag voor Pasen
salut	zaligheid, groeten
salutair	heilzaam
salutatie	begroeting, heilwensen, groet
saluteren	groeten
salva inthimazione	behoudens gerechtelijke aanzegging
salvatie	bewaring, beschut
salvatiën	weerleggen van de bezwaren tegen getuigen, getuigenis of geschriften
salvator	redder, heiland
salve	wees gegroet, welkom
salve(e)ren	bergen, in veiligheid brengen, behouden
salveconduit	vrijgeleiding
salvis	met voorbehoud van
salvis omissis	behoudens het wat vergeten of overgeslagen is
salvo (in)	in behouden haven
salwirth	plaatbewerker, smid
samaar	lang slepend vrouwengewaad
samblant	ogenshijn (schijnbaar?)
sambuë	paardendek
samencoop	een partij in zijn geheel, in een keer kopen
samenlovenisse	trouwbelofte, verloving
samenrotten	samenscholen met slechte bedoelingen
samentelijcke	gezamenlijk
samenwerker	verzochte getuige bij een huwelijksvereenkomst
sammelen	treuzelen
sammet	fluweel
samoos schipper	schipper die vaart op de Maas en Sambre

sampt	gezamenlijk, ook: met
samt	samen met
sancmeester	kapelmeester
Sancta Gertrude	Sint-Geertruide
sancta hebdomada	Goede week, ook: stille week voor Pasen genoemd
Sancta Margaretha	Margraten
sancta(-us)	heilige
sanctificatie	heiligmaking, heilig verklaren
sanctificatori	heiligmaker
sanctimonia	heiligheid
sanctis sacramentis	met de heilige sacramenten
sanctissimae	theologiestudent
theologiae tudiosus	
Sanctorum omnium	Aller Heiligen, 1 november
sanctus	heilig
sandtstande	kuip gevuld met zand
sanguin	bloed
sanguinem spuens	bloed spuwend
sanguinis fluxum	verbloeding
santbusse	busje gevuld met fijn zand om inkt te drogen
santee	drinkglas
santhorste	zandgronden met kreupelhout begroeid
sapc	afk. sans alliance avec postérité connue, zonder huwelijks-verbintenis, maar met erkend nageslacht
sape(e)ren	ondergraven
sapientiei	wijsheid
sapr	afk. sans alliance mais avec postérité reconnue, zonder actuele huwelijksverbintenis, maar met erkend nageslacht
sark	zerk, lijkstof; ook: soort wollen stof
sarrieshut.	huis naast de molen waarin de cargier/chercher woonde
sartor	kleermaker
sartrix	kleermaakster
saserdos	priester
satblauw	donker blauw
sate	zitting van een bestuursorgaan, ook: graanmaat
satelles	gerechtsbode, leenman, vazal, gewapende bediende
satellites	knecht, slaaf
sater	bemiddelaar, scheidsrechter
satertag	zaterdag
satisfacere	tevreden stellen
satisfactie	voldoening, leiding (leiding?), gemoedehebbing (genoegdoening), voldoening
sator	zaaijer
satrapa	stadhouder
satrix	kleermaakster
saturni dies	zaterdag
saufconduit	vrijgeleide
sausisen	vuurpijl, ook: kruidige worst
sauvegarde	bescherming, beschutting, vrijwaring, vrijgeleiding, vrijgeleide

savelerde	zavel, zware kleigrond met veel zand
savetier	schoenlapper, ook: broddelaar
saysoen	getij, jaargetij
sc	afk scilicet, namelijk
sc	afk. sans contrat, zonder huwelijksvoorwaarden, zonder overeenkomst
scabel	bank, voedbank
scabieus	schurftachtig
scabinale akten	schepenakten
scabini	zie scabinus
scabinus	schepen, schepenen
scabiosa	bloem, werd gebruikt tegen de schurft
scabreus	rouw, ruig, schurft, gewaagd, schuin, onwelvoeglijk
scaelc	knecht, bediende
scaeldeckere	leidekker
scaemelhuus	armenhuis
scaemelhuusweke	arme uit het armenhuis
scaepbrake	zie schaepbrake
scaepcoman	schapenhandelaar
scaephattinc	schapenweide
scaepsciere	zie schaepschier
scalatie	strafwerktuig, ladder waarop men gebonden werd en dan uitgerekt
scallacie	zie scalatie
scandaal	aanstoot, ergernis
scandaleus	ergerlijk, aanstotelijk, ergerniswekkend
scandeliseren	ergeren, aanstoot geven
scandularius	dakplankenmaker, dakdekker
scaperiene	schapenhoedster
scapiere	van schapenvacht
scapperen	ontkomen
scarificatie	scherving, het aan de oppervlakte inkerven in de huid om lidtekens te maken
scatten (enen)	iemand geld afnemen, gewoonlijk als losprijs
scattinge.	begroting
scautheete, scaut	schout, gerechtelijk bestuurder
sceau à la cire	lakzegel
scedule	handschrift, ceel?
sceell hebben in iet	verschil over iets hebben
sceetgracht	scheidingwater tussen twee stukken land
sceidinge	boedelscheiding
scelereus	schelmachtig, schalks, ondeugend
scelleren	verzegelen, dichtlakken met een zegel
scema	gestalte, voorstel
sceme	zie scema
scene	toneel
scepencameraer	de ambtenaar belast met het innen de door de schepenen uitgesproken boeten
scependom	het gebied der schepenbank
scepenebrief	een acte, opgemaakt van een handeling, voor het gerecht verricht en bezegeld met de zegels van de schout en (vier) schepenen

scepenquitancie	een acte, door schepenen opgemaakt van de voor hen gegeven kwijtschelding van een schuld
scepstock	gevangenis
scepter	koningsstaf, rijksstaf
scerpe examinatie	verhoor op de pijnbank
sceversteyndecker	vermoedelijk pannendakdekker
schaar	oppervlaktemaat, ca 300- 400 vierkante roeden=ca 0,4-0,65 ha, ook: gevonden 2 morgen
schabbelele bank	zie schabel
schabel	voetbankje
schabeltje	knielbankje
schacherer	venter
schacht	veer, synoniem voor lengtemaat roede
schadde	zode van veenachtige heide, als brandstof te gebruiken
schadeloosbrief	brief waarin de schadeloosstelling is beschreven
schadeschout	schuld op interesten
schaecman	struikrover
schaecroof	doel om iemand te beroeven
schaelc	schelm, schurk
schaelgedac	leidendak
schaepbrake	braak liggende grond waarop schapen grazen
schaepschier	grijs bruine wol van schapen
schaerbaer	land om vee op te laten scharen
schaers	scheermes
schalenschroder	mesheftmaker
schalie	schrijfleij, lei
schaliedekker	leidekker
schalmei	oud muziekinstrument, (houten) fluit
schamele jongen	zie schortkandelaar
schap	houten rek
schapijnre	zie scapiere
schapraai	kast voor etenswaren, provisiekast, spijskast
scharen	scheren, ook: het aantal schapen, waartoe gerechtigd, op de gemeenschappelijke weide laten lopen
scharrebier	scherp dun bier
scharren	onzeker lopen, strompelen
scharmacher	wagenmaker
schat	oppervlaktemaat, 1 schat=1 mud=6,8 are
schathuis	veestallen
schatplichtig	belastingplichtig
schatter	taxateur
schäufeler	ventende marskramer met lastdier
schavelen	slijten door schuren
schavotteren	veroordelen tot het schavot of schandpaal, vooraf vaak gebrandmerkt op de kaken
scheenstuk	plaat van metaal die de schenen bedekt bij harnas
scheepsbeschieter	meubelmaker / aftimmerman op schepen
scheepsjager	bestuurder van het paard dat de boot trok op het jaagpad
scheepsrol	lijst van bemanningsleden aan boord van schepen
scheepston	inhoudsmaat voor schepen=1m3

scheepsverband	hypotheek met als onderpand een schip
scheerweide	zie schaar
scheet	kleinigheid
scheiber	zouthandelaar
scheidpennic	kleingeld
scheidpunt	kruispunt van twee wegen
scheidsteen	grenspaal
scheiding van vastigheden	niet meer op kunnen vertrouwen
scheidler	messenmaker
scheidung unserer liebe frauen	Maria Hemelvaart, 15 augustus
schelachtig	in een proces verwickeld, in een geschil
scheling(e)	geschil, civiele rechtszaak
schelling	munt 17e-18e eeuw, gelijk aan 6 stuivers, ook: betaalmiddel, 1 schelling=12 denier (ca 11e eeuw), 1/20 pond=12 schellingen
schelpkom	kom, in de vorm van een schelp
schelpschaal	schaal in de vorm van een schelp
schelter	goochelaar, kunstenaar
schepampt	kleermakersambacht
schepel	inhoudsmaat bij graan, 1 schepel=2 mud=ca 29-34 ltr, ook: gezien; 1/4 mud en 1/8 mud. na 1820, 1 schepel=10 ltr. oppervlaktemaat, 1 schepel=1 schat=1 mud=6,8 are, ook: gezien; 1 schepel=4 spint, 1/4 mud en 1/4 morgen, gerechtelijk functionaris bij een lokale rechtbank, lid van de schepenbank
schepen ende raet	het stadsbestuur
schepenbanc	locale rechtbank
schepenboek	wetboek gehanteerd door de schepenbanc
schepencamere	kamer waar de schenen vergaderden en rechtspreken
schepencnape	gerechtshof
schepeneet	ambtseed van de schepenen
schepenplecht	gerechtelijke erkenning van een schuld, door de schepenen gepasseerd
schepenquintancie	akte waarin opgetekend de kwijtschelding van een schuld door de schepenen
schepensegel	zegel van de schepenen
schepentuuch	verklaring of getuigenis van de schepenen
scherfmes	hakmes
scherfvat	doodkist, ook: fig. lijkst
scherpe examinatie	verhoor op de pijnbank
scherprechter	beul
schertmagen	bloedverwanten in de mannelijke lijn
scheuk	ontuchtige vrouw
scheuken	wrijven vanwege jeuk
scheurbanden	breukbanden
scheurmand	prullenmand
scheurzichtig	die op een scheuring uit is
scheversteen	kieselsteen, steengruis, lei
schijtputte	beerput
schikken	sturen, zenden
schilden	betaalmiddel, 1 schilden=20 stuivers (ca 14e eeuw), ook: vaak klinkaart genoemd

schilderhuis	wachthuisje voor de schildwacht
schilt schattinge	belastingvorm, voorloper van de grondbelasting
schiltleen	leen, waarop het verrichten van krijgsdiensten
schindeldac	dakvlak belegd met schindels (houten dakplanken)
schindele	houten dakpannen, dakplanken
schinder	vilder, beul, slager
schippond	gewicht, 1 schippond=300 pond
schipsbrief	schuldbekentenisbrief of rentebrief gevestigd op een schip
schirmer	vechtersbaas, voorvechter
schirrmacher	wagenmaker
schlotfeger	schoorsteenveger
schnitter	oogstarbeider
schnittker	houtbewerker, fijnwerk timmerman
schnorrer	landloper
schobberdebonk	bedelen, klaplopen
schoef	bundel, bos, schoof
schoehouten	wilgenhouten deel van een schoen
schoenbroet	witbrood
schoenhoorn	schoenlepel
schoenlinghen	schapenvel, schapenvacht
schoerteldoek	voorschort
schofhecke	valhek in stadspoort
schofhek	valhek in poortdoorgang
schoft	werktijd tussen de pauze, ook: rust tussen de werktijden, ploert en schouder van een dier
schoften	schaftijd
schofvenster	schuivend luik in stadspoort
schoitstroy	dekstro als dakbedekking
scholastijcq	schools
scholder	beul
schole	school
scholebert	uithangbord bij de school met de vermelding van de naam van de onderwijzer (es)
scholes	leerplaats
scholtist	schout
schonk	grof been
schooien	bedelen
schooieren	zwerfen, bedelen
schoolman	kerkleraar
schoontjes	geheel en al
schoorttecleet	schort
schoot	gewicht, 1 schoot=2 pond
schopenhauwer	houten troggenmaker
schoren	vastmaken
schorre	ruwe steen (puin) voor de fundering
schorteldoek met valvulas	voorschort met zakken
schortkandelaar	staande kandelaar, voorzien van een schermpje tegen uitwaaien
schoteldoek	vaatdoek

schotelhuis	washok, bijkeuken
schotgaarder	inner van de (opbrengst)belasting
schotgavel	hooivork
schotgeld	opbrengst
schotkerver	belastinginner. De betaling werd op de kerfstok d.m.v. een inkerving aangebracht
schotschietende huysen	belasting verschuldigde huizen
schotvarken	mestvarken
schouboete	boeten voor niet goed schoonmaken van de sloot
schoudach	dag waarop geschouwd werd
schouhouder	gevangensbewaarder
schout	een rechtstreekse vertegenwoordiger van de heer der heerlijkheid, rechterlijk ambtenaar, die in civiele zaken rechtsprak, hoofd van een ambacht
schouteteboete	boete aan de schout de voldoen
schoutetenbrief	akte van een voor de schout geschiede rechtshandeling
schoutetendiener	gerechtsdienaar
schoutetinne	vrouw van een schout
schouthete	schout, vertegenwoordiger van de graaf als hoofd van politie en gerecht
schrede	lengtemaat, 1 schrede=2,5 voet, landmeterspas, -tree=2 gemene schrede=5 voet
schreiboom	boom als grenspaal
schreur	kleermaker
schriefboek	kasboek, cahier
schriftuyre	rechtstuk, pleitstuk
schriftuyren	zie feyten
schrijfhout	timmermansgereedschap
schriver	persoon die kan schrijven en tegen betaling brieven schrijft
schryfgerief	schrijfgerij, schrijfbehoeften
schrobbelaar	bediener van de schrobbemolen, onderdeel van de voorspinmachine voor het weven van lakenstof, ook: visser die vist met schrobnets
schrobber	lijkverzorger van pestlijders
schrodere	kleermaker
schrooien	verplaatsen door met touwen erom heen rollen
schröter	doekensnijder
schruiven	bankschroeven
schuddelkist	gevangenis
schueren	omploegen om bouwland in weiland te veranderen
schultellies	schotelpan
schumer	landloper, straatrover
schurre	zie schorre
schutterij	de vereniging welke in de middeleeuwen voor de verdediging van de stad zorgde
schuttinge	het vangen en vast zetten vee dat op verboden plaatsen liep
schutzengelfest	feest van de beschermengel, vanaf 1700, 2 oktober daarvoor 29 september, nu echter 2e zondag van september
schuyfspel	sjoelbak
schuytenvoerder	binnenschipper
schwager	broeder van een echtpaar
schwertdegen	jonge ridder
sciatica	heup en lende pijn

scientia	wetenschap
scieur	houtzager
sciif.	tafel; dikwijls de tafel, waarom de rechters bij hun beraadslaging buiten de schepenbank zaten
scijnsgoit	zie chijnsgoet
scilicet	namelijk
sciltboortich.	behorende tot een stand die de wapenen mag voeren, van ridderlijke geboorte
scindere	weghalen (bij bevalling)
scintillatio	glinstering, tinteling, fonkeling
scipper	schipper
scipwrictere	scheepsbouwer, arbeider op een scheepswerf
scisma	tweespalt, scheuring
scismatijcq	scheurmaker
scissie	tweespalt, scheuring
scissum	er uitgerukt
scissuur	splijting, scheur
sclatorius	dakdekker
sclopetus	geweer, buks
scoeboeter	schoenlapper
scoel	zie scolescat
scoenewercstricghe	schoenmaakster
scolaris	scholier, leerling
scolas	afk. scolasticus, hoofd van de school
scolasticus	hoofd van de school
scolescat	boete, voorschot
scoparius	straatveger
scopus	wit, doel, oogmerk
scorator	verwekker van een onecht kind, hoerenloper, overspelpleger
scorpionarius	boogschutter
scorta	ongehuwde moeder
scortatie	hoereren, hoererij
scortatio	overspel, echtbreuk
scortator	hoerenloper, verwekker van een onecht kind
scorteren	hoereren
scortum	lichtekooi, hoer
scotporte	houten valpoort
scoutetedoem	ambt van schout in bepaald gebied
screuder	zie scroeder
scriba	secretaris, ook: schrijver, klerk
scribere	schrijven
scribere non posse	verklarende niet te kunnen schrijven
scribtarius	klerk
scrijfampt	het ambt van den schepenklerk
scrijfgelt	het loon van de schepenklerk voor het maken van een schepenbrief (te betalen door de verzoeker)
scrijnmakere	zie scrinewerker
scrinewerker	timmerman, schrijnwerker, meubelmaker
scriniarius	schrijnwerker, panelenmaker, ook: geheimschrijver en zegelbewaarder

scrinifex	zie scriniarius
scrips	afk. scripsit, heeft geschreven
scripto	geschreven
scriptor	schrijver
scriptura	schrift
scrivegelt	zie: scrijfgelt
scroeder	kleermaker
scrupel	medicinaal gewicht, 1 scrupel=1/528 pond=20 grein
scruptatie	nazoeking, doorgroning
scrupul	apothekersgewicht, ca 1,3 gram
scrupule	angst, bekommring, gewicht van twintig greynen
scrupuleus	angstig, achterkousig, angstvallig
scrutarius	opkoper, uitdrager
scruteren	onderzoeken, doorsnuffelen, nazoeken, doorgronden
sct	afk. sanctus, heilig
sculptor	beeldhouwer
scultetia	schoutambacht, schoutschap
scultetus	schout, dorpsburgemeester
scupteur	beeldhouwer
scurre	rabauw, guit, fielt (schurk)
scurriliteit	fielterij, ,schurkachtigheid
scuteman	binnenschipper
scutterie	jacht
scuwen (iet).	voorkomen
se affinare	door huwelijk verwant worden
se marier	trouwen
se scribere ignaros, declarvaverunt	verklaarde niet te kunnen schrijven
sec.	afk. serviteur, dienaar, dienstknecht, bediende
secluderen	afzonderen, afsluiten, uitsluiten
seclusie	afsluiting, uitsluiting
seclusie	uitsluiting
second témoin	tweede getuige
seconde	tweede
seconderen	bijstaan, ondervangen
secondine	nageboorte
secours	bijstand, hulp
secr	afk. secrétair, secretaris(-resse)
secretet	geheim, ook: gemak, toilet
secretet siegelt	geheim zegel
secretarijs	geheimschrijver
secretaris	raadschrijver, geheimchrijver, schriftheer, gerechtschrijver, stadschrijver
secretarius	(dorps) secretaris
secretarius	als secretaris ondertekend
subscripsit	
secretelijk	heimelijk
secta luteranorum	de sekte der Lutheranen
sectaris	aanhanger

secte	aanhang, gedeeldheid, afgescheiden groep gelijkdenkende
seculier	wereldlijk
seculum	honderdjarige eeuw
secunda (feria)	maandag
secunda vota	tweede belofte, tweede verloving
secundum quid	na iets
secundus	tweede
securiteit	veiligheid, onbekommerdheid, onbeschroomdheid, gerustheid
sed	maar
sedecim	zestien
sediteus	oproerig
seditie	oproer
seductor	verleider, de vader van een onecht kind
seeckere	een bepaalde
seeckere origin	het origineel
seeker	zie seeckere
Seelen (aller)	Allerzielen, 2 november
seengaren	pezen voor bogen
segelwas	de te smelten was voor zegels
seghel	zegel
segisser	magere Hein, de man met de zeis
segristanus	koster
segwoort	bewering zonder bewijs
seidenneger	zijde -breister
seigerschmied	groot uurwerkmaker
seigneur	heer
seigneurie	heerlijkheid, in de middeleeuwen het gebied waarover men het gezag uitoefende onderverdeeld in een hoge of lage heerlijkheid
seigneurie	heerschappij, heerlijkheid
sejunctie	onderscheiding, afscheiding
sekel	zeis, sikkkel
sekele	zie sekel
sekerheyt	zekerheid
selfsegel	door zijn eigen zegel gezegeld en bekrachtigd
selig	overleden
sellarius	zie sellator
sellatius	zie sellator
sellator	zadelmaker
selver	van hem zelf, maar, ook: zilver
selverijn	zilveren
semblant	schijn
semen	zaad, kroost
semiennis	een half jaar oud
seminarium	planthof, kwekerij, snijhof (bloementuin)
seminis	van het zaad
semiplene probatie	halve proeve, bewijs ten halve
semistultus	halfdwaas

semmler	witbroodbakker
sen	afk. senior
senateur	raadheer
senatus-consulta	raadsbesluiten
sendael	doek van linnen, neteldoek
sendebrief	aanbevelingsbrief, missive
senechaussee	rechtsgebied van een seneschalk, rechtbank van een senechalk
senectus	hoge ouderdom
senectute confectus	zwak van ouderdom
senescalcus	ambtenaar belast met toezicht op het koningshuis, aanvoerder van het leger
senescalissa	vrouw van een seneschalk
seneschalk	zie senescalcus
senex	grijs en eerwaardig, oude man
senii	van de ouderdomskrachten
senilicus	oud mannetje
senio confectus	door ouderdom uitgeput
senior	ouderling, oudste
sensal	makelaar
sensibel	gevoelig
sentence capitale	doodvonnis
sententia	vonnis
sententiare	zie sententie
sententie	vonnis, oordeel, het gewijsde, zin- en zede spreuk, spreuk, zin uitting
sententie-diffinitijf	eindoordeel
sententiëren	vonnissen, oordeel vellen
sententius	zinrijk, kernachtig, bondig
sentiment	gevoeligheid, gevoelen, oordeel
sentir le fagot	van ketterij verdacht worden
separabil	onderscheidenlijk, afscheidelijk
separatie	scheiding
separatie bonorum	boedelscheiding
separatio a toro et mensa	gescheiden van tafel en bed
separatio quoad torum et mensam	gescheiden van tafel en bed
separatio quoad vinculum sepelivi	chtscheiding
separeren	scheiden
sepelevi	ik heb begraven
sepelivi	chtscheiding
seperanus	hoogste, voornaamste, exclusieve bevoegdheid tot uitoefening van publiekrechtelijk gezag
seponeren	weg leggen, ter zijden leggen
septem	zeven
septem dies	zeven dagen
septembris	in september, 9e maand, ook voorkomend als; september, septembre, 7ber,7bre
septemdecim	zeventien
septennis	zeven jaar oud

septimana	week
septimanarum	weken
septimanarum communis	de week voor allen, vanaf 29 september
septimanarum rogationum	de week van de gebedsoming
septimus	zevende
septimus dicimus	zeventiende
septingentesimus	700e
septuagenarius	zeventigjarige
septuagesima	de 70e dag, de 9 zondag voor Pasen
septuagesimus	70e
septuaginta	zeventig, 70
septuennis	zevenjarige
sepulchre	graf
sepulcrum	graf
sepulvi	ik heb begraven
sepulter mortuorum	doodgraver
sepultura	begravenis, uitvaart, cremieren van een lijk, ook: graf
sepultus in cemetero	op het kerkhof begraven
sepultus in choro	in het koor begraven
sepultus in coemeterio	op het kerkhof begraven
sepultus in ecclesiae	in de kerk begraven
sepultus in ecclesiae navi	in het schip van de kerk begraven
sepultus in templo	in de kerk begraven
sepultus(-ta, -ti)	begraven
sequele	gevolg
sequester	scheidsman, zegsman, makelaar, in wiens handen een betwiste zaak te bewaren en als in verzekering gesteld werd
sequestratie	overgift, inbewaarstelling (overdragen?), ook: gerechtelijk besluit
sequestreren	overgeven, in bewaring stellen
serator	slotenmaker
sercksetter	grafsteen-, maker en plaatser
sereniteit	helderheid
serge de nimes	keper geweven stof van wol later, ook: van katoen (denim)
sergeant	bedienaar, rechtsbode
sergiant	zie seriant, ook: extra lange lijmklem
seriant	knecht, helper, soldaat
sericarius	zijdebewerker
serieus	ernstig
serjiant	zie seriant
serment	eed voor geheimhouding bij werkzaamheden, eed, plechtige belofte
sermijn	geweven stof uit de weverijen van Leiden
sermoen	betoog, predikatie, leerreden, vermaning
serpent	slang
serr	afk. serrurier, slotenmaker, ijzerhandelaar

serrarius	zagenmaker
servateur	behoeder, behouder
servatis servandis	met inachtneming van de voorschriften
serveriteit	hardigheid, strengheid
servetten (met dubbele roosjes)	servetten met ingeweven motieven
serviteur	dienaar
servituit	dienstbaarheid
servitus prædiorum rusticorum	velddienstbaarheden
servitus prædiorum urbanorum	huisdienstbaarheden
servituten	erfdienstbaarheden, dienstbaarheden
servitutes rerum	erfdienstbaarheden, servituten, lasten waarmede een erf is bezwaard ten dienste van een ander erf
servituyt	dienstbaarheid
servus	knecht, dienaar, schildknaap
servysmeester	inkwartieringsambtenaar
sescentesimalis	600e
sesdeel	het zesde deel (bv van geld)
sesenti	zeshonderd
sesquiennis	van anderhalf jaar
seßio	zitting, vergadering, bijeenkomst
seste	zesde
sestehalf	vijf en een half
sester	inhoudsmaat voor olie, 1 sester=40 mengel
set	kont, achterste
settere	belastingontvanger
setterlyden	inwoners
seu	anders gezegd
seurete des corps	vrijgeleide, vrijbrief
seveer	streng, gestreng
sevendalf	zes en een half
sex	zes
sexagenarius	zestigjarige
sexagesima	de 60e dag, de 8e zondag voor Pasen
sexagesimus	60e
sexaginta	zestig
sexdecim	zestien
sexe	soort, geslacht, kunne, hij, of zij
sexennis	zes jaar oud
sexta (feria)	vrijdag
sextillis	de 6e maand, later is dit augustus geworden
sextus	zesde, 6e
sextus	geslacht
seyen feill	zijden sluier
Sg	afk. signature, ondertekenaar(ster)
Sgr	afk. seigneur, heer, leenheer, landsheer

shoofs (van...)	het Gerechtshof (van ...)
sibbe	de familie, verwanten of familieleden
sibbedag	bijeenkomst van familieleden en naamgenoten
sibbedeel	verwantschapsgraad
sibbekunde	familiekunde
sibbemaech	bloedverwant
sibber	nader familie
sibbesten	de naaste familieleden
sibbetabel	parenteel, waar, ook: de afstammelingen in de vrouwelijke lijn zijn opgenomen en die dus alle nakomelingen van de stamvader omvat
sibbetale	graad van bloedverwantschap
sibbevooght	verwantschap -of bloedvoogd, (tweede) voogd
sibbicheit	bloedverwantschap, verwantschap, overeenkomst in aard, verschijnselen, enz
sibi	aan zich, aan hem, aan haar
sic attestor	zo, aldus, aldus verklaar ik
sicaneren	moorden
sicanerie	baatzoekigheid, hoetelachtigheid, moorden
sicaneur	hoetelaar, baatzoekig, moordenaar
sickele	sikkel
sickelmaker	sikkelmaker
sicut (et)	en eveneens
sideval	zijlinie, het komen van erfgoed aan een zijlinie
sidten	zeden
sieckman	melaatse
sieckten	ziekten
siedehuus	zoutziederij
sieden	koken, braden
siedoec	doek om stoffen te zeven
siekevoget	bestuurder van het gasthuis
siektens	zie sieckten
sielboec	boek met vermelding van de overledenen
siepel	ui
sigilavit	hij heeft bezegeld
sigillatum	is bezegeld
sigillatur	wordt of is bezegeld
sigillum	zegel
signaal	teken
signatura	handtekening, ondertekening, tekening
signavit	hij heeft ondertekend
signet	zegel, ook: zegelring, merkring
significant	duidelijk
signifieren	betekenen, aanzeggen
signum	teken
silentie	stilzwijgend
silva	bos, woud
Silva Ducis	's Hertogenbosch
silveren cop	zilveren kommetje

silveren ducaton	munten
silverfoelge	bladzilver
silvergelt	zilvergeld, zilveren munten
similarius	witbroodbakker
similis	gelijk
similiter	gelijkelijk
simpel	enkel, eenvoudig, slecht
simpliciteit	eenvoudigheid, slechtigheid, eenvoudigheid
simulatie	veinzen, bewimpeling
simuleren	veinzen, bewimpelen, voorwenden
sinceer	oprecht, eenvoudig
sinceriteit	oprechtheid, openhartigheid
sindael	zie sendael
sine	zonder
sine dode hant besoeken	onderzoek instellen omtrent den toestand van een toegevallen erfenis voor de aanvaarding daarvan
sine preavia proclamatione	zonder voorafgaande afroeping
singelmuer	een muur aan den buitensingel van een stad
singulariteit	bijzonderheid, eigenaardigheid, zonderlingheid
singulier	bijzonder, zonderling
sinilis	afgeleefd, door ouderdom
sinister	slinks, vals
sinopel	heraldiektaken, kleur, ook: groen of emeraldgroen genoemd, weergave met schuinsrechtse arcering
sinstag	dinsdag
sinte	de heilige
sinxen	Pinksteren
sippe	een niet scherp begrensde groep van verwante personen, in engere zin de gehele verwantschap van enkele personen
sippenamt	genealogisch bureau
sippenforschung	genealogisch onderzoek
sippenhaft	in arrest, in hechtenis zijn van de familie
sippenlade	familiearchief
sippenschafttafel	sibbetabel, tabel van familieleden
sippenstolz	familietrots
sippenüberlieferung	familietraditie
sisenaer	sijsmeester
sister	inhoudsmaat voor koren =ca 49 ltr
sisteren	in recht stellen, iemand vertonen, ofte doen komen
sitas	zie situs
sitientes venita (ad aquas)	zaterdag voor Pasen
sittardiensis	van Sittard
sittekiste	stoel met er onder een gesloten kist
situ	ter plaatse
situëren	stellen, aanwijzen van plaats, gelegen zijn
situs	gelegen, oorspronkelijke toestand

situs	situatie, stand, gelegenheid, eigenschap eender plaatse
sive	ofwel, anders gezegd
slaaprok	zie beidje, ook: bijtje genoemd
slabbe	zie saloppe
slach aandeel	meestal: een gedeelte van een weg, water of dijk, tot welk onderhoud een college of een persoon verplicht is
slachbosch	kreupelhout, struikgewas, hakhout
slachcleet	kussenvertrek
slachmolen	oliemolen
slachtbeeste	slachtvee
slachturf	baggerturf
slaeckijnghe	vrijlating
slaepclocke	avondklok, gaf het begin van de nacht aan
slaepers messe	mis omstreeks 10 uur 30 voor de middag
slaeplaeckens	beddenlakens
slaepplaken	bedlaken, lijkkleed
slaepstat	slaapplaats
slaepstede	zie slaepstat
slagturven	veen baggeren, de veenlaag onder water werd tot op de kleilaag door slagturven gewonnen
slaper	betaalmiddel, zilveren munt ca 1500
slaper	de balk waarop het span van het dak rust., ook: een schepenbrief die niet tijdig vertoond is en dus zijn kracht grotendeels verloren heeft
slavine	reismantel
slechtbijl	bijl met korte steel
sleef	pollepel, zowel van hout als metaal
sleepdegen	lange degen
sleepstake	soort eg, houten plank met korte tanden om het land glad te maken
sleescatte	muntrecht
sleg	zie slegge
slegge	grote, houten hamer, inz. voor inslaan van palen gebruikt
sleghel	houten hamer, maar, ook: hendel
sleis	lange stang met greep, om grote vuren en roosters schoon te maken
slemp	slijmerige klei
slenk	ondiepe kom
sleunen	hakken
sleutelraaks	ketting waaraan de vrouwen hun sleutels droegen
sleutelriem	zie sleutelraaks
sleynen	snoeien van takken
sliclant	niet bedijkt land
slief	zie sleef
slinker	linker, aan de ...
slobbe	zie salope
slobhoos	slobberbroek
sloobrade	gebraad van gevulde varkensdarmen
slop	geheime plaats, schuilhoek, doodlopende steeg
slotelare	slotenmaker
slotemakre	zie slotelare

slots	boete
slovaert	rouwmantel, gedragen door de lijkbidder
sloyer	lange smalle doek, als versiering op een hoed gedragen
sluier	sjerp
sluikerijen	smokkelarij
sluipschool	niet erkende school
sluuswael	verdiept en verbreed deel voor de sluis
sluutcorf	korf met deksel (s)
sluutgelt	de geldsom, door de in boeien gesloten (of afzonderlijk opgesloten) gevangenen betaald om zich levensonderhoud te verschaffen
smaltiende	kleine tiende, een belasting
smedegetouw	smidswerk gereedschap
smedenambagt	smederij
smelthuys	huis met smeltoven
smersnider	spekverkoper
smette (in)	besmet met een besmettelijke ziekte
smitten	smederij, smidsoven
smouttappere	oliehandelaar, meestal in spijsolie
smoutwerc	met boter ingevet wol -weefsel
snaphaen	struikrover, ook: munt met een waarde van ca 5 stuivers
snaphaenen	soort geweer
snedelinc	kind geboren met een keizerssede
snees	oppervlakte maat, groot circa 2,5138 ca, in elk deel van het land anders van oppervlak., ook: 1 snees=20 stuks eieren of vis
snidemaerte	meisje belast met de kruidentuin
snoeisabel	zeis
snoeizeis	zie halve maan
snotveger	barbier
snuijterbak en snuiter	kaarsendover met houder
sober	nuchter, zuinig, spaarzaam, schaars
sobriëteit	nuchterheid, spaarzaamheid
sobrina	nicht van moederszijde
sobrinus	neef van moederszijde
socer	schoonvader
socer magnus	grootvader van de huwelijkspartner
soceri	van de schoonvader
socht	besmettelijke ziekte
societeit	geselschap, maatschap, gemeenschap
socrinus	zwager, echtgenoot van zuster
socrus	schoonmoeder
socrus magnus	grootmoeder van de huwelijkspartner
socrus major	overgrootmoeder van de huwelijkspartner
sodalis	kameraad, reisgezel
sodalitas	verbroedering
sodomie	ontucht, ook: zelfbevrediging
soe	hoe
soenboec	boek waarin vermeld is de verzoeningen tussen twee partijen
soenbrief	brief waarin overeenkomst is omschreven

soeur	zuster, non
soeur consanguine	halfzuster van vaderszijde
soeveriniteit	exclusieve bevoegdheid tot uitoefening van publiekrechtelijk gezag
soglam	een bij de koe nog drinkend kalf of lam bij een schaap
soir	namiddag, avond
soirée	zie soir
solaas	troost
solageren	vertroosten
soldanus	soldaat
soldenier	soldaat
solemneel	jaarlijks terugkerend, feestelijk, plechtig, plechtige
solemneele	zie solemneel
solemnele	enkelvoudig
solemnicatio	zie solemnisatie
solemnisatie	trouwplechtigheid
solemniseren	vieren, feestvieren, hoogtijd houden, plechtigen
solemnitatio	zie solemnisatie
solemniteit	hoogtijdviering, feest, plechtig
solemniter	plechtig
solemniteyten	plechtige handelingen
solemnizatum	ingezegend
solicessatio	braakligging
solicitor	procureur, zaakwaarnemer
solidair	gezamenlijk, hoofdelijk
solide	louter, hecht, hard, vast, lichamenlijk
soliditeit	degelijkheid als betaler, louterheid, dichtheid, vastigheid, lichamenlijkheid
solis dies	zondag
solitair	solitair, eenzaam
solitis	na de gebruikelijke roepen
proclamationibus	
sollers	bekwaam
sollicitatie	beneerstiging (dingen naar...?), verzoek
sollicitator	verzorger van iemands belangen, van iemands rechtzaak bij de regering
solliciteren	beneerstigen (dingen naar...?), verzoeken
solomniteit	verhevenheid
solstitie	zonnestand
solstitium	zonnewende, 24 juni, zonnekeerpunt
solstitium hiemale	winter zonnewende, 25 december
solum	alleen
soluta	alleenstaande vrouw, ongehuwde vrouw
solutie	oplossing, lossing, betaling
solutus	alleenstaande man, ongehuwde man
solvent	betalbaar, instaat te betalen, geldig, rechtsgeldig
solvere	betalen voldoen
solveren	oplossen, lossen, betalen, verklaren
solvit	hij, zij, hebben betaald
solvyt	zie solvit

sombre	beschaduwtd, bedekt, treurig, akelig, droevig
somer	inhoudsmaat voor graan, 1 somer=1/3 malder,=2 vat
somerbaen	weg die alleen in de zomer te gebruiken was, niet verharde aarden baan
somma lateris	onder aan een bladzijde de optelling van alle bedragen
sommarie	inhoud, kortbegrijp (korte samenvatting)
sommatie	dagvaarding, gerechtelijke opeising
sommer	zie somer
sommeren	afeisen, afvorderen, uiteisen, opeisen, optellen
sommieren	sommeren, eisen
somtues	zie sumptueus
sonder bespieringe	onbelemmerd, zonder belemmering
sonder erlist	zonder arglist, zonder kwade opzet
sonder oir	zonder nageslacht
sonderen	gronderen?(op de vaste grond zetten), onderzoeken, peilen, uithoren
sone	zoon
sonne, bi der sonnen	van zonsopgang tot zonsondergang
ute ende bi der	
sonnen in	
sonneabend oculi	zondag voor oculi
sonnendaich	zondag
sonnwende	zonnewende, 24 juni
sont comparus	zijn verschenen
soo	wanneer
soo groot ende cleyn	in afmeting als blijkt
soor	uitgedroogd
sophist	muggenzifter, wijsneus, betweter, haarklover, woord-vitter
sophistiseren	muggenziften, betweterig
soror	zus
soror germana	halfzuster
soror patris	zuster van de vader
soror patruelis	kind van een broer of zus
sorores	de zusters
sororis	van de zusters
sororum	zie sororis
sorteren	uitzonderen
sosius	verbondene
sotorius	zwager
sotternie	klucht, kort toneelspel met grappige inhoud, middeleeuws toneelspel
sottise	dwaasheid, grofheid, zothed
soude	zou
soude ghelieven	zou willen
soulagement	troost, verlichting, opluchting, verzachting
soulageren	vertroosten
soumis	onderdanig, gedwee
souteneren	ondersteunen, staande houden
souterrain	opperhoofd, opperste, oppermachtig
soutvaten	zoutstrooier
souverainiteit	oppermacht, opperhoofdigheid

soverein	exclusieve bevoegdheid tot uitoefening van publiekrechtelijk gezag
spademakere	gereedschapmaker, spadenmaker
spaesvat	wijwatervat
spanninge	dakspanten
sparge(e)ren	verspreiden
spatie	witte ruimte, lege plaats
spatieus	ruim, wijt
specht	Spaanse soldaat
speciaal	zonderling, bijzonder
speciale procuratie	zonderlinge last, met bijzondere opdracht
specialijck	in het bijzonder
specialijk	inzonderheid, bijzonderlijk
specialiteit	bijzonderheid
specialyck	specialijck
speciarius	specerijenhandelaar
specie	gedaante, soort, bijzonder
specierente	rente in natura
species	gedaante, soort, gemeen gedaante
specieus	uitzonderlijk, zonderling schoonschijnend, bedrieglijk, misleidend
specificatie	uitzondering, benoeming, uitdrukking, gedaangeving, rekengeel, gesplitst
specifiëren	specificeren, sonderen, uitzonderen
spectakel	schouwspel, beschouwspel
spectateur	aanschouwer
spectatie	opmerking, bespeuring, bespieding, beschouwing
specteren	aanschouwen
specterende sijn	betrekking hebbende op, daarbij behorend
speculatijf	opmerkend, bespiegelend, met onzekere kans op winst
speculator	spion, waker, opmerker, aanschouwer
speculeren	bezinnen, bespeuren, bespieden, beseffen, beschouwen
speek	spaa
speelwort	uitdagende opmerking, scheldwoorden
spekkoper	varkensslager
spelleude	muzikanten
spelonk	aardkuil, grot
spenderen	bekostigen, verspillen, aan te kost hangen
speten	twee steken diep
spica	korenaar
spicarium	graanzolder
spiegaten	kijkgaten in gevelmuren
spijnde	voorraadkast voor etenswaren
spiker	korenschuur
spilside	de vrouwszijde, van moederszijde
spindelmagen	bloedverwante uit de vrouwelijke lijn
spint	inhoudsmaat bij graan, 1 spint=1/2 schepel=ca 7,2-8,5 ltr ook: ca 5,4ltr.en 36,5 ltr., ook: oppervlakte maat, 1 spint=1,7 are
spirituel	geestelijk
spiritum Deo reddidit	gaf zijn geest aan God terug

spiritum exhalavit	blies de laatste adem uit
spiritus domini	Pinksteren
replevit	
spitter	platte schop om roggebrooddeeg los te steken
splenderen	glinsteren
splendeur	klaarheid, glans
splete	deel van een leen d.i. uit een leen gespleten
splettstößer	dakplanken handelaar
spoliatie	beroving, plundering uitplundering, het ter kwader trouw onttrekken van goederen
spoliationes	vernielingen, brandstichtingen, plundering
spolie	storing?, roof
spoliëren	beroven, plunderen, storinge doen (verwarring)?? ontroven
spon	moedermelk, ook: tap, stop
spondboor	gatenboor
sponde	bed, bedstedeplank
spongat	gat in vat voor de spon (stop)
spons	afk. sponsus, sponsalia, aanstaande bruid, verloofde
sponsa	bruid, ook: verloofde
sponsa clandestina	heimelijke huwelijks belofte
sponsa publica	publieke verloving
sponsalia	huwelijk, trouwbeloften, ondertrouw bruidsschat, huwelijksgift
sponsalitium	verloving, ook: huwelijk
sponsari	huwen, trouwen
sponser	doopgetuige, borg
sponser fidei	peetoom. peet, peter
sponsi	de bruid en bruidegom, het bruidspaar
sponsus	bruidegom), ook: verloofde
sponton	zie bartizaan
sporkel	februari
sportularius	korven-, mandenmaker
spoubecskijn	spuwbakje
sprecterende	behorende
sprenkvees	pekelvees, gezouten vlees
spuria	onwettige dochter, onecht kind
spurius	onwettig (kind), bastaard, onwettige zoon, onecht kind
spurkel	zie sporkel, ook:februari
sputo sanguinis	door een bloedspuwing
sr	afk. Sieur, (de) heer
ss	afk. subscripsit, hij heeft dit ondertekend, was getekend
ss.s	afk. susceptores, de doopgetuigen , de doopheffers
sst	afk. subscripsit, heeft hieronder getekend
st.	afk, sunt, heilig
St. Jan mitsomer	feestdag van St. Jan, 24 juni
StA	afk. Staatsarchiv, rijksarchief in Duitsland
StaA	afk. Stadtarchiv, stadsarchief
staak	stam van een familie stamboom, de gezamenlijke afstammelingen van een gemeenschappelijk voorouder, ook: boom, als onderdeel in een erfafscheiding
staand horologie	staande klok

staatboek	legger waarin opgetekend alle bezittingen van een kerk
Staatsarchiv	rijksarchief in Duitsland
stabularis	stalknecht
stadhouder	plaatsvervanger van de vorst in het bestuur van het land, een provincie of een streek
stadsrechten	het recht van een stad om zijn eigen rechtspraak, rechtens en (jaar)markten te hebben
Stadtarchiv	stadsarchief
stadthelder	zie stadhouder
stadtsmeijster	stadsgeneesheer
staen tot slitinge van enen	tot het gebied van een rechter behoren
staet van goed	ambtelijke boedelbeschrijving
staetcamere	pronkkamer
staffirmaler	stukadoor
stagnifusor	tinnegieter
staket	paal, staak
stambeer	stamhouder
stambuch	oorspronkelijk geslachtsregister. Later een boek waarin familieleden en (later) vrienden van de eigenaar iets schreven als aandenken
stand	burgerlijke stand, bevolkingsregister, beroep
standkandeler	grote kandelaar die niet verplaatst werd
stannarius	kannen -, tinnegieter
stante pede	zie pedestantelijk
stare ad iura patrie et vicinorum	vallend onder het land- en buurrecht
stat kiste	kast met laden, die tevens als tafel diende; men bewaarde daarin behalve verschillende charters en boeken, ook: het stadszegel en de standaard van maat en gewicht, in de raadsvergaderingen zaten de kameraars en de stadsklerk daar omheen
statbrief	akte, opgemaakt van een voor het gerecht verrichte handeling en ten bewijze daarvan voorzien van het grote stadszegel
statebode	bode bij de staten
staterarius	wagenmaker
stateren	laten staan, in staat stellen
statieren	vaststellen, verordonneren
statim	terstond, op staan
statt	stad
statue	beeld, stokbeeld
statuëren	instellen, vastzetten
stature	lijfsgroot, lijfstal?
status	staat, hoofdzaak
status animarum	staat van de zielen (lijst van parochianen)
statuyten	instellingen, landrechten, stadswetten, keuren
stave	knots, het wapen van de strijders te voet
stedige woen	iemands hoofdverblijf
steekan	inhoudsmaat, bij natte waren. 1 steekan=1/8 aam =16 mengel =ca 18,75 ltr
steelboerskijn	beurs waarin het gestolen geld opgeborgen werd
steen	gewicht, 1 steen=8 pond, maar, ook: 6 pond gezien
steen om den hals	een zware steen aan een ketting om de hals gehangen als straf o.a. voor laster
steenbickelaar	metselaar, steenbikker

steenbickelere	zie steenbickelaar
steenboete	de levering van een zeker aantal stenen voor den stadsmuur, later vervangen door betaling van de waarde daarvan, ook: een zware steen, door vrouwen, die een of ander misdrijf gepleegd hadden, volgens rechterlijk vonnis om de stad gedragen
steengelt	zie: sluitgelt
steenkosten	gevangenskosten
steenpoorte	stenen stadspoort, hierin was vaak de gevangenis voor landlopers en vagebonden
steenput	waterput
steenstuk	oorlogswerktuig, katapult voor grote stenen
steenwaerder	gevangenisbewaarder in de steenpoort (stadstoegangspoort)
steenwech	steenweg
steewyf	stadsvrouw
stekaed stock	steekwapen, b.v sabel, degen?
stellmacher	wagenmaker
stemma	stamboom
sterbefälle	sterfgeval, overledenen
sterculium	mestvaal, beerput
stere	inhoudsmaat, 1 stere=1 m ³ los opgestapeld brandhout, double stere=2 m ³
sterfhand	geestelijke liefdadige instelling
sterfhuis	nalatenschap
sterfput	beerput, zinkput voor de privaat
steriliteit	onvruchtbaarheid
sterquilinum	beerput, zinkput voor de privaat
sterre	zie stere
sterzer	landloper
steynmetzer	metselaar
stiefsnaar	vrouw van de stiefzoon
stieg	hoeveelheid, 1 stieg eieren=20 st eieren
stift	klooster
stijffmoeder	stiefmoeder
stijg	zie stieg
stille wacht	personen die de beerputten leegmaakten
stille woche	week voor Pasen
stiller freitag	goede vrijdag
stilletje	kastje met po achterdeurtje op schap
stillevanger	personen die de beerputten leegmaakten
stilo novolabl.	aanduiding voor de nieuwe kalenderstijl van 1582
stimulatie	aanporring
stimuleren	voortdrijven, aanporren
stinkroer	geweer
stipael	tot de familie behorend
stipulatie	afpraak, overeenkomst, toezegging
stipuleren	toezeggen, bedingen
stipus	bedelaar
stirpis	van de afstammeling, van de familie
stirps	het geslacht, de familie, erfgenamen
stiven (enen)	bijstaan, handhaven
stockhouder	ambtenaar belast met de wettelijke verkoping van goederen

stockleggensbrief	akte van overdracht van een goed met stoklegging
stocksgewijs	volgens de graad van verwantschap
stoep	ratelwacht, nachtwacht , drinkbeker
stoepschijter	huursoldaat, huurling
stoet	zie: stoot
stoetselaer	steekwapen
stofvarken	handveger, stoffer
stok leggen	in rechte afstand doen van (onroerend) goed en in eigendom overdragen door het neerleggen van een stok als eigendomssymbool
stokbewaarder	cipier
stokwaarder	gevangenisbewaarder
stoolgelden	onzekere inkomsten van een priester bij het verrichten van bepaalde handelingen (dopen, trouwen, begraven)
stoop	inhoudsmaat, bij natte waren. 1 stoop=2 mengel =ca 2,4 ltr, bij melk =ca 0,75ltr
stoot	geschil, twist, oploop
storger	marktschreeuwer, ook: zwerver
storting	miskraam
stoter	munten 17e-18e eeuw, gelijk aan 40 penningen
stoven	voetstooft
straetbespieder	rover in het struikgewas of hinderlaag
straetmare	overall bekend gerucht
straetmodder	vuil op straat, ook: vaak van de beerput
stratagama	arglistigheid, loze trek, loosheid (slimheid)
stratarius	zadelmaker
strijckvat	maatvat voor het afmeten van droge waren
strijcrepe	koord om het laken mee te meten
strikte gijzeling (in)	onder streng arrest
stro	hoeveelheid speciaal voor vis, bekend is 1 stro haring=500 st., 20 stro=1 last
stroe dack	Zie week dack
stroedecker	strodaklegger
stroncken	staken, afgezaagde boom, van een geslacht
stronckgoed	familiebezit
structure	timmerwerk, gebouw
student	leerling, boekoefenaar, schoolgast
studeren	vlijtig, oefenen, benaastigen
studie	leeroefening, vlijt
studieus	naarstig, vlijtig, leerzuchtig
studiosus	student
studoor	oefenkamer
stuferos	zie stuferus
stuferus	stuiver, stuivers
stuiver	muntsort, waarde 1/20 gulden
stuksgewijze (iets)	en detail verkopen
stulta	zie stultus
stultus	berooft van zijn/haar zinnen, gek, zot
stupenator	badkuipbezitter
stupiditeit	stompheid, domheid, botheid, domme streek
stuprata	ongehuwde zwangere vrouw

stuprum	echtbreuk, overspel, verkrachting
stuprun violentium	verkracht, schofferen
sturte	dun plaatijzer voor harnassen
stylo novo	volgens de nieuwe stijl (kalender na 1582)
stylo veteri	volgens de oude stijl (kalender voor 1582)
suade(e)ren	raden, oefenen
suae coniugis	van zijn (wettige) echtgenote
suasie	aanrader, overreding
suasor	overreder
suatie	afvoer, lozing van (overtollig) water
sub	onder
sub conditione	onder voorwaarde
sub dimissorialibus	met de verlofbrieven van
sub dimissorialibus Reverendus Dominus pastoris sponsi	met de verlofbrieven van eerwaarde heer pastoor van de bruidegom
sub hac condicione	onder deze voorwaarde
sub hac parochia	onder deze parochie
sub juramento	onder eed
sub matricularius	onder koster
sub mediam noctem	omstreeks middernacht
sub meridiem	tegen de middag
sub urbe	buiten de stad
sub vesperam	tegen de avond
subalternatie	onderbeurtigheid, (ondergeschiktheid)
subalterne	onderhorig, ondergeschikte
subalterne regters	die onder een andere hogere rechter staan
subdiveren	onderscheiden
subicieeren	onderwerpen
subijt	zie subyt
subitanea morte	door een plotselinge dood
subitaneae	plots, plotseling
subito	plotseling
subito defuncta	plotseling overleden
subject	onderwerp, onderworpen, grondzaak, grond
subjectie	onderwerping, onderworpenheid
subjiciëren	onderwerpen
subjungeren	onderwerpen, ondervoegen
sublev(e)eren	opheffen, opbeuren, optillen
submersus	verdronken
submersus in ... (mosa)	verdronken in de ... (Maas)
submitissie	onderworpen, mee akkoord gaan
submitissie	onderstelling, verblijf
submitteren	onderstellen, verblijven
suboles	nakomeling
suborn(e)eren	heimelijk opzeggen, uitmaken
suborneren	heimelijk besteken, uitmaken

subrept	steelswijs, ter sluip, in het geheim
subreptie	heimelijke onttrekking
subreptijf	onderkropen
subrideren	meesmuilen, kokermuilen?
subrogeren	in de plaats van een ander stellen, plaats vullen
subscriptie	ondertekening
subscripti	ik heb ondertekend
subscriptit	heeft ondertekend
subscriptie	ondertekening
subscriven	ondertekenen
subsecutum matrimonium	is gewettigd door het daarop gevolgd huwelijk
subsequens	(hieronder) volgend
subsidie	onderstand
subsignerant	hebben ondertekend
subsigneren	ondertekenen
subsistentie	onderstandigheid, bestaanlijkheid, het op zich zelf bestaan, levensonderhoud
subsisteren	bijstaan, onderstand doen, helpen
substantie	wezenlijkheid, zelfstandigheid, werkelijkheid, ook: essentie, samenvatting
substantieus	bondig, zelfstandig, op eigen kracht
substituëren	in de plaats stellen, onderstellen, erfstellen (aanwijzing van erfgenamen)
substitutie	in de plaatsstelling, onderstelling, erfmaking (erfstelling over de hand, aanstelling tot erfgenaam na de dood van een erfgenaam of vruchtgebruiker)
substituyt	in de plaats gesteld, ondergestelde, plaatsvervanger
substractie	aftrekking
substraheren	aftrekken
subtijn	spitsvinding, scherpzinnig, fijn, snedig
subtiliseren	haarkloven, al te fijn uit pluizen
subtiliteit	spitsvondigheid, scherpzinnigheid
subulcus	varkenshoeder, varkensdrijver
subveniëren	voorkomen, te hulp komen, onderstand doen
subventie	onderstand
subventio	heffing
subversie	omkering
subvirguleren	onderstrepen
subyt	snel, terstond, gezwind
succedeerde	volgde op
succederen	involgen, navolgen, gelukken, in het erfrecht opvolgen, erven
successeur	erfgenaam, nakomeling
succesie	versterffenis (bij sterven overgaan), navolging, involging (zijn wensen vervullen)
succincte	beknopt
succomberen	verliezen van het proces, veroordeeld worden
succours	hulp
succumbant	verliezende partij
succumberen	onderliggen
succursalis	hulpkerk
sud	zuid
suerde	zwaard

sufferator	hoefsmid
sufficietiem facere	deugdelijk houden
suffisant	genoegzaam
suffisante	voldoende
suffisante cautie jurisdictie	onder deze een voldoende borg binnen deze jurisdictie
suffocatus	gestikt, gewurgd
sui juris	onafhankelijk, mag zonder toestemming ouders trouwen
suis dat	aan zijn
suite	stoet
sulcke effecte (ten)	met zodanige uitwerking
sulfferpriem	zwavelstok, voorloper van de lucifer
sumittieren	onderwerpen
summa	som, totaal, bedrag
summa gradis	met, in de hoogste graad
summa lateris	bedrag van deze bladzijde
summa summaris	totaal van alle (blad) totalen
summa totalis	totaal bedrag, eindbedrag
summer	zie somer
sumptueus	kostelijk
sunlichten	zonnewende, 24 juni
sunt	zij zijn
sunte (Nicolaes)	sint (Nicolaas)
suo	haar, in bv aan haar filio (zoon)
superabondant	overvloedig
superabondantie	overvloed
superbe	hoogmoedig, trots, hovaardig
superbiteit	hoogmoedigheid, trotsheid
superficie	oppervlak, vlak, vlakte
superflu	overvloedig, overtollig
superintendent	oppervoogd
superioriteit	overheid
superius	hierboven
superscriptie	opschrift
supersede(e)ren	aflaten, nalaten
supersolutien	schriftuur waarbij iemand bewijst, dat zijn partij het bewijs niet voldaan heeft dat hem bij de rechter was opgelegd
superstitie	overtolligheid, bijgeloof, afgeloof, wangeloof, waangelovig
superstitieus	bijgelovig
suppediteren	toereiken
suppi evil	trad op in plaats van
supplement	suppletie, vulling
suppleren	vullen, vervullen
suppleverunt	die bij hun afwezigheid vervangen werden door
suppliant	indiener van een verzoek of request (rekest)
supplianten	indieners van een verzoek of request (rekest), smekelingen, verzoekers
supplicatie	smeking, smeekschrift, ootmoedig verzoek, verzoekschrift, smeekschrift
suppliceren	smeken, te voet vallen (neer knielen?)

supplicie	straf, lijfstraf
supponeren	veronderstellen
suppoost	ondergestelde, onderhorig, bediende van een magistraat
support	steun, stut
supportare	overdragen
supporteren	verdragen, ondersteunen, onderschragen
supponeren	ondersteken, onderstellen, uitmaken, toestellen, versieren
suppositie	uitmaken, onderstelling
suppreßie	verdrukking, onderdrukking
supprimeren	verdrukken, onderdrukken, onderhouden, dempen
supra octavas	na afloop van de 8 dagen
supradictus	bovengenoemd
surceance	schorsing, opschorting
surceren (iet).	opschorten, uitstellen
surcheren	schorten, opschorten
surcket	overkleed
surdaster	hard horend
surdus	doof
surdus et mutus	doofstom
surplus	overschot
surreptie	aftroning (door mooi praten verkrijgen), weglukken, ontfuetseling
surrogatie	in de plaats stelling
surrogeren	in de plaats stellen
survivantie	overleving, toezegging om naar iemands dood in zijn ambt, of officie te komen, of te blijven
sus	afk. suceptor, suceptrix, doopheffer, peter en meter
susc	afk. susceperunt, zij namen de zorg op zich, wij hebben ten doop gehouden, hij/ zij verhief ten doop
susceperunt	zij namen de zorg op zich, wij hebben ten doop gehouden, hebben ten doop gehouden
suscepit	beschermers, Peter of Meter bij doop
suscepto prius baptismate ab obstetrice	na eerst het doopsel ontvangen te hebben van de vroedvrouw
susceptor	doopheffer, peter
susceptores erant	de doopgetuigen waren
susceptores fuerunt	de doopgetuigen waren
susceptorum	van de doopgetuigen
susceptrix	doopheffer, meter
suscipi	gedoopt worden
suscipientes	doopgetuigen
suscipientibus	met als doopgetuigen
suscipientibus eum de sacro fonte	die zij opnamen van de H. Doopvont
suscipio	ik ben doopgetuige
susciteren	opwekken
susdit	bovengenoemd, voornoemd
suspect	verdacht
suspect allegeert	als verdachte aangemerkt

suspect de fuga	van voorvluchtige verdacht
suspecteren	verdenken, nadenken, achterdenken
suspenderen	opschorten, afstellen
suspensie, suspicie	achterdocht, argwaan, nadenken, achterdenken, vermoeden, afterkousigheid ??, verdenking
sustentatie	onderhoud
sustineeren	beweren, staande houden
sustineren	staande houden, drijven
sustinue	staande houding, drijving, gevoelen, bewering
sutor	schoenmaker
suum	zijn, haar, hun
suus	zijn, haar, hun
suwe	sloot, gracht, afwatering
suyckerdose	suikerdoos
suyker stroyers	suiker strooipotjes
swaartvager	wapensmid, die steek- en slagwapens smeed
swaelyck	zeer zwaar
swaertveger	zie swaartvager
swager	ieder door een huwelijk vermaagschapt, manspersoon
swagerse	ieder door een huwelijk vermaagschapt, vrouwspersoon
swanger	zwanger
swaricheyt	probleem, last
swart	zwart
swart van swaerde	onbegroeid, maar weinig begroeid, (letterlijk met zwarte aardkleur)
sweer	schoonvader
sweeren	zweren, bij de rechtbank
swegersse	schoonzuster
swegher	schoonmoeder
swehir	zwager
swelen	omkeren van gemaaid gras
swere	zie sweer
sweren	een eed afleggen
swerre	zie sweeren
swertside.	de mannelijke zijde
sweserik	zwezerik
swetland	grensland
swetnoot	buren met de zelfde erfafscheiding
swieher	schoonvader
swinre	varkenshoeder
Swoll	Zwolle
sx	afk. sexe, geslacht
sychte	zeis
sydehauttheyd	bepaling in een huwelijkscontract waarbij de in het huwelijk ingebrachte goederen na de dood teruggaan naar de familie waarvan ze afkomstig waren
sylveren	zilveren
synagoge	school, vergaarplaats
synode	kerken landraad, kerkelijke vergadering

T

t	afk. tomus, deel van een band of handschrift
t	afk. deel van een band of handschrift
T	afk. trouw- en ondertrouwregister
t	afk. témoin, getuigen
T.	afk. taufen, dopen
t.	afk. testes, testis, getuigen
taak	inhoudsmaat voor graan, 1 taak=1/4 schepe, ook: als wijnmaat bekend, 1 taak=1/40 aam en 2,5 kan
taan	verfstof uit eikenhout
tabaert	lang overkleed voor mannen en vrouwen
tabaksconfoir	tabaktafel
tabbert	lang neerhangend kleed met wijde mouwen
tabe	wegens tering
tabelje	zie tablier
tabellarius	voorbode, postbesteller, loper
tabellio	zie tabellarius
tabellioen	bondschrjver
taberna	taveerne, herberg, kroeg
tabernakel	een tent, een hut
tabernarius	winkelier, herbergier
tabernator	waard, kastelein
tabes	tering
tablier	voorstr, ook: in een vrouwenrok, ook: voorschoot voor de koetsier
tabure	trommel
tache	nagel met brede kop
tachteren	te vorderen hebben
tacite	stilzwijgend
tacite	stilzwijgende, bedekelijk (niet open??)
tactu apoplexico	door een beroerteaanval
tactus	getroffen
taelbaer	betaalbaar, kan betaald worden
taeldinger	erfgenaam
taelgehout	hakhout
taelgerie	kleermakerij
taelgerie	kleermakerswerkplaats
taeljoer	bord, schotel
taeljoor	vleeschotel om vlees op te snijden
taelman	advocaat
taelvrouwe	vrouwelijke advocaat
taenhuus	leerlooierij
tafelaker	gewichtjes aan het tafellaken
tafelconfoir	tafelconfoor
tafelet	klein tafeltje

tafelhouder	geldhandelaar, bankier
tafelloot	daklood, afdichtingslood op dak
tafelslot	nar, voor het vermaak onder een diner
tafelspel	eenvoudig op een verhoging gespeeld toneelstuk
tafelspreed	tafelkleed
tafelstede	uitstaltafel voor de winkel
taft	fijn geweven stof
taglohner	daggelder, los -werkman, dagloner
tagrijn	handelaar in (oud) ijzerwerk, oude scheepstuigage
taille	lengtemaat, 1 taille=1/16 el, ook: belasting aangetekend op de kerfstok
taille personnelle	hoofdgeld
taille reelle	grondbelasting
taillehout	hakhout
tailler	omslag, omslaan, verdelen belasting leggen op het volk
tailliehout	hakhout
tal	aantal, meestal gevolgd door bijvoorbeeld -turf, betekend het voorwerp word per aantal verkocht
talemeterius	bakker
talen	spreken, in rechte aanspreken
talge	omslag, aandeel in geldelijke lasten
talioor	bord
talliehout	zie taillehout
tamen	loch, gat
tamquam	als
tamquam avia	als grootmoeder
tandem	eindelijk, tenslotte
tanen	looien
taneur	leerlooier, huideninvetter, iemand die met huiden werkt
tanneid	bruingeel
tanquam	(zo)als
tanthamer	punthamer
tapboor	boor om gaten te verzinken (schuine kant maken)
tapeet	sprei
tapetium artifex	tapijtwever
tapijt	behangsel
tapisseur	tapijtwever
tarderen	vertoeven, benijden, ophouden
tarra	onrein, onzuiver
tashuus	schuurtje. kleine loods zonder spanten
tassche	buidel, ook: soort brood
tassene(e)ren	afpersen
taswerc	aanbesteed werk, op inschrijving verkregen werk
taswercnemer	aannemer die inschrijft op aanbestede werken
taufen	dopen
tautologia	dubbelspreuk, met andere woorden het zelfde zeggen, herhalingen met andere woorden
taux	belasting
tauxatie	aanslag (belasting) taxatie

tauxeren	taxeren, schatten
taverne	kroeg
taverner	waard, herbergier
tavernier	waard
tax	verschuldigde portie, taak
taxacie	begroting
taxatie	schatting, waardering
taxe de main morte	belasting op goederen in de dode hand, (belasting die de overgangs- rechten vervangt)
taxeren	schatten, waarden
tdh	afk. tailleur d' habits, kleermaker
te bouck te stellen	op schrift stellen, opschrijven
te wijve	had als vrouw, had als echtgenote
tector	dakdekker, ook: stucadoor
tector stramineus	strodaklegger, rietdekker
tectot laterum	(tichel) dakpannedekker
teems	zeef om melk te zeven
teerpenning	fooi, drinkgeld
tegeldac	pannedak
teglarius	dakpannenlegger, plateelbakker, tegelzetter
teirking	dobbelsteen
teisteren	pijnigen, folteren, brandmerken
tekeninge	het merken van iets
tekeniser	brandmerkijzer
telcken	steeds
teljaar	schotel, bord
telligen	twijghout
telljoer	zie teljaar
telonei receptor	ontvanger der belastingen
temerair	roekeloos, stout, vermeten, lichtvaardig, onbedacht
temmerman	timmerman
témoin	getuige
témoin me seschart coram	getuige, bij mij bekend
tempeest	onweer, storm
tempel	kerk
tempelvaruwe	een verfstof, niet oliehoudend
temperantie	matigheid
tempestive	tijdig
templum	kerk
tempore clauso	in de gesloten tijd (waarin niet getrouwd mocht worden (o.a. advent en vastentijd)
tempore	
tempore necessitatis	in tijd van nood
temporeel	tijdelijk
temptatie	kwelling
tempteren	kwellen
tempus	tijd
tempus clausum	in de gesloten tijd (waarin niet getrouwd mocht worden (o.a. advent en vastentijd)
ten hondert, (4...)	(bijvoorbeeld 4) procent rente

ten principale	wat de hoofdzaak van het geding betreft
tenderen	strekken
tenebras	duisternis
teneur	inhoud
tennenwerc	zie tinnewerc
tentatie	beproeving, verzoeking, bekoring
tente	paviljoen
tenteren	beproeven, verzoek, bekoren
ter	driemaal
ter contrarie	in strijd daarmee, in tegendeel
ter contrarie	in tegenstelling tot
ter decies	dertienmaal
ter dendel	het derde deel
ter eerster kloeken	bij de eerste gelegenheid, iets afgekondigd wordt. (bijvoorbeeld na het klokluiden)
ter manisse	ter aanmaning (van)
ter onscout staen	recht hebben om door aflegging van de zuiveringseed het proces te winnen
ter tydt	heden, op dit moment
terceine	gewone koorts
tergiversatie	uitstel, tegenstribbeling
tergiverseren	tegenstribbelen, uitstel zoeken
termen	bepaalde en gepaste woorden
termeschouwen	schoorsteenschouw met zijstukken
termijn	bepaling, paalteken, merkteken, talwortel, paal
terminatie	einde, uiteinde, bepaling
termineren	eindigen, bepalen, uitten, vellen
terminis (in)	ter zake dienende
terra decimalis	tiendenland, een tiende deel van de oogst was voor de eigenaar van het land
terreng	tering, besmettelijke ziekte
territoria	landpalen
territorium	land
tertia (feria)	dinsdag
tertia (hora)	het kloostergebed omstreeks 3 uur in de middag
tertiam, tertius	derde
tertio	op de derde
tesse	versiersel op kleding
tessinge	onrust, oproer
testament	uiterste wil, verbond
testament minus solennel nuncupatyff codicil donatio causa mortis	een testament zonder de jaarlijkse nuncupatyff (afroepen van de namen) meestal toevoeging aan het testament voor schenkingen inzake na de dood
testament obtenu par captation	testament bekomen door vleierij en arglist
testamentaire dispositie	uiterste wilsbeschikking bij testament
testamentaire executeur	erfenis uitvoerder, die de boedelzaken afhandelt
testamentarijs	executeur testamentair

testamenteur	die aangesteld is tot de uitvoering van iemands uiterste wil (testament), ook: vaak omschreven als executeur testamentair
testateur	uiterste wilmaker, willer, erflater, erflaatster
testatrice	zij die een testament laat opmaken, uiterste wilmaakster
testatrice	vrouwelijke testament opsteller
testeren	erfmaken (testament maken), betuigen, getuigen, beschikken, getuigen
testes	getuigen
testes fuerunt	getuigen zijn geweest
testibus	met als getuigen
testificatie	betuiging
testimonium	getuigenis
testis	zie testes
testor hac mea manu proria	hierdoor, langs deze weg getuig ik met/door mijn eigen hand
tetensonntag	3e zondag voor Pasen, in Pruisen vanaf 1816 de laatste zondag van het kerkelijkjaar
tette	vrouwenborst
teve	vaak als scheldwoord gebruikt
textor	wever
textoris textores	wevers
theatre	schouwburg, toneel, schouwspelplaats
thema	gestel, voorstel
theninwerc	zie tinnewerc
theologant	zie theologus
theologie	godgeleerdheid, godsdienstkunde
theologus	godgeleerde, schriftgeleerde
ther	afk. thermidor, maand van de warmte, juli
theriakskrämmer	kwakzalver
thermidor	juli
thesaurarius	schatbewaarder
thesaurier	ontvanger, fiscus, penningmeester, comptabele
thesis	stelling, losgeschil, te bewijzen stelling
thoen	bewijs, vertoog
tholbrieff	schriftelijk bewijs van vrijstelling van tol betaling, tolbrief
thorensis	van Thorn
thoro	zie thorus
thorum	zie thorus
thorus	bed, huwelijksbed
thosamengevungh	huwelijksluiting
thoverlaetige rescriptie	gunstig antwoord
thresoor	schat
thresorier	ontvanger, schatmeester, penningmeester
thumbherr	kanunnik, domheer
thysicus	teringlijder
thysis	tering
tichel	aardewerk tegel voor vloer of wanden
tichter	kleinkind, afstammeling
tiegendragen (enen)	in strijd met iets zijn, ook: in strijd met iemands belang zijn, hem benadelen

tieghens enen zuenen	door het betalen van de "zoen" iemand bevredigen, zich met iemand verzoenen wegens een misdrijf
tiendehalf	negen en een half
tienden	van oorsprong kerkelijke belasting, tiende deel van de opbrengst van het land (gewassen, jonge dieren vruchten, slacht en vissen)
tiendrecht	zie tienden
tiendschuur	opslagloods voor het opbergen van de gewassen waarmee het tiendrecht was betaald, was vaak niet het eigendom van de begunstigde
tienhondert	duizend
tienste	tiende
tierske	wijnvaatje
tijns	belasting, schatting, pacht, rente
tijnsbrief	pachtcontract
tijnsrolle	zie tijnsbrief
tijnsvri	vrij van het betalen van de tijns (pacht, belasting)
tiktakbord	gezelschapspel, nu black gammon genoemd
timiditeit	blooheid, vrees, verlegenheid, beschroomdheid
timmermeester	architect, ontwerper
tincio	doop
tinctio	zie tincio
tinctor	schilder, textielverver
tincture	verven, indoping (verven?)
tindsen	zie tinsen
tindsen	zie: tinsen
tinnewerc	voorwerpen van tin
tins	rente uit een goed gaande ter erkenning van het recht van de eigenaar, die het tegen betaling van de tins heeft uitgegeven, ook: belasting (tijns, cijns)
tinsen	rente, uit een goed betalen
tinsgenoot	een der bezitters van een onderdeel van een groot goed, in percelen te gen betaling van tins uitgegeven; zij spraken onder voorzitting van den tinsheer recht over zaken het goed betreffende
tinsgoederen	goederen waarop een belasting (tijns, cijns) rust
tinwerc	zie tinnewerc
tiran	dwingeland, geweldenaar
tirannie	dwingelandij, geweld, wreedheid
tiras	cement
tiro	leerling, kwekeling
tiss	afk. tisserand, weefster
titule	opschrift, bijnaam, van benaming, ere naam
tituleren	bij noemen, opschrijven
Tm	afk. tante maternelle, tante van moederskant
tobbeke	waskuip
tochgrave	tochtsloot, afvoersloot
tocht	vruchtgebruik
tocht van bladinge	zie tocht
tochtbrief	akte waarin een lijfrente of vruchtgebruik wordt verzekerd
tochtinge	het toekennen van een lijfrente, "weduwegoet", ook: de lijfrente, ook: het vruchtgebruik van lijfrente etc.

tochtmeester	opvoeder
toeclaren	in rechte toewijzen
toecomende	aanstaande
toecoren	een straf opleggen
toegeseyt	toegezegd
toertssen capslyuers	gedraaide hoofddoek?
toirconde	terstond
tolerantieid	verdraagzaamheid
tolereren	verdragen
tombe	graf (tombe), grafsteen, zerk, graf, dood
tomber en déshérence	erfenis aan de staat of de landsheer vervallen
tome	boekdeel
tomeator	kunstdraaier, beeldhouwer
tomio	zie tomeator
tonderin deses	degene die dit stuk toont
tonnegeld	belasting op bier
tonnestoel	kinderstoel, meestal met po onder zitvlak
tonnevlees	pekeltvlees
tonsor	breuk en natuursteenbewerker
toonon	tenen
toparcha	heer, heer van een erfgoed
topende wijtlingen	bovendeel laken van wit linnen
torengelt	betaling voor verblijf in de gevangenis
torff	turf
torment	pijn
tormenteren	pijnigen, folteren, kwellen
toros	zie thoros
torqueren	wenden, draaien, keren, wringen
tort	mest, uitwerpselen
torture	torture, pijniging, pijnigingwerktuig
tortureren	pijnigen, folteren, kwellen op de pijnbank
torturerenn	zie tortureren
tot oeren mundighen jaren	tot hun meerderjarigheid
totaal	totaal, geheel, al
totter	tot aan
tournesol	rode kleurstof
touwer	zeemleer bereider
tp	afk. tante paternelle, tante van vaderskant
tr	afk. thermidor, maand van de warmte
tr	afk. trouw(en) met ...
tractaat	handeling
tractaat van trevis	bestandhandeling
tractabel	handelbaar, rekkelijk, wel onthalende
tractement	salaris, wedde
tracteren	handelen, onthalen, te goed doen
traditie	overlevering, levering, opdracht

traduceren	overzetten, overhalen, bekladden, doorstrijken, vertalen
traduseren	belasteren
trafijcq	koophandel
trafijcqueren	koophandel drijven
tragdie	treurspel
traineren	slepen
traiter	verrader
traktaat	verdrag of overeenkomst tussen staten of andere politieke machten
tranchee	loopgraaf
trangelen	aan de treklijn trekken van een trekschuit
trangelwech	trekpad lang een wetering, vaart, sloot
tranquilliteyt	rust, gerustheid, gelatenheid, bedaardheid
transactie	overgeving, afhandeling, dading, overkomst, verdrag, vereffening, minnelijke schikking
transfix	stak dat door middel van een insnijding aan een brief of oorkonde
transformatie	gedaante verandering, vervorming
transformeren	gedaante veranderen, vervormen
transgreßie	overtreding
transiens	reiziger
transiëren	overgaan, voorbij passeren
transigere	overkomen, overzetten, verdragen
transitie	overtred, aftred (van het onderwerp afgaan) overgang van het ene onderwerp op het andere
translateren	overzetten, overdragen, vertalen
translatie	overzetten, overdracht, vertalen
translatus	overgebracht
transmitteren	versenden
transmutatio	verwisseling
transmuteren	verwisselen
transport	overdracht, overgeven, opdracht
transporteren	overdragen, overleveren
transubstantiatie	over zelfstandigheid
transversales	verwanten in de zijlinie
trapezeta	geldwisselaar
travalie	arbeid
travaliëren	arbeiden, kwellen, moeiten aandoen
travalje	overdekte plaats de hoefsmidse voor het beslaan paardenhoef
travelton	inhoudsmaat voor bier, 1 travelton=ca 120 ltr
travers	dwars, kruis weegs
traverseren	kruisen, dwars over, drijven
trawant	bedelaar, vagebond
träxl	kunstdraaier
trectange	nijptang
tredecim	dertien
tredecimus	dertiende
tregimini	drieling
trekwerker	arbeider aan een weefgetouw
trenchee	loopgraven, voorschans

trepidatie	schudding, waggelen, beving
tres	drie
tressorier	ontvanger, fiscus, penningmeester, comptabele
treverensis	van Trier
trevis	bestand, stilstand van wapenen
tria	drie
tria millia	drieduizend
triangel	driehoek
tribue	oorlogstuig, slingerapparaat voor zware stenen
tribuit	schatting, een vorm van schatting speciaal voor joden als zij zich in een stad wilden vestigen
tribunus	gildenmeester, overste, bevelhebber
tribus	gilde, geslacht, vereniging, stam
tribus habitis proclamationibus	na de drie huwelijksafkondigingen, -roepen
tribus proclamationibus praemissis factis	na de drie huwelijksafkondigingen, -roepen
tributie	verdriet, gekweld, wederwaardigheid
tribuyt	tol, schatting, oplage
tricenarius	dertigjarige
tricesimo	op de dertigste
tricesimus	dertigste dag van rouw. een van de veel voorkomende gedenkdagen voor de overledenen
tricesimus	dertigste
Tricht	Maastricht
tricoteuse	breister
triennis	drie jaar oud
triennium	tijdvak van drie jaar
trigamus	drie maal getrouwd geweest
trigemi	drieling
triginta	dertig
trimestris	drie maanden oud
trimulus	drie jaar oud
trinitas	drie-eenigheid, drievuldigheid, drieheid
trinitatis	feest van de Drie-eenheid (Drievuldigheid), de 1e zondag na Pinksteren
triste	treurig, droevig
tritor	kunstdraaier, ook: dorser
triturator	dorser
triumphant	winnaar van het geding, ook: stof meestal veelkleurig
triumphe	zegepraal, intrede
triumpheren	zegepralen
troois	gewichten, troois gewicht was onder verdeeld in één troois pond=492,17gr=2 mark van 246,17 gr,8 ons van 30,76 gr. 20 engels van 1,54 gr. 4 vierling van 0,38 gr. 2 trooiske van 0,19 gr. 2 deuske van 0,09 gr. 2 aas van 0,05 gr
tropheen	zegetekenen, zegestichter
trotteren	draven
troublersen	beroeren

troup	kudde, hoop
trouwehant	exécuteur
truggelen	bedelen
trumetter	trompetter
trunken	bomen knotten
tryffoet	driepoot
tsaers	(in het), (elk) jaar
tsedert	sedert
TT	afk. tienjarige tafels
tte	afk. tante
ttt	afk. testament
tuchten	regelen, besturen, onderrichten, ook: onderwerpen berispen, vermanen, straffen
tuchtmeester	zie tochtmeester
tudiosus	theologiestudent
tüffelmacher	pantoffelmaker
tugen openberlijke	verklaren in het openbaar
tugtelingen	gestraften, veroordeelden
tuiër	ketting of touw om vee mee vast te zetten om te grazen in bermen
tuiërhamer	hamer om de tuiërpaal in de grond te slaan
tuiërketting	ketting waaraan het vee werd uitgelaten
tuiëghuis	arsenaal, wapenhuis
tuin	omheining
tuinen	omheinen, vlechten
tumulatus	begraven
tumult	oproer
tumultueus	oproerig
tumulus	graf, grafheuvel
Tungrorum	zie Tungros
Tungros	Tongeren
tunnarius	kuiper
turbatie	beroering
turbe	onderzoek naar het gewoonterecht, waarbij het getuigenis van een aantal personen te gelijk werd gehoord, later werd het aantal getuigen beperkt tot een paar terzake bevoegde personen, ook: bende, menigte, schare
turbeelen	ordeverstoring
turberen	beroeren
turbulent	onstuimig
turpe	lelijk, oneerlijk
tussi	door hoest
tutela	voogdij, voogdijschap
tutela (sub)	onder voogdij
tutele	voogdij, momberschap
tutelle	voogdij (schap)
tuter	trompetter
tuteur	voogd, momber, voogd (es)
tutor	voogd, beschermer
tutor sue uxoris (ut)	als voogd van zijn echtgenote
tutoris	van de voogd

tutrix	voogdes, beschermster
tuuch	getuige
tuuchliede	getuigen
tuwe	twee
tuynman	tuinman
tv.	afk. huw. akte, toezien van de ..
twelff	twalf
tymmer	timmerman
tyrannije	dwingelandij
tyranniseren	geweld bedrijven, overlast doen
tyrannus	dwingland, geweldenaar
tyropola	kaashandelaar
tzabel	zwart bont
tzins	cijns, belasting

U

U	afk. uw
u.a	afk. ut ante, zoals vroeger
u.L	afk. u lieden
ubi	waar
ubiquiteit	overalheid, alom vertegenwoordigd
uitcoope	tegen betaling door de ene partij verkrijgen van een goed van de andere partij
uire	uren
uitdoender	geldschietter
uiterdijk	land buiten de oude dijk, aangeslibde grond
uitgebloed	doodgebloed
uitlekken	ondanks verplichte geheimhouding bekend worden, uitdrinken
uitschikken	verbannen
uitstervende linie	die geen erfgenaam meer heeft
uitstrijking	woekerwinst
uitvriezen	doodvriezen
uitzeg	verbanning
uitzending	spion
ulcere	door een zweer
ulner	pottenbakker
ultima die	op de laatste dag (van de maand)
ultimo	de laatste
ultimo die	zie ultima die
ultimum diem vitae clausit	sloot zijn laatste levensdag af
ultimus	laatste
ultimus familiae	de laatste van een familie
unam	een
unanimiteit	eenmoedigheid, eenparigheid, eenstemmigheid
undecies	elfmaal
undecim	elf
undecimus	elfde
undetricesimus	negenentwintigste
undetriginta	negenentwintig
undevicesimus	negentiende
undeviginti	negentien
unehelich	bastaard kind, buitenechtelijk, onecht
unehrlig	oneerlijk, illegaal
unetvicesimus	een en twintigste
unguentarius	parfum en zalvenmaker
unicus, filia unica	enige, enige dochter, enige erfdochter
unie	enigheid, vereniging
uniëren	verenigen
uniform	eenvormig

unigena	eniggeboren
unius	van een
universalitas	algemeenheid
universeel	algemeen
universiteit	landschool, hogeschool, gemeenschap, algemeenheid
unsinnige woche	week voor Pasen
unster	balans met ongelijke armen
unster	weegtoestel
untersaeten	onderzaten
unum et idem	een en het zelfde
unus	één
unus et viginti	eenentwintig
up ende affars	in eigen gebruik
up ende afward	zie up ende affars
uperken	inhoudsmaat, halve pint
upgaf	opgeven
urbaan	deftig, burgerachtig, beleefd
urbaniteit	deftigheid, burgerlijkheid
urbe	stad
urbe N.	in de stad N.
ureclocke	uurwerk, vaak staat er ook vierclocke of vuurclocke, dit is brandklok
urijn	waterpot, pispot
urinator	duiker
ursel	horzel
usagie	zie usantie
usancien	gebruiken
usantie	gebruik, zakelijk recht van gebruik
usu rationis carens	berooft van het gebruik van zijn verstand
usu rationis privatus	berooft van het gebruik van zijn verstand
usufruct	lijftocht, vruchtgebruik, bezitneming, inneming
usufrucuaire	vruchtgebruikers
usurarius	woekeraar
usurpatie	gebruik, inneming, bezitneming tegen recht
usurperen	in bezit nemen, gebruiken, innemen
usus	bruik
ut aiebant	zoals ze verklaren
ut ante	zoals vroeger
ut asserunt	naar hun zeggen, zoals zij beweren
ut dicitur	zoals gezegd wordt
ut dicunt	zoals ze zeggen
ut fertur	naar men zegt
ut infra	zoals hieronder beschreven
ut patet in registro	zoals blijkt uit het register
ut supra	als boven, als hiervoor, zoals hierboven beschreven
ut, uti	als, evenals
utebaelge	gedeelte buiten de versteking van een versterkte stad
uteboedelen	het uitkeren van de boedel aan een kind, bijvoorbeeld bij het trouwen van een dochter

uteborgen	tegen een borg vrijlaten
utebuur	van buiten de stad
uteclop	door klokgelui aankondigen, bekendmaken
utedijc	buitendijks
utegoedinge	het bij leven al uitdelen van de erfenis aan bloedverwanten
uterinae sorores	halfzusters met de zelfde moeder
uterini	halfzuster, stamt van de zelfde moeder af
uterini fratres	halfbroers met de zelfde moeder
uterque	beiden
utgehangen...	er buiten hangen van bijvoorbeeld het zegel
utgesecht	uitgezonderd
uti	als, evenals
uti dicitur	zoals gezegd wordt
uti mater in partus doloribus coram obsterice declaravit	zoals de moeder in barensweeën aan mij de vroedvrouw verklaarde
uti retulit	zoals hij zegt
utijl	profijtelijk
utiliteit	profijt, nut
utinge	uitvaart, ook: de kosten der uitvaart
utrisque juris	beide rechten d.w.z. Romeinse en Canonieke rechten
uttersten	laatste, achterste
uur gaans	afstand maat, 1 uur gaans=ca. 5 km, Ook gezien gelijk aan 1500 rijnlandse roeden=5621 m1, volgens code Napoleon, 5000 m en bij koninklijk besluit van 1863, 5555,5 m1
uut	komende uit (meestal richting)
uutbliven	afwezig blijven, niet verschijnen
uutboedelen	zie uteboedelen
uutbrengen (iet).	openbaren, aanbrengen
uutdrifte	het verdrijven, verjagen
uutgegaen	geëindigd
uutgeven	uitgaven
uuthangen (iet)	iets publiceren door aanplakking aan het schepenhuis
uuthebben (iet)	iets van zijn ouders bij het huwelijk verkregen hebben
uutscrift	afschrift
uutslach	alles wat groeit op land, weiland of akker
uutsliten (enen)	iemand tot ballingschap veroordelen
uutsteecksel	uitdrukkelijk vermeld
uutwisen (enen)	iemand bij vonnis verbannen
uuytsending	hoofdelijk omslaan van een belasting
uuytzeghellynghe	bevestigen met een zegel
ux.	afk uxor echtgenote, echtgenoot
uxor	echtgenote, echtgenoot
uxor gratuita	concubine, bijvrouw
uxorari	uithuwelijken, trouwen
uxorata	getrouwde vrouw
uxoratur	gehuwd
uxoratus	getrouwde man
uxoris	van de echtgenote

uywerckmaecker	uurwerkhersteller, -maker
uytboedelen	zie uteboedelen
uyterlijck	uiterste, uiterste wil, testament
uytgenomen	uitgezonderd
uytgescheiden	met uitzondering van
uytgeset	zie uytgescheiden
uytgeseydt waren	verbannen waren
uytgesondert	uitgezonderd
uytgevrongen	uitgebroken
uytsne	verkoop in het klein direct uit het woonhuis, werkplaats, atelier
uytverkoren momber	uitverkoren voogd, o.a. bij zaken betreffende een weduwe noodzakelijke manspersoon die haar zaken behartigde bij rechtshandelingen, vrouwen waren daartoe niet gerechtigd

V

v	afk. vidimus
V.O.W	afk. zonder bekende Verblijf Of Woonplaats
vaag	in goede toestand, maar ook leeg, onbeheerd woest, niet scherp
vaal	dood
vaalbleek	grauw, geelachtig bleek
vaalt	mesthoop
vaam	lengtemaat, 1 vaam=ca 5 tot voet, bij de marine 6 rijnlandse voeten=1,88 m1
vaar	vrees, gevaar
vaats	lomp, onbeschoft
vacant	ledig, opstaand, onbezet
vacante	vacature
vacantie	ledigheid, viertijd
vacantien	rechts-wijg dagen, er is geen rechtspraak in die periode
vacat	staat open is leeg, vacant
vacatie	bezigheid, ontlediging (ontlasten, bevrijden), ambtelijke verrichting
vacca	koe
vacer(e)en	openstaan, onbezet zijn, vacant (bij een ambt)
vaceren	beledigen, verledigen, ontledigen, ook: onbezet ambt, vacante functie
vacerende	zie vaceren
vacillatie	waggeling, (wispelturigheid)
vacilleren	waggelen, wankelen, weifelen, besluiteloos
vadderschap	Peter zijn bij dopen
vadem	lengtemaat, was ca. de lengte van uitgestrekte armen zie ook vaam
vademen	meten met de vadem
vadergoet	vaderlijke erfgoederen
vaderlykzyde	van vaderszijde
vaderslachter	vadermoordenaar
vadimodium	borgtocht, beloofde verschijning voor het gerecht
vadius	borg
vaerman	varensgezel
vaerwagen	vrachtwagen
vagabonderen	zwerven, rondslechteren, door het land zwerven
vagabundus	zwerper
vagant(en)	rondzwerfende mensen die voordroegen ook: rondtrekkende priester
vagantenliederen	dans -, liefdes- en drinkliederen van vaganten. de inhoud was vaak voorzien van kritische teksten
vage	onbebouwd, braakliggend terrein woest
vagebond	landloper, zwerper
vagebondage	landloperij, sterke lust tot zwerven
vagebonderen	rondtrekken als vagebond /zwerper
vagen	schoonvegen
vaginarum	wapen schede maker
vagus	zie vagabundus

vaillant	kloek, (gezond en krachtig) moedig, dapper
valabel	rechtsgeldig, geldig
valavond	bij het vallen van de avond
valbrugge	valbrug in stadspoort of burcht
valdag	vervaldag
valde	zeer
valderen	afsluitbomen over de toegangswegen, hek
vale	benaming voor een donkergeel paard
valend	zijn waard
valeur	waarde, prijs, geldigheid
valideren	geldig zijn, (rechts) geldig zijn, doen gelden, goedkeuren
valkebec	wapen, een soort hamer/strijdbijl
valletje	kort gordijntje langs de schouwbank
Vallis	Vaals
vals-aart	zie falsaris
valscen (iet)	vervalsen
valscer	vervalser
valselyck	vals, ten onrechte
valster	vallende ster
valuatie	waardering, gelding
valueren	de waarde bepalen
valvarius	huisbewaker, poortwachter
valvaseur	die naast een baron, of vrijheer is
valvassor	achterleenman
van	door
van de hant gelegen is	van huis gelegen is (in de zin te ver weg gelegen van het huis)
van iet	door het afleggen van getuigenis iemand zijn recht doen verliezen
van iet rechten	over een zaak rechtspreken, ook: executie doen wegens een zaak door te panden
van iet sliten	vonnissen in een zaak
vandel	inhoudsmaat voor graan, 1 vandel=1/4 lopen, ook 16 stedemaat
vaneel	gootpan
vangebrieff	schriftelijk bevel van de rechtbank tot gevangen nemen
vangen	gevangene
vangenisgelt	betaling voor leefgeld en verzorging tijdens gevangen houden
vangere	stroper, jager
vani	diverse
vaniteit	ijdelheid
vanteren	beroemen
varbinder	kuipenmaker
varentman	zeeman
variabel	veranderlijk, wisselbaar
variatie	verandering
variëren	veranderen, afwisselen, afwijken
varieteit	verandering
varing	stier
various	wegens pokken

varken	stoffer, veger
varkencooye	varkenshok
varkensbake	zij de varkenspek
varkensbrinc	weiland waar de varkens liepen
varre	stierkalf, jonge stier
varsebalie	vleeskuip
varuweren	de waarde bepalen
vascularius	kuipen en tonnen maker
vassaelheer	leenheer, feodale heer
vassaelhof	leenhof
vassaellerije	leengoed, rechtsgebied van een leenhof
vassal	leenman, smalheer (ambtachtshoer), ook: vazal, hij die dient
vassallus	zie vassal
vassus	zie vassal
vast ende stade	vast, blijvend, definitief rechtsgeldig, onaanvechtbaar
vat	kom / schotel van een eetservies
vaticineren	waarzeggen
vatzaad	oppervlaktemaat, 1 vatzaad=1/16 mudzaat
vasseur	vazal
vavasserie	achterleen
vazal	vrijman, onder het gezag van een heer, hij was hem getrouwheid en gehoorzaamheid schuldig en met "raad" en "daad" (krijgsdienst met paard en soldaten) terzijde staan, ook: leenman, slaafse volgeling
vd	afk. vendémaire, maand van de wijnoogst
Vd.	afk. huw. akte, vader van de bruid
vechtcore	boete voor vechten
vechtelijc	straatgevecht
vector	voerman, koetsier
vedder	oom van vaders of moederszijde
vedel	viool, muziekinstrument met 3-5 snaren
vedelboge	strijkstok viool
vedova	weduwe
vedovus	weduwenaar
veduvelt	door de duivel bezeten
veechhede	naderende dood
veem	gezelschap
veemvroegich	door het veemgericht te berechten
veerdere lasten	overige lasten (kosten)
veerhuus	zie veerstal
veerinc	fokstier
veerstal	overzetplaats van het veer
veertigste penning	40e penning, gewestelijke belasting over onroerend goed, ca. 2,5% van de koopsom
vegemes	mes van hoefsmid
vegesimo	twintigste
vehement	hevig, heftig
vehementie	hevigheid
veige	de dood nabij
veil	zie feil

veiling	bij opbod verkopen, in veiling brengen
vel	afk. alias, ook genoemd
vel	of, ofwel, ook: kattig vrouwspersoon
veldscheerder	barbier bij een leger, chirurgijn
veldweifel	onderofficier
velijn	fijn perkament
vellebijl	houthakkersbijl
vellemaker	perkamentbereider
vellen	vermoorden, omleggen
velleschieter	uitzoeker en schoonmaker van de vellen
velociteit	rasheid, snelheid
velouté	fluweel
velpen	fluweelachtig satijnweefsel
velt	grondweefsel van lakenstof
veltsicke	geit
veltsiec	melaats
velvet	weefvorm van fluweel
velveteen	katoenfluweel
venaal	veil, te koop, omkoopbaar
venator	jager
vend	afk. vendémaire, maand van de wijnoogst
vendel	troep militairen, compagnie, 1 vendel=175 personen, ook: vaandel
vendémaire	september
vendiceren	toe-eigenen
vendidit	hij heeft verkocht
vendit	(hij) verkoopt
venditie	verkoping
venditor	verkoper, handelaar, slijter
vendrich	vaandrig
vendue	verkoping in het openbaar
venerabel	eerwaardig
veneratie	eerbiedwaardigheid
veneratie	eren eerbieding, eerbiedigheid
veneris dies	vrijdag
veniam aetatis	gunst ten aanzien van de leeftijd, meerderjarigheidsverklaring
veninen	vergiftigen
veninersche	gifmengster
venit	hij komt, kwam
venstercassine	kozijn voor raam
vensterdicht	met goed sluitende vensters
vensterie	winkel met een etalage
venstrier	winkelier
vent	afk. ventôse, maand van de winden
ventegoed	koopwaar die los verkocht mag worden
venteuze	pompoen, waarmee men deed aderlaten
ventileren	wannen (koren zuiveren in de 'wan' (holle bak), redenering
ventôse	februari

ventosen	aderlaten met een venteuse (pompoen)
venuskwaal	venerische ziekte (geslachtziekte)
veraast	verlokt
verbaal	vertelling, verhaal
verbael scripto	schriftelijk vastgelegd
verbaelmonden	verkwanselen, niet goed beheren als voogd van de goederen van onder zijn beheer staande (minderjarige) kinderen ook: voor de goederen van een onder zijn hoede staande vrouw (weduwe)
verbaliseren	zijn zaak met de mond verdedigen
verbatim et litteratim	woord voor woord, letterlijk weergegeven
verbeten	dodgebeten, verscheurd
verbeterhuys	gesticht, (her-)opvoedingsgesticht
verbeurte	verbeurdverklaring
verbeyder	gerechtigde op de troonopvolging
verbijsteren (iet)	wegmaken, doen verloren gaan
verblieren	verwoorden
verboernisse	verbeuren
verbot	bevel om iets niet te doen
verbreken (iet)	een misdrijf plegen, dat bij een wetsbepaling verboden is of dat men zich verbonden heeft niet te plegen
verchensinghe	verpachting, overdragen in eigendom tegen een vaste pacht
verçjering	zie fictie
verclagen	aanklagen, beschuldigen
verclaren (iet)	een wetsbepaling door het "claren" (d. i. door het geven van een beslissing over een twijfelachtige plaats) daarvan veranderen, een interpretatieve wet maken
verclaringe	een ordonnantie door latere bijvoegingen en veranderingen gewijzigd
vercnaghen	zich beklagen
vercoft	verkocht
vercofte huijsraet	verkochte huisraad
vercontumachiert	bij verstek veroordeelt
vercort soude sijn	tekort zou komen
verdachvaerden (enen)	dagvaarden
verdartelen	ongeschikt gemaakt voor de krijgdienst
verdestrueert	verwoest
verdieren	prijs verhogen
verdomt	vervloekt, verdomd
verdopen	opnieuw dopen
vere	veerman, veerpont
vereeliken	uithuwelijken
vereeringe	geschenk
verfrouwen	verblijden
vergaderen	met iemand trouwen
vergator	vendumeester
verghaert	bijeen
vergiën	in recht verklaren
vergieren	meten met de roede
vergult papier	(vermoedelijk) met goudopdruk

verhaelbrief	acte waarin het verhaalrecht wordt toegekend c.q. medegedeeld aan belanghebbende
verhangenisse	ophanging
verheffen	officieel verklaren zich aan de formele vereisten van trouw aan de leenheer te zullen voldoen door de erfgenaam van een leen
verhemelte	plafond, zoldering
verhengenisse	toelaten, gedogen, verlof
verheyschende	vereisend
verhoeren	vernemen, maar ook: echtbreuk plegen
verhopen	hopen
verhuden (iet)	verbergen, geheim houden
verhuert sall waerden	verhuurt zal worden
vérificateur (des pois et mesures)	ijkmeester (van de gewichten en maten)
verificatie	waarmaking
verificeren	zie verifiëren
verificieren	met bewijzen staven, bekrachtigen
verifiëren	waarmaken, waartuigen
verismile	waarschijnlijk, de waarheid gelijk, geloofwaardig
verjaerde sculden	schulden die ouder zijn dan een jaar
verkoepen	verkopen
verkogt	verkocht
verkuisen	mooi maken, tooien
verkündigen	ontbieden, oproepen, de huwelijksgeboden afkondigen
verkündigung	oproeping
verlaat	sluis
verlaatshere	zie verlaatsmeester
verlaatsmeester	sluiswachter
verlacht	voorgeschoten
verlaeghijnghe	ruilen
verlaet	kwijtschelding, vrijstelling geven, vergiffenis schenken, ook: het iemand iets ontzeggen of weigeren
verleggen (iet)	voorschieten
verlemen	beschadigen, verminken
verleunen	afstand doen van zaken, verzaken
verlienisse	verklaring voor de schepenen gedaan, aangaande een schuld
verlij	betalingsbelofte, schuldbekentenis
verlijden	het passeren van een akte
verlijen	belenen
verlijfpachten	levenslang, verhuren, verpachten aan iemand
verlijftochten	aan iemand het vruchtgebruik geven
verlijftochtigen	zie verlijftochten
verloven (iet)	zijn goed door een lofte (be- of gelofte) verbinden, verpanden, ook: (hem in iet). zich door een lofte (be- of gelofte) tot iets verbinden
verly	passeren van een akte
vermaegen	in het klein verkopen
vermaninge	terechtwijzen
vermeenisse	verbanning, banvloek
vermeensaemheit	verbannen uit de gemeenschap

vermeest	beweert
vermenen	menen van oordeel zijn
vermengelen	verenigen, kan ook door een huwelijk
vermenichte	medeplichtig aam moord
vermeten	durven beweren, zich beroemen op, in rechte iets beweren
vermoegen	vermogen, beste kunnen
vermoetsoenen	afkopen van een meningsverschil
vermombaren (enen)	voogd over iemand zijn
vermostelijk	beschimmelt, bedorven
vermuege	wegens
vermuft	verrot, bedorven
vernufteling	ingenieur, genie, geleerde
vero	waarachtig, echter, wettig, waarlijk
verobligeren	verbinden, borgstellen
verolmt	vergaan
veronrechtige	aangedaan onrecht
veroorsatinge	vergoeding
verorveden	een vete vijandschap afzweren
verpangelen (iet)	verruilen
verpennewaerden	in het klein verkopen
verplecht	een in rechte gedane schuldbekentenis
verplegen	zich in rechte verbinden ("verplichten")
verponding	grondbelasting
verpoyen	verdrinken, in de zin van tijd verdrijven met drinken
verradachtich	verraderlijk, vals, niet te vertrouwen
verradende	vals, niet te vertrouwen
verramponeren	toetakelen
verrasschenische	verkrachting, zwaar aanranden
verrechten (iet)	iemand voor iets vergoeding geven.
versamenen	verbinden, paren, "in huwelijk versament siin," getrouwd zijn.
versamentlijk	gezamenlijk
verscalken (enen).	bedriegen
verschenen	vervaldatum
verschrijvinge	oproeping
verscieten (iet)	vooruitbetalen, voorschieten
versekeringe	zekerheidsstelling, het zeker maken van iets
versen(in)	vers geheugen hebben, nog goed kunnen herinneren
versetten (iet an iet)	door verpanding iets bezwaren
versie	overzetting, omzetting, draaiing, wending
versien	voorzien
verso	achterzijde, op de achterkant van het blad
versoec	request
versoeckende	verzoekt
versouck	zie: versoec
verspertinus	van de avond
versseren	verkeren, oefenen, omgaan
verstaan	ondervraagd

versteeck	verstek
versteেকে oft defalte	verstek
versterf	door erfenis in eigendom verkrijgen
versterfnesse	hetgeen iemand bij versterf aankomt, erfenis
versterven	door sterven verminderen, ook: door sterven verbeurd worden, op een ander overgaan
verstoelen	het regelen van de onderhoudsplicht aan de dijken
verstoeren (enen iet).	vergoeden
verstorven, (de bruid/ bruidegom)	de bruid of bruidegom is overleden in de afroepingsperiode
versturven	overlijden
versturven zijnde tot	overleden in
versus	naar, tegen
verte	(aan onderzijde blad) keer blad om
vertegen	afzien van
verthijen	afstand doen
vertichten	in rechte afstanddoen van iets
vertiën	in rechte afstanddoen van iets
vertien (iet)	uitstellen.
vertiën (op enen of iet, van iet)	van iets afstand doen.
vertieren	overgaan in andere handen
vertroncen	na de dood van de eigenaar naar een andere tak of familie over gegaan
vertweefelijnghe	overhalen door belofte of geld
verus	waar, echt, authentiek
vervaertijt	verhuistijd, het einde van den termijn waarvoor een perceel verhuurd is
verveerdigt	gereedgemaakt
vervullen	aanvullen
verwane jacht	de hoge jacht
verwaten	geëxcommuniceerd, in de ban gedaan
verweerder	gedaagde
verwerdere	gedaagde, verweerder
verweren	van ontslaan
verwerker	werkgever, geefster
verwettigen	in rechte aanhangig maken
verwin	toewijzing bij executie
verwinbrief	acte met beschrijving van het "verwin"
verwiser	rechter
verzogt	verzocht
vesper	oorspronkelijk avond, de voorlaatste kloosterlijke gebedstijd, in oorsprong vlak voor zonsoudergang, later vanaf 1300 omstreeks 3 uur 's middags
vesperi	's avonds
vespertinam	na de vesper, 's avonds
vesperinus	tot de avond behorend
vespillo	doodgraver, lijkdrager
veste	verdedigingswerk, bolwerk
vestiarius, vestiflex	kleermaker
vestige	spoor, voetstap
veteramentarius	opkoper

vétérinaire pour les vaches	dierenarts (voor de koeien)
vethuus	stal voor de opslag van stalmest
vetmanneltje	betaalmiddel, kleine Keulse munt, genoemd naar de er op afgebeelde vette monnikfiguur
vetramentarius aerarius	ketellapper
vetschoen	vetleren schoen
vette	mest, bemesten
vetten	vet mesten, ook: looien
vetter	kind van oom of tante
vetterhuys	leerlooiërhuys
vettewarie	handel in vetwaren
vettewarier	vethandelaar
vettik	veldsla
vetula	oude, bejaarde vrouw
vetulus	oude, bejaarde man
vetus	oud, bejaard
veuf	weduwnaar
veuve	weduwe
vexatie	kwellling, moeite
vexeren	kwellen, plagen
vexillarius, vexillifer	vaandeldrager
vezum	luier
vf	afk. veuf, weduwnaar
Vg	afk. huw. acte, vader van de bruidegom
vi	krachtens
vi rubri sigillii	uit kracht van het rode zegel
vi rubris sigilli	door de kracht van het rode zegel
viaticum	reisgeld=laatste Oliesel, avondmaal
vicarie	stadhouderschap, prove, geestelijk inkomen
vicarius	plaatshouder, stadhouder ook: pastoor
vice	in plaats van
vice pastore	plaatsvervanger van de pastoor
vice verca	omgekeerd
vicecomes	zie vicomte
vicecomitissa	burggravin
vicecurei	pastoor
vicedecurio	onder-korporaal
vicenarius	twintigste
vices egit	in wiens plaats optrad
vicesimo	op de twintigste
vicesimus	twintigste
vicie	ondeugd, slechte gewoonten
vicies	twintigmaal
vicieus	ondeugende, gebrekkig
vicinitet	gebuurschap
vicino	zie vicinus
vicinus	buur, buurman, aangrenzend buurman

vico	in het gehucht, op straat
vicomte	burggraaf
victorie	overhand, overwinning, zege
victorieus	zegeerijk, overwinning
victualie	voedsel, leeftocht
victualiëren	voeden, spijzen
vicus	wijk, buurt, gehucht, straat
vid.	afk vide, zie (zien)
vide	zie
videlicet	namelijk, te weten
vidibatur	hij scheen, hij leek
vidimus	acte waarbij een gezaghebbend persoon onder zijn zegel verklaart, de een of andere oorkonde gezien te hebben, door welke verklaring hij derhalve de inhoud daarvan erkent
vidimus authentijcq	gelegaliseerd afschrift van een akte en oorkonde door bevoegd persoon, meestal door hem gezegeld voor echt
vidit	heeft dit gezien
vidua	weduwe
vidualitium	weduwgeld, lijftocht
viduam relinquens	als weduwe achterlatende
viduatum	tot weduwe/weduwenaar gemaakt
viduitas	weduwe -/ weduwenaarstaat
vidus relicta	nagelaten weduwe
viduum relinquens	als weduwenaar achterlatende
viduus	weduwenaar
viego	kuiper
vier nonen	vastentijd van Aswoensdag tot voor Invokavit (6e zondag voor Pasen)
vierbance	rechtbank
vierbesienders	brandweerman, brandweer
vierbrant	toorts, fakkel
vierde paert	vierde deel
vierdepit	soort turf
vierendeel jaers	kwartaal
vierendelen	inhoudsmaat voor graan=ca 11ltr.
vierrijzer	munt17e-18e eeuw , gelijk aan 9 oortjes
vierkamer	donderbus
vierkante roede	oppervlaktemaat=1/10 spint=17 m2
vierloot	gewicht, 1 vierloot=4 lood of 2 ons
vierman	brandweerman, hield toezicht op het doven van de lichten en vuren na de avond (vuur)klok
vierscare	de plaats waar de terechtzitting gehouden wordt. (de plaats tussen de vier scharen of de vier banken.)
vierschaar	rechtbank
vierschaerdach	dag dat de rechtbank bijeenkomt
vierschare	rechtbank
viertale	graanmaat, 1 viertale=¼ hoet
viertel	oude inhoudsmaat
vierthien	veertien
viesebel	onzichtbaar

vieter	zie viego
viotor	(manden)vlechter, tonnen en vaten maker
vigeren	van kracht zijn, groeien, leven, sterk ende kragtig wesen (sterk en krachtig zijn)
vigesimus	twintigste
vigueur	sterkte, kracht, van kracht zijn
vigilant	wakker
vigilantie	wakkerheid
vigilarius	waker
vigileeren	toezien, waken
vigilia	(zonder voorzetsel) de dag voor Kerstmis, 24 december
vigilia vigiliae	2 dagen voor Kerstmis, 23 december
viginti	twintig
vigore rubri sigillii	krachtens het rode zegel, (tegen betaling kon vrijstelling van de huwelijksafkondiging worden verkregen)
vigoreus	sterk, krachtig, fris
vijffmannen	het vijffgericht, een stedelijk rechtcollege, bestaande uit vijf mannen
vijl	slecht, gering, onachtbaar, onwaard
vijver	wormziekte
vilain	guitachtig, schandelijk, afgunstig
vilainie	guitig, afgunstigheid
vilipenderen	verachten, versmaden
vilipendie	verachting, kleinachtig, geringschatting, verguizing
villa	boerderij, gehucht, pachtgoed
villae	Romeinse boerderij, -hofstede
ville	doopkind, petekind, ook: stad
villica	pachtster
villicus (maior)	pachter, dorpeling, landgoedbeheerder
vilt	vrek, gierigaard
viminarius	mandenmaker
vinctor	kuiper
vindemie	wijntijd, wijnoogst
vinder	vrederichter, ook: stadskeurmeester
vinderie	ambtsgebied van een "vinder "
vinderschap	scheidsrechtelijke bemiddeling door de vinder, arbitrage
vindicatie	toe-eigening
vindiceren	vrijmaken, verlossen, bevrijden, eigenen, wreken
vingt	twintig
vininer	gifmenger
vinitor	wijnboer
vink	penis, maar ook schooier, klaploper
violatie	schoffering, schending
violatio	onteren
violent	gewelddadig, met geweld, geweldig
violentie	geweld, schoffering
violeren	schofferen, verkrachten, schenden, ontheiligen. ontwijden
vioolkens	langhals flesjes
vir(is)	man, echtgenoot

virgina	maagd, jonge dochter
virgo	maagd, jonge dochter, ongehuwde vrouw, non
virgo honesta	de eerbare jonkvrouw
virgulator	bezemmaker, bezembinder
virguncula	meisje
virī	van de man, van de echtgenoot
viribus exhaustus	uitgeput van krachten
viridium dies	witte donderdag
virtuosus	deugd vol
visben	platte vismanden
visconte	ondergraaf
visie	zienswijze, schouwing, inzage
visier	doorzicht
visiker	dokter, geneesheer
visioen	gezicht, gezichtspook, toongezicht, verschijning
visis litteris reverendi	gezien de brieven van de eerwaarde
visitatie	bezoek, onderzoek aan den lijve
visiteerder	bezocht
visiteren	bezoeken, bezichtigen
visiteur	inspecteur
visscherije	visrechten
vistelator	fluitspeler, speelman
visum repertum	(schriftelijk) verslag van een onderzoek
vitam cum morte commutavit	heeft het leven met de dood verwisseld
vitam cum morte conjuxit	verbond het leven met de dood
vitie	ondeugd, mangel
vitieus	vol fouten, ondeugend, gebrekkig
vitor	zie viator
vitr.	afk. vitricus, ouderling, ook genoemd als schoon -en stiefvader
vitriarius (iator)	glazenmaker
vitricus	ouderling, ook genoemd als schoon -en stiefvader
vitrifactor	glazenmaker, glasblazer
vitrifex	zie vitrifactor
vitripictor	glasschilder
vitsel	twijgen, rijshout
vituperabilis	versmadelijk, te waarden, aantrekkelijk
vituperatie	versmading
vitupereren	lasteren, verachten, versmaden
vivaciteit	levendigheid, langlevendheid
vivadierer	bezemmaker
vivens	levend, in zijn onderhoud voorzien met
viverit	in / tijdens (zijn) (haar) leven
vivres	mondvoorraad, levensmiddelen
vlaams pond	munt 17e-18e eeuw , gelijk aan 20 schellingen
vlasaard	akker met vlas beteelt
vlaszaad	lijnzaad

vleek	vleugel
vleesbank	pijnbank, executieplaats
vleeschelijke conversatie	geslachtsgemeenschap
vleeschhouwer	slager
vleeskleur	heraldiekteken, kleur, natuurlijke huidkleur, weergave met korte verticale onderbroken streep arcering
vlegel(e)	dorsvlegel
vlegewerf	dorsvloer
vlegkast	met gaasdoek bespannen kastje
vlei	geul in ondiep water
vliemen	aderlaten
vliemenlater	aderlater, chirurgijn
vlier	moerasveen
vlint	kei
vloeder	vloer
vloederhuus	huis met dorsvloer
vloghe	duiventil
vlos	bagger of turf beugel
Vo.	afk. huw. Akte, voogd van de ...
vocubulaar	vertaalboek, woordenboek
vocatie	beroep
vocatur	wordt genoemd
voceren	roepen, beroepen
vocifereren	luide roepen, kriesen, morren
voeder	groot wijnvat
voegen	samenvoegen, bijvoegen
voer	wagenvracht ofwel: zoveel als door één paard op een kar getrokken kan worden, ook: hoeveelheden en gewichten
voerberuyrte	voor genoemde
voerman	man die een met paard of ossen bespannen wagen bestuurt
voerraet doen	bedrog plegen bij de behandeling van een zaak.
voerraet pleghen in iet	zie voerraet doen
voerseyde	voor genoemde
voervoght	vervoegd bij
voesterdochter	pleegdochter
voesterkint	pleegkind
voestermoeder/vader	pleegmoeder resp. pleegvader
voestersone	pleegzoon
voet	oppervlakte maat, groot ca 0,09 ca, in elk deel van het land anders van oppervlak, ook: lengtemaat, 1 voet=31,3 cm, in elk deel van het land anders van lengte
voetcleet	vloerkleed
voetwerk	enkelvoudig tafeldamast
vogellerije	recht van vogelvangen
vogelroede	met lijm besmeerde roede voor het vangen van vogels
vogelvrijverklaarde	banneling
vogelvrijverklaren	verbannen

vogelvrijverklaring	buiten bescherming van de wet verklaard en bloot gesteld aan ieders vervolging, verbannen
voirschreven	voor genoemde
voirszeid	voornoemde
voirtgaende	verder gaand
vol betaelt	geheel betaald, voldaan
volbeteren	ten volle voldoen
volbord	toestemming, bewilliging, bij vonnis uitspraak
volborden	toestemmen in iets
volbürtige geschwister	kinderen die allen de zelfde vader en moeder hebben
volcheet	volg -eed, de eed van de eedhelpers of eedvolgers, waardoor de waarheid van de eed van de hoofdpersoon bevestigd wordt
volente Deo	als God wil
volgeboren	door wettige geboorte
volksballade	verhalend gedicht in strofen vorm met veel herhalingen en sprongsgewijze verteltrant
volksst	afk. volkstellingregisters
volle dingtalen	de bij een geding voorgeschreven uitdrukkingen, ook: de procestaal of de geschreven proces stukken
vollonen	naar verdienste belonen
volmoeye	volle tante
voltisierder	kunstvechter
volumen	boekdeel, rol, boek, boekband
voluntaire condemnatie	willige rechtspraak
voluntaris	vrijwillige, gewillig, willig
voluptas	wellust
voluptueus	wellustig, dartel
vomitus	het braken
vonnis	gewijsde zaak, wijsdom
vontghiften	doopgeschenk
voocht	zaakwaarnemer aangesteld door de (kerkelijk) autoriteiten om de macht uit te voeren over meestal minderjarigen, ook over de echtgenote, zij kon geen verplichtingen aangaan.
voogd	zie voocht
voolegen	inkepingen
voorcomen	voor den rechter verschijnen
voordane	voorts, vervolgens
voordeel	enige voorwerpen in den boedel van een overledene, die door de echtgenoot of de zoon daaruit mochten genomen worden, voordat de boedelscheiding plaats had
voorderinge	bevordering
voordochter	kinderen uit een vorig huwelijk ook kinderen voor het huwelijk verwekt
voorgeboorte	kinderen uit het eerste huwelijk
voorjaer	een vroeger jaar dat reeds verlopen is
voorlijf	een bedrag in kontanten voor het gebruik van een weiland
voorling	afstandsmaat, waarna het paard werd gekeerd bij het ploegen, na 55 roed en. afhankelijk van de roedemaat ca. 207 m
voormaals	voorheen
voormont	(eerste) voogd, belast met de geldzaken

voordeel	een vonnis dat vroeger geweest is.
voorordonnantie	een vroegere ordonnantie
vooroverdracht	vooroverdracht. een vroeger, ouder besluit.
vooroverlijden	eerder overlijden
voorpachter	een vroegere pachter
voors	afk. voorseit, voornoemd
voorscreven	voor genoemde
voorseide	de genoemde..., voor genoemde
voorslitinge	een vroeger geweest vonnis
voorsone	geboren uit een voorhuwelijk, ook ongehuwd verwekt
voorstanders	bestuurders
voortboren (iet)	verder innen
voortmeer	voorts, vervolgens
voorvorderen	voorouders, ambtsvoorgangers
voorzoon	zie voordochter
vopiscus	de overlevende tweeling
voraciteit	gulzigheid
vordel	zie: voordeel
vorderbrief	aanbevelingsbrief
voreren	opslokken, verslinden
voreval	pachtopbrengst, cijnsopbrengst
vorkinder	stiefkinderen uit een vroeger huwelijk van een van de partners, Geen onwettige kinderen
vormer	gebruiksaardewerk maker
vormundere	voogd
vernoemde	bovengenoemd, voornoemd, bovenvermeld
vorster	deurwaarder (in Brabant)
vota secunda	tweede echtverbintenis
voti	van de huwelijks/ verlovinggelofte, van de rechtelijke beslissing
votum	gelofte
vouëeren	verloven, toewensen
voyage	reizen
vraemgoedt	goederen die een kind heeft, zonder het van zijn ouders te hebben geërfd
vreisem	cholera
vreiseme	zie vreisem
vremde voogd	(derde) voogd
vrij ende nivers meede belast	vrij van lasten en plichten
vrij goed	onroerend goed in volledig eigendom
vrij huysinge ende erf	huis en erf vrij van huur
vrij te waren	niet met verdere schulden te belasten
vrije consten	vrije kunsten
vrijen ende te waren (te)	vrijwaren, bij eigendomsoverdracht ervoor instaan dat de nieuwe eigenaar ook de werkelijke eigenaar is
vrijgelijde	zie: recht van geleyde
vrijheid der stede	stadsrecht
vrijinge	zie vrijnge
vrijkwartier	rechter bovenhoek van een schild. In aanzicht van het schild dus linksboven
vrijleen	een leen toebehorend aan een vrije niet edele persoon

vrijmetselaar	natuursteenbewerker die vrij kon werken en geen lid van het gilde was
vrijnge	vrijwaring
vriwerker	losse werkman, dagloner
vroedemoeder	vroedvrouw, vroedwif, vroemoer
vroemen	in vruchtgebruik hebben
vroemoeder	zie vroedemoeder
vroente	braak, onbebouwd terrein
vroenten	zie vroente
vroetman	verstandige man
vroevrouw	vroedvrouw
vrome	opbrengst, vruchten en inkomsten van een leen, dat een leen te koop stond ter bester vromen (van drien) betekent dan: tegen de waarde van de beste opbrengst (uit drie jaren)
vrommer	vrome
vrone	heerlijkgoed, domein
vronen (enen)	arresteren, gevangen nemen
vroonen- en tiendevrij	vrij van/onbelast met heerlijke rechten en tienden
vroongers	tot het vroom (domein) behorend land
vroonhurer	pachter van een stukland van de "vrone"
vroonte	herenland, domeingood, onverdeelde gemeentegrond
vroupersoon	vrouw
vrouwe	gebiedster, heerseres, bijzit
vrouwekracht	verkrachting van een vrouw
vrouwen choor	gedeelte van de kerk bestemd voor de vrouwen en hun kinderen
vrouwencunne	vrouwelijk geslacht, verwanten van de gehuwde vrouw
vrouwensmijter	man die zijn vrouw slaat
vrouwentuig	zilver opsmuk gedragen door vrouwen op kleding
vrouwewee	barenswee, barensnood
vrouwgetimmer	vrouwenlichaam
vruchtgebruick daer aff om bewegende redenen onseggen	het vruchtgebruik om moverende redenen ontzeggen
vruchtgebruik	lijftocht, in het oude erfrecht is voorzien dat de weduwnaar of de weduwe het vruchtgebruik houdt van de eenmaal gemeenzaam bezeten huwelijksgoederen
vrunden	vrienden, verwanten, familie
vrundschappe gemaect	in goed overleg
vruntlicker	vriendelijk
vso.	afk. verso achterzijde, op de achterkant van het blad
vt	afk. ventôse, maand van de winden
vuilvrouwe	witte vloed, vrouwen ziekte
vuister	haard
vulgair	vulgair, gemeen, slecht
vulgo	in de volkstaal
vulgo quaesitus	onwettig kind, buitenechtelijk kind, onecht
vullewijn	tapwijn, ongebottelde wijn
vulnera Christi	de dag na de lijfkaftname, de 2e vrijdag na Pinksteren
vurstere	boswachter
vutsteecxsel	zie uutsteecksel

vuulboom	zwarte els
vuurclocke	klok welke het sein aangaf dat de vuren gedoofd moesten worden
vuureimer	brandblusemmer, zeildoekemmer
vuurgaffel	pook, vuurhaak
vuurhert	vuurplaats, schouw, stookplaats
vuurschoppe	asschep
vuurstat	vuurplaats, schouw, stookplaats
vuurte	brandstof
vuurvot	ijzeren stoof of bak om vuur in te doen nadat de vuurclocke luide
vuytbliven	zie: uutbliven
vve	afk. veuve, weduwe

W

wa	wel
waad	bos
waalplaats	slagveld
waard	geldersoldaten in dienst van een stad, huursoldaat, ook: laaggelegen land
waarderen	schatten
waarschuw	straf
waarslieden	personen belast met waterstaatkundige werken
waarteken	waarmerk
wachtere	bewaker
wachterhorn	alarmhoorn van de nachtwaker
waecboec	boek waarin op getekend de waakplichten en de afkoop van de waakplicht
waechuus	wachthuis
waecpennic	betaling voor het waken
waector	wachtoren
waecvri	vrij van de verplichting om deel te nemen aan de nachtelijke bewaking der stad
waeggelt	betaling voor het laten wegen op de stadswaag
waeghbrive	waagbriefje
waeghuus	stadswaag, waaggebouw
waegmeester	beëdigd stadswaagweger
waei	twijgen, rijshout
waeiling	jong boompje
waelpoyt	inhoudsmaat voor wijn en bier
waemys	wambuis
waer	goederen
waer 't sake	wanneer het geval zich zou voordoen
waeraf	waarvan, waarover
waerave	zie waeraf
waerbier	bevestigingsdrank met bier na afsluiten overeenkomst
waerbrief	brief waarin vermeld de vrijwaring van eigendomsoverdracht
waerde	het bewaken van...ook: ziekenoppasser, bewaker
waerder	bewaarder, bewaker, wachter, "steenwaarder" (bewaker van gevangen in de 'steenpoort')
waerdersliede	wachters
waardich sijn	waard zijn
waerduer	keurmeester, waarmerker
waerheijt	waarheid
waerheitsliedende	mannen aan wie het instellen van een enquête of gerechtelijk onderzoek is opgedragen
waeringhe	zie: waringe
waerninghe	zie: waringe
waernisse	vrijwaren, het zekeren van iemands eigendomsrechten
waerp	zie werp
waerscap	borgtocht.
waerschap	borgstelling
waert	zie weert

waerteken	bewijsteken
waeterinck	wetering, waterloop, afwateringskanaal
wagenaer	voerman, koetsier
wagenare	zie wagenaer
wagenen	voerlieden
wagengereiden	alles wat bij een koets of wagen behoort
wagenmaker	radermaker, velgenmaker
wahrleichnam	lijkafname dag, 2e donderdag na Pinksteren
wake	een verzameling van personen, uit een gilde aangewezen tot bewaking bij nacht van de aan dat gilde toevertrouwen wal(toren)
wakersloon	beloning van de stadswaker
walemeet	weiland grenzend aan een kolk of rivierarm
walhuis	apart staand gebouw tegen slootkant om te spoelen
waller	pelgrim
walsche	Waalse
wambass	zie wambuis
wambeis	kledingstuk, zichtbaar gedragen onder het bovenkleed
wambesteeker	zie wambesticker
wambesticker	kleermaker van wambuizen
wambesule	wambuis, hemdrek
wambuis	wambuis, mannen kleding
wammes	zie wambuis
wamuse	zie wambuis
wanclacht	valse beschuldiging
wandelaere	zwerper, maar ook: pelgrim
wandelbrief	schrijven waarin vermeld de toestemming om over een bepaald land te lopen
wandelcoop	een heerlijk recht, te betalen wanneer een eigendom bij contract op een ander overgaat
wandmalerei	muurschildering
wangeloof	ketterij
wanhavenig	smerig, vuil, onrein
wanrichtinge	plichtsverzuim van de rechter
wantsnider	lakenkoper
wapentuir	krijgsman
wapenusurpatie	het toe-eigenen van een familiewapen van een familie met bijna de zelfde naam, zonder bewijs dat het werkelijk het zelfde geslacht is
wapper	zweep met loden kogels, ook: een leren riem met loden kogel
warande	jachtterrein, lusthof
warandeerders	keurmeesters
warandenare	boswachter
waredin	wachtpost
warf	terp, volksvergadering
waringe	waarschuwing
warmoes	groenten
wasch-lightblaaker	olielamp brandend op bijenwas
waschhuus	washuis
waselinckmaker	waskaarsenmaker
wasenmeister	vilder, beul
waseveld	modderland dat gemakkelijk onder water komt

wassinge	wasvrouw
wat vougen	op welke wijze, op welke manier
wateregel	bloedzuiger
watergalletje	braaksel
waterganck	ruimte naast een huis tussen de lijn waar de afdruipende regen neervalt en de muur
waterganghe	sloot, afwatering
waterladinge	waterzucht
Wd.	afk. op huw. Akte, weduwe van ...
wechen(zer)	per week
wechgedraegen	meegenomen
wechmaken (iet).	overdragen
wechsegelen (iet)	iets in een gezegelde brief wegschenken
wecht	weg
wed	afk. weduwe
weddahe	weduwe
weddaman	zie wedman
wedde	een som door partijen onder den rechter gedeponeed, die door de verliezende partij verbeurd werd
weddelijc	wat verpand kan worden
wedden	als pand geven
weddingknot	huwelijksband
wedeman	weduwnaar
wedeme	is een aan de kerk geschonken goed of heem, een dotatie aan klooster of ke rk. Zou de oude naam van pastorie zijn
wedemebrief	brief of acte waarin aan een vrouw een bruidsschat wordt toegekend
wedenar	weduwnaar
weder	terug, weer, ook: een besneden mannelijk schaap
wedercedel	de tweede van een in twee exemplaren opgeschreven contract, waarvan elk der partijen een bezit
wedergecomen	terug gekomen
wederroep	herroeping, opzegbaarheid
wederstadinghe	schadeloosstelling
wederstoc	de tweede van een paar overeenkomstige kerfstokken
wedersyts	vertekenden, door allen ondertekend
wederumme	wederom
wederwere.	een handeling in strijd met een belofte of overeenkomst
wederwerven (iet)	iets terugkrijgen
wederwroegen	een beschuldiging tegen iemand uiten/inbrengen
wedlock	huwelijk
wedman	deurwaarder, dienaar van het gerecht
wedr	afk. weduwnaar
wedt	College van Burgemeester en schepenen
weduwestoel	bezit waarop de inkomsten van een weduwe stoelen, gegrondvest zijn
wee	weide, ook: pijn, smart, leed
weem	pastorie
weer	akker, hoeveelheid grond
weerbare mannen	mannen die geschikt waren om krijgsdienst te doen

weergang	de buitenmuur waarover men kon lopen en voorzien was van kantelen om het gebouw te verdedigen
weergelt	geld als zoengeld betaald tot boete voor een manslag aan de 'magen' van een verslagene
weerlijck	wereldlijke rechtbank, tegenovergestelde van de kerkelijke rechtbank.
weert	laagliggend land, vaak omgeven door water
weesboom	lange paal / staak om hooi bijeen te houden
weescamere	weesmeesterskamer waar alle stukken en bescheiden betreffende de weeskinderen bewaard worden en waar de weesmeesters vergaderen.
weesmeester	lid van de Weeskamer, die oppervoogdij heeft over de wezen en hun belangen behartigt
weesmeesters	Zij vormen een college van gedelegeerden of gemachtigde rechte rs, die in de plaats van de gewone rechter, kennis nemen van zaken betreffende de wezen
weet	gerechtelijke aanzegging, kennisgeving
wegelink	weggetje
wehmutter	vroedvrouw
wei	vocht dat na kaasbereiding overblijft, grasland
weibak	bak voor het opvangen van de wei
weidecamp	afgesloten weiland, ook: door een sloot omgeven weiland
weidehuus	jachthuis
weideverken	scharrelvarken
weijmes	groot en lang mes
weikuij	kuij of ton om de 'wei' in op te vangen
weiland	wijlen
weiman	jager, jachtopziener
weinsticher	wijnproever
weinvisierer	beambte belast met het opmeten van de wijnvaten
weiße Woche	de week na Pasen
weißer sonntag	6e zondag voor Pasen, na 1600 de 1e zondag na Pasen
weit	tarwe
wekenpennic	wekelijksebijdrage
wekentlik	wekelijks
welbedagt	overwogen
welcken gestalte	op welke manier, hoe dat
welgeborene	edele heer
wellinghe	pap, warme brij
welverstande	wat moet worden opgevat als
wemel	spijkerboor
wenaar	weduwnaar
wende	omgeploegd land
wendelepel	ijzeren lepel voor bij het braadspit
wendepanne	pan onder het braadspit voor opvangen van de jus
wender	knecht van de strodakdekker
wendestake	draaispit, braadspit
wenne	zie winne
wentijser	braadspit
wentstok	zie wentijser
wercbrood	roggebrood
werckhuis	werkhuis, meestal een gedwongen te werkstelling bij een gevangenis, atelier, werkplaats

werden	worden
werdinge	waardering, waarde schatten
werestede	werkplaats
werevlees	rams- of hamelvlees (ontmande ram)
werghändler	vlashandelaar
werp	kettingwol, kettinggaren bij het weven
werpenisse	het wegwerpen van een halm ten teken dat men afstand doet van iets
werpscoepe	bats, brede schep
wete	zie: weet
wettelijke	wettige nakomelingen
neergaentde graedt	
wettlijck man	curator
wetzer	slijper
weutje	lam
weye	weiland, wei
weysen (is geweest)	vonnis wijzen, uitspraak doen
weyts	tarwe
WG	afk. Waalse Gemeente
wich	wigvormig tarwebrood
wieberen	vrouwen, echtgenoten
wiedergeburt	dopen
wierde	terp
wijfhooft	vrouw.
wijkmeesters	de pointers of zettters (ook genaamd wijkmeesters) verdeelden de gemeente in wijken voor het zetten der belasting
wijlle (de)	omdat
wijnroeper	bediende van een wijnkoper
wijnroeper	zie: hooftroeper
wijnverlater	persoon die beroepshalve wijn overhevelt om de wijn te klaren en waarbij de droes achterblijft
wijnwaerder	keldermeester
wijsevrouwe	vroedvrouw
wilcoren (iet).	goedkeuren, bevestigen
wiledaeghes	wijlen, overleden
wilendaeghs	zie wiledaeghes
wileneer	wijlen
wilkoeren (iet).	zie: wilcoren
willecoeren	goedvinden, besluiten, toestaan
willecoeren) (iet)	zie: wilcoren
willekeuren	kiezen, gekozen
willich pant	pand door de schuldenaar vrijwillig aan de schuldeiser gegeven
willich recht	jurisdictio voluntaria, het passeren van akten voor het gerecht op verzoek van partijen
willige acte	gerechtelijke akte opgemaakt van een overeenkomst
willige condemnatie	schijnvonniss waarbij iemand zich laat veroordelen tot het betalen van een som, later opgenomen in een rechterlijke akte om de verplichting te bewijzen en de crediteur parate executie te verzekeren

willige condemnatie (vervolg)	ook: een vonnis op de overdracht van partijen, voor ten wederzijden onherroepbaar gedaan
wilner	wijlen
winblock	omheinde (groente)tuin
winkel	werkplaats
winlant	akkergrond
winne	landarbeider, ook: pachter
winner	zie winne
wintermonat	december, soms wordt ook bedoelt 1e wintermaand=november en 2e=december
winterzonnwende	25 december
wiser	rechter, wijzer
wisinge	vonnis
wispeltuir	ongestadig
wispeltuyrigheid	ongestadigheid
wit van loede	loodwit
witachtig	wettig, wettelijk, rechtsgeldig, met echtskracht
witlijck	wettig, wettelijk, rechtsgeldig, met rechtskracht
wittaftich bewijs	geloofwaardig bewijs
wittaftighe dochterter	wettige dochter
wittebroodskind	moederskind, bedorven kind
wittebroodsweken	de maand na het huwelijk, huwelijksreis
wittevrouwe	weduwe
wittige	wettige
witwechere	smid voor klein gereedschap
witwerk	smeedwerk
witwerker	smid, voor klein smeedwerk, gereedschap
wivekyn	verkleinwoord van wijf, troetelnaam, wijfje, wijfken, wijfelief
WM	afk. lijsten van weerbare mannen
Wn.	afk. huw. akte, weduwnaar van ...
wocher	woeker
woe	hoe
woeker	ongeoorloofde winst
woekerare	hij die geld uitleent tegen hoge rente of enig voordeel
woekergelt	bij een wisselaar geleend geld, waarvoor een hoge rente moet worden betaald
woekermeester	een ambtenaar belast met het toepassen van de woekerkeuren en het terechtstellen der schuldigen (voor raad of oudermannen)
woenen	wonen
woert	laagliggend stuk land
woestelant	heide, onbebouwd ruw land
woewell	hoewel, ondanks dat
wolft	dakconstructie
wolgemelte	reeds vermelde
wolleblauw	van blauwe wol
wollebreker	verkoper van wol
wollecaerdigge	wolkaardster
wollecammigge	wolkamster
won	afk. wonende
wondebrief	papier met een bezweringsformule om ziekten te genezen

wonderdokteres	kwakzalfster, soort kruidenvrouwje die met zalfjes en kruiden van natuur-preparaten zieken genas
wonnemond	mei
wonnende tot	wonende te
wonnynghe	woning
wonstag	woensdag
woonachtich	bewoner van de stad die het burgerrecht mist
woonsdach	woensdag
woorde tot woorde	woord voor woord
worsetter	wollen stof meestal glad en effen
wortelteef	groentevrouw
wouwer	visvijver
wrocht	gemaakt
wurzler	kruidenier, kruidenhandelaar
wuwere	visvijver
wydere immisio	???
wyfsgeboort	vrouwelijke nakomeling
wyfwæerheit	woord van eer, door een vrouw verpand
wynambacht	het gilde der wijnkopers
wyncoop en waerbier	gegeven bij een gerechtelijke eigendomsoverdracht, een dronk wijn en bier
wysdom	uitspraak, vonnis
wysmoeder (de)	vroedvrouw

X

X	afk. gehuwd
X	december=10e maand van het Romeinse jaar, (dat begon op 1 maart)
X-C	afk. huwelijkscontract
X2	afk. 2x gehuwd
X3	afk. 3x huwelijk
Xber	december
Xbris	zie Xber
xpistiaen	Christiaan
xristine	Christine
XX	afk. 2x gehuwd
XXX, X3	afk. 3x huwelijk
xylocopus	timmerman

Y

ydropike	waterzucht
yegen	tegen
yisere	een ijzeren band mogelijk wordt een halsberg bedoeld
yisere	een ijzeren band, mogelijk wordt een halsberg (halsijzer) bedoeld
ymmell	inboedel
yn	in (wonend in)
yn	in (wonend in)
yn stadt	in plaats van, plaatsvervanger van
yn stadt	in plaats van, plaatsvervanger van
yser	ijzer, staal
ysersnijder	graveur van munten
yserwerk	hang en sluitwerk, klein ijzerwerk in gebouwen
yunyus	juni
yunyus	juni

Z

zaaieling	nakomeling
zaakweldige	aansprakelijk persoon, crediteur
zachten	afbetalen
zainer	zie zener
zakken	inhoudsmaat voor graan=ca. 243 ltr.
zal	afk. zaliger
zaliger gedachtenis	wijlen, overleden persoon, (afk. s.g)
zamt	fluweel
zante	graan resten op het land, achtergebleven aren welke men mocht oprapen
zark	wollenstof benaming
zatblauw	donkerblauw
zate	zie zathe
zaterdag	zaterdag
zathe met opstallen	landgoed met gebouwen er op, herenboerderij met opstallen
zauer	doekenmaker
zayland	akkerland, te bewerken grond
zeedland	zaailand
zeemtouwersknecht	vermoedelijk knecht van de zeemleerbereider
zegelaar	merkmeester
zegge	moerasplant, rietgras
zeggewaart	laaggelegen land voornamelijk met zegge begroeid
zehn nonen	vastendagen vanaf Aswoensdag tot voor Reminiszere, (uitgezonderd de vastenvrije zondagen)
zeichenmeister	ijkmeester
zeidler	imker
zeighelkiste	kist waarin de zegels werden bewaard
zeilsteen	magneet
zelateur	ijveraar
zele	ijver
zelger	zaliger
zeliger gedechtenisse	wijlen, overleden persoon
zener	korvenmaker
zengener	tangensmid
zerener	ijzersmid
zetschipper	een schipper die vaart voor rekening van de eigenaar van het schip
zeugung	ongehuwd "vleeschelijke conversatie" hebbende gehad, voorhuwelijks geslachtsverkeer
zeze	belasting, vaste heffing op onroerend goed
zielental	het aantal inwoners
zijde	zijlijn, bijvoorbeeld van (moeders) zijde
zijde houdende	aan de familie blijven waarvan het afkomstig is
zijde houdenheit	zie zijde houdende
zijdewinder	haspel op poot om zijdedraad op te rollen
zijl	afwateringssluis

zijlinie	zijdelings
zijlschot	belasting op waterlossing
zijpen	slootje, waterloop
zilver	heraldiektaken, kleur, zilver, weergave in ongekleurde wapens door het wit te laten of niet gearceerd
zilveren dukaat	muntsort, waarde gelijk aan 50 stuivers
zilveren rijder	muntsort, waarde gelijk aan 63 stuivers
zinstag	dinsdag
zitzweber	katoenwever
zoen	zoon
zoetekoek	ontbijtkoek
zonarius	gordelzadelmaker
zondagskind	gelukskind, kind dat op zondag geboren is en volgens het bijgeloof geesten kon zien
zul(d)aks	timmermanswerktuig. bijl aan tweezijden scherp om gaten in balken te maken
zullingen	funderingen van een muur
zusterkinderen	neef en nicht die willen trouwen, hiervoor was (meestal) dispensatie nodig
zwanzigste	13 januari, 20e dag na Kerstmis
zwark	wolken
zwart	heraldiektaken, kleur ook: sabel genoemd, weergave met horizontale en verticale arcering of effen zwart
zweefstarre	planeet
zweetrok	jak, overhemd
zwei(haak)	timmermansgereedschap, ook: zwaaihaak
zweites neujahr	6 januari
zwemen	gelijken
zweng	trekgedeelte van een wagen, ook: evenaar genoemd
zwengelhout	zie: zweng
zwenk	zie: zweng
zwet	grenssloot
zweve	binnendijk
zwijsmelvraag	epilepsie
zwillinge	tweeling
zirner	draadmaker
zwischen den jahren	de tijd tussen kerstmis en nieuwjaar. (bedoeld wordt tot 6 januari)
zwölf nächte	zie zwischen den jahren
zwölfter abend	5 januari
zwölfter tag	6 januari